

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXIX / Nr. 3
IULIE – SEPTEMBRIE 2024
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
INCORPORATED IN AUGUST 1993

Revista *Lumină Lină* poate fi accesată în format electronic la
**[http://romanian-institute-ny.org/
luminalinagraciouslight/luminalinaonline.html](http://romanian-institute-ny.org/luminalinagraciouslight/luminalinaonline.html)**

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian

30-18 50th Street

Woodside, New York 11377

Tel./Fax: (718) 626-6013

E-mail: DamianTh@aol.com

Revista *Lumină Lină* apare sub egida UZPR (Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România). Este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE). *Lumină Lină. Gracious Light*, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Archive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef (România): MIHAELA ALBU, malbu47@gmail.com

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Redactor: SORIN PAVĂL

Fotoreporter: ALEX MARMARA

Consilieri editoriali: FLORENTIN POPESCU, DAN ANGHELESCU, GELLU DORIAN, IOAN GĂF-DEAC, AUREL ȘTEFANACHI, MUGURĂȘ MARIA VNUCK, DAVID VNUCK

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Securile pot fi făcute pe numele Institutului și trimise la adresa redacției:
Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate prin e-mail (ca attachment).
Textele republicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Belgia, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Spania, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XXIX/ Nr. 3

Iulie - Septembrie 2024

TEOLOGIE

- PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN, *Cu fața spre cer* 7
- DUMITRU ICHIM, *Psalm cumătrului Omar, Psalm din îmbrăcatul humei* 10
- PR. TEOFIL OLARU, *Cuvântul omului din cuvântul lui Dumnezeu (II)*
Lumina în sufletul omului 11
- MARCEL MIRON, *Baladă despre nimic* 14

STUDIU

- DR. VASILE MĂRCULEȚ, *Eparhia Vicinei în secolul al XIII-lea: de la arhiepiscopie la mitropolie (I)* 15
- PAȘCU BALACI
Schimbarea la față a lui Iisus (I), Schimbarea la față a lui Iisus (II) 26

ESEU

- CONSTANTIN TEODORESCU
Rime rare (I) (în poezia lui Dumitru Ichim) 27
- PASSIONARIA STOICESCU, *Legitimația, Codul portocaliu* 32
- PR. DAN D. GÎRJOABĂ, *Bucuria în conștiința adevărului. Meditații în umbra filosofiei lui Tolstoi* 33
- DAN ANGEHELESCU, *lupta cu/ Îngerul/ chinuri ale/ unei /lupte* 35

EMINESCIANA

- PROF. DR. CONST. MIU, *Feminitatea astrală în lirica lui Eminescu* 41
- LIVIU PENDEFUNDA, *Nimenii dintru lumină* 43
- ION IANCU-VALE, *Teama, Oprirea din Zbor, Execuția* 44
- BENONE ION PASARIN, *Pasărea serii* 45
- Despre noapte și mănoasa cetate a ploii, Hrană și cuvânt* 46

PROZA

GEORGE DIMITRIU Explorând Delta Dunării (II). Lupta cu stuful pe-o potecă de cer	47
MARIANA MOGA, Bucata mea de rai	50
PR. BOJAN ALEKSANDROVIĆ, Maica Mândălina (sau Magdalena) ocrotitoarea spirituală a Timocului	56
TEODOR MEȘINĂ, „Veșnicia s-a născut la sat”	58
ELENA OLARIU, Roboțel	59
VASILE DAN MARCHIȘ, <i>Înalta uimire</i>	62
VICTORIA MILESCU, <i>Reabilitare, Timpul tăcerii</i>	63
<i>Contiente de iubire în derivă</i>	64
MIHAI BABEI, <i>despre tata</i>	65
CRISTINA ONOFRE, <i>Urișele războie, Iarba oștirilor tale, Iarna vieții tale, Sub trena de păduri a lunii, Curajul vieții, Întoarcerea în pământuri</i>	66
LILIANA POPA, <i>secol de singurătate, Ceasul aruncat pe fereastră, mă întorc mereu în casa uitată, Casa din gând, Pe o terasa după ploaie captivă într-un vitraliu, Himerele lui Paciurea, Anamneză</i>	67 68
SILVIA BODEA, <i>Mi-e dor de tine, satul meu, Momentul zero, Psalm de seară, Și tu si eu</i>	69
MARIANA AL-SALEH, <i>Vorbind cu prunii</i>	70

CĂRȚI ÎN AGORA

MIRCEA POPA, Ion Cristofor, istoria literaturii de limbă română din Israel, vol I. Poezii	71
ILIE RAD, Anca Sîrghie, Dialog epistolar cu Nae Antonescu	73
THEODOR DAMIAN, Horia Ion Groza și buchetul de muguri ai duhului <i>Ființa Pietrei</i> de Horia Ion Groza	74
IOAN N. ROȘCA Passionaria Stoicescu, acasă în cartea de proză <i>Acasă nu-i acasă</i>	75
NICOLAE MAREȘ, Brâncuși atotcuprinzător <i>Constantin Brâncuși Dicționar monografic</i> de Zenovie Carlușea	88

ELENA M. CÎMPAN (În) Semne, la fel de actuale, pe marginea poeziei lui Marcel Miron <i>Semne contemporane. Gegenwärtige Zeichen de Marcel Miron</i>	94
DORIN NĂDRĂU, O provocare curajoasă, prilej de meditație <i>La Cumpăna Mileniilor. Nicolae (Nicholas) Dima în dialog cu Dana Opriță</i>	96
ANASTASIA DUMITRU, ...Muntele Athos în viziunea pelerinilor români Horia Alexandrescu – pelerin la Athos <i>Athos, călător la Sfântul Munte</i> de Horia Alexandrescu	101
PETRU HAMAT, <i>Fantasia</i> : spovedanie sau călătorie la capătul nopții <i>Amiază nevindecată</i> de Veronica Balaj	111
TICU LEONTESCU, Dumitru Brăneanu, pelerin spre „ceresc Ierusalim” <i>Poeme pentru mai târziu</i> de Dumitru Brăneanu	118
MARTA CORDEA, Protopopul Martir al Huedinului, Aurel Munteanu, din nou în atenția cercetătorilor <i>Protopopul Martir de la Huedin - material documentar</i> de Valeriu Gr. Sima	122
CALIOPIA TOCALĂ 3. <i>Fără cap, fără mâini, fără picioare,</i> 4. <i>Omul de lângă noi</i> 5. <i>Zbor la-ntrecere cu vântul</i>	126 127
IOAN POPOIU, Lumea ca o carcasă Traiectorie sinucigașă	128 129
LIANA NICOLAE, <i>Privesc tăcută</i>	130
PAULA BÂRSAN, <i>Anodizare</i> <i>Cuminșenia pământului, Murmur</i>	130 131
DOINA GURIȚĂ, <i>Lumina de damasc, Am adunat din vreme timp</i> <i>Dincolo de timp, De dragul tău, iubite!</i>	132 133
CRISTIAN MELEȘTEU, <i>Umblă pe cer o duzină de îngeri cu drone</i>	134

UNIVERSALIA

HEINZ-UWE HAUS, Poetry is his home – Eugen Popin’s *Ars Poetica* 135

ELENA LILIANA POPESCU
Ođă adevărului reflectat în bunătatea și frumusețea lumii
Collected poems de Lee Kuei-Shien 138

ALINA DIACONU	
<i>Añoranza (a E/mil/. y a E/ugen/.), Dor (la E/mil/. și la E/ugen/.)</i>	
Traducere din limba spaniolă de Ioan Friciu	146
RODICA BRETIN, <i>The Eighth Death</i>	147

ISTORIE

MIRCEA POPA, Vasile Stoica – un mare diplomat patriot	153
LUCI TRUȘCĂ, <i>Odaia, Străbunii</i>	158
MARIAN NENCESCU, Când „stângăcia” a devenit artă	159
ANDREI BREABĂN, Ștefan cel Mare și Sfânt	161
DOREL COSMA, <i>Alicante</i>	165
TEODOR MEȘINĂ, <i>Durerea se naște din uitare, Imprudență, Zadarnic</i>	166
MARIN MOSCU, <i>Luna neagră, Primăvara hibernală</i>	167
MARIA NAN	
<i>umbra ca o părere, metafore, toamna, pericol, dalb, speranța</i>	168

PORTRET

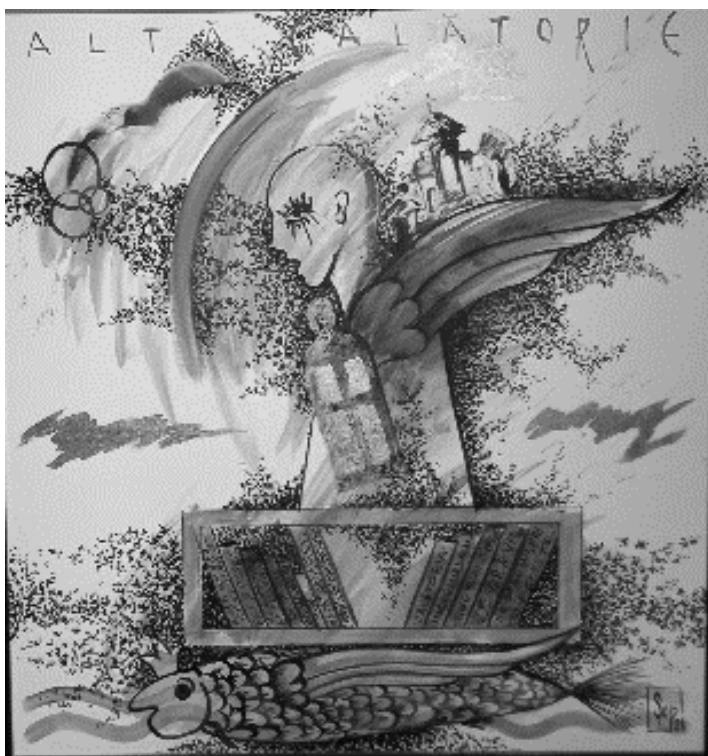
HORIA ION GROZA, Între Mythos și Logos: Constantin Eretescu, un important scriitor din exil	169
--	-----

PUNCTUL PE I

THEODOR DAMIAN, Senior editor sau editor senior?	173
MAGDA URSACHE, Fără Duh și fără Slovă?	175
THEODOR DAMIAN, <i>Săraca limbă română</i>	178
MIHAELA MALEA STROE, Limba noastră cea de toate zilele... ..	180

ANTOLOGIE DE CENACLU

Proiect educațional județean: „Mihai Eminescu - simbol al culturii române”, Hărman, jud. Brașov, 2024 de Elena Vieru	185
<i>Bucurie</i> de Radu Rareș Andrei	185
<i>Cântecul mării</i> de Casiana Ungureanu	186
<i>În liniștea serii</i> de Rareș Ioan Ciora	187
<i>Discurs către Hades</i> de Fernando Aenicăi	187

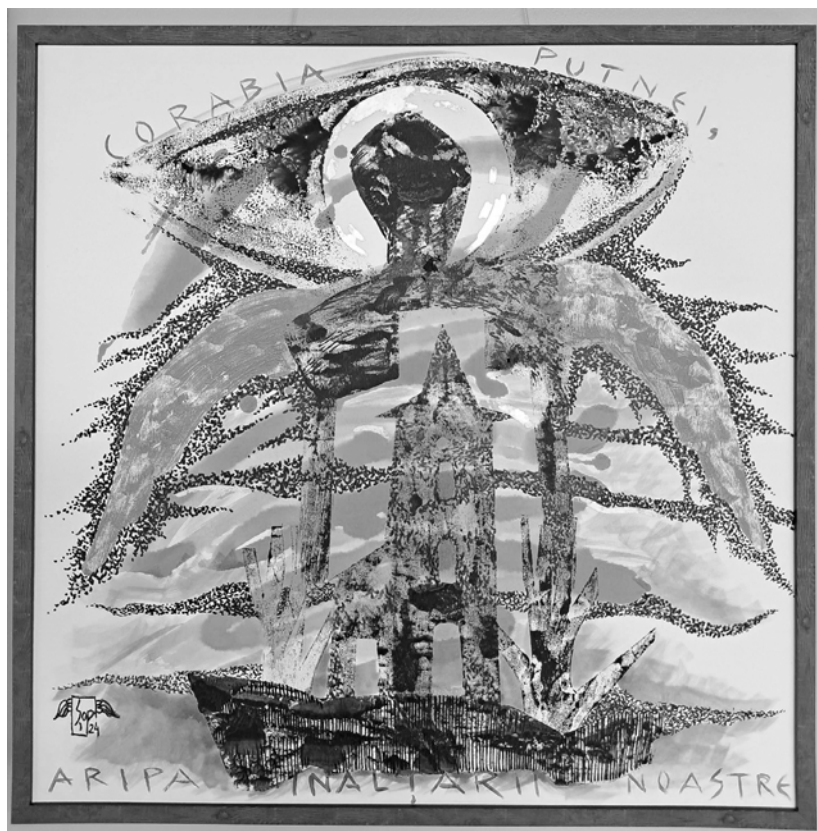

Liviu Șoptelea, *Altă călătorie*

<i>Stimul vizual</i> de Simina Geodoiu	188
<i>Visul unui fulg de nea</i> , de Vlad Ciprian Cîltea	188
<i>Greenwich sau Meridianul Zero</i> de Maria Fulga	189
<i>Perspectivă</i> de Miruna-Ștefania Gherghinel	189
<i>Joc celest...</i> de Daria Bularca	190
„Fiind băiet păduri cutreieram” de M.Eminescu, de Matei Armanu	190
<i>Povestea omonimelor indecise</i> , de Sara Gorbonov	192
<i>Mireasma copilăriei</i> de Ioana Ciolan	192
<i>Poeme adolescente</i> de Iulia Atudorei	193
<i>Doar un copil...</i> de Andra Crăciun	196
<i>Biblioteca magică</i> , de Nicholas Keller	197

GALERIA SPIRITUS

IOAN N. ROȘCA, Expoziția lui Liviu Șoptelea: Îngeri la Palat .	199
VIORICA COLPACCI, Nike de Samothrace	201

Liviu Şoptelea, *Corabia Putnei*

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Cu fața spre cer*

*Căci prin nădejde ne-am mântuit...
iar dacă nădăjduim ceea ce nu vedem, așteptăm prin răbdare*
Romani 8, 24-25

Omul este o ființă nădăjduitoare. Speranța este parte din condiția firească a sa. *Dum spiro, spero* (cât respir, cât trăiesc, sper) zice bine proverbul latin. De aceea disperarea este o cădere din normalitatea existenței noastre. Desigur, sunt multe tipuri de speranță, dar cel mai înalt, într-o posibilă ierarhie, și paradoxal totodată, este speranța în lucrurile care nu se văd, iar dintre toate acestea primul loc îl ocupă Dumnezeu și de aici și existența noastră în comuniune cu El, viața veșnică, deci mântuirea noastră, așa cum spune și Sf. Ap. Pavel.

În limbaj biblic și în limbaj liturgic, viața veșnică și cele ce nu se văd sunt foarte adesea exprimate printr-un cuvânt care poate să ne mire, și anume cerul, cuvânt dintre cele mai frecvente care se întâlnesc în întregul Vechi și Nou Testament. Spunem despre Dumnezeu că este făcătorul cerului și al pământului, că a numit tăria cer (Facere 1, 6), că El este în cer, sau că sălășluiește împreună cu îngerii din cer. Proorocii, ca și psalmistul David invocă ideea de cer în nenumărate rânduri, ca atunci când citim: „cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria (Ps. 18, 1); „Cel de întinzi cerul ca un cort” (Ps. 103, 3); „Ridica-voi ochii mei la cer (Ps. 121, 1-2) sau „la ceruri” cum cântăm într-un imn liturgic. Mai citim și despre „cerul cerului” sau „cerurile cerurilor” (Ps. 67, 34; Ps. 113 24; Ps. 148, 4).

Mântuitorul Hristos vorbește, de asemenea, de nenumărate ori despre cer și ceruri ca atunci când învață cum să ne rugăm: „Tatăl nostru care ești în ceruri” ... „Precum în cer așa și pe pământ” (Luca 11, 2); „Fiți desăvârșiți precum Tatăl vostru cel ceresc este desăvârșit” (Matei 5, 48), sau ca atunci când așa de des vorbește despre Împărăția cerurilor. La fel, cuvântul cer este invocat de Sf. Ap. Pavel ca atunci când spune că a fost răpit până la al treilea cer (II Cor. 12, 2) și îl găsim și în epistolele sobornicești și în Apocalipsă.

În memorialul nostru liturgic care este centrul și chintesența vieții noastre spirituale invocăm cuvinte, deasemenea legate de cer: Începem Sf. Liturghie astfel: „Binecuvântată este Împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfântului Du” deci bineînțeles a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh care sălășluiesc în ceruri, căci zice Sfântul Ioan Teologul: Trei sunt care

* Meditație la Duminica dinaintea Înălțării Sfintei Cruci

mărturisesc în cer și aceștia trei sunt una – Tatăl, Fiul și Sfântul Duh” (I Ioan 5, 7).

Dacă participăm atent la Sf. Liturghie și vrem să fim atenți la cuvântul Cer, vom vedea de câte ori este invocat, astfel că, aproape putem spune că Sfânta Liturghie pe care o săvârșim este o taină a cerului, și noi, prin ea, suntem pe calea care duce spre cer, spre ținta supremă a vieții noastre care este Împărăția cerurilor. Vedem că și atunci când pomenim Împărăția, nu spunem Împărăția... și un alt nume oarecare, ci singurul nume care o desemnează este cerul, deci Împărăția cerurilor.

În textul Sfintei Evanghelii de astăzi Mântuitorul Hristos vorbește iarăși despre cer. El este în conversație cu fariseul Nicodim care, de frica iudeilor, a venit noaptea la Iisus ca să afle mai multe despre El. Iisus îi vorbește între altele și de Împărăția lui Dumnezeu, adică despre realități nevăzute, pentru unii greu de crezut. Și pentru a da autoritate spuselor Sale îi precizează lui Nicodim că nimeni nu s-a suit la cer și să se fi întors ca să dea mărturie despre cele de acolo. El este singurul care s-a coborât din cer și deci singurul care poate mărturisi despre realitățile de dincolo. De aceea îi spune clar, Mântuitorul folosind aici pluralul „Noi ceea ce știm vorbim și ceea ce am văzut mărturisim” (Ioan 3, 11).

În textul Sf. Evanghelii Mântuitorul vorbește despre viața veșnică și despre mântuirea noastră.

Un lucru deosebit de important și care trebuie reținut este mesajul acestui text și anume faptul că noi avem teme să sperăm că vom trăi într-o altă lume, într-o altă dimensiune, într-un alt loc, și acesta este cerul, că omul este capabil de eternitate. Câți dintre noi nu am auzit vorbind în jurul nostru oameni care-și spun că aici se sfârșesc toate, dincolo de mormânt, de groapă, nefiind nimic? De câte ori nu am văzut oameni sperați care nu mai aveau nădejde în lucrurile care nu se văd? Este destul de greu, este nevoie de o anumită calitate a sufletului, de o anumită tărie sufletească, de un anumit exercițiu mistico-spiritual ca să ajungi să crezi, să sperii în lucruri despre care nu ai nicio idee. Însă, acesta este țelul viețuirii duhovnicești a creștinului și de aceea a trimis Tatăl pe Fiul Său în lume, ca să mărturisească și să învețe.

Lucrurile care nu se văd, așa cum nu-L vedem nici pe Dumnezeu, sunt cele care dezvoltă spiritul omului și în cazul nostru, care-l apropie pe om de Dumnezeu. Astfel, bazat pe intuițiile noastre despre cele nevăzute, dar mai ales pe mărturia autoritară a Mântuitorului Hristos, deși nu-L vedem pe Dumnezeu, credem în El, vorbim despre El, avem convingerea că este prezent în viața noastră, că ne iubește, că ne ajută să depășim momentele dificile ce pot apărea, și să nădăjduim în viața veșnică așteptând cu răbdare și rugăciune, așa cum zice Sf. Ap. Pavel.

Cerul este o realitate fizică, dar și una spirituală. Cea fizică duce la descoperirea celei spirituale.

În acest sens spunea și filosoful german I. Kant că două lucruri îi umplu sufletul de admirație: cerul înstelat de deasupra și legea morală din

interiorul său. Admirația aceasta însă duce la presupuziția, la intuiția că dincolo de cer mai există ceva, așa cum gândea și filosoful francez Voltaire când zicea că privind cerul, universul pe care-l aseamăna cu un ceas, era încurcat de întrebarea cum poate exista ceasul fără de ceasornicar.

În gândirea filosofică antică se mai găsește ideea că omul a căzut din cer pe pământ în patru labe, sugerând aici metaforic stadiul de înapoiere, de animalizare și că doar atunci când a învățat să privească cerul a început să se civilizeze și să avanseze spiritual.

Cuvântul cer, care desemnează și o altă dimensiune existențială dincolo de cea de aici, capătă noi semnificații și când citim folosirea lui la plural în Sf. Scriptură, sau chiar în expresii ca „cerul cerului” sau „cerurile cerurilor”. Și Sf. Ap. Pavel vorbește de al treilea cer, iar Mântuitorul amintește de „cei aleși ai săi din cele patru vânturi, de la o margine a cerurilor până la celelalte margini” (Matei 24, 31). Acest lucru ar putea duce cu gândul la ideea că diferite ceruri pot reprezenta diferite lumi sau niveluri de existență, căci Mântuitorul spune că „în casa Tatălui Meu [care este în ceruri] multe locașuri sunt” (Ioan 14, 2).

Ideea despre mai multe lumi au avut-o și filosofii antici, unii dintre ei gândind că în univers trebuie să existe mai multe lumi. Explicația venea în felul următor: a gândi că în univers există o singură lume este ca și cum ai crede că într-un lan nesfârșit de grâu, doar un singur spic are bob. În acest sens se exprima și Sf. Vasile cel Mare când spunea că a limita posibilitatea existenței mai multor lumi în univers este ca și cum ai limita capacitatea de creație a lui Dumnezeu sau atotputernicia Sa, dar și dragostea Sa pentru întreaga creație.

Din toate aceste considerații este bine de reținut mesajul esențial despre iubirea lui Dumnezeu față de lume cum spune Sf. Ioan Teologul: „Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea încât pe Fiul Său cel Unul Născut L-a dat pentru ca oricine crede în El să nu moară ci să aibă viață veșnică (Ioan 3, 16), așa cum am citit în textul Sf. Evanghelii de astăzi.

Într-un fel, putem pune că existența noastră, destinul nostru, se află într-un circuit: omul a fost creat într-o altă lume, în Împărăția cerurilor, destinat a rămâne alături de Dumnezeu – de aici demnitatea cea mai înaltă a omului în calitate de chip al lui Dumnezeu, demnitatea de a fi capabil de eternitate – a căzut în acest univers, pe pământ, într-un alt nivel de existență, și iată, vine Hristos, Fiul lui Dumnezeu, să-l ridice pe om din nou la ceruri.

Ideea că Dumnezeu nu ne-a abandonat, credința statornică în dragostea Lui față de noi, că El străbate cerurile și vine la noi, în viața noastră personală, mărunță pentru a ne întări și ajuta să trecem peste problemele ce ne apar în cale, devine temelia nădejdiei noastre nu numai în trecerea prin cele de aici, dar, mai mult, în trecerea noastră prin moarte spre viața veșnică, spre mântuirea noastră, așa cum spune frumos și Sf. Ap. Pavel: „Căci prin nădejde ne-am mântuit... iar dacă nădăjduim ceea ce nu vedem, așteptăm prin răbdare” (Romani 8, 24-25).

Psalm cumătrului Omar

*Omar Khayyam de cântec mi-e gura iar uscată!
Cu gard de patru scânduri nu-mi 'prejmuiți livada.
Mi-e doldora, grea punga, dar chef n-am de socoată,
Că nu sosit-a ceasul să-i fiu prin sihle prada.*

*Iar râzi de-a gloatei minte - oime bună-n strungă!
Miroase a urzică și-a mugure scorușul!
În vin coboară seara, luceafăr bate-n dungă,
Din ulmul nebuniei ce fin e rumegușul!*

*Sărută-mă de-a luna, cărând spre ceruri marea,
Sărută-mă de-a frunza ce-a strâns vistierie!
Prin spini, ce cauți fluier? Din cuib, privighetoarea
Dă-ngenunchere nopții, de-ndrăgostiți să scrie.*

*Nu fi zgârcit, crâșmare! Vezi, vrana și-a dres glasul;
Cum, tocmai morții mele să nu-i cânt parastasul?*

Psalm din îmbrăcatul humei

*Că veșnică-i iubirea? Dă-ți la tocilă spusul!
Ca-n basmul cu turbinca, în umbra morții-i bobul,
Torcând-o ca pe-un flutur cu taina și cu fusul.
Nimic nu e cristalul, de-i judecat de-a ciobul.*

*E glastra, și nu hârbul, ce-și minunează crinul
Din limpezimi de cântec, asemeni ca un cer de
Lumini străluminânde, cleștar ce-adânc luminiu-l.
Iubirea-și schimbă moartea, da'-n cetină-i tot verde.*

*De huma va fi oală, sau mâine dată ierbii,
Beți astăzi din iubire întreaga ei lăută,
Așa cum luna plină o sorb din iazuri cerbii,
Iar dacă gura tace, înseamnă că sărută.*

*Și oare ce contează cum ne îmbracă lutul?
Tăcerea e de aur, dar mai ales sărutul!*

Cuvântul omului din cuvântul lui Dumnezeu (II) Lumina în sufletul omului

Cuvântul creator a început cu *lumina*, cu punerea ei deasupra întunericului. De la acel punct, lumea nu avea să mai fie la fel. Lumina avea să dezvăluie, de la crearea ei, lumea văzută, întreaga creație ulterioară. În lipsa luminii absolut nimic nu se putea distinge și nu s-ar deosebi de bezna totală care aduce doar negrul, lipsa albului¹. Lumina separatoare e creație a Cuvântului care „strălucește celor aflați în întuneric...”.

Lumina creată rămâne ca lumină creatoare pentru întreg universul. Deși de neînțeles pentru cei mai mulți² lumina e creatoare de viață la rândul ei. Lumina mai are și proprietatea de a dezvălui creația ca fiind „bună foarte”, pentru că aceasta face vizibile calitatea, forma, culoarea, frumusețea, simetria, analogia între lucruri, formele de viață. Lumina este hrană primordială, sursă de energie, sursă de trai, sustenabilitatea multor lumi și unul din motivele principale de bucurie ale omului care vede la, ori prin lumină, tot ce i-ar putea aduce satisfacție. Sunt cuvinte care descriu conturul de imagine dezvăluită de lumină, care instantaneu revelează imaginea în ansamblul ei, cu detaliile existente. Sunt imagini care „spun” mai mult decât mii de cuvinte; așadar au propria lor „viață”, comunică dincolo de cuvinte, direct prin lumină. Există moduri de comunicare bazate pe imagini, pe ceea ce lumina descoperă și cade vederii, „luminii ochiului”. Naturii create de Dumnezeu îi urmează reprezentări murale, rupestre, tablouri, sculpturi, basoreliefuri, altoreliefuri, mulaje, fotografii și altele. Ele sunt abstracte ori reprezentări ale unei realități imediate, tehnice sau artistice. Toate acestea sunt caracterizate, explicate, interpretate în alese cuvinte, în lumina ce le înconjoară ori cărora le este direcționată (focalizată).

Lumina, creație primă a lui Dumnezeu, e asociată lumii, omului. Lumina omului e diferită de lumina lui Dumnezeu. Dumnezeu este *lumina* necreată iar omul beneficiază de lumina apărută în urma poruncii: „Să fie lumină!”, cuvântul, la imperativ, aducând lumina potrivită pământului și omului. Lumina *Celui Nevăzut* nu e lumina invizibilă,³ ci lumina ca atribut al lui Dumnezeu, e lumina imaterială, a divinului, dincolo de cuvânt omenesc, de lumina materială.⁴ Este lumina supremă eternă ca însăși dumnezeirea. Lumina revelației supreme este lumina cunoștinței supreme a

¹ Culoarea - non culoarea alb subsumează toate celelalte culori.

² Chiar și pentru oamenii de știință lumina rămâne ceva cvasi necunoscut: unii consideră lumina foton, alții corpuscul, iar alții particulă subdivizionară.

³ Acele spectre ale luminii – raze cosmice, Gamma, X, Infraroșii, Ultraviolete, Radio, ca și cele vizibile de altfel.

⁴ Lumina materială depinde de combustie, consum, ardere, reacții chimice, descărcări electrice, procese de modificări biologice, termice, fizice, electromagnetice.

Adevărului, profund diferită de lumina vizibilă ochilor trupești; și totuși, lumina necreată a fost simțită, de la trăirea paradisiacă a primilor oameni, până la cei mai noi trăitori ai acesteia, ce-i drept, foarte puțini. Greșelile umane au alungat lumina, căderea din lumina raiului a denaturat chipul lui Dumnezeu în om, nesecurizând puterea de a sta în fața luminii divine. Aceasta este deschisă pentru *tot sufletul* dar cu accederea la *starea cea dintâi*. Recrudescența refuzului de a privi *spre cer*, chiar spre cerul luminat de astre, e dominată de seducția materiei, a întunecului, a crepusculului ilizibil, condită a confortului uman. Dorința de a obține lucruri fără efort lasă omul în letargia lipsită de scopul ridicării către lumină.⁵ E închisoare *neagră*, iar ieșirea la lumină orbește și așa survine rătăcirea; de aceea sunt necesare trepte de inițiere, o evoluție progresivă a trăirii duhovnicești.

Cunoașterea lui Dumnezeu prin meditație implică o rugăciune permanentizată în starea luminii; o practică a Isihasmului. Aflat în rugăciune, omul practicant Îl simte, percepe și se apropie de Dumnezeu făcând uzanță de ultimele elemente pământești, de care se dezice, în cele din urmă, lăsând loc luminii care umple *sufletul*; aceasta este împrăștiată și rămâne sursă stabilă de trăire – Cuvânt, Lumină – numite ca *mișcare în Lumină a cuvântului spre Cuvântul*. Nu e trăire mistică de dragul experimentului ori o exaltare spontană indusă de factori externi trăitorului, ci este pură imersiune în Dumnezeu și transducere a omului în ființă *aleasă*.

Lumina *cea neapropiată* e starea în care cuvântul are putere, când apare învăluit de Cuvântul – Lumină, când Hristos garantează viața celor ce-L urmează,⁶ viața în lumina Vieții.⁷

Pentru cei care caută, încă, Lumina, mai direct sau prin parabole, mai simple și vizibile, ori cu mai mult înțeles, există reprezentări ale Luminii în simboluri, mici dovezi ale acelei Lumini, cum ar fi: sabia de foc a heruvimilor ce străjuiau Grădina Raiului,⁸ flăcările din rugul care i s-a arătat lui Moise,⁹ întâlnirile lui Moise cu Dumnezeu în Muntele Sinai,¹⁰ viziunile profetului Isaia,¹¹ ale lui Iezechiel,¹² și ale altor personalități ale Vechiului Testament, apoi viziunile lui Ioan Evanghelistul¹³ care, ca ucenic, a fost martor direct al lui Iisus începând de la coborârea Sa pe pământ

⁵ Aluzie la plantele verzi care caută în permanență lumina.

⁶ Cuvântul susținut de lumina faptelor bune spre a nu fi ținute sub obroc (Matei 5, 14 – 17).

⁷ Ioan 8, 12.

⁸ Facerea 3, 24.

⁹ E vorba de rugul care ardea și nu se mistuia (Ieșirea, 3, 2).

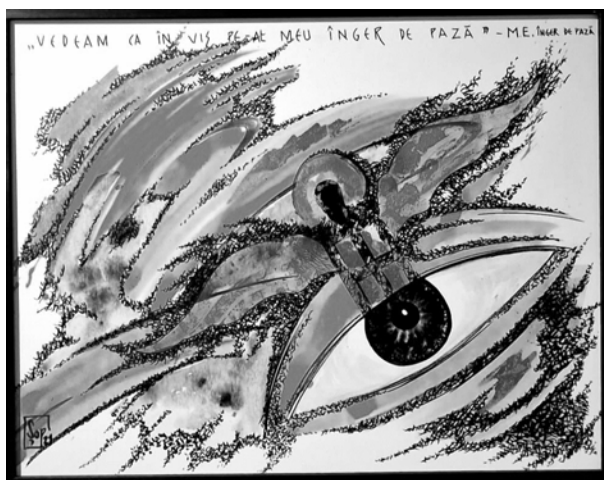
¹⁰ Ieșirea 19; 1-14.

¹¹ Cărbunele din clește (6; 6-7).

¹² Apariția lui Iahveh în slava Puterilor Îngerești (Ieremia 1; 4-28).

¹³ În Apocalipsă.

Liviu Șoptelea,
„Vedeam în vis
pe-al meu
înger de pază”

Alte reprezentări ale Luminii apar și în evenimentele vieții Mântuitorului, cum ar fi lumina stelei călăuzitoare spre Betleem¹⁴, lumina Epifaniei treimice la Botezul Domnului când Tatăl a cuvântat despre Fiul iar Sfântul Duh s-a arătat ca *blând*¹⁵ porumbel¹⁶, simpla și – paradoxal – neînțeleasa Lumină de la schimbarea la față pe Tabor când Iisus însuși avea fața ca soarele iar îmbracămintea Sa era ca lumina, în timpul schimbului de cuvinte cu Moise și Ilie,¹⁷ totul fiind de dincolo de lumea cunoscută lui Petru, Iacov și Ioan, Lumina Învierii lui Iisus,¹⁸ dar și lumina limbilor de foc de la Rusalii, lumina Sf. Duh care i-a transformat pe apostoli în predicatori activi ai lui Iisus, ei care au *tradus* în cuvintele oamenilor Cuvântul.

Din *cerurile deschise* lumii lumina sfânta coboară și în lumina celor mai alese cântări și rugăciuni,¹⁹ a celor mai adânci cugetări și scrieri teologice din Sf. Tradiție creștină, iar noi trăim bucuria luminii în tot anul liturgic marcat de cele două mari evenimente din viața Mântuitorului: de la *lumina Sf. Paști* chiar până la acele *luminițe ale Crăciunului* când sărbătorim *Nașterea Domnului*.

¹⁴ Matei 2, 2 și 2, 9.

¹⁵ Aluzie la *calitatea* porumbelului, din îndemnul lui Iisus: „Fiți înțelepți ca șerpii și blânzi ca porumbeii” (Matei 10, 16).

¹⁶ Matei 3; 16,17 și Marcu, 1; 10, 11.

¹⁷ Marcu 9; 2-7; Matei 17, 1-8; Luca 9, 29-36.

¹⁸ Relatăta în toate Evangheliile.

¹⁹ A cuvintelor care strigă: *Sfânt Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot...*

Baladă despre nimic

*Mi-e dor de nimicul din mine
și-l caut mereu:
oare îl voi descoperi
în drumul spre Dumnezeu?*

*Mi-e dor de nimicul din tine
în care doarme chipul meu:
descoperi-l-vei tu
în drumul spre Dumnezeu?*

*Se pare că eu
sunt nimicul tău
și tu ai fi nimicul lui Dumnezeu,
dar cum va mai înflori nimicul tău
când va fi așa de departe
de cuibul nimicului meu?*

*Și dacă din nimicul tău
scazi nimicul meu
nu-l vei întrista pe Dumnezeu?*

*Nimicul tău
și nimicul meu
înmulțindu-se mereu
îl face să zâmbească
pe Dumnezeu!*

*Când vom păși pe cântar de azur
tivit cu stele de jur împrejur
nimicul tău
și nimicul meu
se va împlini în nimicul
din care ne-a trezit Dumnezeu.*

DR. VASILE MĂRCULEȚ

Eparhia Vicinei în secolul al XIII-lea: de la arhiepiscopie la mitropolie (I)

The Diocese of Vicina in the 13th Century: from Archbishopric to Metropolitan Church

ABSTRACT: The Eparchy of Vicina, the last constituted by the Ecumenical Patriarchate of Constantinople in the Istro-Pontic space, had a relatively short function, between the 13th century and the middle of the 14th century. During this period it was successively raised to the rank of archbishopric and then to that of metropolitan church.

The association of political, military and religious events with the information transmitted by the sources at our disposal allows us to formulate the hypothesis that the moment of the establishment of the Archbishopric of Vicina can be dated between 1234/1235-1240. The raising of the diocese of Vicina to the rank of metropolitan church occurred, most probably, at a date between 1283 and the summer of 1285.

KEYWORDS: Vicina, Danube's mouths, archbishopric, metropolitan church, Michael VIII Palaiologos, Andronikos II Palaiologos

Mitropolia Vicinei, ultima eparhie religioasă constituită de Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol în spațiul istro-pontic, a avut o funcționare relativ scurtă, între secolul al XIII-lea și mijlocul secolului al XIV-lea. Încetarea funcționării ei s-a produs în contextul organizării primei dioceze mitropolitane dependente de Patriarhia Ecumenică din spațiul nord-dunărean, locuit de români, Mitropolia Ungrovlahiei. Eparhia Vicinei se constituie astfel într-o veritabilă verigă de legătură între organizarea ecleziastică de rang mitropolitan a spațiului locuit de români pe malul drept al Dunării și cea de pe malul stâng. Dacă momentul și contextul în care s-a produs încetarea funcționării ei, sunt bine cunoscute, acelea ale începutului acesteia rămân încă insuficient elucidate.

Aspecte controversate ale istoriei orașului și eparhiei Vicinei

Istoria orașului Vicina și, implicit, a eparhiei omonime, prezintă o serie de aspecte obscure. Între acestea, localizarea cetății și momentul înființării diocezei ecleziastice ocupă prim-planul.

Indiscutabil, dată fiind însemnătatea comercială a Vicinei în comerțul genovez din a doua jumătate a secolului al XIII-lea, localizarea orașului a fost aspectul cel mai viu dezbătut de istorici. Localizarea Vicinei – cetate, port și eparhie bisericească – constata Ion Dumitriu-Snagov, „a atras atenția cercetătorilor cu intensitatea cu care Troia a ridicat întrebări mai mult sau mai puțin enigmatice”.¹

Enigmatice cetate Vicina, această veritabilă „Troie românească”, cum o numea același istoric, a constituit un subiect al preocupărilor cercetătorilor încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, discuțiile cu privire la localizarea ei constituindu-se într-o controversă încă neelucidată. Controversa a generat o bibliografie „amplă și pe un registru întins de la metodologia istoriei romantice la aceea a tehnicilor multidisciplinare”.²

Nu insistăm asupra prezentării controverselor determinate de diferitele opinii formulate de cercetători cu privire la localizarea Vicinei. Precizăm doar faptul că de-a lungul timpului, aceștia au propus localizarea ei, atât în afara spațiului locuit de români, în Cuban, Albania sau în Bulgaria la Vidin, cât și în interiorul acestuia, în spațiul istro-pontic, la Măcin, Noviodunum-Isaceea, Nufăru, Troesmis-Turcoaia, Salsovia-Mahmudia, Axiopolis-Cernavodă, Capidava, Păcuiul lui Soare sau Samova.³ Nu insistăm asupra

¹ I. Dumitriu-Snagov, „Borgiana V și Borgiana VIII. Două hărți italiene din Renaștere și localizarea Vicinei pe Dunăre”, în *Revista de Istorie*, 32, 1979, 10, p. 1941.

² *Ibidem*.

³ M. le Quien, *Oriens Christianus, in quator Patriarchatus digestus, quo exhibentur Ecclesiae, Patriarchae caeterique praesules totius Orientis*, t. I, Parisiis, MDCCXL, XI.II, col. 1349-1350; J.E.T. Wiltsch, *Handbuch der Geographie und Statistik von Zeiten der Apostel bis zu Antenge des sechszehnten Jahrhunderts. Mit besonderer Rücksicht auf die Ausbreitung des Judenthums und Mohammedanismus nach den Quellen und besten Hülfsmitteln*, vol. II, Berlin, 1846, p. 352, § 608; E. de Hurmuzaki, *Fragmente zur Geschichte der Rumänen*, vol. I, București, 1878, p. 206; G.A. Rallys, M. Potlis, *Syntagma ton Theion kai ieron kanonon*, t. V, Athena, 1855, p. 494, n. 5; W. Tomaschek, „Zur Kunde der Hämus-Halbinsel, II. Die Handelswege im 12. Jahrhundert nach den Erkundigungen des Arabers Idrisi”, în *Sitzungsberichte der Philosophisch-Historische Classe der Kaiserliche Akademie der Wissenschaften*, vol. 113, Wien, 1886, pp. 303-303; H. Gelzer, „Ungedruckte und ungenügend veröffentlichte Texte der Notitae episcopatum ein Beitrag zur byzantinischen Kirchen- und Verwaltungsgeschichte”, în *Abhandlungen der philosophie-philologie Classe der königlich bayerischen Akademie der Wissenschaften*, I, Bd. XXI, Abth. III, 1899-1901, München, 1901, p. 595; C. Auner, *Câteva momente din începuturile Bisericii Române*, Blaj, 1902, p. 101; A.D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. II. *De la întemeierea Țărilor Române până la moartea lui Petru Rareș*. Text stabilit de N. Stoicescu și Maria Simionescu. Note, comentarii, prefață, indice și ilustrația de N. Stoicescu, București, 1986, p. 198; N. Grămadă, „Vicina. Izvoare cartografice. Originea numelui. Identificarea orașului”, în *Codrul Cosminului*, I, 1924, pp. 456-459; C. Marinescu, „Le Danube et le littoral occidental et septentrional de la Mer Noire

acestui aspect întrucât el are o însemnătate secundară în cadrul demersului nostru.

Cu atât mai inexplicabilă rămâne imposibilitatea localizării Vicinei, cu cât informațiile referitoare la ea debutează în anul 1086 și se continuă cu întreruperi, dar și cu o relativă abundență între mijlocul secolului al XIII-lea

dans «Libro del Conosçimiento»”, în *Revue Historique du Sud-Est Européen*, III, 1926, 1-4, p. 1-8; C. Andreescu, „Așezări franciscan la Dunăre și Marea Neagră”, în *Cercetări Istorice*, VIII-IX, 1932-1933, 2, pp. 155-163; Gh. I. Brătianu, *Recherches sur Vicina et Cetatea Albă*, Bucurest, 1935, pp. 10-11, 27; V. Laurent, „Un évêché fantôme ou la Bitzina taurique”, în *Échos d'Orient*, XXXVIII, 1939, 193-194, pp. 91-103; P.Ș. Năsturel, „Așezarea orașului Vicina și țărmlul de apus al Mării Negre în lumina unui portulan grec”, în *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, VIII, 1957, 104, pp. 295-305; P. Diaconu, „Despre localizarea Vicinei”, în *Pontica*, III, 1970, p. 275-295; Idem, „Iarăși despre localizarea Vicinei”, în *Revista de Istorie*, 34, 1981, 12, pp. 2311-2316; C.C. Giurescu, „Localizarea Vicinei și importanța acestui oraș pentru spațiul carpato-dunărean”, în *Peuce*, II, 1971, pp. 257-260; M. Leria, „În legătură cu ipoteza Vicina-Somova. Câteva observații pe marginea unor fotograme ale zonei Somova”, în *Biserica Ortodoxă Română*, XCI, 1973, 3-5, pp. 472-474; A. Decei, „O nouă încercare de localizare a orașului Vicina”, în *Studii. Revistă de Istorie*, 26, 1973, 4, pp. 846-849; V. Beșevliev, „Mundraga i Tiča – Vičina”, în *Izvestija na Narodnija Muzei-Varna*, 21 (36), 1985, pp. 17-23; I. Dumitriu-Snagov, *op. cit.*, pp. 1941-1947; M. Botzan, „Pour localiser Vicina: histoire et milieu géographique”, în *Revue des Études Sud-Est Européennes*, XXX, 1992, 1-2, pp. 61-73; I.-V. Leb, „Vicina în lumina cercetărilor istorice mai noi”, în *Revista Ortodoxă Română*, CXII, 1994, 7-12, pp. 322-333; Silvia Lazăr, „Stadiul actual al cercetărilor privind localizarea Vicinei”, în *Buletinul Cercetărilor Științifice Studentești. Arheologie-Istorie*, 8, 2002, pp. 87-91; E. Drăgoi, „Considerații pe marginea relatărilor din Alexiada privind localizarea Vicinei”, în *Teologie și Educație la Dunărea de Jos*, vol. 1, Galați, 2002, pp. 323-332; Gh. Mănușu-Adameșteanu, „Contribuții la cunoașterea locuirii medio-bizantine de la Măcin – cetatea Arubium (secolele X-XII)”, în *Peuce*, s.n., VIII, 2010, p. 243; Silvia Barcaru, „Unele supoziții cu privire la localizarea Vicinei (sfârșitul sec. al XIII-lea – prima jumătate a sec. al XIV-lea) reflectate în istoriografia românească”, în *Tyragetia*, s.n., V [XX], 2011, 2, pp. 99-104; V. Ciociltan, „Argumente în favoarea identității Vicina-Măcin”, în *Revista Istorică*, s.n., XXII, 2011, 5-6, pp. 411-430; Idem, „Argumente topografice și arheologice pentru identitatea Vicina-Măcin”, în *Istro-Pontica. 2. Studies and Papers on Dobrudjan History*, Brăila, 2014, pp. 17-22; D. Căprăroiu, *Orașul medieval în spațiul românesc extracarpatic (secolele X-XIV). O încercare de tipologizare a procesului genezei urbane*, Târgoviște, 2012, pp. 120-125; Al. Madgearu, „Despre două recente tentative de localizare a Vicinei”, în *Pontica*, XLVIII-XLIX, 2015-2016, pp. 61-70; Idem, „The Location of Vicina revisited. Is there any final Solution?”, în *Études Byzantines et Post-Byzantines*, vol. VII, recueilliés et publiés par soins de N.-Ș. Tanașoca et Al. Madgearu, București-Brăila, 2016, pp. 61, 75; F.L. Neculai, *Mitropolia de Vicina (1261-1359)*, Galați, 2019, pp. 15-48.

și secolul al XIV-lea, până în a doua jumătate a secolului al XV-lea, mai exact până în anul 1465.⁴

Informațiile reduse și cu un conținut extrem de sumar de care dispunem fac ca lungi perioade și o serie de aspecte ale funcționării Mitropoliei Vicinei să rămână necunoscute sau controversate. Unul dintre acestea, cel mai însemnat în opinia noastră, îl reprezintă stabilirea, chiar și numai aproximativă, a momentului constituirii eparhiei isto-pontice.

Eparhia Vicinei de la arhiepiscopie la mitropolie

În două studii consacrate acestui aspect, realizate în urmă cu două decenii, în urma analizei evoluției factorilor politici, militari și religioși din regiune, am încercat să oferim un răspuns problemei referitoare la momentul constituirii Mitropoliei Vicinei.⁵ În prezent, prin includerea în discuție a altor informații referitoare la unii din factorii amintiți, considerăm necesară reluarea discuției asupra subiectului și reevaluarea concluziilor.

O abordare cât mai completă a subiectului face necesară, în primul rând, cel puțin o succintă prezentare a conținutului informațiilor din sursele de care dispunem. Vom adăuga acestor știri opiniile exprimate de-a lungul timpului de diverși istorici care au studiat această problemă.

Principalele informații referitoare la funcționarea eparhiei Vicinei provin, în primul rând, din o serie de acte patriarhale. O *Notitia episcopatum*, publicată de istoricul Heinrich Gelzer în 1901, conține între piesele componente o listă a arhiepiscopilor din cadrul Bisericii Orientale din timpul împăratului Mihail VIII Palaiologos (1258/1259-1282), menționează la poziția 162 pe „a Vicinei (ή Βιτζίνα)”.⁶ Redactarea listei în discuție a fost datată de Heinrich Gelzer între anii 1260-1270, iar de Conrad

⁴ Anne Comnène, *Alexiade. Règne de l'empereur Alexis I Comnène (1081-1118)*, t. II (*Livres V-X*). Texte établi et traduit par B. Leib, Paris, 1943, VI.XIV.I; Gh. I. Brătianu, „Vicina”. I. „Contributions à l'histoire de la domination byzantine et du commerce Génois en Dobrogea”, în *Académie Roumaine. Bulletin de la Section Historique*, t. X, București, 1923, p. 168-189, nr. I-XXXVIII („Vicina”, I); G. Pistarino, *Notai genovesi in Oltremare atti rogati a Chilia da Antonio di Ponso (1360-61)*, Genova, 1971, p. 25, 66-67, 84-85, 94, nr. 16, 40, 50, 51, 56; N. Bănescu, „Vechi legături ale țărilor noastre cu genevezii”, în vol. *Închinare lui Nicolae Iorga cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani*, Cluj, 1931, p. 35-37, nr. I-XIX.

⁵ V. Mărculeț, „Asupra întemeierii Mitropoliei de Vicina”, în *Comunicări Științifice*, I, 2003, p. 5-13; Idem, „Când a fost constituită Mitropolia de Vicina? Considerații asupra datei întemeierii eparhiei dobrogene”, în *Biserica Ortodoxă Română*, CXXII, 2004, 1-2, pp. 259-267.

⁶ H. Gelzer, *op. cit.*, p. 593; Cf. J. Darrouzès, *Notitiae episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*, Texte critique, introduction et notes, Paris, 1981, nr. 15.162,193.

Fink în 1249-1250, propunere acceptată de majoritatea cercetătorilor.⁷ Totodată, un *Appendix* la aceeași *notitia*, o înregistrează în rândul arhiepiscopiiilor, cu rangul 32, „și pe cea de Ditzina (Vicina, n.n.) de asemenea 32 (καὶ ἡ Διτζίνη ὁμοῦ λβ’)”, la fel ca Arhiepiscopia de Kodros.⁸ În același *Appendix*, într-o apostilă redactată prin 1299, se consemna „să se știe că, după ce au plecat romeii (bizantinii, n.n.) din Constantinopol, prin pedeapsa lui Hristos, până ce s-au întors într-însul, din bunăvoința lui Dumnezeu, s-au cinstit [cu treapta de] mitropolii acestea [...] Didymoteichos, Vicina, Melagina”.⁹ O altă listă, care menționează arhiepiscopii ridicați în preajma redactării ei la rangul de mitropolit, îl înregistrează la poziția 99 pe cel „al Vicinei (ὁ Βιτζίνης)”.¹⁰ Istoricul Gheorghe I. Brătianu a propus datarea acestei liste după anul 1300, în timpul domniei împăratului Andronikos II Palaiologos (1282-1328).¹¹ O listă cu participanții la un sinod patriarhal, desfășurat în vara anului 1285 în capitala imperiului, îl menționează în rândul mitropoliților prezenți, la poziția 35, pe primul arhieru cunoscut al eparhiei de la gurile Dunării, în funcție dintr-un an anterior, „umilul mitropolit al orașului păzit de Dumnezeu, Vicina, și hypertimos, Theodoros”.¹² O glosă, tardivă, redactată curând după anul 1343, consemnează la rândul ei că „[scaunul mitropolitan] al Vicinei, fiind și el onorat [ridicat în rang ierarhic] de acest împărat [Andronikos Palaiologos cel Bătrân], a fost apoi disprețuit, fiindcă locul e suspus barbarilor și are puțini locuitori creștini”.¹³

Se adaugă acestor informații unele, indirecte, de natură sigilografică. Este vorba de legenda unui sigiliu de plumb, atribuit de specialiști patriarhului ecumenic Germanos II (1222-1240), descoperit într-un loc neidentificat de pe teritoriul Dobrogei, care are următorul text: „Germanos, din mila lui Dumnezeu arhiepiscop al Constantinopolului, al Noii Rome și patriarh ecumenic”.¹⁴ Însemnătatea acestui sigiliu constă în faptul că el a

⁷ *Ibidem*, p. 594. C. Fink, „Neues zu den Notitiae episcopatum und zur kirchlichen Geographie von Byzanz”, în *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Kanonistische Abteilung*, Bd. XIX, Weimar, 1930, p. 677.

⁸ J. Darrouzès, *op. cit.*, nr. 15.193.

⁹ *Ibidem*, nr. 15.188-189; *Documente privind istoria României. Veacul XIII, XIV și XV*, B. Țara Românească (1247-1500), București, p. 5, nr. 2 (DIR, B).

¹⁰ H. Gelzer, *op. cit.*, p. 600; J. Darrouzès, *op. cit.*, 17.98.

¹¹ Gh. I. Brătianu, „Vicina”, I.

¹² V. Laurent, „Les signataires du second synode des Blakhernes (été 1285)”, în *Échos d'Orient*, XXVI, 1927, 146, p. 147.

¹³ Idem, „Brătianu G. I., Recherches sur Vicina et Catatea Alba”, în *Échos d'Orient*, 35, 1936, 181, p. 115, n. 3; DIR, B, p. 12, nr. 7.

¹⁴ B. Mitrea, „Un sigiliu de plumb al lui Germanos al II-lea, patriarh al Constantinopolului”, în *Studii și Cercetări Numismatice*, IV, 1968, p. 254-255; Cf. I. Barnea, *Arta creștină în România*, vol. 2: *Secolele VII-XIII*, București, 1981, p. 232.

însoțit o scrisoare a patriarhului ecumenic de la Niceea adresată unui înalt ierarh care rezida în spațiul istro-pontic, cel mai probabil chiar întâistătătorului Bisericii de aici.

Informațiile avute la dispoziție conduc la concluzia că scaunul eparhial al Vicinei, nu a fost ridicat direct la rang de mitropolitan. Anterior acestui moment el a deținut un rang arhiepiscopal, dependent direct de Patriarhia Ecumenică, sens în care s-au exprimat, de altfel, o serie de istorici.

Încă la mijlocul secolului al XVIII-lea, Michel le Quien avansa ideea că eparhia Vicinei a fost o episcopie sau arhiepiscopie sufragană Mitropoliei Alaniei, din zona Munților Caucaz, statut păstrat până în timpul împăratului Andronikos II Palaiologos, când a fost ridicată la rangul de mitropolie.¹⁵ Ulterior, teza formulată de el era preluată de Johann Elieser Theodor Wiltsch și Heinrich Gelzer.¹⁶

La baza acestei teorii stă o interpretare forțată sau eronată a unei informații transmise de istoricul bizantin Georgios Pachymeres. Potrivit relatării acestuia, în urma înfrângerii suferite în fața noyon-ului mongol Nogai, un număr de 16.000 de alani s-au adresat arhierului Vicinei pentru a intermedia pe lângă împăratul Andronikos II Palaiologos stabilirea lor în Imperiul Bizantin.¹⁷

O opinie la fel de atipică formulează Nicolae Iorga. În sinteza lui consacrată istoriei Bisericii românești, referindu-se la situația politică și religioasă a Bulgariei în timpul crizei de la sfârșitul secolului al XIII-lea, el afirmă că „e sigur că, în aceste împrejurări, Mircea, (Smileț, țar între 1292-1298, n.n.), fiul și ginerele său, stăpânitorii țarmului Mării Negre până la gurile Dunării, stătură în legătură de supunere cu Biserica patriarhală grecească, adusă înapoi la Constantinopol. În Varna erau, și mai demult, episcopi cu vechi titlu mitropolitan: pentru ținutul care se chemase în Antichitate «Sciția Mică», li se dădu un episcop sufragan, care fu așezat la Vicina”.¹⁸

După cum se poate constata, din motive care ne scapă, și în totală contradicție cu informațiile transmise de sursele menționate, Nicolae Iorga identifică în eparhia Vicinei o simplă episcopie dependentă de Mitropolia Varnei. Cu atât mai surprinzătoare devine această teorie cu cât, fapt relevant de informațiile transmise de diversele surse, la cumpăna dintre ultimele decenii ale secolului al XIII-lea și primele decenii ale secolului al XIV-lea, Mitropolia Vicinei înregistra maxima ei afirmare în cadrul Bisericii Răsăritene.

¹⁵ Michel le Quien, *op. cit.*, col. 1349-1350.

¹⁶ J.E.T. Wiltsch, *op. cit.*, p. 352, § 608; H. Gelzer, *op. cit.*, p. 395.

¹⁷ G. Pachymères, *Relations historiques*, vol. IV. *Livres X-XIII*. Edition, traduction française et notes par A. Failler, Paris, 1999, X.16.

¹⁸ N. Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. I, București, 1928, pp. 28-29.

Liviu Șoptelea, *Pâinea noastră cea de toate zilele...*

Pentru organizarea inițială a Vicinei ca episcopie se pronunță câteva decenii mai târziu și Radu Ștefan Ciobanu (Vergatti). În opinia lui, cercetările arheologice, documentare și numismatice atestă faptul că „între Imperiul de la Niceea și zona gurilor Dunării au fost strânse legături în perioada cuprinsă aproximativ între 1240-1261, în care se presupune că a fost creată episcopie din Vicina”.¹⁹

Gheorghe I. Brătianu, care și-a fundamentat concluziile aproape exclusiv pe sursele publicate de Heinrich Gelzer, a cărui datare o accepta, în primul său studiu consacrat Vicinei, publicat în 1923, conchidea că „Vicina a fost deci de la început un arhiepiscopat sub Mihail Palaiologos”.²⁰ Istoricul român lăsa, astfel, să se înțeleagă, indirect, că momentul întemeierii Arhiepiscopiei Vicinei ar trebui căutat la o dată cuprinsă în intervalul 1258/1259-1282.

Într-un studiu consacrat sigiliului patriarhului Germanos II, din anul 1968, istoricul Bucur Mitrea, specialist în numismatică și sigilografie, se pronunța, și el, pentru atestarea eparhiei Vicinei, ca arhiepiscopie dependentă

¹⁹ R. Șt. Ciobanu, „Evoluția, rolul și însemnătatea Mitropoliei din Vicina”, în *Peuce*, VI, 1977, p. 235.

²⁰ Gh. I. Brătianu, „Vicina”, I, p. 140.

de Patriarhia Ecumenică la mijlocul deceniului al șaptelea al secolului al XIII-lea, ca o consecință a interesului arătat de autoritățile patriarhale organizării Bisericii din spațiul istro-pontic. Ca urmare, afirmă el, „ca rezultat al efortului depus” de autoritățile patriarhale, revenite la Constantinopol, „în anul 1264 apare Arhiepiscopia Vicinei pentru prima oară”, ceea ce înseamnă „că la Vicina, în primul rând, sau, eventual, în altă parte a Dobrogei, exista înainte de anul 1264 o organizare bisericească de formă superioară, arhiepiscopie, dependentă de patriarhie”.²¹ În temeiul acestei concluzii, autorul conchide că „menționarea Arhiepiscopiei de Vicina din anul 1264 ar trebui socotită nu ca dată de început, ci doar ca una ce ni s-a păstrat”.²² Cercetătorul român lăsa, astfel, să se înțeleagă că înființarea Arhiepiscopiei Vicinei, data dintr-o epocă anterioară.

La rândul lui, Răzvan Theodorescu formula o opinie apropiată de cea a lui Gheorghe I. Brătianu. În sinteza lui, consacrată începuturilor culturii medievale românești, din 1974, el considera că prezența sigiliului lui Gemanos II în teritoriile dobrogene „ar indica în deceniile trei și patru ale secolului al XIII-lea un «terminus ante quem» al întemeierii scaunului arhiepiscopal de la Vicina”.²³

Pentru organizarea inițială a Vicinei ca arhiepiscopie se pronunță și istoricul Ioan Rămureanu. Conform opiniei exprimate de acesta, „cum un număr important de notabilități, comercianți și familii grecești se așezaseră între 1204 și 1261 în orașele și porturile de pe Dunărea maritimă și în cele de la gurile ei, [...], credincioșii din aceste părți au reușit să obțină pentru nevoile lor religioase crearea unei arhiepiscopii”, cea a Vicinei,²⁴ constatăm că, fără a avansa o dată, el lasă, indirect, să se înțeleagă că înființarea Arhiepiscopiei Vicinei s-ar fi produs între 1204 și 1261.

În temeiul acelorași știri, o altă problemă dezbătută de istorici a constituit-o momentul înființării Mitropoliei Vicinei, mai exact a ridicării scaunului arhiepiscopal de aici la rang mitropolitan. Pe fondul lipsei de consistență a informațiilor, cercetătorii, care s-au pronunțat asupra acestui aspect, nu s-au putut pune, însă, de acord asupra datării lui.

Cu privire la acest subiect, în primul său studiu consacrat Vicinei, Gheorghe I. Brătianu considera că eparhia omonimă, întemeiată în timpul lui Mihail VIII Palaiologos ca arhiepiscopie, „a devenit apoi, sub domnia fiului său, reședința unui mitropolit”.²⁵ Reiese din această concluzie că

²¹ B. Mitrea, *op. cit.*, p. 260.

²² *Ibidem.*

²³ R. Theodorescu, *Bizanț, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale românești (secolele X-XV)*, București, 1974, pp. 196-197.

²⁴ I. Rămureanu, „Mitropolia Vicinei și rolul ei în păstrarea Ortodoxiei în ținuturile românești”, în vol. *De la Dunăre la Mare. Mărturii istorice și monumente de artă creștină*, Galați, 1979, p. 151.

²⁵ Gh. I. Brătianu, „Vicina”, I, p. 140.

Arhiepiscopia Vicinei ar fi fost ridicată la rang mitropolitan la o dată cuprinsă în intervalul 1282-1328.

Într-un nou studiu consacrat prezenței românilor la gurile Dunării în epoca de debut a domniei dinastiei Palaiologos în Imperiul Bizantin, publicat în 1945, Gheorghe I. Brătianu relua discuția asupra momentului înființării Mitropoliei Vicinei, reconsiderându-și concluzia formulată anterior. Cu acest prilej, conchidea el, „este posibil ca în timpul ultimilor ani ai Imperiului de Niceea și, poate cu ocazia ofensivei balcanice a lui Ioan Vatatzes (Ioannes Vatatzes Doukas, n.n.), să se fi fondat scaunul mitropolitan al Vicinei”.²⁶ Deducem din această concluzie că Gheorghe I Brătianu datează momentul înființării Mitropoliei Vicinei între 1242, anul debutului marilor campanii balcanice ale împăratului de la Niceea, Ioannes III Vatatzes Doukas (1222-1254), și 1252, cel al ultimei acțiuni militare de mare anvergură a basileului niceean în Peninsula Balcanică.

Din punctul nostru de vedere, exprimat în cadrul demersurilor anterioare, pe care îl susținem în continuare, punerea în relație directă a marilor campanii militare balcanice ale împăratului de la Niceea cu constituirea Mitropoliei Vicinei nu se justifică. Ne bazăm această opinie pe faptul că niciuna din respectivele acțiuni militare ale lui Ioannes III Vatatzes Doukas nu a vizat teritoriile nord-balcanice ale Țaratului Vlaho-Bulgar și, cu atât mai puțin, spațiul istro-pontic, ci doar regiunile Thraciei, de la miazăzi de Munții Balcani.²⁷

La rândul lui, istoricul francez Vitalien Laurent, discutând problema restaurării stăpânirii bizantine la gurile Dunării în timpul împăratului Mihail VIII Palaiologos, aborda și el succint problema datării momentului constituirii Mitropoliei Vicinei. Întemeiat pe informațiile transmise de sursele publicate de Heinrich Gelzer și pe datarea lor propusă de către Conrad Fink, considera că acestea, cu deosebire apostila din 1299, „prezintă mitropoliile create între 1204 și 1261”.²⁸ Reiese, indirect, din această concluzie că Mitropolia Vicinei a fost întemeiată la o dată neprecizată din intervalul amintit.

Două decenii și jumătate mai târziu, într-un demers consacrat situației Bisericii Românești în secolul al XIII-lea, Alexandru A. Bolșacov-Ghimpu a formulat opinia potrivit căreia consacarea episcopilor acestora se făcea în epoca amintită „probabil la sud de Dunăre, la Ohrida sau Târnovo. Mai târziu după 1234, când aceasta din urmă devine patriarhie, hirotonisirea se putea face și la celelalte mitropolii noi ale ei, printre acestea, în primul rând, la Vicina”.²⁹

²⁶ Idem, „Les Roumains aux bouches du Danube à l'époque des premiers Paléologues”, în *Revue Historique du Sud-Est Européen*, XXII, 1945, p. 200.

²⁷ V. Mărculeț, „Când a fost constituită Mitropolia de Vicina?”, p. 261.

²⁸ V. Laurent, „La domination byzantine aux bouches du Danube sous Michel VIII Paléologue”, *Revue Historique du Sud-Est Européen*, XXII, 1945, pp. 193-194.

²⁹ A.A. Bolșacov-Ghimpu, „Episcopi ortodocși din Țările Române în secolul al XIII-lea”, în *Glasul Bisericii*, XXX, 1971, 1-2, p. 128.

Opinia exprimată de Alexandru A. Bolșacov-Ghimpu conduce, indirect la concluzia că momentul înființării Mitropoliei Vicinei ar trebui datat în preajma recunoașterii Patriarhiei Târnovei de către autoritățile politice și ecleziastice de la Constantinopol, în 1235. Lipsită de orice temeie este, însă, plasarea eparhiei istro-pontice sub dependența de Patriarhia Târnovei, cunoscut fiind faptul, susținut de toate informațiile provenite din izvoarele avute la dispoziție, că pe toată durata funcționării ei, Mitropolia Vicinei a fost dependentă direct de Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol. În sprijinul concluziei noastre, aducem, pe lângă izvoarele prezentate deja, o listă a mitropoliilor sufragane Patriarhiei Târnovei, redactată prin 1235, în timpul țarului Ioan Asan II (1218-1241), și atașată *Synodikon*-ului țarului Boril, în care eparhia Vicinei nu se regăsește, ca o dovadă incontestabilă a faptului că ea nu depindea de Biserica Bulgară.³⁰

Potrivit opiniei lui Ion Barnea, care a subliniat, la rândul lui, însemnătatea sigiliului patriarhului Germanos II, acesta ar trebui pus „în legătură cu vreo scrisoare trimisă de acest patriarh, în timpul refugiului la Niceea, cel mai probabil mitropolitului de Vicina, care depindea direct de Patriarhia Ecumenică din Constantinopol”.³¹ Concluzia formulată de acest istoric conduce la constatarea că el consideră întemeierea Mitropoliei Vicinei ca fiind un fapt deja împlinit în timpul patriarhatului lui Germanos II, la Niceea.

Istoricii Constantin C. Giurescu și, ulterior, Mircea Păcurariu, au adoptat fără rezerve teza formulată de Vitalien Laurent, cu privire la intervalul în care ar fi putut fi constituită Mitropolia Vicinei. În consecință, primul dintre ei susține că după ce inițial Vicina a fost „reședința unei episcopii grecești”, ulterior a fost „ridicată la rang de mitropolie între 1204 - 1261 și depinzând de Patriarhia din Constantinople”.³² Cel de-al doilea, susține că „Mitropolia Vicinei a luat ființă între anii 1204-1261, când Imperiul Bizantin își mutase capitala la Niceea, întrucât Constantinopolul era ocupat de cruciați”.³³

În ceea ce îl privește, Ioan Rămureanu admite că ridicarea Arhiepiscopiei Vicinei la rangul de mitropolie, înainte de mijlocul secolului al XIII-lea. Deși rămâne rezervat în a avansa un moment al ridicării la rangul mitropolitan al acesteia, subliniind că „nu se poate preciza la ce dată anume apare ea”, totuși, conchide el, Mitropolia Vicinei „exista pe la 1249-1250”.³⁴

³⁰ M. G. Popruženko, *Synodik tsarija Borila*, Sofia, 1928, § 150-165; *Documente privitoare la istoria românilor culese de Eudoxiu de Hurmuzaki*, vol. I, part.2. 1346-1450, culese, adnotate și publicate de N. Densușianu, București, 1890, pp. 807-808, 811, nr. DCXLV; K. Petkov, *The Voices of Medieval Bulgaria, Seventh-Fifteenth Century. The Records of a Bygone Culture*, Leiden-Boston, 2008, p. 260.

³¹ I. Barnea, *op. cit.*, p. 232.

³² C.C. Giurescu, *Probleme controversate în istoriografia română*, București, 1977, p. 145.

³³ M. Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București, 1992, p. 235.

³⁴ I. Rămureanu, *op. cit.*, p. 151.

Din punctul de vedere al lui Răzvan Theodorescu, interesul manifestat de autoritățile imperiale pentru teritoriile de la gurile Dunării, după 1204, asociat cu acțiunea celor patriarhale de contracarare a propagandei catolice în regiune „par a fi determinat foarte curând și ridicarea rangului Vicinei la treapta de mitropolie, în ierarhia Bisericii Răsăritene, înainte de 1261”.³⁵ În concluzie, susține el, întemeierea Mitropoliei Vicinei s-a realizat „poate în epoca celor dintâi începuturi ale lui Mihail al VIII-lea la Niceea (1258-1261) [...] – deci prin anii 1259-1260, cel mai târziu”.³⁶ Într-o sinteză de istorie de dată mai recentă, pe fondul reluării discuției asupra culturii și structurii bisericești din spațiul românesc din secolele XIII-XIV, Răzvan Theodorescu persistă în această concluzie, afirmând că ridicarea Bisericii din Vicina la rangul de mitropolie s-a consumat „încă înainte de 1261, poate în epoca de început a domniei lui Mihail al VIII-lea Paleologul la Niceea”.³⁷

În continuarea deducției sale cu privire la evoluția eparhiei Vicinei, Radu Ștefan Ciobanu se pronunță pentru ridicarea Vicinei la rang mitropolitan spre sfârșitul domniei împăratului Mihail VIII Palaiologos. În acest sens, conchide el, „se pare că sub același împărat, către sfârșitul domniei sale, eparhia Vicinei a fost ridicată la rangul de mitropolie”.³⁸

Teza formulată de Radu Ștefan Ciobanu cu privire la momentul ridicării Vicinei la rangul de mitropolie, a fost preluată, foarte recent, cel puțin parțial, de Denis Căprăroiu, care o pune în relație directă cu alianța dintre împăratul Mihail VIII și noyon-ul mongol Nogai. Ca urmare, considera el, „cel mai probabil, grație alianței cu Nogai (1273)”, basileul de la Constantinopol „reușește să restaureze hegemonia bizantină și asupra «insulelor paristriene», între ele numărându-se, desigur, ca un obiectiv prioritar, Vicina. Mai mult, în acest context, a putut avea loc și întemeierea unei mitropolii ortodoxe la Vicina”.³⁹

Dintre opiniile exprimate recent o mai reținem pe cea a preotului Felix Lucian Neculai. Acesta susține că perioada în care s-a produs ridicarea eparhiei Vicinei la rang mitropolitan „nu poate fi decât cea cuprinsă între 1250-1261”, pentru a conchide că „în cadrul acestui interval, momentul cel mai prielnic este 1259-1260”.⁴⁰

(continuare în numărul viitor)

³⁵ R. Theodorescu, *Bizanț, Balcani, Occident*, pp. 196-197.

³⁶ *Ibidem*, p. 197.

³⁷ Idem, „Cultură spirituală și structuri ecleziastice”, în *Istoria românilor*, vol. III. *Genezele românești*, București, 2001, p. 596.

³⁸ R. Șt. Ciobanu, *op. cit.*, p. 235.

³⁹ D. Căprăroiu, *op. cit.*, pp. 116-117.

⁴⁰ F.L. Neculai, *op. cit.*, p. 68.

Schimbarea la față a lui Iisus (I)

*Și într-o bună zi, Iisus luă cu Sine,
Pe Simon Petru, Iacov și Ioan
Și îi urcă pe-un Munte olimpian
Și pe măsură ce suiau spre-alpine,*

*Reci vârfuri fără arbori și jivine,
Fața lui Iisus, de patrician,
În fața lor spre vârful diafan
Se-acoperea de străluciri divine.*

*Și ale lui veșminte deveniră
Mai albe ca și neaua dimineața,
Și Moise și Ilie-n patrafire*

*Veneau spre El ca să-I cinstească fața
Și-n vârful Muntelui Îl agrăiră
Pe Fiul Domnului ce ne-este Viața.*

Schimbarea la față a lui Iisus (II)

*— Doamne Iisuse, dacă Tu voiești,
Trei colibe voi înălța aici,
Iar înăuntru voi așterne prici
Să Te-odihnești cu oaspeți nelumești,*

*Îi spuse Petru: Învățător ne ești!
Dar ei căzură, scuturați de frici
Și deveniră niște tremurici,
Când auzit-au glas din porți cerești:*

*— Acesta este Fiul Meu iubit,
Și numai de Acesta s-ascuțați,
Căci doar în El, Eu am binevoit!*

*Și Iisus, blând, văzându-i speriați,
I-a ridicat și lor le-a poruncit:
— Nimic nu spuneți la ai voștri frați!*

CONSTANTIN TEODORESCU

Rime rare (I) (în poezia lui Dumitru Ichim)

Despre versificație s-a scris impresionant de mult.¹ Strălucirea limbajului liric e în acord deplin cu elementele de prozodie, versificația fiind altceva decât artele poetice (concepții estetice sau mijloace tehnice).

Subiectivismul, în creația artistică, este inerent. Altfel nu s-ar putea vorbi despre individualitate creatoare. Întrebuințarea rimei rare nu e un scop în sine, e o constantă, măiestrie, dacă avem în vedere versul alb, versul liber, unde normele prozodice se aplică sau nu se practică, după voința autorului. Seducția plăcerii rimei de la Eminescu la, să zicem, Ș. Foartă, n-are cum ocoli poezii. Trecând prin întreaga experiență a liricii noastre, de la clasicism la neomodernism, poezia și-a găsit expresia constantă a originalității. În acest proces, poetul Dumitru Ichim ocupă un loc de invidiat, deși nu se bucură de o mai de seamă atenție, fiind „ultimul mare poet român în viață care se înscrie în cea mai riguroasă și mai solemnă tradiție a poeziei moderne universale”.²

În loc de titluri, poemele poartă numere, în continuarea sonetelor lui Vasile Voiculescu ajunse la cifra 245, într-o serie unică în literatura universală, serie ce cuprinde ultimile sonete închipuite ale lui Shakespeare într-o traducere imaginară. De fapt psalmii lui Dumitru Ichim au luat forma unei poezii cu formă fixă, sonetul, stuctură alcătuită din 14 versuri, două catrene și două terține. În literatura noastră și în lirica italiană, versul are 11 silabe și ritm iambic (endecasilab iambic), ținând seama de picioarele metrice, mai precis de accent. Poezia franceză a fixat măsura de 12 silabe (ritm alexandrin), cea engleză de 10 silabe.

¹ I. Amintesc doar lucrările folosite în activitatea didactică: Vl. Streinu, *Versificația modernă*, Editura pentru Literatură, București, 1966; Eugeniu Speranția, *Inițiere în poetică*, Ed. Albatros, București, 1972; Liviu Rusu, *Estetica poeziei lirice*, ediția a III-a, Editura pentru Literatură, București, 1969; Mihai Bordeianu, *Versificația românească*, Ed. Junimea, Iași, 1974; I. Funeriu, *Versificația românească. Perspectivă lingvistică*, Ed. Facla, Timișoara, 1980; Mihai Dinu, *Ritm și rimă în versificația românească*, Cartea Românească, București, 1986; *Dicționar de terminologie literară* (coordonator Emil Boldan), Ed. Științifică, București, 1970; *Dicționar de terminologie poetică* (Gh. Ghiță, C. Fierăscu, Ed. Ion Creangă, București, 1974; *Dicționar de termeni literari* (coordonator Al. Săndulescu, Ed. Academiei, București, 1976; Irina Petraș, *Teoria literaturii. Curente literare, figuri de stil, genuri și specii literare, metrică și prozodie*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1996.

² Savatie Baștovoi, prefața volumului *Tu știi că te iubesc* de Dumitru Ichim, Ed. Cathisma, București, 2016, p. 8.

Sonetele poetului englez păstrează numărul versurilor, pe care însă le organizează în trei catrene cu rime alternative, diferite în fiecare catren, urmate de un distih, schemă metrică preluată, asemenea lui Vasile Voiculescu, de poetul român din Kitchener, care renunță, în mare parte, la măsura sonetului clasic.³ În această privință, explicația se găsește în afirmațiile: „...structura metrică a versului este interpretată mecanic, pe baza unor scheme 'ideale', prestabilite o dată pentru totdeauna și aplicate nediferențiat. Omițându-se mobilitatea ritmurilor și larga rețea de substituiri posibile, versurile sunt, de cele mai multe ori, violente și constrânse să se încadreze în 'metronomia' acestor scheme rigide”.⁴ În sonetele autorului volumului *Tu știi că te iubesc* se recurge și la rimă îmbrățișată. Când curgerea versului cere, poetul îmbină cele două tipuri de rimă în același sonet.

Definirea personalității artistice atrage atenția și prin probele de versificație determinate de harul divin al instinctului creator, așa cum îmi amintește începutul primului cântec din *Arta poetică* de Boileau: „C'est en vain qu'au Parnasse un téméraire auteur / Pense de l'art des vers atteindre la hauteur: / S'il ne sent point du ciel l'influence secrète, / Si son astre en naissant ne l'a formé poète...”⁵

Din realitatea limbii vin cuvintele poetice în rimă. „Punând în relief cuvintele, rima face posibilă o nouă funcțiune a acestora, care e de-a închide gândul, de a-i da ritm și respirație”.⁶

Rima este un concept care depășește simpla potrivire, consonanța terminațiilor versurilor (de la acuratețe la imprecizie), a cuvintelor prin însușirea funcționalității estetice. Rareori exactă, rima declanșează perceperea armoniei limbajului în emoția estetică:

*De ce îmi ceri rubinul, sclipind din rime rare?
În orișice aripă e-o frunză migratoare”* (CCLXIII, p. 28).⁷

Taxonomic, prin utilizarea termenilor, se pot deosebi mai multe situații în care valorile morfologice se combină în calitatea și cantitatea consonanțelor.

Orchestrația strofei se poate baza pe substantiv (comun și propriu):

³ Vezi M. Eminescu, sonetul *Veneția*.

⁴ G. I. Tohăneanu, *Dincolo de cuvânt. Studii de stilistică și versificație*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 22.

⁵ Boileau Despréaux, *Nouvelle édition collationnée sur les meilleurs textes avec un choix de notes sur tous les commentateurs (...) par M. Julien Travers*, Charles Delagrave et Cie Libraires- Éditeurs, Paris, 1868, p. 183.

⁶ C. Noica, „Paranteză despre rimă sau ispitele cuvântului”, în *Creație și frumos în rostirea românească*, Ed. Eminescu, București, 1973, p. 32.

⁷ Dumitru Ichim, *Tu știi că te iubesc*, 150 de sonete prefațate și ilustrate de Savatie Baștovoi, Ed. Cathisma, București, 2016, CCLXIII, p. 28. Vom nota, în continuare, numărul sonetului și pagina.

*Iubim până la vorbă, în rest rămâne piatra,
Din marmora de-alături, lăsăm ce vezi – o stană!
Romaña de sub dafin, din insula Sumatra,
Rămâne-o strălucire pe coapsa de castană (CCXCIII, p. 59).*

Sentimentul sacralității, dublat de spiritul creator, se distinge deplin în rimă:

*Nici lacrimii, nici mării n-ai cum să-i ceri arcana,
Că e-n aceeași sare, gust geamân al tăriei,
Nu inima, genunchiul e cel ce-arată rana,
Ca înșeptul șarpe, mormântu-i gol Mariei (CCL, p. 15).*

Aceeași stare se descoperă și în suprapunerea sonoră din versurile:

*Cu încă-o piatră scumpă sporește-n psalm coroana:
Mai ai cumva din vinul ce l-am sorbit în Cana? (CCLIL, p. 17)*

„Piatra scumpă” nu este doar vinul, simbolul nunții eterne a iubirii, ci și rima în distihul de model shakespearian, amintindu-se forma sonetului pe care o ia psalmul:

*Din codrii-aduc stihira, vis de luceafăr, pură,
Mireasma-n sfânt de cetini înalță căpriorii.
Sărută-mă-n sonetul ce duhul morții-l fură,
Dând inimii iar tronul și cerului cocorii (CCLII, p. 17).*

Stihira, cântarea iubirii, se aude în fiecare dimineață din viața poetului care „nu încetează să se mire de iubita sa nici dincolo de moarte”.⁸ După conținut, stihira poetului e a tainei iubirii profane și a iubirii divine din construcția mântuirii umaniității. Cel puțin așa s-ar putea tâlmăci criptograma lirică reprezentată de termenul căpriorii. Cum cele mai vechi stihiri provin din secolul al V-lea, de la Anatolie Imnograful, se poate presupune că este un vechi împrumut din greacă (adj. στυχηρός), păstrat apoi, mult mai târziu, prin slavona bisericească, devenită limba bisericii noastre și a cancelariei domnești. Cultura creației este construcție în limba universală a bucuriei lirice.

În relații logice și simbolice, substantivul propriu formează suportul verbului dragostei în actul creației simbolizat de făurarul limbii literare italiene:

*Cum te iubesc, vrăjmașo, cu sfânta-mi nebulie!
Cu-atât mai mult mi-ești dragă ca-n sâmbur de tristeți
Slobozi din cer prin suflet azur de Voroneț,
Dar faci din ochi lui Dante, Infernul să ți-l scrie (CCLXXXIV, p. 50).*

⁸ Savatie Bașovoi, *op. cit.*, p. 6.

Realizarea rimei produce „substituire ritmică”, mă previne magistrul meu: „Fonetica sintactică a limbii române, care, cum se știe, are o atât de mare însemnătate în rostirea curată a versurilor”.⁹

Combi-nația din rimă are strălucire dată și de renumele călugărului filozof din Regatul Siciliei, autorul celebrei *Summa theologiae*. Cuvântul „îndruga” capătă noblețe prin sugerarea vieții de rugăciune:

*Dar Tu erai Iubirea, cum Te-ndruga d'Aquino.
Îngăduind ca marea sub tălpi să Te sărute,
N-ai smuls din mine fiara, ci când strigași: Hai, vino!
Simții prin măruntaie cum dinții și-i ascute* (CCLI, p. 16).

Pentru a sublinia unicitatea, reluăm versurile, amintind caracterul omogen sau eterogen al rimei:

*Iubim până la vorbă, în rest rămâne piatra,
Din marmora de-alături, lăsăm ce vezi – o stană!
Romanța de sub dafin, din insula Sumatra,
Rămâne-o strălucire pe coapsa de castană* (CCXCIII, p. 69).

Rima poartă semnificative urme livrești:

*Inimă pustie, luna-n frunze ce-i?
Felinar de moarte-n creangă de gutui?
Drumurilor toate vinul i-l băui,
Toarnă-mi din mesteacăm, frate-al meu Serghei, [...]*

*Nu cumva din școală să ne-aduci vreun Proust;
N-am plâns niciodată pentru-un timp pierdut,
Înc-o viață-aș vinde numai pe-un sărut,
N-a fost pom al lumii, roada să nu-i gust* (CCLXIV, p. 29).

Dacă în primele versuri citate, rima echivocă joacă pe mai multe cuvinte, în celelalte, combinația din rimă se produce pe „fond contrastant” (M. Dragomirescu) prin rostirea cuvântului francez.

Nu puteau lipsi din sistemul rimei nici personajele biblice:

*- Sunt crescător de stele, din lut le știu aroma...
De n-aș fi Eu, Iubirea, tu cui i-ai mai fi Toma?* (CCLXXV, p. 51),

printr-o „redresare ritmică”.¹⁰

Poetul aduce în rime chiar toponime de rezonanță biblică, sugerând dorința de a învinge uitarea și timpul prin creație, de a salva de rugină comoara amintirilor:

⁹ G. I. Tohăneanu: Pe aceeași ulicioară..., în *Limbă și literatură*, vol. IV, 1979, p. 379.

¹⁰ I. Funeriu, *Versi-ficația românească Perspectivă lingvistică*, Ed. Facla, Timișoara, 1980, p. 36.

*Repar ce strică vremea, gând rău și slab în mreață,
Clepsidrei nesătule – rugini din sperla cheii!
Puteam numai cu perle să-ți scutur ceru-n plajă,
Da' așa, cu mâna goală pe malul Galileii!* (CCLL, p. 16).

A privi în vecinătatea amintirilor ori în esența lor printr-un caracter neconvențional este o arheologie sacră a sentimentelor: „Și Te iubesc cu teama chiar morții nestrăină, / Cum Te-a zidit albina în fagur de lumină” (*Ibidem*). Iubirea e atotputernică, chiar moartea iubește când ia viața pentru a opri suferința.

Accentul contextual cade pe substantivul propriu din rimă, marcând funcția semantică a cuvintelor în consonanța lor la încheierea versului. Deplasarea ponderii semnificației pe rimă atrage atenția lectorului, chiar mai mult, concordanța fonetică funcționează ca fixativul pentru un desen.

O unitate ritmică în sintaxa poetică își potențează gradul de complexitate prin rimă:

*Cu înc-o piatră scumpă sporește-n psalm coroana:
Mai ai cumva din vinul ce l-am sorbit în Cana?* (CCLII, p. 17).

Poetul reia substantivul propriu Cana în sonetul centrat pe imaginea vieții ca o călătorie grea:

*Fără de milă ghimpii m-au rupt, mă sfâșiară.
De-atât hățș de sihle cărării dă-i poiana!
Din geară roua serii întoace-i-o-n țiară,
Redându-mi sfânta fire a psalmului din Cana* (CCLXVII, p. 32).

„Iubirea ca o pradă”, iubirea și gelozia, magia pe care o degajă viața în pecetea indiscutabilă a asocierilor neașteptate, îi dau poetului posibilitatea exprimării cuceririi ființei prin sentimente, a cetății sufletești pe care o numește Ierihon, livadă înflorită emoțional. În vechime, țaria zidurilor Ierihonului a căzut sub puterea sunetului:

*Cerneala cea mai scumpă o are scorpionul,
Tristeți arar spre toarceri, din slova beată, rostul.
Fără berbeci de luptă, moloz mi-e Ierihonul,
Doar răni mai scocioară-n cenușă anagnostul* (CCLIII, p. 18).

„Vrem, nu vrem” (vorbele poetului Iosif Băcilă), recunoaștem sau nu, toți am fost și vom fi sclavul iubirii asemenea poetului, o stare fascinantă de care doar ființele noastre se bucură sau trăiesc suferința până la capăt.

E momentul să ieșim din „intimitatea subiectivă” (T. Vianu) a poetului pentru a evalua și alte structuri ale rimei.

(continuare în numărul viitor)

Legitimația

*Sunt o vocală
deschisă/închisă
precisă/indecisă*

*Consoanele mă dor
n-ar recunoaște
suportul „e” la-nceput
sau al lui „â” la sfârșit
mă zgârie
și-mi zdrelesc diminețile
obligându-mă să
le port/ suport
în mor – tarul ce-mi leagă viețile*

*Rădăcina MOR
există/rezistă
în câteva cuvinte esențiale
care se vor pline
rămânând totuși goale
chiar cu alipirea unor vocale
deschise/închise
din coșmaruri și vise*

Codul portocaliu

*Laudă telefonului mincinos
batjocorindu-mi doar văzul și-atât...
Cu el nu pot să te alint, să te miros,
să-ți sar după cum mi-e firea
drăgăstoasă de gât*

*Să-ți cutreier cu buzele pieptul tău bun,
să-mi îngrop nasul în subbrațul bronzat
mirosind acrișor a sudoare cu iz de tutun,
amintindu-mi de tatăl devreme plecat...*

*Anii cât clipa fug în neștire
afișând la nesfârșit codul portocaliu;
port mâinile tale în amintire,
mâini care-au ucis dușmanu-n război
și m-au mângâiat mai viu decât viu...*

*Se dau peste cap toate
și devin substantive
adică verbe-nghețate
a - mor
o - mor
u - mor
cu toate derivatele lor*

*Poemul acesta e o lumânare
aprinsă în memoria lui Caraion
cel care stălpnic în cerul sorții
a scris cu sângele geniului său
„Dragostea e pseudonimul morții”*

*Stând după cortină
dar totdeauna aproape de scenă
prietenă cu fiarele din arenă
el mi-a dat legitimația
să mă simt o vocală
chiar când mi s-a închis gura
(muțenia nu mi-a fost scrisă în genă)*

Bucuria în conștiința adevărului. Meditații în umbra filosofiei lui Tolstoi

Omul e liber numai în zona conștiinței. Conștiința e posibilă însă numai în clipa prezentului. Există conștiința de sine a esenței spirituale și conștiința limitelor, care la începutul vieții este privită ca „eu”. Această a doua conștiință, a limitelor, îngrădește, ascunde prima conștiință, cea a spiritualității. Pare că această conștiință a limitelor este conștiința de sine. Întreaga viață e limpezirea conștiinței esenței spirituale, eliberarea de înșelăciunea recunoașterii limitelor. Pentru cel care are conștiința deplină a esenței sale spirituale, moartea e eliberarea de limitele care o constrâng.

Conștiința divinității sufletului nostru e temeiul metafizic rațional al vieții. Iubirea e manifestarea în viață a acestei conștiințe a divinității noastre (temeiul religios al vieții). Înfrânarea patimilor, păcatelor, ispitelor care stau în calea manifestării iubirii e viața bine cumpănită (temeiul moral). Numai ce e spiritual în viața noastră există cu adevărat. Astfel, noua conștiință a adevărului spiritual e un fapt împlinit, chiar dacă această conștiință n-a căpătat sau nu va căpăta niciodată (din pricina morții, de exemplu) traducerea în fapt. Spiritul e în afara spațiului și timpului, de aceea conștiința, dacă este într-adevăr spirituală, sinceră, atunci s-a săvârșit deja măcar în intenție.

Moartea e încetarea vieții în spațiu și timp. Pentru cel lipsit de conștiința vieții în afara spațiului și timpului e încetarea a tot. Omul se eliberează de separarea spațială prin iubire, iar de separarea temporală prin conștiința originii sale spirituale neschimbătoare.

Taina vieții noastre, esența ei, se află în transferul conștiinței de sine ca ființă separată spre conștiința de sine ca Întreg, ființă indivizibilă, unică, liberă, atotputernică, Dumnezeu. Viața ni se pare o eliberare treptată a conștiinței divine în noi. Viața e asta, numai asta. Cei care încă mai cred în vechiul concept al lui Dumnezeu, pot spune că Dumnezeu a dat oamenilor binele de a-L cunoaște în sinea lor. Dar e o ipoteză arbitrară. Există și este corect numai faptul că viața omului este eliberare în sine (a principiului imaterial, imobil, nonspațial și atemporal) din starea de delimitare și condițiile ei ineluctabile. Condițiile delimitării sunt materia în spațiu și mișcarea în timp. Prezentul este acel moment din afara timpului care unește trecutul cu viitorul. În acest prezent pot face apel la conștiință pentru ca momentul să devină real. Trecutul și viitorul sunt însă iluzii.

Valoarea vieții este deschisă în conștiința omului ca tendință spre bine. Clarificarea acestui bine, definirea tot mai exactă și mai exactă a lui, este obiectivul principal și munca vieții întregii omeniri.

O marcă a postmodernității în care trăim este și aceea că nu mai vorbim de existența unui singur Adevăr, simplu, răscolitor și viu, ci de adevăruri multiple, convenabile și facile, care au rolul de a ne însoți

confortabil în convingerile noastre și pe cât posibil de a ni le confirma. Dacă puterea Adevărului stă în forța lui transfiguratoare, celelalte adevăruri devin convingătoare doar prin forța și zgomotul cu care sunt promovate, unele înaintea altora.

În prezența acestor adevăruri care încearcă să fractureze marele Adevăr în adevăruri mai mici și digerabile, alegerea devine pentru fiecare un real pariu de care ține însăși viața. A găsi adevărul înseamnă a găsi drumul, dar și capătul lui care vine să confirme ce am crezut și sperat.

A alege calea adevărului nu înseamnă a găsi ceva ușor, care să ne hrănească și mai mult convingerile și confortul interior, ci un drum deloc confortabil, pe alocuri descurajant și lipsit de certitudini. Cred că în această alegere a căii spre adevăr, Tolstoi avea dreptate când spunea că atunci când în viață nu știi pe ce drum să apuci, calea sacrificiului este cea mai sigură. De altfel, ca răsplată a acestui sacrificiu, adevărul pe care îl căutăm ne oferă șansa nesperată de a ne regăsi deplin la capătul acestui drum. Pentru aceasta avem nevoie de curaj, smerenie și puterea de a înfrunta ceea ce există în adâncul ființei noastre.

A ne apropia de adevăr înseamnă a avea și curajul de a ne lăsa vindecați de toate rănilor interioare pe care viața trăită în afara lui ni le provoacă. Să nu uităm că prezența adevărului face în primul rând să se vadă și mai mult fracturile și urâtul pe care răul și minciuna le produc în orice om unde au trăit nestingherite. Viața trăită astfel presupune opriri constante, priviri curajoase în oglinda adevărului pe care o avem la noi. Această oglindă înseamnă posibilitatea de a ne pune sufletul în fața lui Dumnezeu și de a vedea cât de departe suntem de adevărul pe care îl căutăm sau cât de puțin oglindim acest adevăr în viața noastră.

Chiar dacă nu toată lumea este pregătită pentru a trăi acest Adevăr, el nu își pierde esența și autenticitatea și rămâne o provocare pentru oricine dorește să experimenteze forța lui de transfigurare și înnoire. O astfel de forță este dată de faptul că Adevărul în care trăim și credem nu este o idee, ci o persoană reală, vie, caldă, deschisă spre toți cei care îl caută și care oferă șansa unei experiențe personale, mereu înnoitoare.

Un astfel de Adevăr au întâlnit și ucenicii Domnului atunci când au descoperit puterea de a se pleca în fața Lui și de a-L lăsa să locuiască și să lucreze în ei. O astfel de promisiune ne face Domnul și nouă, celor care suntem chemați a fi oricând vase în care să se pogoare și să locuiască Duhul Adevărului.

Chiar dacă drumul spre adevăr este greu și nesigur, în această călătorie Adevărul Însuși este cel care ne însoțește și ne întărește. În relație cu Adevărul nu contează certitudinea că l-am atins, ci siguranța că orice se întâmplă, rămânem pe calea Lui.

Liviu Șoptelea,
*Peste ochii mei închiși,
 peste mâinile mele uscate...
 despre visul acesta regizat*

DAN ANGHELESCU

lupta cu/ Îngerul/ chinuri ale/ unei /lupte

*între stânci/ fără nume
 sensuri /non-sensuri/ arme necunoscute/ depărtările lunii/ albastre
 când/ nimeni /nu te dezleagă de/ huma din care n-ai vrut să mai fii...
 în/tine/ ca din nimic s-a/ ivit/ o densă/ întunecime.../încă/ un trup /invizibil
 cu care te lupți/ și nu vrei/ să-l mai lași/ nu poți/ să-i mai dai/ drumul...
 întunecimea/ te împresoară.../ se culcă în/ tine/ îți atinge tâmplesle/ se
 scutură/ de nisipuri/ în pleoapele tale/ orbite/ te-ademeneste/ cu
 necunoscuta / ei forță/ și vai
 ce umbră/ îți toarnă ea/ în/ artere/ ca tu să te-apleci către/ tine ...*

*și stă
 înflorind / dintr-o nevedere/ chiar pe/ sinele tău /din/ de-ne-văzături
 prezență /prea tare /și de ne /îndurat...
 primăverile /care aveau nevoie de tine/ nu te mai /strigă
 din „începutul cumplitului”*

*zdruncinator/ de gânduri cu/ făr-de-cuvinte/ in cauda venenum
 voci scăpate din/ apele tinere/ împreună cu/ toate/ ce
 nu-și mai găsesc locul
 dar tu /stai /și nu vrei să te-abaiți / din/ loviarea
 prea/ marilor negrelor /aripi/ estranged from yourself...*

îți mai/ rămân/ doar drumurile/ de ieri/ dezamăgind

și/ reflexele/ involuntare/ / ale mișcării de /pleoape...
din/ întunericul/pe care nici nu/ îl auzi/ vorbind/ cuvintele devin
feștile /nocturne / legate de/ un cătun al presimțitei/ veșniciei
venind ca niște/ ferestre/ deschise/ de
umbra /îndelung/ pestilentă/ a unui a fi / muritor.../muritor...
și poate că/ și gândurile ți/ s-au dat cu-mprumut/ în ringul/ eșafod
unde/ vrei să spargi zidul/ acelei irealități/ perifrastice...
arenă/ cu mulțimi/ urlătoare/ în care ești/ durerea/ intrusă/ pe
un/ spațiu de/ închiriat...
ești/ acolo/ unde acum/ chiar/ și de-ne-înțelesurile/ se închiriază...
nici-un /final nu mai / este de / presupus... / Îngerul/ în tăcerea/ imensă
se înfruntă/ cu acel ceva/ ce mai/ rămăsese/ încă/ din tine/
o /rană imensă/ împușcată/ de din /nevăzături...
și iată/ frigul/ cade din voi/ între noi/ printre/ noi/ ca o
alegorie/ medievală.../ și cât de clare/ sunt ghețurile/ lui/ pribegind
between the two equal halves...

„Cine, dac-aș striga, m-ar auzi...?”

peste/ încrâncenările/ luptei/ aplauzele/ fluierăturile/ și foșnetul
ziarelor / de scandal și mizerii/ ne/ separă de /puterea
lucrurilor lui Dumnezeu...

apoi/ nu mai există niciun/ apoi/ doar
abundențe... /abundențe onirice/ abundențe.../în aerul/ nopții
când/ cineva/ te îmbracă-ntr-o/ ascultare de/ glasuri
ale/ vântului/ apei / ale zilei și timpurilor/ ori numai ale/ mării
and the struggle of nothingness when it's willing to convince...
astfel/ taina/ cea unică/ e un/ rechizitoriu/ și Dumnezeu /a uitat
să mai / privească/ aerul înghețat al/ orașelor și al/ spiritului
concurențial/ dezlănțuit/ din nimicuri / și din/ gunoaie
de litere moarte...

no place of grace/ no time/ to rejoice...

și /clipa/ e tot mai/ fără-de-preț/ valorând/ doar cât o biată/ pară...
astfel / se clădesc și/ ultra-nopțile/ din renunțări la/ lumină
birth or death
și tu/ totuși/ te lupți/ într-o mega-istorie/ din vechimi
gânditor/ în zadar/ la o
pustiire / a câmpurilor de/ neverosimil.../ la mesajele

scrise pe/ limba neagră/ a
a tot/ ceea ce e destinat/ muririi deja / anunțate...

din tenebre/ vine un timp/ și / Îngerul răscolește/ prin secretele
încăperi ale/ sufletului/ mereu rătăcit
sub/ ablepsie/ cu pleoape/ vâsbind spre/ un sens/ al luminii...

no place of grace/ no time/ to rejoice...

în oglinda/ și ea oarbă/ a lumii/ cad
copaci/ vestejiți / pe imagini polare...ei / duc ospesia / vocalelor / din
aminul vândut...

dar / ceea ce cade/ de sub secera ta/ să nu aduni...
nici via ta/ să n-o culegi a doua/ oară
și/ fără piatră/ de poticnire/ să calci
peste/ afronturile redundanțelor/ firii...

și /peste/ îndurerările/ lacome/ dintr-un /de-ne-știut/ mereu/curgător
acum/ cântă și cântă/ dublul flaut al / noptii
așa cum doar sfinții știau să îl asculte odinioară

no place of grace/ no time/ to rejoice...

ca într-o/ sală de/ așteptare/ a unei gări/ inexistente
știi/ că ești singur.../ Cineva/ s-a luptat cu tine/ până-n
revărsatul / diafan/ verzui-auriu/ al zorilor unui/ alt mâine...

Il se peut qu'un rêve étrange/ Vous ait occupée cette nuit ...

strigătul

simbol/ incidental/ în șiroaiele/ lungi curgând din/ fereastra
mereu /pustie / a propriei ființe/ călătorind/ călătorind...
și tu ești/ acela/ te putem auzi/ cât mai ești/ încă/ aici
și astfel/ parantezele/ toate/ se închid/ se deschid.../ ne-vindecate de
trans-întuneric/ și ne-privire/ și ne-cuvânt...

re-povestindu-ne / înfiorata luptă cu un Cineva/ soldatul / de fum
ivit/ dintr-o
sincopă fierbinte/ cu patrii ale/ nici-unde-lui/ dintr-un regat/ cântător
iar noi în/ somniile noastre/ vom desluși/ îndemnul
aceluiși rend la/ flamme...

no place of grace/ no time/ to rejoice...

ca și /cum El ți-ar fi vorbit/ dinspre/ abisuri/ cu
acele/ arpegii neculese/ încă/ din armonii/ de secol /sinucigaș
dinspre/ toamna/ ce arde/ și ne / împresoară
cu dogmele ei/ cu invaziile/ de

ne-deslușiri/ împovărătoare / în imaginea ta/ apare /imaginea/ Lui
ca /o carte scrisă/ cu noaptea/ cu areopagitele / isonuri/ din
care/ subzistă/ doar /majestatea/ Ceva-ului
slăvirea / prin care / ai putea să auzi/și să vezi
cortegii/ dintr-un funebru/ amurg de/ topaze...

acolo/ în intensitatea/ acelor ne-lumini/ cu Îngerul / vei fi
doar/ irosire/ sălbatic de/ tristă/ și iar/ vei simți
toată/ întunecimea/ de deasupra/ genunii
când spui
iron thoughts came with me/ and go with me...

dar /dialogul fiind/ imposibil/ ca dintr-o /greșeală
pentru nimic /ivită cu / ceva-ul/ din care/ suntem făcuți/ vei
ști

că/ noaptea/ este/ de El purtătoare/ mereu ascunzându-l/ mereu
înăbușindu-i rostrile ...

no place of grace/ no time/ to rejoice...

și/ doar aerul nopții/ ar putea/ să dea o noimă/ gigant
de înțelegeri/ obscure / de inexplicabil.../când depărtările/ ne despart
oho/ și cum/ ne mai/ despart...

ploile/ mari /ploile/ se anunță pentru o lume/ și pentru
curajul/ îndrăzneala/ și ostentația / acestor/ tânguiri
Issues from the hand of time...

lume /a zgomotului/ suprem/ cu imperativele/ lui
la a treia strigare/ se vor ridica /tronuri de/ fum
ca și cum / ar mai rămâne încă /ceva de/ irosit/ poate
ridurile/ sărate/ adânci ale mării/ puse/ ca semn/ al
treimii imparului

în /Ceva-ul/ pe care ai putea/ să-l presimți/ și să înțelegi
cine era dincolo...

neculese

marile / negre hașuri /ale Lui/ cu înstrăinate/ argintii / aurore
și/ copacii sădiți/ pe amurg...ei să /ne
cutreiere/ odăile/ sufletul/ timpurile

și

toate țările/ noastre imagineare/ pierdute/ de mult/ în
temnița/ acum tot mai rece.../ ea dă către noi/ încă semne/ de
viață/ și uneori / ne

vorbește/ și chiar ne respiră / ne smulge/ din țâțâni/ ceruri/ cu
aștri/ și o prăbușire de/ lume...

much to cast down/ much to restore...

no place of grace/ no time/ to rejoice...

*ca să ni se/ recunoască tristețea și/ însingurările
aripile negre/ ar trebui să ne/ renască / tot
de /din/ umeri/ de din brațe/ de din gânduri/ și de din ceea/ ce
încă/ nu vom ști / să mai /fim ...*

și iată

pierderile/ dintr-o lectură/ secretă a / frigului/ din noi/ dintre noi...

*acolo/ Îngerul/ pasăre intangibilă/ trup / șoptă
a tuturor/ întomnărilor/ vine/ și el
însingurat/ dintr-o/ lagună / a memoriei/ și a timpului/ timp ...*

și/ cu ne-vedere/ și ne-auzire / lovește ...

al cui nume/ va/ crește oare/ dintr-o/ asemenea pierzanie...

*în/ înfricoșătoarea/ lui îmbrățișare / rămâi/ îndatorat
tăcerii/ și acelei liniști/ a stră-vechilor.../ împotrivit
și iar împotrivit
durerii/ ca un rege/ al nopții/ și al oricărui/ nume și
oricărui/ cuvinte/ care încearcă /să îl spună/ să îl rostească...*

the Son of Man is crucified always

*ermetic/ închis/ sub sclipirea/ neiertătoare/ a unui
the Word without a word
ai/ început să/ pui ninsori/ de-ntrebare/ pe inexistente / cartagini
ante/ portas /nihil ...*

litere negre s-au/ scris din/ înnoptările/ de sub/ ziduri/ nefaste...

*târziuri și/ prea târziuri/ pentru orice/ Bunăvestire...
ele ne îmbracă-n / somniile albe/ venite din/ înstrăinarea de/ El*

We must first build the Temple...

*să umplem dară/ nimicul/ acestei clipe
nevindecabilul/ ei vid / cu ochii
luminiscenți/ ai tuturor cuvintelor/ tragic abandonate/ acolo...*

*mergem departe/ departe
cu mersul nostru/ greu/ de piatră/ pe piatră
nu mai/ e nici un freamăt/ acolo
unde/ încă adastă/ o ablepsie.../ pe fără de urmele/ Lui
sensuri /sub iarba crescând din/ tăcere
spui Înger /și Înger/ și Înger ...*

no place of grace/ no time/ to rejoice...

întrebătoare/ pustiire/ de /înțelegeri/ ale sinelui
de/treziri/ de privesți în golul/ celei mai /cumplite
idei nemișcătoare...

degeaba

sinele/ se ascultă pe sine/ se răscolește/ pe sine...și nimic nu/ apare...
zadarnic întrebi/ pământul/ eterul/ astrala / închidere/ deschidere
încotro galopează/ Ne-vedenia / asta/ ieșită din
întuneric/ și cauți / refugiu/ pentru cel căruia/ i se face/ în El
un /sfârșit al propriei/ sale/ zămisliri...

Slow flow heat is silence

cărându-și / cavernele interogabile/ ectoplasmale/ ieșite
din/ făr-de-cuvintele/ unui/ delir...

no place of grace/ no time/ to rejoice...

curent inept/ vântoasele / vor duce de-a/ valma
lucruri/ obiecto-ființuri/ fabricații ciudate/ nimicurile/ gălăgioase
și toată/ rumoarea de /lucruri-non-lucruri/ tropăitoare/ prin ele /însele...
și /astfel/ se naște/ o margine/ oarbă... / în somnul/ ființei/ atâta
cenușă sfințită

no place of grace/ no time/ to rejoice...

El

pare să/ asculte glasuri/ de sub o/ câmpie/ cu tainice / încăperi
scăldate de-un/ verde ce nu pare/ a fi de/ pe-aici...

El

vorbitor /dinspre cețuri / în rugă cu/ mâinile/ brusc/ retezate...

și / astfel rămâi/ tânjitor/ nou / Iacob/ sub domuri/ nevăzute...
îți pare/ că te auzi/ cugetând.../ dar laolaltă/ cu pietrele/ lași
în urmă/ privirea/ tot/ mai orfană/ neverosimil de goală/ în ea
îngropând

toate fluviile/ care au uitat să mai/ curgă și/ pentru tine/ toate
câmpiile/ în care n-ai/ mai putut/ să ajungi/ să rătăcești/ să dispari
toate/ vânturile care nu ți-au mai/ spus povestea/ atâtor depărtări/ și
Vara din /lucruri/ Vara.../ chiar Vara...cu care/ atât de/ datoare
rămasu-ți-a/ traversarea / prin/ dodecafonicul/ tău scurt/ răstimp...

no place of grace/ no time/ to rejoice...

ÎȚI DAU DRUMUL I-AI FI ȘOPTIT...

...dar binecuvântarea.../ binecuvântarea.../ binecuvântarea...
if the spent word/ is spent.../ the world is spent and burned

PROF. DR. CONST. MIU

Feminitatea astrală în lirica lui Eminescu

În lirica lui Eminescu, întâlnim un întreg *evantai al măștilor feminității*, acestea fiind definitorii pentru tectonica sufletului eroului liric, deoarece toate compun fețele feminității, pe care poetul a nemurit-o în și prin versurile sale. Manifestări ale acestor ipostaze pot fi urmărite în funcție de două mari categorii: *feminitatea telurică* și cea *astrală*.

Feminitatea astrală este detectabilă în trei creații: *Memento mori*, *Miradoniz* și *Rugăciune*. În poemul *Memento mori*, sacralitatea lumii geto-dace este reflectată imagistic și la nivel astral. Bunăoară, aici există două strofe care exprimă această idee prin intermediul imaginarului poetic: „Și în monastirea lunii cu-argintoasă colonadă, / Vezi cum trece ea frumoasă – corpu-i dulce de zăpadă, / Umerii, cu-a lor lumine, par de aur moale, blond, / Abia corpul coperit e de-un gaz moale ce transpare – / Astfel trece ea frumoasă, cu-a ei brațe sclipitoare, / Reflectată-n mii oglinde, de pe muri și din plafond. // Și-n odăile înalte din frumoasa monastire/ Sunt pe muri tablouri mândre, nimerită zugrăvire/ Ale miturilor dace, a credinței din bătrâni”. (s. n.). Recunoaștem aici un alt tip de *incintă sacră* – „monastirea lunii”. Vom înțelege semnificația acestui *topos sacru*, cu ajutorul unui citat din amintita carte a lui Mircea Eliade: „În interiorul incintei sacre, lumea profană este depășită. Această posibilitate de transcendență este exprimată, la nivel de cultură mai arhaică, prin diferite imagini ale unei deschideri...” În textul eminescian, deschiderea spre astral, adică spre sacru, este dată de tablourile – „nimerită zugrăvire” – ale mitologiei și credinței strămoșilor noștri. Coroborând imaginea „monastirii lunii” și ideatica pe care aceasta o incumbă, cu personificarea lunii, putem concluziona că descrierea realizată este aceea a unei *zeițe*, care este surprinsă în săvârșirea unui ritual sacramental. Așa putem motiva repetarea verbului „a trece” în prima strofă citată. Istoricii au ajuns la concluzia că geto-dacii aveau și o divinitate feminină – Bendis –, zeița Lunii, a pădurilor și a vrăjilor, menționată în scrierile lui Herodot și Strabon, corespondenta Artemidei (la greci) și a Dianei (la romani). Despre existența acestei divinități, dr. Naopoleon Săvescu preciza în articolul „Noi nu suntem urmașii Romei” (publicat în revista *Dacia Magazin*, ianuarie 2004, p. 5) următoarele: „La Costești a fost descoperit un cap al zeiței, iar la Sarmisegetusa săpăturile au scos la iveală un medalion de lut ars (10 cm. în diametru și 1,5 cm în grosime), având un bust al zeiței cu tolba de săgeți pe umăr (ca zeița Diana, la romani – n. n.); de asemenea, la Piatra Roșie s-a descoperit bustul ei din bronz, înalt de 14,7 cm. și lat de 13 cm.” În strofele citate, am putut remarca și portretistica lunii-zeițe (pe care am identificat-o ca fiind Bendis). Poetul completează aici

portretul „zânei Daciei”, după ce într-o strofă anterioară ilustrase, la nivel imagistic, frumusețea de sorginte astrală a acesteia: „Haina lungă și albastră e cusută numai-n stele/ Iară albiu săni de neauă strălucesc, cu de mărgele/ Și mărgăritare salbă, pe un fir de aur prins; / Păru-i lung de aur galben e-mpletit în cozi pe spate, / Ochii ei căprii se uită la cerescu-i mândru frate/ Și de melancolici gânduri al ei suflet e cuprins.” Dacă haina *zânei* are, în descriere, elemente ale astralului, podoabele sunt ca cele ale unei prințese din lumea profană. Mai mult chiar, fizionomia acesteia este aidoma *etalonului de frumusețe feminină*, căci în lirica lui Eminescu, femeia iubită are părul de aur.

În *Miradoniz*, luna capătă atribute princiare, atât sub aspectul vestimentației, cât și sub acela al fastului intrării în castel: „...Într-un loc, / Crăpătă-i bolta de granit, de cauți / Prin streșine de codru până sus, / Unde în cercuri lin plutește luna. / Ea-i o regină tânără și blondă / În manta-i albastră constelată, / Cu mâinile unite pe-al ei piept / De nea... Trece luminând cu ochii / Albaștri, mari, în straturi înflorite / De nori, ce înflorite îi oferă / Roze de purpur, crinii de argint; / Din când în când cu mâna-i argintoasă / Ea rupe câte-o floare și o aruncă / Jos pe pământ ca pe-o gândire de-aur; / Acolo un nor se-nalță sfânt și sur, / Se-ncheagă, se formează-ncremenește, / Devine-un templu grec și plin de umbra / Columnelor ce-l înconjoară – și prin colonne / Trece-argintoasă câte-o rază-a lunii. / Ea drumul ia spre-acel castel...” Să observăm cromatismul vestimentar – în speță albastrul –, care conturează o ființă serafică (a se reține că albastrul este fondul icoanelor bizantine), iar norii, care încremenesc și devin coloanele unui templu grec, primesc aura princiară a lunii, în drumul său spre castel. Este un tablou maiestuos, încărcat de sacralitate.

Poezia *Rugăciune* are ca temă *speranța de mântuire de rele și de păcatul ce bântuie lumea*. Aspectul de rugă este dat pe de o parte de lexicul biblic, având unele turnuri populare („Privirea-ți adorată / *Asupra-ne coboară*”; „*Rugămu-ne*-ndurărilor”), iar pe de altă parte de abundența imperativelor: „înalță-ne, ne mântuie”, „Fii scut de întărire/ și zid de mântuire”, „*Asupra-ne coboară*”, „ascultă”, „te arată”. În strânsă legătură cu registrul verbal specific unei rugăciuni se află multitudinea apelativelor cu care se adresează poetul credincios: „Crăiasă”, „Maică Precurată, / Și pururea Fecioară”, „Regină peste îngeri”, „Lumină dulce, clară”. Atitudinea de smerenie se vedește în imaginea ingenuchierii, precum și din repetarea ideii de rugă, relevată la nivelul registrului verbal: „rugându-te”, „rugămu-ne”. Cele două strofe conturează pregnant zbuciumul sufletesc al unui enoriaș ce se simte părtaș în suferință cu ceilalți păcătoși. Așa se explică folosirea pluralului colectivității: „îngenunchiem”, „înalță-ne”, „ne mântuie”, „Noi, ce din mila sfântului,/ Umbră facem pământului”. Repetarea versurilor: „O, Maică Precurată, / Și pururea Fecioară, / Marie!” în finalul strofei a doua dezvăluie, prin invocație, strigătul de disperare al celui ce-așteaptă mântuirea.

Liviu Șoptelea, *Alt strigăt*

LIVIU PENDEFUNDA

Nimenii dintru lumină

*E încercarea necuprinsului de a cuprinde
dar și frecvențelor fractaliilor fotonice
de a ne surprinde
și de a ne încorseta
în eternitatea timpului blestemat
a ne aprinde. De fapt
pământul de aer fecundat
un învățător adus-a să ne-arate
cum se prelinge din eter prin ape,
strecurat să ne inunde focul.
Iar lumea se'ndoieste și acum
dacă le-a fost adus norocul.*

*Dintru'nceput fost-a întuneric - lumina
nicicând n-a reușit ca să'l cuprindă
și mă mir: cu-atâta'nțelepciune
in aure clocotind feeric
tot mai striviți suntem de cei ce vor
Cuvântul să'l ascundă.*

Noi nimeni suntem nicăieri.

Teama

să nu te poți opri la marginea nopții
și să te împleticești,
prin iarba ei groasă
fugărit de pasărea cu cap de broască
să ți se pară cerul refugiat
dincolo de puterea sfântă a ochiului
să-ți privești mâinile
și să nu știi ale cui sunt
să te uiți în oglindă
și să nu-ți dai seama
cine te privește din ea
să alergi prin mulțime
de la o dimineață
la altă margine de țară
și să nu te recunoască nici frații
să intri în casa ta
și ai tăi să strige: „- Hoții!”
să plângi când ceilalți râd
și să râzi singur, cu ușa închisă
să ți se facă privirea arcan
și să nu găsești un zâmbet pentru tine
nici măcar în moarte
iată ce înseamnă teama

Execuția

înarmat cu una
din cele mai moderne arme
s-a hotărât odată
să comită o execuție în masă
se aflau în fața zidului
câte o părticică din părinții lui
din nevasta lui, din frații lui
și toți copiii lui înfrunțiți
câte o părticică din prietenii lui
și toți dușmanii întregi

Oprirea din Zbor

astă noapte m-am regăsit
cu iubita mea
și în întunericul stivuit impecabil
a explodat deodată o lumină
cosmică
a trebuit să deschidem
ușile și ferestrele
lumina aceea fluidă
a năvălit în stradă și a inundat-o
n-am rezistat miracolului
și am ieșit și noi să dănuim
printre fluturi și libelule de hiacint
buni, ignoranți și vulnerabili
ca abia ieșiți din ou
la un moment dat
am vrut să zburăm mai sus,
mai sus decât fluturii
și decât libelulele de hiacint
dar ne-a oprit cocoșul-giruetă
de pe acoperiș, zicându-ne:
întoarceți-vă
întoarceți-vă și intrați în casă
căci se vor supăra oamenii,
se vor supăra oamenii aceia
cu nasturi noi, la vestoane...

își reglă arma pe foc automat
și începu să secere
deodată îl fulgeră un gând
„dacă în fața ucigătorului tir
s-o fi găsind și vreo părticică din mine?”
aruncă arma și întrebă țiptat
„e cineva rănit acolo?”

Pasărea serii

*Nu știu
era mai înainte sau după somnul de pândă galbenă
al ierbii...*

*Știu doar că erau păduri de vis și de vânt
iar albul de mesteacăn rătăcea cu ploaia
dăltuind sunete
peste aerul
trupului tău.*

*Se sfârșiseră firimiturile de ploaie
falangele căutau falange flămânde de lumină
și de culoarea anotimpului pierdut
plin de câmpii albastre
și de somnul buzelor
nuntite...*

*Târziu
cât mă cerneam prin crângul genelor tale
sângele îmi rătăcea prelung
precum umbra de veghe a frigului alb
iar pasărea serii
rănită
se cuibărea în fântâna ochilor mei
arzând rugi amare
și lujeri
de ierburi sfinte.*

Despre noapte și mănoasa cetate a ploii

...numai destinul ei n-are nici-un sens...

Mircea Eliade

*în noapte ploaia vorbește de sine
și ține între dinți un iris neștiut...
fântânile adulmecă sunete de rubin
iar cât despart talpa mea în fluturi subțiri...
tu legi c-o nuntă de apă copacii cerești ai trupurilor
de vârsta mesteacănului...*

*și limpezi cad năvoadele straielor nemaipurtate
și dănțuiește o cerboaică în umbra trupului tău
de vreau să te chem
într-o limbă ciudată...*

*Apoi, cerul aruncă în jos
cu păsări
până mâinile-mi se-ndoaie
de greu.*

Hrană și cuvânt

*Mai răsar doar o dată pe an, peste locurile de acasă,
pădurea mea e plină de lupii bătrâni ai toamnei,
ierburile sure ard pântecetele ploilor cu miros sălbatic
să poată fetele norilor să scapere amnare de ceață.*

*Pe frunze ucise nasc, lupoalice știute, puii lor de câlți,
toamna le scoboară fluturi albi de lapte pe urlet,
vor veni îndată, să mă vadă, frații mei hăituți de mesteceni
și vom izvorî lacrima Mamei, cât să-mi adun fața din iarbă.*

*Mereu, anotimpul bătrân se ferește de vama trecerii mele prin semne,
lutul devine cer și cerul aripa păsării cu sunet de clopot,
aș alerga din mine în văzduh, si-apoi în somn, cât să încapă
rășina luminii de iarnă, că-i târziu și noaptea îmi ascunde pașii...*

*Cu ochi de adânc de cântec,
doar puiul de cerb al copilăriei
adulmecă prin nările-i umede
oglanda izvorului
ce-mi străjuie ochiul stâng
precum o tulburare.*

GEORGE DIMITRIU

Explorând Delta Dunării (II)

Lupta cu stuful pe-o potecă de cer

Am ajuns destul de repede în Lacul Solomon, o fostă amenajare piscicolă, printr-un canal străjuit de stuf înalt, auriu, ce se reflecta umbros în apa lucioasă. Pe lacul ornat generos cu stuf două rațe alb-negre se odihneau la umbra unei sălcii, lângă cerul tremurat din apa pătată de nori. Nu departe, o cioară grivă își făcea siesta pe-un ciot ce ieșea din reflexia unei sălcii. Ne-am strecurat prin stuful auriu, omniprezent, spre o zonă largă, patulată somptuos de câteva lebede. Două rațe și-au pornit elicele și-au decolat, în timp ce lebedele și-au întins gâturile, transformându-le-n săgeți, și au început să calce apa brună. Ceva mai încolo, un pelican alb și-a întins greoi aripile cu vârfuri muiate parcă-n smoală și și-a luat tălpășița, folosindu-și picioarele ca pe niște arcuri.

Câțiva mici plauri și stuf mărunt, verde, își făceau apariția pe ici, pe colo. Ne aflam, fără nicio îndoială, în Regatul Stufului, regat survolat permanent de păsări. Niște lebede însoțite de-un cormoran negru și-au luat grăbite zborul spre un ochi luminos de cer, atunci când ne-au simțit navigând printre pâcurile de stuf ce ieșeau din apă. La fel a procedat și un stârc negru. O junglă de stuf verde-auriu se reflecta color în apa cenușie, parcă liniată. Piscurile acoperite cu nea ale cerului se oglindeau domol printre buchete înalte de trestie. Pe-alocuri apa încrețită împrumuta culoarea cerului, iar reflexia stufului fremăta-n ea, parcă speriată de lișițele ce țâșneau de te miri unde.

Cerul s-a întunecat pentru câteva clipe iar Soarele, un disc rece de nea, a permis stufului să se reflecte întunecat în apa mată, glazurată cu sloiuri de nori brăzdate de linii paralele. Insulițe de trestie, adevărate *wigwam*-uri, se lăsau survolate de rațe, formând un peisaj ireal. O lebedă albă și-a făcut apariția dintre „colibe”, iar noi am pornit pâș-păș în urmărirea ei. Pasărea și reflexia ei își țineau gâtul galben drept, ca un periscop, în timp ce se unduiau și dădeau din coadă fără să se sinchisească, creând un siaj sticlos, fractal, pe-un fundal cenușiu-auriu. Ceva mai încolo, o duzină de lebede și-au întins gâturile și-au început s-alerge pe apă, pentru a fi deja în aer la sosirea noastră. Stuful auriu se colora ușor în verde iar cerul devenise cenușiu, ca și apa mată, așa că peisajul era tricolor. Am trecut la mai puțin de doi metri de-o lebedă înfoiată marțial, care însă ne-a întors spatele în timp ce ne urmărea cu coada ochiului - își păzea cuibul. În apropiere o alta, în poziție asemănătoare, își ținea capul în spate, protejat de aripi.

Navigând printr-un coridor îngust, străjuit de stuf înalt, am ajuns în Canalul Mustaca, o adevărată autostradă acvatică, lutoasă. Un câine a trecut

înot canalul, spre locul unde-l așteptau semenii. Malurile neregulate, ca niște diguri, indicau o zonă în lucru, iar apa împrumutase culoarea verde-muștar de la reflexiile arborilor mărginași. După ce-am trecut pe lângă frumoasa pensiune Holbina - Trei Bibani, am cotit la dreapta intrând pe Canalul Vărăriei, exact când picăturile fine ale ploii produceau superbe cercuri concentrice pe apa acestuia, acoperind-o cu mii de licurici ce aproape treceau neobservată iarba care plutea, provenind dintr-un gazon proaspăt tuns... Un stârc și-a demonstrat reflexele, în timp ce zidurile de stuf ne-au condus, în scurt timp, în Razelm - o imensitate lacustră căreia abia i se zărea țărmlul. Păsări se ghiceau în depărtări acvatice, iar în câteva minute s-a apropiat un mal verde-auriu. Navigând printr-o apă stâncoasă, am găsit o deschizătură arcuită în stuful înalt și-am intrat pe-un canal de legătură. După ce-am lăsat în urmă arcada formată din ramuri bătrâne care făceau reverențe apa s-a îngustat, strânsă parcă de zidurile înalte de stuf ce-o străjuiau. În scurt timp, o nouă boltă ne-a poftit în Lacul Holbina, nu înainte de-a trece pe lângă câteva căsuțe discrete.

Puzderie de păsări și-au luat zborul, care încotro: lebede, rațe, stârci de noapte. Un zid bărbos de stuf auriu, împreună cu cerul ce se-ntunecase, nu mai puteau fi deosebite de oglindirile lor în apa calmă, creând un peisaj bicolor, ireal. *Apa-i cer și ceru-i apă în a noas' Delta bogată*, mi-am spus. După un timp puzderie de insulițe cilindrice, din stuf, și-au făcut apariția, vegheate de-o lebdă-paznic. Ceva mai încolo, o duzină de lișițe, dispuse-n șir indian, tăiau cu viteză luciul apei. În curând stuful a devenit verde la bază dar s-a mai și rărit pe alocuri, desenând o barbă pe suprafața apei. Sutele de insulițe se alăturau uneori, creând un peisaj cum n-am mai văzut niciodată! Un uliu păsărar ne-a survolat precaut, stârnind panică-n păsărim. Alăturările contrastante de culori și reflexiile perfecte făceau din acel spațiu și timp o feerie! Apa s-a încrețit apoi, parcă supărată, făcându-ne cunoștință cu uimitoare simetrii tremurate, iar un stârc alb și-a semnalat, arogant, prezența deasupra lacului-golf.

Un perete verde de arbori și-a făcut apariția, iar în scurt timp am intrat pe Canalul Bucov și-am pornit în urmărirea unui șir de lebede, lebede care-n scurt timp s-au înălțat. Pe un mal s-au ițit curioase, prin stuful des, niște vaci. Peisajul s-a schimbat rapid iar canalul s-a îngustat, crengile viguroase ale sălciilor ce-l străjuiau încercând parcă să te cuprindă. Treceam, ca mirii, printr-o boltă formată de ramuri îndrăznețe care se oglindeau fără greșală, nebănuind ce va urma. Arborii au fost devansați de stuful presărat cu frunze de nuferi în timp ce niște câini păzeau o clădire degradată dar privată.

Inspirat probabil de vecinele sălcii, stuful și-a trimis țepușele să ne bareze drumul pe canalul ce se îngusta văzând cu ochii, până ce-a devenit potecă. Potecă de cer, căci acesta se oglindea fără cusur în apa lucioasă. Nu știu cum reușea șalupa să treacă prin stuful ce devenise verde la bază - începea să se înnoiască. Cel bătrân, ca și cum ar fi vrut s-arate încă vigoare, lovea barca iar uneori chiar fețele noastre, lăsându-se până la urmă înfrânt,

cu un scrâșnet dureros, de forța bărcii. Scăpaserăm teferi. *Asta da, aventură!* mi-am spus. Stuful a dat un pic înapoi în fața apei, cedându-i teritoriu, ca și cum s-ar fi repliat, apoi s-a aruncat iarși în luptă. Până la urmă s-a declarat învins și s-a retras resemnat, lăsând loc canalului să se desfășoare! Ba chiar a pierdut și lupta cu sălciile, care și-au aruncat iar, arogante, ramurile deasupra apei. Incredibil acel canal sinuos, în care ne strecuram cu greu printre sălcii și stuf. La un moment dat părea că s-au aliat, pentru a permite pe-alocuri sulitelor de stuf s-atace din nou scrâșnind, sub privirile tăcute ale sălciilor de pe celălalt mal, ce-și trimiseseră crengile să muște din canal. Canal care până la urmă a învins, desfășurându-se-n voie.

Reveniți pe Canalul Mustaca, am pornit pe drumul de întoarcere. Pe maluri sălciile se hodoneau cuminiți, intercalând pâlcurile de stuf ce străjuiau autostrada acvatică. Ajunși pe-un canal de legătură, sălciile au îndrăznit din nou să se-ntindă peste apă. În scurt timp am revăzut largul canal Dunavăț, străjuit de sălcii bogate, mature, care răsăreau din apă. Se reflectau difuz în apa lucioasă, transformând-o într-o magistrală verde. După un timp am intrat pe Canalul Lipoveni - pentru a doua oară în acea zi. Purta maluri înalte, mai mult chele, presărate cu vaci. Amurzea atunci când un pescăruș ne-a survolat în lumina rozie a orizontului. Pe un mal și-au făcut apariția câțiva cai ce priveau parcă apa creață a largului canal, apă care părea că se ondulează sub cortina de foc ce încerca să evadeze de sub pătura de nori. Nu după mult timp am pătruns, prin celălalt capăt, pe Canalul Satului, mărginit de-o vegetație bogată. O rață a țâșnit din fața noastră, chiar înainte de apariția primelor pensiuni. Crengi bogate pătrundeau în spațiul canalului pe-un mal, în timp ce pe celălalt câțiva arbori venerabili răsăreau din apă. Am ajuns la pensiune după trei ore, timp în care străbătuserăm 11 canale și patru lacuri. Nu întâlniserăm niciun turist! După o zi cromatică, magnifică, care ne-a încălzit sufletele, parcă nici nu mai simțisem frigul ce ne dăduse ghes în ultima parte a călătoriei. Înainte de-a trece la somn, ne-am delectat cu câte-o plachie de somn.

(Fragment din volumul *Prin mirifica Europă*, aflat în pregătire)

Bucata mea de rai

Într-una din zilele lunii iulie, a anului 2017, la ora cinci și jumătate dimineața, pe o răcoare binemeritată după canicula din ziua precedentă, mă aflu pe drumul spre Mănăstirea Prislop, dincolo de localitatea Silvașu de Sus din județul Hunedoara, un loc ce își oferă cu multă dărnicie peisajele minunate. Aici, la mănăstire, își doarme somnul de veci părintele Arsenie Boca, considerat de unii dintre ucenicii săi cel mai important duhovnic român al secolului XX. Odată cu trecerea timpului mormântul a devenit loc de pelerinaj, așa după cum proorocea cu ani în urmă acest iubitor de semeni, numit cu evlavie Sfântul Ardealului. Mii de pelerini caută găzduire și alinare sub cel mai râvnit adăpost, crucea mormântului de lângă brazi.

Pentru a ajunge la mănăstire trebuie să te îndrepti spre Țara Hațegului, întinsă până la poalele Munților Retezat, străbătând priveliști de poveste, orizonturi transparente, văi largi, dealuri cu pășuni care te îmbie la odihnă și munți cu păduri de foioase și conifere. Numele ei este legat de Sfântul Ioan de la Prislop. Se presupune că a sihăstrit pe aceste meleaguri în prima jumătate a secolului al XVI-lea, dorind să ducă o viață retrasă cu totul de lume, într-o chilie săpată cu mari nevoințe în stânca de sub munte, pe malul prăpăstios al râului Silvuș, asemeni multor alți sihaștri. Și-a trăit zilele în rugăciuni, trudind și săvârșind fapte laudabile, ce au străbătut prin secole până în zilele noastre. Ar fi minunat ca pereții înnegriți ai lăcașului să poată povesti toate câte au văzut și auzit.

Tradiția populară spune că pe când își făcea o fereastră la chilie, doi vânători, aflați pe celălalt versant al prăpastiei, l-au împușcat din greșeală. Vestea morții sale neașteptate a ajuns până în Țara Românească. De acolo au venit câțiva călugări, le-au cerut rudelor trupul și l-au dus într-una din mănăstirile lor. De la mormântul părintelui Arsenie Boca, urcând pe potecă aproximativ cinci minute se ajunge la mica peșteră a Sfântului Ioan de la Prislop, canonizat oficial prin hotărâre sinodală la 20 iunie 1992, fiind înscris în sinaxar și în calendarele ortodoxe, pomenirea sa făcându-se pe 13 septembrie.

Ieromonahul Efrem, autor al „Plângerii Mănăstirii Silvașului”, scrisă după 1762, spune despre Ioan Sihastrul:

*Și atunci, un tânăr oarecare din sat
Numele lui Ioan, Sfântului Nicodim a urmat;
Din lume și rudenii cu totul au ieșit
De aici la mine au venit.
Într-o stâncă chilie și-au făcut
În care slujind, Lui Dumnezeu a plăcut
Și pe el după sfârșit Dumnezeu l-a proslăvit;*

*Peștera și acum se găsește
Și „ Chilia Sfântului ” se numește.
Iară după oarecare întâmplare,
Cu a lui Dumnezeu înainte apărare,
Rudele sfântului cele din sat
Moaștele cu totul le-au ridicat
Și în Țara Românească le-au adus
La oarecare mănăstire le-au pus.
Însă la neamul lui pururea se pomenește
Fiindcă și o părticică din moaștele lui se găsește.*

Despre începuturile mănăstirii nu se cunosc foarte multe detalii, ea fiind amplasată pe pământuri ce au ținut de nobilii români din Ciula, dar se cunoaște faptul că pe la jumătatea secolului al XVI-lea ajunge o ruină, fiind ridicată din temelie, prin anul 1564, de către Zamfira, fiica lui Moise Voievod al Țării Românești.

În viața noastră apar, deseori, piedici cărora nu le găsim sensul și atunci ne aducem aminte de Dumnezeu, invocându-i ajutorul ca o ultimă speranță de intrare în normalitate. Viața este frumoasă când totul decurge după bunul nostru plac, uitând și de cele sfinte, iar în momentele de cumpănă ne întrebăm, deseori: „De ce mi se întâmplă totul numai mie?”

Reveneam în acel colț de rai, căutându-l pe părintele Arsenie, sperând să pot petrece doar câteva clipe singură cu el. Cu această dorință porneam de fiecare dată la drum. Doream cu ardoare să-i pot vorbi doar lui, știind că de acolo de unde se află privește spre mine cu îngăduință. Vroiam să-i mulțumesc pentru tot ce mi-a oferit, să-i mulțumesc că m-a ascultat de câte ori i-am cerut ceva și mi-a călăuzit pașii prin viață, înlesnindu-mi drumul atunci când doborâta de împrejurări aveam impresia că nu există rezolvare. Sfântul Ardealului, deși nu a fost canonizat de Biserica Ortodoxă Română, mi-a netezit întotdeauna calea pentru a ajunge cu bine la Prislop. Știam, din spusele altora, că atunci când nu te vrea aproape întâmpini fel și fel de probleme pe drum. Sunt numeroase cazurile în care autocare pline cu persoane de bună credință s-au defectat, iar automobile implicate în accidente rutiere n-au ajuns la așezământul monahal.

Deseori îmi amintesc cuvintele spuse de părintele Arsenie când îi învăța pe cei ce-l căutau:

Să fiți curați față de oameni și față de Dumnezeu; să dați Cezarului ce e al Cezarului și lui Dumnezeu ce e al lui Dumnezeu (cuget curat, suflet purificat și trup curățit de patimi).

Despre această învățătură, martori îmi sunt toți cei ce-au ascultat poveștele cele după Dumnezeu pe care li le-am dat: iubirea de Dumnezeu, iubirea de toți oamenii, fără deosebire și viață curată care fac cu puțință reîntoarcerea noastră, a împlinitorilor, iarăși în Împărăția de obârșie, de

unde ne-a trimis Dumnezeu spre scurtă cercare a cuminenției și a iubirii noastre, pe pământ în stadia și arena vieții.

Asta îmi este toată misiunea și rostul pe pământ, pentru care m-a înzestrat cu daruri – deși eu sunt nevređnic. Pentru asta sunt solicitat în toate părțile, ca să propovăduiesc iubirea lui Dumnezeu și sfințirea oamenilor prin iubire.

De alte gânduri și rosturi sunt străin.

Citiseam că părintele Arsenie Boca a fost un bărbat înalt, cu aspect filiform și privire pătrunzătoare. Nu era ușor să-l descrii, dar a transformat cu multă răbdare și devotament toate locurile prin care a trecut în adevărate altare de rugăciune și meditație. De felul său era tăcut, niciodată nu vorbea mai mult decât trebuia, fiind aspru în primul rând cu sine și abia apoi cu cei din jur. Îmbrăcat în rasă albă vorbea cu glas tunător fiecărui după greutatea păcatului.

Era un clarvăzător, departe de a fi un om obișnuit. Dumnezeu a lucrat prin el în fiecare moment al vieții sale de pe pământ. Imaginea lui este tot mai puternică odată cu trecerea anilor, deoarece cei fără prihană sunt feriți de gelozia pătimasă a acestei lumi.

Pr. Lucian Răzvan Petcu, paroh al Bisericii Drăgănescu, pictată în întregime de părintele Arsenie Boca, l-a cunoscut personal și într-una din scrierile sale spunea:

Părintele Arsenie nu impunea prin calitățile sale omenești. Simțeau la el ceva în plus. Nu puteai să îl privești în ochi. Aveai senzația reală că te cunoaște foarte bine. Că îți știe și părțile tale nevăzute. Poate de aici și frica ce te cuprindea în apropierea lui. Nu folosea cuvinte dure, lipsea de la el o autoritate fabricată. Era firesc, spontan și nepământesc.

Auzind despre minunile săvârșite de părinte, am fost interesată să știu cât mai multe despre viața și patimile sale, căutând și citind tot ceea ce îmi satisfăcea curiozitatea. Imaginea sa aparține de mult legendei. Va rămâne unul dintre cei mai mari duhovnici ai secolului XX. Tocmai din acest motiv este și va fi căutat mereu de oameni, pentru că i-a călăuzit spre credință, dându-le ocazia să facă parte din marea familie a lui Hristos.

Mi-ar fi plăcut să-l cunosc înainte să plece dincolo. Dar am rămas cu setea de a-l descoperii, dorind să aflu tot ceea ce se putea afla despre trecerea sa pe pământ. Îl rog, aproape zilnic, să-mi binecuvânteze familia și să mă aibă în grija sa. În timp m-am convins că tot ceea ce se spune despre El este adevărat, că rugăciunile îmi sunt ascultate.

Așadar, aflată pe drum, ziua începea să-și intre în drepturi, iar peisejele ce mi se perindau prin fața ochilor erau parte din visul meu și îmi bucura sufletul, simțind în același timp liniște și eliberare, trăiri pe care nu le-am mai avut de ceva vreme.

În acea marți, de la jumătatea lunii iulie, am pătruns pe drumul îngust către mănăstire, acompaniată de cerul cu albastrul său îngeresc, tânjind spre o lume mult mai apropiată de sentimentele mele. Drumul a fost nesperat de

circulat, motiv pentru care am fost convinsă că nici de această dată nu voi putea sta doar cu El. Mergeam să mă spovedesc. Îmi simțeam sufletul apăsător pentru tot ceea ce nu am făcut și puteam să fac, pentru tot ceea ce am gândit și nu trebuia gândit și alergam însuflețită de speranță spre locul în care se odihnea cel ce mă ocrotea cu mila sa. Știam că într-un final voi părăsi mănăstirea cu sufletul liber, curat și plin de liniște. El avea răbdarea necesară să asculte, de acolo de unde se afla și îmi răspundea în felul său mai devreme sau mai târziu. Trăisem acest sentiment de ușurare și altădată. Aproape că-l simțeam înainte să ajung la locul dorit.

Sub imperiul preocupărilor mele priveam prin parbrizul mașinii și aveam impresia că timpul se oprește, iar verdele copacilor mă îmbrățișează de bun venit. Pe șoseaua îngustă, ce ducea spre mănăstire, se aflau parcate în ordine, atât pe stânga, cât și în partea dreaptă, mașini de tot felul, iar printre ele oamenii, veniți cu speranța de mai bine, priveau cu optimism turlele mănăstirii ce străluceau învăluite de cerul dimineții. Unii purtau în brațe flori pentru Părinte, alții pachete cu alimente pentru măicuțe, cu toții așezați într-un șir uman ce părea interminabil.

Cu gândul îi ceream neîncetat părintelui să săvârșească o minune și să mă primească pentru câteva minute în singurătatea locului său de odihnă. Să mă pot ruga în tihnă, iar lângă noi să nu fie decât brazii care-i vegheau somnul. Imediat toate grijiile mi-au dispărut iar neliniștea nu-și mai avea sens, deoarece o fericire bizară m-a copleșit brusc, fără să realizez de unde a venit. Aproape instantaneu zăresc intrarea în mănăstire, păzită de un grup numeros de jandarmi, apăruți de nicăieri. Spun de nicăieri fiindcă la vizitele anterioare nu existau. Au fost angajați să asigure ordinea în zona lăcașului de cult după multe întâmplări nedorite. Am aflat asta mai târziu.

La câțiva zeci de metri de intrare sute de oameni așteptau în liniște, într-un rând deja format, ca porțile să se deschidă pentru ei. Îmi privesc ceasul. Aproape șase. Mai era o oră până la începerea programului de vizită. Las mulțimea în spate și pătrund în zona de siguranță, simțind că cineva sau ceva mă împinge spre un jandarm solitar pe care îi rog, imediat, să mă pună în legătură cu măicuța care răspunde de accesul în mănăstire. Mă privește lung, mirându-se de îndrăzneala mea. Apoi îmi răspunde că trebuie să aștept în rând, cu ceilalți, până când porțile se deschid vizitatorilor. *Acum măicuțele își desfășoară programul obișnuit de dimineață și accesul în mănăstire nu e permis nimănui, încheie, fără vreo altă explicație.*

Privesc înapoi deznădăjduită, vrând să pășesc spre mulțimea de credincioși ce se mărea de la un minut la altul, dar ceva mă ținea pe loc și îmi cerea să insist. Asta am făcut, sub privirile stupefiate ale tuturor celor ce păzeau poarta mănăstirii. În câteva secunde s-au mai apropiat doi jandarmi, însă, după multe insistențe, reușesc să le smulg promisiunea că o vor anunța pe măicuță.

Mulțumită, mă retrag câțiva pași și aștept. În nici zece minute norocul îmi surăde și văd venind o călugăriță în vârstă, cu privirea blajină, de un

albastru pătrunzător, privire ce părea să treacă dincolo de mine. O rog imediat, fără prea multă speranță, să mă lase doar pentru câteva minute singură la mormântul părintelui. Spre surprinderea mea îmi zâmbește dumnezeiește și îmi arată cu mâna drumul atât de cunoscut. Cele câteva cuvinte ale ei mi-au pătruns până în adâncurile nebănuite ale sufletului, iar un sentiment de ușurare mi-a învăluit inima strânsă de emoție. Nu îmi venea să cred și nu înțeleg nici astăzi cum am reușit să trec de jandarmi și să o conving de adevăratul motiv al insistențelor mele. La mormântul nepăzită nu-i este permis nimănui, din afara lăcașului, să meargă. Atunci când pelerinii sosiți din toate colțurile țării, și nu numai, vorbesc cu cel ce le ascultă necazul, undeva, în apropiere, stau una sau mai multe măicuțe, iar, de când jandarmii păzesc mănăstirea, unul se află în permanență acolo. Eram atât de norocoasă! Părintele Arsenie Boca, aflat de atâția ani pe tărâmul oamenilor drepecți, mă auzise și mă primea fără să întâmpin prea multe obstacole. Îi mulțumeam cu ochii în lacrimi întrebându-mă dacă sunt vrednică de bunătatea Lui.

Trecând de poartă, pătrund în curtea interioară în mijlocul căreia se află frumoasa biserică de la Prislop și încep să urc poteca pavată cu dale mari de piatră, acompaniată de pârâiașul de pe margine. În urma mea cele câteva clădiri, biserica și chiliile își odihneau zidurile în așteptarea creștinilor aflați la necaz. Ușurarea ce îmi domina simțurile mă răsfăța dându-mi curajul necesar să înaintez pe o cărare ce nu cunoscuse pași străini în acea dimineață.

Toată acea frumusețe monahală din jur îmi transmitea o stare greu de descris în cuvinte, dar conștientizăm că în acel loc, singură pe cărarea dintre copaci, am descoperit un pic de eternitate. Și mi-am lăsat inima să simtă ceea ce credea ea de cuviință.

Blaise Pascal, într-un citat despre Dumnezeu susținea:

Dacă Dumnezeu nu există, nu pierzi nimic crezând în El, dar dacă El există și nu crezi, atunci ai pierdut totul.

Îmi auzeam gândurile de-a lungul potecii, printre copaci, într-un timp ce înceta să mai existe, singura dorință fiind să ajung cât mai aproape de El. Nu trebuia să-i spun multe. Ghicea întotdeauna de ce am venit. Îmi citea sufletul.

Simțeam prezența părintelui la fiecare pas, printre pomii ce-mi erau tovarăși de drum, printre florile fericite că au apucat o nouă zi, în aerul cu miros puternic de mir, în respirația mea întretăiată, în lacrimi și peste tot. Frunzele foșneau, vântul îmi mângâia fruntea obosită de efort, aromele îmi răsfătau nările și totul în jur părea că-mi vorbește. „Aici și păsările cerului se închină cu respect” citisem cândva.

Îmi venea să îmbrățișez acest tărâm lăsat moștenire credincioșilor, dar brațele mele nu puteau cuprinde toată frumusețea și îmi era teamă să nu dezamăgesc natura.

Într-un final ajung cu inima tremurând de emoție și bucurie la mormântul acoperit cu flori, aflat în cimitirul Mănăstirii Prislop. Își

împrăștiu în voie mireasma și îți bucurau ochiul. Părintele și-a ales singur locul de îngropăciune, acolo pe colină.

Zăresc într-o margine o măicuță ce își spunea rugăciunile de dimineață. Se uită la mine, nu spune nimic, își face imediat sfânta cruce și pleacă liniștită la treburile sale. Imediat îngenunchez recunoscătoare, cu fruntea sprijinită de crucea de la capul părintelui. Iar lacrimi îmi curg în voie pe obraji. Erau lacrimi de mulțumire și recunoștință. M-am rupt de prezent, pătrunzând într-un alt timp și spațiu. Mă afluam dincolo de realitate, murind puțin câte puțin pentru a învia cu adevărat. În liniștea aceea apăsătoare îl aveam pe părinte doar pentru mine.

Cu siguranță locul este sacru. Te ajută să îți limpezești sentimentele. Suferințele purtate până aici încep să-ți părăsească trupul cu o forță mistuitoare. Sufletul mi se descărca încetul cu încetul, simțind binecuvântata eliberare de tensiunea acumulată în timp. Nu pot descrie în amănunt trăirile ce te încercă. Sunt puține cuvinte pentru a relata ceea ce ți se întâmplă. Toți am auzit despre minunile săvârșite și despre viața lui duhovnicească. Tocmai de aceea credincioșii l-au urmat peste tot, chiar și acolo unde a fost închis de Securitate. Întotdeauna a trecut cu demnitate prin iadul detenției fiind împăcat cu soarta hărăzită de Dumnezeu.

Părintele a fost puternic în cuvânt, dar este puternic și în tăcere.

Îi mulțumesc pentru tot, așa cum mă pricep, mă ridic, sărut crucea și simt că am mai multă înțelepciune, că viața este frumoasă atunci când ești încărcat cu energie pozitivă și credință. Apoi cobor panta având sufletul curățat de tot ceea ce îl îngreunase până atunci. În drumul meu întâlnesc pâlcuri de oameni. Urcușul grăbiți spre cimitirul din incinta așezământului monahal pentru a prinde un loc mai în față. Sunt creștini de toate vârstele, având în mâini lumânări și flori pentru cel ce îi așteaptă în vârful dealului. Drumul devine tot mai neîncăpător și abia mă strecur prin mulțime. Observ copii ce pășesc în liniște alături de părinți, bătrâni bolnavi sprijiniți de cei în putere și femei cu privirea rătăcită înaintea pașilor, având capetele acoperite cu năframe. Purtau fuste lungi, monahale, ca semn de respect pentru locul în care se aflau și pentru Părinte. Unii se opresc, din când în când, să-și tragă sufletul, căci urcușul este destul de abrupt, mergând apoi cu speranță spre bucata de Paradis.

Trec pe lângă fântâna pe care părintele Arsenie a săpat-o cu mâna lui, să astâmpere setea celor mulți și mă gândesc că poate acolo, lângă ea, fără să fie văzut de cineva, stă binecuvântându-ne. În acel moment am promis că voi scrie despre toate câte mi s-au întâmplat, împărtășind trăirile mele și tot ceea ce citisem despre viața Lui celor mai puțin norocoși. Nu este o răsplată pentru ce mi-a oferit, ci credința că pe viitor o să devenim mai umani.

Maica Măndălina (sau Magdalena) ocrotitoarea spirituală a Timocului

În Mălăinița, locul unde s-au reluat slujbele în limba română după aproape două veacuri, a trăit o femeie „mult credincioasă”, căreia timocenii îi spun și acum, la 60 de ani de la Trecerea ei la Domnul, mama Măndălina (Magdalena) cea „savetnică” - sfătuitoare. Bătrânii satului își aduc aminte de această femeie (născută în 22 noiembrie 1895 și mutată la Domnul în 15 octombrie 1962) că a trăit în sfințenie, rugându-se mult la Dumnezeu și citind din Sfântul Isaac Sirul. În orice împrejurare era, rugăciunea îi era mereu pe buze, de aceea a rămas cunoscută ca „baba care a cântat cu popii”, „mama Măndălina care citea rugăciuni și când păzea oile, când mergea pe drum, care postea, lucra și ținea strana la biserică”. Mălăinicienii dau mărturie pentru mama Măndălina, femeia cocoșată și cu glasul subțirel, că și-a făcut cruce cu mâna, senină și cu chipul inundat de lumină, până sufletul a părăsit trupul pământesc, mărturisirea baba Mitra, (85 de ani), care a fost lângă ea „până i-a ieșit sufletu”.

Din tinerețe l-a slujit pe Dumnezeu mama Măndălina, ținea strict regulile bisericești, îi învăța pe oameni și îi chema la Biserica lui Hristos: „A fost o femeie de biserică, a dat sfaturi la lume, i-a învățat, ea le-a zis oamenilor sărbătorile, posturile, pentru că nu aveam pe atunci cărindare. Astfel pot să spun că a tras lumea la Dumnezeu, i-a adus în biserică, chiar dacă vremurile erau cum erau”, după cum mărturisește Ceda Vuiakovici (Ceda al lui Vuiac), de 89 de ani, unul dintre „ai măi bătârni oameni din Mălăinița”.

Binca a lui Vasa lu Păun, de 81 de ani, spune despre mama Măndălina că „n-a înfruntat pe nimeni niciodată, nu s-a gâlcevit cu nimeni, n-a fost alta mai bună ca ea. Dacă-i spunea cineva ceva rău, ea atâț zicea „Vidi Bog”, adică „Vede Dumnezeu”.

„Simplu monah”, după cum singură își spunea, era apreciată de oameni pentru că „avea vorba bună, blândă, iar ce îți spunea, ți se lipea de inimă”, dar și pentru că era strașnic de lucrătoare, „trăgea boii la plug”, după cum și Živojin Didić (al lui Gigi) mărturisea în urmă cu câțiva ani, înainte de a trece la cele veșnice.

Unii bătrâni merg și mai departe și, întrebați să spună ceva despre mama Măndălina, răspund simplu: „A fost sfânta lui Dumnezeu” (Dobriivoje Didić - al lui Nică, Gigi - 86 de ani).

Avea o dorință care în vremea aceea era imposibilă; spunea: „Când aș putea să mă fac o pasăre și să zbor până la Ierusalim să mă închin la mormântul Domnului”...dorea acest lucru cu tot sufletul și într-o noapte a

visat că zboară deasupra Ierusalimului și a fost să se închine la Sf. Mormânt. În timpul visului cânta la glas un cântec despre Ierusalim (la glas) „Ierusalim, Ierusalime floarea mea cea dragă, prin tine se, prin tine se plimbă sufletul meu”. Dimineată când s-a trezit era plină de bucurie iar fața ei lumina. Credința ei și dorința mare au făcut ca Dumnezeu să o ducă „cu duhul” la Ierusalim. „Minunat este Domnul întru sfinții Lui!”

Spre sfârșitul vieții s-a îmbolnăvit, iar boala nu o mai lăsa să meargă cei 5-6 kilometri prin ploaie, zăpadă, iar vară prin caldură, până la sfânta biserică. De aceea, cu șase luni înainte de a trece

la Domnul, s-a mutat la Negotin, ca să fie mai aproape de biserică, să poată ajunge la slujbe mai ușor. După aproape 50 de ani s-a simțit duhul ei la Mălăinița, iar trupul ei a revenit în sat, mormântul mamei Măndălina găsindu-se acum în curtea ansamblului mănăstiresc de la Mălăinița în biserică cea mare.

Mănăstire în urma rugăciunilor mamei Măndălina

„Comunismul și asimilarea care s-a făcut aici au dorit să o dea uitării, însă după mulți ani Dumnezeu a rânduit ca pe locul unde ea trăia, se ruga și postea, să fie ridicat sfânt lăcaș, prima mănăstire românească după aproape 200 de ani. Ea a sfințit acest loc prin felul ei de viață și prin rugăciunile și posturile ei, iar oamenii care au cunoscut-o vin în ultimul timp la mormântul ei cerând să li se citească rugăciuni și, spun ei, pleacă întremați la casele lor... Vede Dumnezeu”. Ea a trăit în așa fel ca Dumnezeu să aducă mănăstire la ea, la locul unde a trăit ea.

La mormântul ei se întâmplă minuni, oameni se vindecă. Au fost cazuri unde unii s-au vindecat de leucemie, mai multe persoane de cancer, alți paralizați au plecat în picioare iar eu pot marturisi că am ajuns la un pas de operație de hernie de disc; greu mergeam și într-o seară m-am rugat la mormântul ei să mă ajute să nu merg la operație și să pot să merg și să lucrez normal; m-am uns cu ulei din candela ei și astăzi mulțumind ei eu merg și lucrez normal.

„Veșnicia s-a născut la sat”

Cerul e plumburiu. Zăpada, ornament rece, împodobește arborii. Acele de gheață, ca într-un dans păgân, sunt mânate de vântul nestatornic în toate direcțiile. Frigul, ca un stilet, pătrunde prin haine. Pașii scârțâie ca un ecou pe urmele bătrânului Ion, mânat de adrenalină sau de dorința de a împlinii o promisiune.

În Munții Buzăului, este un sat fantomă. Uitat de timp și de oameni.

Ion și femeia lui sunt singurii locuitori ai satului.

Duminică, deși era o vreme de să nu dai niciun câine afară, bătrânul s-a dus la Biserica satului, să spună rugăciunile începătoare pe care le știa pe dinafară. Biserica e mică, din lemn și la fel de părăsită ca și toate casele, mai curând bojdeucile... Zăpada acoperă imperfecțiunile, dar greutatea ei înclină acoperișurile. Doar vântul mai cutreieră casele, ferestre sparte și uși deschise.

Dacă veșnicia e tăcută, se poate spune că încet-încet, aici s-a născut.

Chiotele copiilor, pe derdelușul uliței, a ajuns o amintire ce bătrânului Ion îi încălzește sufletul; râde și plânge.

Femeia lui încă își mai amintește de horele ce se făceau de sărbători, flăcării veneau și din alte părți. Acum... sărbătorile au ajuns doar o simplă obișnuință.

Casele ce stau să se dărâme, ulițele pustii, întregesc tabloul unui trist sfârșit.

Dumnezeu, în marea Lui bunătate, a lăsat ca păsările cerului să aline tristețea singurătății. Ion stă, minute în șir, în ogradă ascultând cântecul vreunei păsări. Zâmbește și îi vorbește în gând.

Sufletele blânde, tradițiile, simplitatea, s-au topit în dorința de mai bine.

Tinerii au plecat la oraș, bătrânii în lumea nevăzută. Sufletul satului e bolnav... Vorbirea monosilabică a dispărut. Când se întâlneau doi săteni nu aveau nevoie de multe cuvinte pentru a se înțelege. De multe ori era de ajuns doar un gest însoțit de mimică. Se cunoșteau toți, își cunoșteau necazurile sau bucuriile.

Ochii Mariei, soția lui Ion, uneori, privesc în gol și zâmbesc unor amintiri doar de ea știute. Măinile ei sunt ca ridurile arborilor.

Singurătatea este cea mai răutăcioasă boală. Nu poți să te împrietenești cu ea. Maria este mereu în mișcare, nu poate să stea, pur și simplu să stea fără să se gândească la ceva anume. Se scoală brusc și merge la velința ei vârgată să-i îndrepte un ciucure ce părea că e strâmb, după care se duce la bucătărie să vadă dacă în găleată este destulă apă.

Când l-a întrebat pe Ion dacă a adus vreascuri, iar bătrânul a dat din cap, în semn că nu, femeia nu a spus nimic și nici nu a făcut vreun gest de

amenințare. Demult s-a resemnat. Și-a asumat rolul de nevastă supusă omului ei.

Ion, din boabe de porumb, face cidru într-un borcan mare, din sticlă. A întrebat-o dacă a mestecat borhotul. Maria a dat din cap însemn că da. Când Ion i-a spus că pleacă la pădure și femeia a încercat să-l oprească, fiind vremea foarte rea, bătrânul, ușor încrunțat, i-a răspuns că știe el ce face. Maria a răspuns repede și abia șoptit: Cum spui tu... Până vii, am voie să fac focul și în camera de oaspeți? De fiecare dată îi cerea voie. Ion i-a răspuns cu tristețe: Cine mai vine la noi...

Pădurea era la mică distanță de casa lor. Ion s-a întors repede. Era îmbujorat și vesel. I s-a adresat zâmbind: Am găsit un pui de arici. N-o să mai fim siguri!

Veșnicia s-a născut la sat în timpurile trecute, când firea omenilor era îndumnezeită, deschisă spre veșnicie, anticipând condiția fericirii absolute.

Mai demult, sătenii nu se complicau așa cum o fac orașenii. Năzuințele lor erau simple și puține.

Din păcate, azi, satele care sunt populate, nu mai pot spune că veșnicia se petrece printre săteni. La fel ca în basme: „A fost odată...”

ELENA OLARIU

Roboțel

Dimineată. O dimineată obișnuită de septembrie, dacă ar fi să luăm în considerare faptul că mai tot anul zilele au fost toride și secetoase începând cu luna ianuarie; zile capricioase, nopțile reci dar, nu înghețate, cu temperatură de până 18 grade. Prin unele locuri. Și dacă anul acesta ghiociei s-au trezit înainte de vreme să ne bucure ochiul, februarie ne-a trezit din somnul romantismului venind după o ploaie de aproape două zile, parcă anunțând că anul acesta are 29 de zile și este cam capricios. Măcar o dată la patru ani... Cât despre martie, în loc să ne bucurăm de frumusețea florilor și zbenguiala mielor și a copiilor ieșiți în bătaură, și mic și mare au fost „cazați” la domiciliu. Așa au fost vremurile...

Dar, să nu uit de o întâmplare petrecută înainte de închiderea școlilor, întâmplare ce mi-a amintit de propria copilărie și de giumbușlucurile specifice vârstei.

Așa se face că într-o dimineată de martie au amorțit și bălțile, pline ochi, și ghiociei dar și obrăjorii bucălați ai copiilor care pătrund pe ușa clasei plini de exuberanță căci viața își are cursul ei și bucuriile vârstei. Mai cu seamă a celor până în clasele a patra. Sunt mici, sunt sănătoși și odată

intrați în clase, se debarasează de ghiozdanele-rucsac, de hainele groase și încep a alerga prin clasă. Până să vină Doamna. Sunt copii și plini de energie.

Furată de propriile amintiri din copilărie mă trezesc din visare când ușa de la bibliotecă se deschide, în prag, în fața ochilor, apărând o mogâldeacă de copil, cu ochii mari, migdalați, cu cărarea părului într-o parte, de un broboadă auriu ca grăul trecut de copt și cu o broboadă pe cap, legat după cap, broboadă ce-i ascunde o codiță frumoasă, frumoasă.

Inocența acesteia mi-a amintit de propria copilărie când, în clasa întâi fiind, am pășit în sala de clasă de la Școala Bazga, învățător fiind Doamna Tamara Tomulescu. Deosebirea dintre noi două era că eu aveam cărarea pe mijloc, era cald afară – deh, 15 septembrie, și în picioare aveam sandale de-ale soră-mi, Violeta. Cât despre păr, acesta era tăiat scurt, căci mama fiind trecută de cincizeci de ani, nu mai prididea cu treburile casei, fiind multe guri în bătătură...

Nu s-a intimidat; m-a privit scurt și până să mă dezmeticesc, vorbăreață nevoie-mare a început:

– Am venit să-mi dai o carte!

– Ce carte, întreb?

– Matematică. Partea a doua.

– Dar în ce clasă ești?

– A treia.

– A cui ești tu, măi fetiță?!

– ... a lui... Roboțel!

– A cui?!

Nedumerită și parcă enervată:

A lui Roboțel, nu știi?!

Nu știu. Mă gândeam să o iau altcumva și continui:

Dar cu te cheamă?

Roxana.

Roxana și mai cum?

Roxana!..

Îmi era tare dragă. Istețimea, comparativ cu îmbrăcămintea modestă m-a trimis iarăși la vârsta când, la rându-mi eram la școală. Elevă.

Mă ridic de pe scaun și mă apropii:

Roxana, uite, pe mine mă cheamă Olariu. Și dacă vrei și Elena. Pe tine te cheamă Roxana și mai cum?

Aaaa! Faraonel. Și și-a plecat privirea oarecum enervată.

Și, unde înveți tu?

Aici, la vale. Știam acum cine era Doamna învățătoare. Am trimis-o în clasă, urmând ca eu să merg la depozit pentru cartea de matematică și să o duc personal copilei. Gândurile, cu aduceri aminte, m-au dus la Doamna noastră care ne așezase în bancă câte o fată și un băiat urmând apoi să facem cunoștință; adică cine suntem, mamă, tată, frați, surori. Când ajunsese la banca mea, a patra de la perete, am lăsat-o cu un gust amar.

Cum te cheamă?

Ileana, am spus eu timid. Că doamna avea o voce impunătoare.

Măi fetițo, Ileana sau Elena!?

Ileana, mă strigă mămaia.

Bine. Și după câteva momente:

Ileana și mai cum?

....

Măi fată, zise Doamna enervată, cum o cheamă pe mama ta?

Adela, răspund timid, gata să mă pun pe plâns.

Și tata?

Măi române! Iar lacrimile țâșneau din ochi precum apa din robinet.

Ei, nu, ești tâmpită. Cum strigă mama ta pe tata?!

Măi române...

Nu a mai avut cu cine vorbi. Deja plângeam în hohote; doamna, enervată ieși din clasă și se întoarse cu directorul, în persoana domnului Neculai Tomulescu. Își scoase batista din buzunar, îmi șterse obrajii, mă mângâie pe creștet și, încet, încet mi-am revenit.

Știi, zise blând, cine e tata și unde lucrează?

– Dascălu-Mălălache, zic, smiorcâind încă, și ștergându-mi nasul cu dosul palmei. Lucrează la fructexport...

– Acum știu. Lăsați fata, Doamnă, are timp să învețe...

* * *

Am găsit manualul de-a treia de matematică și l-am dus în clasă. Liniștea de acolo, copiii lucrând la o temă, a făcut să mă uit nedumerită printre elevi. Abia când unul dintre ei mă zări și, ridicându-se în picioare a salutat, apoi toată clasa, abia atunci mă observă și Doamna. De această dată Doamna de acum. Zâmbind, se îndreptă spre mine. Am explicat ce era cu prezența mea acolo și – complice, îmi spune:

Este foarte însteață! Păcat cu nu are cine se ocupa de ea afară de școală...

Am plecat. Locul meu de muncă îmi oferea prilejul să cunosc oameni și oameni, copii de diferite vârste și stare materială, inteligenți și obraznici, flămânzi sau mult prea sătui. De toate. Timpurile, așadar, cu nimic nu s-au schimbat... Dar, fata lui Roboțel, a fost un imbold meritoriu de a așterne pe hârtie atare întâmplare, noi toți având amintiri mai mult sau mai puțin demne de reținut... Un altfel de roboțel, căci timpul alunecă precum roata norocului și, voit sau nu, ne naștem, creștem, visăm, iubim, suferim, plângem și alunecăm ori ne ridicăm spre cele înalte.

Înalta uimire

*De această dată
muza m-a întâmpinat în cel mai lent mod posibil
și sub expresia uimirii mi-a rostit:
„Acum știi totul despre starea ta
după ce mi-a explicat Dumnezeu astfel:
*Te miri că poetul
este atât de neclintit în așteptarea sa
și că nu te întreabă niciodată nimic?
Cum să te întrebe ceva
când știe că atunci când nu ești cu/la el
ești la mine,
sau te-am trimis la altcineva...
Cine în această lume
nu îndrăgește o poezie măcar,
sau mai multe,
fie aceasta /acestea pe teme de iubire,
de jale,
de veselie,
de despărțire
sau de alte cele?
Ce aștepti să te întrebe poetul?
Așa cum prin absurd
aș aștepta eu să mă întrebi tu ceva,
când știi ce ai de făcut,
când știi ce am de făcut...
Când eu te fac să inspire lumea ce să scrie,
ce dorești să te întrebe poetul?
Când toată viața
el știe unde ești
sau de unde vii,
Ce să te întrebe? Ai venit?
Ce ar însemna asta?
Indiferent ce-l vei face să scrie, nu te va întreba nimic!
Așa cum tu pe mine
nu mă întrebi niciodată nimic
că ce și cum....”*

*Atunci prin dimensiunea uimirii muzei față de mine
doar atâtă am vrut să spun: „Nu am cuvinte...”,
când muza a murmurat:
„Scrie!!!”*

Reabilitare

În zori, liniște
nimic din nebunia de azi-noapte
străzile au chefuit
râdeau ca nebunele, strigau, jucau
lângă restaurantul cu terasă soseau taxiurile
cu ochii lor injectați
să le ducă acasă
ele se tăvăleau în praf, refuzau să urce
locatarii caselor din jur protestau,
voiau să doarmă
un bărbat ieșit pe balcon, încerca să-i calmeze:
lăsați-le, se bucură și ele
mâine vin muncitorii să le înfigă
picamelele în inimă, în fluierile picioarelor
pentru reabilitare
lăsați-le să petreacă
au și ele dreptul la o noapte de pomină
„în Bucureștiul iubit”
mașina poliției își făcea rondul
rula încet, atent
n-a observat nimic în neregulă, nimic suspect
printre stelele verzi, roșii, albastre
printre copacii legănându-se pe margine
doar un insomniac în balcon
făcea semne unui vapor ce apăruse în intersecție.

Timpul tăcerii

Am râs prea mult, prea zgomotos
am râs de toți, de toate
la masa încărcată cu bucate
am râs cu lacrimi
și lacrimi curg acum pe obraji
am râs cu cel ce-a spart vesela
dansând pe cioburile însângerate
jurându-mi că mă iartă
când am fugit înspăimântată
am râs cu cel ce mi-a adus bucăți
de lună

pe muchia ferestrelor deschise
ca aripi pentru noaptea milenară
făcând mășcări spre cei din stradă
am râs de cei rostogoliți în stradă
și îmbrânciți c-au îndrăznit
să îl snopească pe el,
pe cel ce m-a făcut să râd, să plâng
și a plecat apoi fără să înțeleagă
de ce tac azi, de ce zămbesc
iar inima
mea este atât de împăcată...

Continente de iubire în derivă

Oare mai știe el numele meu
oare mai știe că locuiesc
atât de aproape de el încât
zilnic trece prin mine
ca un leu prin cercul de foc
strigând din vârful munților
hei, voi, repetenți la sublim
expulzați din existența divină
nu sunteți decât suflare fictivă
continente de impostură
vocalele și consoanele se strâmbă la voi
vă temeți să luați, să cuceriți, să hăcuiți
continentele de iubire în derivă
trezind invidia morții
oare mai știe el
unde am murit prima dată
și am revenit ca oameni plantă
în câmpul cu mărăcini dulci...

MIHAI BABEI

despre tata

când mă uit primprejur văd cerul jos de tot coborât în pământ cu stele
și îngeri
tatăl meu avea sânge de aristocrat din rudenie
convertit și clădit în jandarm adăstat în elita curții regelui cel mare
în acel timp exuberant și plin de mister cu aripi exacte aripi de oțel
eleganța mustea în numărul de ceasuri bune ceasuri rele sau ceasuri
blestemate
într-un timp neguros plin de funingine și de găunoase gânduri a hotărât
(nu singur ci călăuzit de Demiurg) că e timpul odihnei
el
călărea o lună plină gigantică și ovală uneori ascuțită nicicum rotundă
de sus de acolo mă învață cu semne și gesturi în bătaia vântului numai
de el știute crezul

*i se îndoiaie de toți deșteptii de toți idioții de pe pământ ce vorbesc
de frică și moarte
mă călăuzește și-mi arată calea de intrare pe domeniul raiului
(nu mă grăbi, tată!)*

*întotdeauna l-am văzut tânăr dezlănțuit visător
acești ochi nu te plâng tată
prin ei mai pot vedea bastonul ploii de la Storojineț și farmecele
ghicitoarelor din piața mare despre libertatea ta sechestrată
în halucinațiile mele nocturne*

*aceasta
e o călătorie pe care o fac să mă cunosc
să pot să nu obosesc
să aflu ce este dincolo de tine însuși
dincolo de măști dincolo de robe dincolo de machiajele zilnice
dincolo de călăii mecanici
suntem umăr la umăr și toate cercurile se sparg
noaptea o vezi o simți o auzi te lupți cu ea și poți spune câtă frământare
suferință bucurie mirare clădește în trupul ei
ne poate înălța sus sus de tot până acolo de unde să ne privim aripilor
zdrobite sfârșite*

*atunci
ca în interiorul unui câmp triumphi
noaptea se dilată cuprinzându-ne*

*îmi spui
că acolo sus e doar mister cu tainice rostiri
avem două mâini
una spre cer cerșind îndurare ailaltă spre pământ pregătind un mormânt
pietruit și rece
noi doi ne zburăm între cer și lume cu ochii exofthalmici și pregătiți de atac
tată*

*undeva
pe o mască de ger cu iz de vodkă
am dăltuit pe un heruvim
memoria
jeluită a acestui poem*

Uriașele războie

*Pândeai
uriașele războie
adunând la sfat lupii bătrani,
purtând în priviri
scuturi lungi argintii,
scuturi fără de moarte.*

Iarba oștirilor tale

*Visai uneori
înalte păduri
legănate de un vânt,
care încerca să alunge
de pe cerurile toate
turmele de ploii
ce pășteau
iarba
oștirilor tale, Generale...*

Iarna vieții tale

*Și dintr-odată
a venit iarna,
iarna vieții tale,
prinsă parcă în laba unui urs,
lăsând o urmă de sălbatică luptă,
Generale,
care, neștiută de nimeni,
a plecat pe ape,
sub lună plină,
împreună cu tine.*

Sub trena de păduri a lunii

*Trupul tău părea ușor otrăvit
de atâta lumină,
ca și cum s-ar fi lăsat pătruns
dintr-odată
de întregul apus al soarelui
revărsându-se în fața oștirii,
îngropată și ea
sub trena de păduri a lunii.*

Curajul vieții

*Știam cădacă te-ai fi sinucis,
Generale,
în urma ta
ar fi rămas o nevăzută boltă de sânge,
ca atunci când cineva ar cosi pe furiș
într-un lan cu maci,
iar singurătatea ta,
rămasă în urmă,
ar fi fost un samurai
privind liniștit
curajul întregii sale vieți.*

Întoarcerea în pământuri

*Tu îi îndemnai la luptă
spunându-le că mereu și mereu
toate războaiele
se-ntorc pe pământ,
ascunse în labe de lup,
în copite de cal,
în colți de mistreț ...*

secol de singurătate

*mantia fumegândă a vântului
aripă prinsă pe umărul serii
adună frunzele ce albesc
cu timpul,
cu secolul de singurătate,
cu moartea,
cu viața.
peregrinul anonim
are mereu rezervat ultimul vals
și umbra străvezie a ceții.
trei frunze mi s-au prins în păr
două mi s-au așezat în palme
și sub petecul meu de cer
vom depăna fiecare poveste
pe care o voi scrie cu degetul
pe geamul ferestrei,
pentru alt veac.*

Ceasul aruncat pe fereastră

*am dat timpul mai departe
cu o oră
să nu știi că știi
ce știai că știi,
basmul imoral
ușa de cristal
neterminatul bal
ceasul aruncat pe fereastră
îmi mai ticăie în piept
chiriaș pentru un timp.*

Pe o terasa dupa ploaie

*Trec oameni
Trec culori
Trec viori
Doi nori au ramas
Singuri
Departe de lume
Din ce in ce mai putina lume.....*

mă întorc mereu în casa uitată

*să cânt la pianina dezacordată
degetele mele mângâie tablouri
si uit să adaug mottouri
mâinile mele respiră ecouri
omul cu inima de cristal pășește atent
Indragostit imi oferă un fragment
albastru timid si atent
cuvinte nespuse îmi așează în palme
mottouri devenite sintagme
trandafirul alb e azi transparent
uitat pe consolă ca argument*

Casa din gând

*schiez mereu
pe zăpada copilăriei
uneori mă întorc acasă
în casa din gând
mai trec pe strada mea
cu ochii închiși.
nu mai îndrăznesc să-i deschid
pe de-a întregul....
nu te mai aud decât noaptea.
aseară, la capătul străzii îngândurate
am zărit-o pe bunica închinându-se,
uitase numărul casei noastre....
târziu și-a amintit
un zâmbet cald s-a oglindit
în seninul din fereastră.
o sa-ți trimit scrisori,
gânduri de pe stradă...*

captivă într-un vitraliu

*nu vreau să-mi crească rădăcini
când teii somnul mi-au răpit
fior, descântec profețit
știam că vii și ai venit
tot mai alerg prin fân cosit
cu fluturii la asfințit
un mozaic de viață îndrăgostit
la marginea mileniului ivit
la marginea de veac
cu ghilotine care tac
pe fruntea mea
s-au adâncit tristeți fără cuvinte
tăcută moartea zămislea
descătușată liste și morminte
cândva aveam o altă casă
cu vitralii prinse într-o rozasă
o pasăre captivă într-un vitraliu
țipăt ascuns într-un detaliu
când vântul serii se strecoară
bate din aripi precum odinioară
doar cerul acum mă mai declină
limpede ca-n ziua de lumină
când poarta ai deschis-o doar cu
șoapte
cuvintele tăcute
îmbobocite peste noapte
s-au clătinat corole desfăcute
răsfoiește-mă printre frunze în
rochii verzi
să nu mă mai pierzi
cu ochii tăi blânzi
adânci, albaștrii, murmurânzi*

Himerele lui Paciurea

*iluzorii anotimpuri fără leac
ceasul de grație era certitudine
când știam că ce rațional e real
spirală acum
ceas de dizgrație și inaptitudine
aș vrea să mă trezesc în alt veac
voal iluzoriu întins peste lucruri
oameni și fum pretutindeni
iluzorii măști ale tămăduirii
iluzoriu necunoscut al nealcătuirii
și toate par așa de la facerea lumii
la desantul îmbrățișărilor ascunse
mileniul cel nou se strecoară
un giulgiu al morții ne măsoară
anii se întorc speriați înapoi
zboruri ucise în dimineți de război
au înflorit pomii și e tot iarnă
avem chipul himerelor lui Paciurea
și albastrul dorului himeric
al lui Sabin Bălașa
dar noi, noi suntem construiți
din iubire
și ne vom vindeca prin iubire
avem zborul în privire*

Anamneză

*Castelul mi l-am construit departe
De țărm, de naufragii și de nereide,
Pe stânca albă alge moarte
Ce mușchiul verde îl pot ucide.
În porți îmi bate timpul desfrunzit
Se uită peste umăr vanitos
Vrea să doboare ziduri, mânios
Dar mușchiul ce mă îmbracă
a înflorit.*

Mi-e dor de tine, satul meu

*Mi-e dorul greu ca o povară
Când mă gândesc la satul meu
Și-n rugăciunea mea de seară
Când mă-ntâlnesc cu Dumnezeu*

*Îl pun ca vatră pe altar
Și - L rog cu lacrimi iar și iar
Să - l țină-n pacea Lui mereu.
Din bucuria de-altă dată*

*Păstrez doar umbră de cuvânt
Că doru-n zariștea lui toată
Nu poate-n vreme să străbată
Iubirea veșnic neuitată*

*Și-n amintirea mea curată
E Raiul meu de pe Pământ*

Momentul zero

*era momentul zero
era clipa în care pragul s-a rupt
despărțind dureros liniștea de neliniște
iar androgenul intra în disoluție
cu letargia celor două sfere
ce nu s-au mai regăsit
decât în ecoul încremenit
ce cobora treptele
spre stinse făclii*

Psalm de seară

*Doamne pacea Ta cea sfântă
am pierdut-o și nu știu
într-un psalm care cuvântă
ce să scriu ce să nu scriu
Doamne pacea Ta cea sfântă
mă tot cheamă și-i târziu
deși raza cerne încă
într-un cerc de lumi pustiu
într-un psalm care cuvântă
mi-e umbră nor străveziu
și cerne tăcere-adâncă
pe trupul din psalmul viu
(ce să scriu ce să nu scriu)*

Și tu si eu

*Eu zic soare
Tu zici luna
Eu zic pace
Tu furtuna
Eu zic sete
Tu izvor
Eu zic aripă
Tu zbor
Eu zic cer
Tu zici pământ
Eu zâmbesc
Tu zici cuvânt
Eu aici
Tu zici departe
Eu zic viață
Tu zici moarte
Eu zic dor
Tu zici durere
Eu lacrimă
Tu tăcere*

Vorbind cu prunii

*M-am dus să mă-ntâlnesc cu Dumnezeu. Pe sub pruni.
Cred că și lui îi plac pomii-nfloriți. Și să-i spun...
Să-i spun că-n primăvara asta – ca și-n alte dăți – m-am rugat
pentru câinii părăsiți de pe străzi. Dar n-am intrat decât uneori
într-o biserică.
Și-atunci am uitat să-mi aduc sufletul cu mine.*

*Grădina-i un loc unde pot mai ușor să m-adun.
Să-i vorbesc. Printre florile albe. Despre orice,
ca și cum aș vorbi doar cu prunii. Despre mine.
Despre semenii mei.
Despre toate durerile și spaimetele noastre.
Și despre cuvântul
care prea des lovește ca piatra. Despre gândul întunecat.
Strivit după ce se-ntrupează. Despre urma lui care-ți rămâne
în suflet. Cărbune.
Despre ziua asta dureros de frumoasă. Cu pădăii răsărite
dintre fire de iarbă și ramuri de salcie despletită de vânt.
Într-un târziu, îi voi vorbi și despre tine. Că ești atât de
departe.
Poate-ți mai amintești. Era primăvară sub sălcii
și-mpleteam... împleteam cununi însozite din fire de vânt.*

*Dar el ar trebui să știe – mă gândesc – despre toate acestea
și-atunci,
nu ne-ar mai rămâne decât să ne bucurăm. Ascultând.
Cum coboară-nserarea peste prunii-nfloriți.*

MIRCEA POPA

Ion Cristofor, istoria literaturii de limbă română din Israel, vol I. Poeții

Ion Cristofor, unul dintre poeții remarcabili ai Clujului, eseist și comentator literar, s-a înhămat la o temă dificilă, dar extrem de atrăgătoare, aceea de a oferi cititorului de astăzi o *Istorie a literaturii de limbă română din Israel* (Napoca-Star, Cluj-Napoca, 2023). Românii sunt în situație fericită de a beneficia nu numai de scriitori de valoare din țară, ci și de grupul masiv de scriitori de limbă română care s-a stabilit în Israel și care numără peste 200 de condeie diverse, cei mai mulți formându-se și urmându-și studiile în România, unde, în urma practicării meseriei de scriitor, n-au putut renunța la această vocație dăruită de Cel de Sus, continuând să scrie și să viseze în limba română. Au reviste și publicații jurnalactice în limba noastră, au cenacluri literare care îi adună și-i stimulează, au edituri și posibilități de a se afirma în continuare, și chiar o Societate a scriitorilor evrei de limba română din Israel, iar, periodic, ei au ocazia să vină în țară pentru a-și prezenta cărțile și a se confrunta cu opiniile cititorilor, criticilor și simpatizanților. Un rol important în menținerea tradiției „românești” a avut-o dramaturgul Al. Mirodan, care a înființat la Tel Aviv revista *minimum*, centru al tuturor acțiunilor și inițiativelor acestora, autor al unui pasionant *Dicționar neconvențional al scriitorilor evrei de limba română*, colecție unică de enciclopedism literar și documentar israelit românesc. Alături de el au continuat să păstreze puternice legături cu România, poetul Shaul Carmel sau Shlomo Leibovici-Laiș, cu funcții de conducere în asociațiile lor literare, fapt care a înlesnit cunoașterea reciprocă, lansări de cărți și acțiuni de premieră în țară sau Israel. Pe parcursul acestor ani, scriitorii de limbă română au întreținut cu scrisul lor publicații ca *Viața noastră*, *Revista mea*, *Facla magazin*, *Ultima oră*, *pro și contra*, *Tribuna magazin*, *Orient expres*, *Jurnalul săptămânii*, *Gazeta românească*, *Punct*, *Izvoare* etc., unele dispărute între timp dimpreună cu redactorii lor, altele suferind transformări previzibile (revista *minimum* a devenit *Maximum* sub conducerea lui Teșu Solomovici), sau prin infuzia unor noi generații de emigranți, precum Dragoș Nelersa, dotat cu talent și spirit întreprinzător). Ion Cristofor adună toate aceste date într-o excelentă prefață, care îl propulsează printre cei mai buni specialiști ai noștri în acest domeniu de

lucru (a se vedea mai vechile preocupări marcate de volumul *Scriitori din Țara Sfântă*, precum și medalia guvernamentală Terra Sancta, primită nu demult), dovedind constanță, documentație, ingeniozitatea interpretărilor. Toate acestea sunt confirmate de noua sa carte pe care o prezentăm astăzi publicului și care recomandă un proiect așteptat cu mare interes în România și în Israel. Cartea ne prezintă prestația lirică a 48 de poeți și a 6 autori de umor care s-au manifestat prin volume și colaborări remarcabile, multe dintre ele citite și comentate în țară. Unii dintre ei descind din vechi familii care s-au făcut cunoscute în țară (Al. Dominic, Sesto Pals, Sandu David, Liana Maxy etc.), alții s-au făcut cunoscuți prin cărțile publicate în țară (Elena-Ester-Tacciu, Bianca Marcovici, Tania Lovinescu, Solo Juster) sau prin traduceri (Ion Știubea) etc. În orice caz, scrisul lor ne-a devenit în multe cazuri familiar, fie din publicațiile noastre, fie prin frecventarea criticii literare, ceea ce face ca volumul lui Ion Cristofor să fie o pledoarie pentru ipostaza scriitorului cu dublă apartenență. Medalioanele care alcătuiesc acest prim volum vorbesc de la sine despre tradițiile scrisului de avangardă românesc, fie de curente și direcții ale tradiționalismului, neoclasicismului românesc și expresionismului românesc, transpus în forme specifice, particularizatoare, care, în cele din urmă, își dobândesc propria lor fizionomie. Caracterizările lui sunt sintetice, metaforice, dar totdeauna exacte și incitante. Poetul M. Rudich „poartă semnul distinctiv al unei memorii torturate”, poezia lui Andy Ceaușu e de un „lirism intens reflexiv”, cea a lui Sebastian Costin tinde spre perfecțiune formală, „fiind dominate de un suveran instinct muzical”, Paul Păun se prezintă cu „un discurs prozaic, ironic și desolemnizat”, Vlad Solomon alternează „mimarea unei ținute grave” cu „gesticulația comică, urmuziană”. În acest cadru, găsim poeți de toate vârstele, nuanțele, provenind din regiuni românești diferite (chiar de dincolo de Prut), de profesii diferite (oameni de teatru. artiști plastici, gazetari, stomatologi, ingineri etc.), practicând diverse stiluri și moduri diferite de aborda imaginarul. Se știe că, în general, evreu e un ins sentimental, mare iubitor de frumos, ironic și expansiv, gazetar iscoditor, mare iubitor de nou și de tendința unui umanism universalist. De aceea și fețele poeziei exprimate de poezii antologați, se înfățișează cu multiplele lor calități inovative, meritorii pentru partea de racord a acestei poezii la „rădăcinile” lor românești, modulul israelit de a concepe lumea la acest moment al bătăii de gong XXI și la marea vibrație a lirismului umanist universal.

Anca Sîrghie, Dialog epistolar cu Nae Antonescu

Cunoscută nu doar în mediile culturale și literare din țară, ci și în cele din diaspora românească (unde a ținut numeroase conferințe și și-a lansat mai multe cărți, din cele peste 30 pe care le-a publicat), Doamna Anca Sîrghie ne propune, iată, un nou volum, *Dialog epistolar cu Nae Antonescu*. [Cu o prefață – *De la Radu Stanca la Constantin Noica* – semnată de profesorul universitar dr. Florian Roatiș (Editura Techno Media, Sibiu, 2023).

Pentru cei care ar fi curioși să afle cum s-a născut acest dialog epistolar între autoarea trăitoare la Sibiu și cunoscutul critic și istoric literar din Terebești, din nordul țării, vom spune că dialogul a debutat sub semnul lui Radu Stanca, personalitate emblematică a Sibiului, pentru cel puțin două decenii (1941-1961), autor despre care Doamna Anca Sîrghie a scris o teză de doctorat (coordonată de dascălul nostru iubit, Gavril Scridon, care mi-a girat și mie teza), consacrandu-i apoi acestuia mai multe cărți. Vreau să spun, de la bun început, că dialogul epistolar nu s-a cantonat doar în jurul vieții și operei lui Radu Stanca, fiindcă cei doi interlocutori își extind observațiile în diferite zone culturale și literare, ceea ce constituie un alt avantaj al cărții. Dialogul a început în 1976 și s-a încheiat în 1990.

Lucrarea de față a ținut să atingă situația ideală într-un dialog epistolar (scrisoare – răspuns), ideal greu de realizat, din diferite motive subiective și obiective. Am constatat eu însumi acest lucru, când am tipărit volumul de corespondență Zăciu-Șchiau. În cazul de față, avem ocazia de a citi 104 scrisori ale lui Nae Antonescu și doar 42 ale preopinentei sale.

Ocupându-se, așadar, temeinic de Radu Stanca, Doamna Anca Sîrghie a întâmpinat nenumărate dificultăți de documentare, unele publicații ale epocii fiind incomplete, inexistente sau interzise de la utilizare, de către cenzura comunistă. În acest context, tânăra doctorandă s-a adresat unui reputat specialist în istoria presei interbelice, Nae Antonescu. (Și eu am procedat la fel când am început redactarea tezei mele de doctorat despre Aron Pumnul, scriindu-i o scrisoare profesorului Ion Buzași, de la Blaj, despre care știam că deține toate informațiile legate de subiectul care mă interesa.) Iar solicitarea tinerei doctorande nu a rămas fără răspuns, Nae Antonescu oferindu-i toate informațiile necesare.

Dar dincolo de problematica literară, scrisorile celor doi parteneri de dialog sunt pline de alte referințe culturale, sociale, economice chiar, tipice pentru spiritul epocii în care au fost scrise epistolele. Aflăm date despre

nivelul învățământului românesc, despre instituția doctoratului. Transpar din scrisori și unele neîmpliniri ale celor doi (nerealizarea de către Doamna Anca Sîrghie a unui proiectat interviu cu Marin Preda, din cauza stării bahice în care se afla prozatorul, ori nepublicarea unor recenzii ale lui Nae Antonescu, din cauza spiritului critic al acestora, care nu convenea unor redacții).

Un capitol fascinant îl constituie în scrisori referințele la Constantin Noica, un prieten al celor doi epistolieri, mai ales al Doamnei Anca Sîrghie, pe care filosoful din Păltiniș o vizita la școală sau acasă. Aflăm detalii necunoscute despre dialogurile lui Andrei Marga și Eugen Simion cu Noica. Efectiv tulburătoare este ampla scrisoare în care Doamna Anca Sîrghie descrie ultima zi din viața lui Noica, petrecută la un spital din Sibiu (filosoful a refuzat să se interneze la un spital din București).

E interesant apoi că, având în vedere regimul comunist în care au fost scrise majoritatea scrisorilor, autorii bănuiau că acestea ar putea fi interceptate de Securitate și erau vigilenți în acest sens („Dar despre aceste lucruri poate vom avea ocazia să vorbim, și nu să ne scriem, din motive lesne de înțeles”, afirmă Nae Antonescu la un moment dat, la p. 111).

Lectura cărții este una extrem de profitabilă sub raport intelectual. Nu știam, de pildă, de o afirmație a lui Emil Cioran, care spunea: „Adevărul despre un autor e de căutat mai degrabă în corespondența sa decât în opera sa”. Dacă știam aceste cuvinte, le puneam ca motto la recenta mea carte de scrisori ale lui Lucian Blaga către Elena Daniello.

O felicit sincer pe Doamna Anca Sîrghie, în primul rând pentru că a avut privilegiul să corespundeze cu Nae Antonescu (autor căruia și eu îi port o mare stimă și recunoștință, pentru că, la Carei, în 1998, mi-a prezentat în fața publicului prima mea carte, *Peregrin prin Europa*, 1999). În al doilea rând, o felicit pentru că a avut inspirația să publice acest dialog epistolar, care se va bucura, nu mă îndoiesc, de aprecieri din partea publicului și a criticii de specialitate.

Pentru că sunt convins că va urma și ediția a II-a, aș vrea să îi fac editorului cărții propunerea ca numele prefațatorului să fie scris pe pagina de titlu (în cazul de față, distinsul universitar Florian Roatiș).

Horia Ion Groza și buchetul de muguri ai duhului

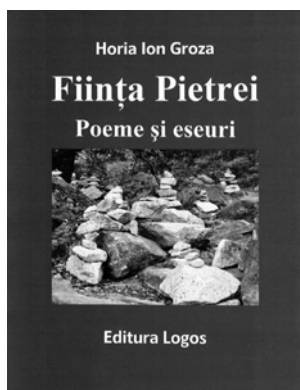
Prolificul scriitor (poet, prozator, eseist) Horia Ion Groza, specialist în genetica plantelor (cercetător, cu doctorat în domeniu, la instituții academice din România și SUA unde locuiește în prezent) ne bucură și ne îmbogățește cu o nouă carte (poezie și eseu) care îi dovedește, o dată mai mult, erudiția interdisciplinară, în acest caz literatura, filosofia și teologia.

Cu referire la această din urmă disciplină volumul confirmă ceea ce scriam într-un alt text la o precedentă carte a sa (*Lauda bunătății timpului*) și anume că autorul este un „teolog laic de valoare, deopotrivă bine informat dar și cu deosebit har în împărtășirea cunoștințelor și convingerilor sale religioase”.

Volumul de față, *Ființa Pietrei*, chiar prin titlu indică pelerinajele întreprinse de autor în filosofie-teologie-literatură, și, desigur, cu atât mai mult prin conținut unde cititorul este inițiat în simbolistica bogată și diversă a Pietrei, în multiplele ei semnificații în tradiție (folclor, mitologie) și în disciplinele sus menționate. El este structurat în două mari secțiuni, poezie și eseu (trei eseuri, *Treptele Realului și poezia Pietrei*, *Piatra ca simbol și Învierea Pietrei este Apa*) urmate de Addenda, un text semnat de Ștefan Todirașcu, „Note de lectură la Patrusprezece poeme de Horia Ion Groza”.

Vorbind de poezie – piatra este menționată în fiecare poem din volum – descoperim o interesantă mini-enciclopedie legată de ipostazele pietrei, prezentate, unele ca expresii tradiționale cunoscute, altele semnalate de autor mai ales când e vorba de roluri și funcțiuni, și încă altele încrustate în metafore, care mai de care mai frumoase, cu referire la „capacitatea” pietrei, la ceea ce face ea sau ar putea să facă. Toate aceste ipostaze însă au menirea de a îndemna la reflecție, autorul însuși, în multe cazuri, elaborând pe tema ori sub-tema dată, analizând, interpretând, sugerând (sugerând, căci filosofia este disciplina care te ajută să vezi legăturile dintre lucruri, iar sugestia tocmai asta face) și provocând (se va observa acest lucru făcut din abundență în eseuri).

Iată câteva exemple: casa de piatră sau casa zidită pe piatră, piatra de mormânt, cruci de piatră, piatra-cetate, piatra-cuptor (sugerând atât căldura, cât și pâinea, „pâinea noastră cea de toate zilele” – și de aici viața, ființarea, căci zicem și „de o ființă”, și de aici Dumnezeu care ne dă ființa și ne ține întru ființă), piatra-catedrală, de aici templul, ideea de sacru, de rugăciune, de contemplație, de dependență de Creator sau raportată la mănăstire, cum

citim într-un poem: „Strânge-mi mâna, iubito. / Piatra azi ne sugerează / în zid de mânăstire. / Doruri ea azmure / din alcătuirii de Fire” (*Ai grijă*).

De asemenea, piatra de hotar sugerează ideea de limită, dar și de separare, distincție, sugerează hotarele exterioare dar și pe cele interioare, mentale, hotarul gândului, paza minții, cum spun Sf. Părinți, hotarul dintre bine și rău, cum evocă rugăciunea Sf. Efreem Sirul: „Doamne și Stăpânul vieții mele, duhul trândăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpânire și al grăirii în deșert, nu mi-l da mie. Dar duhul curăției, al gândului smerit, al răbdării și al dragostei, dăruiește-l mie, slugii Tale. Așa Doamne, dăruiește-mi ca să-mi văd greșelile mele [altă limită, *nota mea!*] și să nu osândesc pe fratele meu, că binecuvântat ești, în veci”.

Trebuie remarcate, de altfel, în întregul volum, dese referințe biblice ca și cum Sf. Scriptură reprezintă pentru Horia Ion Groza temelia (de piatră!) a tuturor celorlalte reflecții. Expresia „pietre vii” se referă la îndemnul Sf. Ap Petru de a ne apropia de Hristos, Piatra cea vie întru viețuire duhovnicească: „Apropiați-vă de El, piatra cea vie, de oameni într-adevăr neluată în seamă dar la Dumnezeu aleasă și de preț. Și voi înșivă, ca pietre vii, zidiți-vă drept casă duhovnicească preoție sfântă, ca să aduceți jertfe duhovnicești bine-plăcute lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos” (I Petru 2, 4-5). Cu gândul la Iisus, piatra din capul unghiului, poetul scrie: „Sub cheia de boltă / din înaltul firii / să fim pietre vii” (*Semn*). Și coborând muntele sfânt, Ceahlăul, el menționează: „Schitul cel sihastru / sub piatră și unghi / mă așteaptă-n vale / ca să-ntoarcă Înaltul” (*Schitul Durău și Duruitoarea*).

Mai întâlnim ipostaza pietrei ca certitudine dar și ca luare aminte, memento, *Nota bene*, când amintește de „piatra nedorită”, ceea ce trimite direct la avertismentul biblic: Piatra ignorată de zidari, tocmai aceea a ajuns în capul unghiului (Luca 20, 17) dar și la amenințarea extrem de dură: „cel ce va cădea peste ea, se va sfărâma, iar cel peste care ea va cădea, pe acela îl va spulbera” (Luca 20, 18).

Autorul vorbește despre „veciile pietrei” adică de veșnicia, de trăinicia și durabilitatea ei. De aceea atunci când se căsătoresc doi tineri, obișnuim să le urăm „casă de piatră”. „Să nu ne-ncredem / în nisip cu flamuri, / în tropot și-n oblânc, / în spade juvenile, / în fastul ce ne fură ochii / cu biruitoare ramuri. / Să ne durăm dar / casă jos pe stâncă, / pe muta sa mișcare / stabilă din adânc” (*Casă pe stâncă*).

Și Victor Eftimiu (în *Cocoșul negru*) vorbește de veșnicia pietrei, sau mai mult, de felul cum piatra „înfruntă” veșnicia, așa cum vedem în încercarea Demonului de a-l convinge pe Voievodul Nenoroc să accepte idolatria, autolatria, deci să calce porunca Domnului din Decalog, „Să nu-ți faci chip cioplit”: „Fă-ți chip cioplit căci piatra înfruntă veșnicia... / În ea trăiești de-a pururi, te naști în orice zi. / Ea singură-ți alină durerea de-a muri / Un chip cioplit în piatră te mângâie, știi bine / Că-n urma ta rămâne pe veci, ceva din tine /.../ Un chip cioplit în piatră nu moare niciodată / Urmașii tăi privindu-l vor zice mândri: 'Iată / Acela care-nfruntă al veacurilor zbor / Pe

când pe veșnicie atâția oameni mor' / Cu chip cioplit gătește-ți mormântul.
Amintirea / Se duce, ca și trupul. Cuvântul tău, gândirea, / Ca pleava
spulberată se-mprăstie în vânt, / Dar ceea ce rămâne e piatra de mormânt!
/.../ Fă-ți chip cioplit căci piatra privește-n viitor / Căci piatra-i nemurirea
când totu-i muritor / Ne trebuie un idol la toți căci orișicine / Din noi își face
chipul la care să se-nchine / Când fruntea-ți nu se pleacă în fața nimănui /
Fă-ți chipul tău în piatră și-nchină-i-te lui”.

O altă interesantă expresie este „omul-piatră” (*Piatra ca semn*). Ne putem mult gândi la semnificațiile ce decurg din această descriere. Una teologică vine din Tradiția Bisericii în legătură cu o întâmplare din viața Sf. Vasile cel Mare. Într-un dialog cu un ateu, ca să-l „prindă” pe marele teolog acesta îl întreabă: Dacă spui că Dumnezeu în care crezi tu este atotputernic, poate el să facă o piatră așa de mare încât să n-o poată ridica? Desigur că răspunsul, într-o variantă sau alta, duce la concluzia că Dumnezeu nu este atotputernic și ca atare nu este Dumnezeu în sensul creștin al cuvântului. Sf. Vasile s-a gândit puțin și a răspuns: Da. Dumnezeu poate face o piatră așa de mare pe care nu o poate ridica. Această piatră este omul. Dumnezeu i-a dat omului libertate și El nu se invalidează pe Sine anulându-i-o, ca atare nu-l forțează pe om nici să-L iubească, nici să se mântuiască.

Ideea de om-piatră poate fi completată de aceea din urarea de Anul Nou; „Tare ca piatra, iute ca săgeata”, dar și de imaginea omului ca apă. Așa citim în poemul lui Lucian Blaga *Ioan se sfășie în pustie*: „Până în cele din urmă margini privim,/ noi sfinții, noi apele, / noi tâlharii, noi pietrele, / drumul întoarcerii înapoi nu-l mai știm, / Elohim Elohim!”

Alte sugestive imagini: piatră-cuvânt, piatră soră-soție-părinți, denotând stabilitate, piatra veghetoare, piatra ca prag (putem adăuga și piatra ca pod, cu ideea de legătură a marginilor sau de comunicare), miezul pietrei, înflorirea pietrei, și, surprinzător, mișcarea din piatră (care așteaptă să fie deslușită așa cum opera de artă din blocul de piatră) cum citim: „Apun armuri în racle / pe creștet de culme / și coruri bântuie întinsul. / Transfigurată, / stă de veghe / mișcarea zăvorâtă-n Piatră / și-așteaptă deslușite nume” (*Noapte*).

Într-o tulburătoare imagine ce are în vedere rugăciunea, metaniile, asceza în general, poetul vorbește de piatra găurită de genunchii monahului. În poemul *Cutremur* citim: „Vom afla atunci / că undeva, / afar’ din scurs de cruguri / și vrere fără pată, / nevăzut, necunoscut, / un monah uscat / rostuie mătăniei / și vii genunchii săi / sap-adânc în Piatră...” De asemenea: „Din mine Doamne ies/ să sorb din Tine-n seară,/ și piatra-aceasta semn-o-așez/ din sloiuri de celule/ spre îngerii urcând/ și coborând pe scară,/ din mine presărând/ pe curbura lin-a orei/ smerită zeciuială” (*Piatra ca semn*).

În poemul *Răgaz* este evocată întoarcerea la „sânul pietrei” sugerând revenirea la matcă, la locul ce oferă stabilitate ca în cazul fiului risipitor care, după rătăcire, se întoarce „acasă”, la Tatăl, ambele noțiuni însemnând siguranță, piatră de temelie.

Dar există și piatra ca „tărie a rostirii”, ceea ce duce gândul spre Logosul divin, la creația prin rostire divină, la puterea cuvântului în general, și la puterea cuvântului lui Iisus cel care, spune evanghelistul, vorbea ca unul care avea putere (Matei 7, 29). „Răbdătoare-așteaptă-n piatră/ noduri stângi de apă. / Muți, în liniștea adâncă, / nouri tremură pe cer - / veliere mari și sure, / trase grijuliu la mal. // Se vor deschide curând porți / și eliberat Cuvântul / pierde-va-și trupul / din brăie și din sorți, / dinspre Piatră / în aval” (*Pe ceara Pietrei*).

Poetul amintește de tăcerile pietrei, de răbdarea pietrei, de docilitatea pietrei, de infinitul și „veciile pietrei”, evocă în superbe metafore „apa fugind pe lungi spinări de pietre”, „piatra ce infinitu-alintă”: „Ascult-acuma Piatră / ce infinitu-alintă / reșesând neobosit velințe / din tainici poli stelari / Rogute fierbinte, / în arcanul văzului tău tenor / întoarce-te degrab’ / nu pierde timpul // fiul meu risipitor!” (*Cântec de reînodat mișcarea pietrei*).

Piatra este și mărturisitoare – a sensurilor și semnificațiilor ei, dar și a lucrurilor și întâmplărilor la care asistă. Mărturisirea ei e ca o strigare, vorba Scripturii: „dacă ei vor tăcea, pietrele vor striga” (Luca 19, 40).

Ca un privilegiu deosebit, piatra a fost, înaintea femeilor mironosițe, martora învierii Domnului. „Cine ne va prăvăli nouă piatra de pe ușa mormântului?” (Marcu 16, 3), se întrebau ele mergând dis-de-diminează să împlinescă cele de rânduială la mormânt. Dar când au ajuns acolo au văzut că piatra, care fusese foarte mare, fusese răsturnată. Poetul continuă ideea comparând sânguinta lor cu inerția noastră lașă, ca a lui Petru după arestarea lui Iisus: „Iată, mă chemi iar la Tine / de la focul meu / de vreascuri ude / și de-ndestul de Mine” (*Binecuvântarea muncii*).

Altă referință biblică este în contextul relației piatră-apă când după explicația Sf. Ap. Pavel (I Cor, 10, 4) Hristos este piatră duhovnicească ce izvorăște (precum piatra lui Moisi în pustie) bătură duhovnicească, pentru ca poetul să ateste ca și cum ar striga, într-o superbă metaforă: „Și stâncă o beau ca turma-n amurg” (*Grădină de cuvânt*).

În poemul *De s-ar ridica* sunt menționate „șase vase... de piatră”, ceea ce amintește de nunta din Cana Galilei iar prin vinul din ele – ce fusese apă – și de Cina cea de Taină unde Iisus vorbește de o altă transformare, vinul în propriul Său sânger, deci de jertfa Sa și perpetuarea acesteia în Sfânta Euharistie.

Cum se vede din aceste câteva exemple, nu numai piatra este mărturisitoare, ci și poetul însuși. În poemul *Miracolul canicului* el se adresează unui anume Teofil, cu admonestarea sau rugămintea: „Teofile, nu uita...”, adică, nu uita toate aceste mărturisiri – de credință! – cam așa cum Sf. Ev. Luca se adresa altui Teofil, dedicându-i evanghelia sa cu protocolarele cuvinte, „preaputernice Teofile”, tot pentru a raporta și a mărturisi întâmplările legate de Iisus și de apostoli.

Dar Teofil este și fiecare cititor care primește mărturisirile lui Horia Ion Groza; mărturisiri de credință, deci, dar și de dragoste de neamul

românesc, de pământul natal plin de simboluri sfinte, așa cum, exemplificativ, găsim în capitolul „Pietrele Ceahlăului”, simboluri precum Ceahlăul, Dochia, schitul Durău, Dragoș Vodă, Vârfurile Toaca și Panaghia, Mănăstirea Putna.

În poemul *Jghebul lui Vodă și Cununa zimbrului* citim o frumoasă evocare a câtorva simboluri identitare ale Moldovei, ca de exemplu: „Cei aleși au mai văzut / printre sure cețuri / când clipa stă a lumina, / trecând cu sunet mut / prin creieri de munte / bou cu greabăn tare, / alb ca floarea norilor / ca-ntr-o continuă / descălecare”.

O altă interesantă și provocatoare conexiune o face Horia Ioan Groza, prin metaforele și reflecțiile sale, între piatră și apă. Chiar unul din capitolele secției de poezie este intitulat „Piatra și Apa”. Din multele imagini prezente putem privi această relație în ambele sensuri: apa ca piatră, atunci când apa împrumută din caracteristicile și simbolismele pietrei, dar și piatra ca apă, ca atunci când se vorbește despre infinitul pietrei – „clipocind!”, sau când sugestia duce din nou la Hristos ca băutoră duhovnicească izvorâtă din El, Cel Care este Piatră duhovnicească (I Cor. 10, 4).

Dar dacă relația apă-piatră este în general pozitivă, cele două repere cosmice fiind în raport de continuitate și compatibilitate ca atunci când poetul scrie superb: „Urzeli de apă lunecând peste tâmpile Pietrei” (*Urzeli de apă*), există și o discontinuitate între ele. Aceasta din urmă este sugerată chiar de titlul unuia dintre eseurile cuprinse în volum, „Învierea Pietrei este Apa”, titlu ce indică moartea Pietrei, contrar ideii de stabilitate, durabilitate, veșnicie. Dar după moarte urmează învierea, și tot apa este elementul care o produce.

Moartea pietrei, destrămarea, măcinarea, este menționată și în eseu lui Ștefan Todirașcu de la sfârșitul cărții care îl citează pe dreptul Iov observând că apele mănâncă pietrele (Iov 14, 19). Ideea este prezentă și într-un poem de Mihai Codreanu care contrazice popularul proverb „Apa trece, pietrele rămân”. În poemul acestuia (poem care apare în surse electronice cu mici schimbări de la o variantă la alta, inclusiv cu privire la titlu) citim: „Bătrânii spun că apa trece / și spun că pietrele rămân / Dar jocul altfel se petrece / Pe scoarța globului bătrân // Căci piatra cât ar fi de tare / Se macină și trece stând / Iar peste trista măcinare / Rămân doar apele curgând” (*Pe glob*).

Și Mihail Crama se referă la acest proverb când scrie: „Când ninge-n cet pe îngeri ca pe lucruri / Când apa trece, pietrele rămân / Când toate sunt ca la-nceputul lumii / Al tău rămân. Al cui să mai rămân?” (*Elegie*, în *Împărăția de seară*, Ed. Eminescu, București, 1984. Celelalte referințe la M. Crama sunt din același volum).

La un alt nivel, vulnerabilitatea pietrei – în construcții umane acum – este evocată frumos în versurile unui cântec de copilărie: „Podul de piatră s-a dărâmat / A venit apa și l-a luat / Vom face altul pe râu în jos / Altul mai trainic și mai frumos”, versuri în care ideea de înviere este prezentă, amintind

legenda Meșterului Manole care „ziua ce zidea / noaptea se surpa”, unde se produce și revenirea pietrei la trăinicia ei intrinsecă, după aducerea Anei ca jertfă.

Vorbind despre imagini ale pietrei care ar putea părea negative, deși nu neapărat, am putea-o adăuga și pe aceea din expresia „piatră seacă”. Aici cuvântul „seacă” poate suna ca având o conotație nefavorabilă dar de fapt când cineva zice „să scoți bani din piatră seacă” sau altele asemenea, imperativul este să realizezi un lucru ce pare imposibil, dar care trebuie realizat. Trimiterea este tot la piatra lui Moisi din pustie din care el (de fapt Dumnezeu) a realizat imposibilul - a făcut-o să izvorască apă. Și Sfinții Părinți îndeamnă la ceva asemănător: când calea ți se pare imposibilă, fă din imposibil o cale! Am mai putea adăuga imaginea pietrei care poate scoate nu doar apă, dar și foc, așa cum grăiește un cântec (popular după unele surse), cântat de Ducu Bertzi: „Așa-mi vine câteodată / Să dau cu cuțātu-n cheatră / Din cheatră să iasă foc / Fiindcă-n viață n-am noroc!” Horia Ion Groza așează toate aceste elemente într-o simbolică complexitate: „Atunci apare / sămânța apei și-a focului. / Durabile pietre clipesc, / alumina păru-și leagă / arama degetul își coase” (*Couranta numerelor*).

Dar apa și piatra simbolizează totodată schimbarea și curgerea opuse neschimbării și, rămânerii pe loc, așa cum Heraclit din Efes accentua curgerea (panta rhei) iar Parmenide din Elea accentua neschimbarea. Cu alte cuvinte, obiectul percepției senzoriale este schimbător, pe când esența ființei percepută cu gândul, este neschimbătoare.

Dacă ne referim la timp, potrivit întrebării lui Horia Ion Groza: „Ce poate fi o zi? / O eră jumătate” (*Adâncuri*) sau cum ar zice Mihail Crama: „Ce veac o fi, ce lună, ce an deasupra lumii?” (*Pustiul*), atunci ne putem gândi la relația Chronos-Kairos, clipă-veșnicie.

Dacă totul curge, atunci curgerea poate fi în dublu sens: Chronos în Kairos, clipa în veșnicie, dar și invers, veșnicia în clipă, Kairos în Chronos. Pe de o parte clipa inaugurează veșnicia, pe de altă parte veșnicia invadează clipa transfigurând-o. Astfel clipa devine capabilă de eternitate așa cum trupul nostru, după înviere, prin transfigurare, devine capabil de eternitate.

Vorbind despre clipă autorul volumului se referă, posibil, și la plecarea de aici, plecarea spre eternitate. În poemul *Lumina creștetului de piatră* poetul anunță lapidar: „mi-e ora”. Acest anunț amintește din nou de Mihail Crama care declară: „Ora e-n mine. S-apropie-nct / Ca animalele la pândă; / Nu e nevoie de atâta șiretlic / Pentru un lucru atât de simplu” (*Simplu*), dar și de constatarea lui Romulus Vulpescu: „Vine-o vârstă, vine o vreme / vine o vână, vine o voce, vine, cheamă, / cheamă ziua, cheamă ora, cheamă clipa tuturoră...” (*Vine vremea*).

Cititorul atent al poemelor din acest volum descoperă, în afară de mărturisirea de credință a autorului, dimensiunea sa profund etică împlinită în cea morală. Citești și înveți despre piatră și despre apă, așa cum citim în poemul „Învață de la toate” (atribuit de unii lui Traian Dorz, de alții, liricii

norvegiene...) „Învăță de la apă să ai statornic drum / ... Învăță de la stâncă cum neclintit să crezi / Învăță de la piatră cât trebuie să spui / ... Învăță de la ape să nu dai înapoi ... Învăță de la stâncă să-nduri furtuna grea”. Învățăm de la piatră și de la apă, Dar mai ales despre noi înșine. Horia Ion Groza scrie: „Pietrele tac -/ ele știu prea bine/ să meargă împreună/ cu ușurința celor ce iubesc/ când au uitat de sine” (*Pelin*). Învățăturile sunt ca un continuu izvor de noi descoperiri și revelații: „De mila iernii goale, / negre, flămânde, / viu tu, soție Piatră, / mângâiere, leagăn zburător, / cu-eternele tale nașteri blânde” (*Semn*).

În esul intitulat „Treptele Realului și poezia Pietrei” Horia Ion Groza face interesante comentarii la un articol al lui Dragoș Popescu despre filosofia lui Noica, articol intitulat „Sistemul Devenirii întru Ființă și Sistemul Rostirii Filosofice Românești ale lui Constantin Noica” publicat în *Revista de Filosofie* (LXV, 5 București, 2018).

După ce vorbește despre diferitele categorii existențiale la Platon, Aristotel, Kant, despre evoluția și combinațiile lor în existent, Horia Ion Groza explică legătura lor cu Piatra ca reprezentantă a Anorganicului, dar și legătura dintre filosofie și poezie - în acest caz cu poezia ce are ca temă centrală *piatra* în diversele ei ipostaze și semnificații, exemplificând reflecțiile sale cu versuri din autori anume selectați pentru acest studiu, și anume Lucian Blaga, Nichita Stănescu, Constantin Abăluță și Horia Ion Groza.

În al doilea eseu al volumului, „Piatra ca simbol”, Horia Ion Groza face o încântătoare și pilduitoare expunere a ideii de simbol, a funcțiilor și semnificațiilor sale precizând, între altele, că orice lucru este simbolic pentru că e reprezentativ în raport cu alt plan de referință, el indicând inefabilul și deci ducând spre transcendent și confirmând astfel o afirmație a scriitorului Horia Groza (tatăl autorului) care vorbea despre „imperativul instinctului de transcendere”.

Acesta este contextul în care Horia Ion Groza plasează reflecțiile sale despre simbolistica Pietrei și spiritualitate în general, și cea creștină în special, dar și despre această simbolistică și actul de cunoaștere, făcând legătura cu aspecte importante ale psihologiei umane (umane, pentru că, metaforic, autorul vorbește și despre psihologia Pietrei sau chiar despre spiritualitatea ei ca atunci când, într-o superbă expresie, se referă la „câmpul de spiritualitate al Pietrei” care poate contribui chiar la „resacralizarea naturii”).

În reflecțiile sale cu caracter filosofico-teologic despre lume și viață, despre cunoaștere și credință, despre aspirația spre Absolut sau trăirea înspre transfigurare, Horia Ion Groza se distinge și prin accentul aparte pe care-l pune pe dimensiunea morală a vieții caracterizate prin credință, smerenie, puritate, dragoste, înțelepciune, altruism, rugăciune și meditație, între altele aceste reflecții având, desigur, în centrul lor semnificațiile metaforice ale Pietrei.

Câteva dintre aceste semnificații includ piatra ca depozit de timp sau ca bibliotecă a creației, piatra ca simbol al ființei noastre spirituale ce tinde spre Creator, piatra ca simbol al necesității cunoașterii profunde și, ca bază și îndemn de reflecție la sensurile existenței, piatra ca marmoră a morții Mântuitorului (pietrele s-au despiciat pentru că Cel răstignit care și-a dat duhul era Piatra din capul unghiului, Hristos) dar și a Învierii Sale (piatra mormântului), piatra ca obiect de apărare, de protecție ce aduce și noroc. Edificativă este aici chiar și numai simpla enumerare a titlurilor subcapitolelor acestui eseu pentru o mai explicită completare a temei: Piatra și Cuvântul divin, Piatra din capul unghiului, Piatra ca protecție, Piatra ca semn, Piatra și numele, Piatra ca poartă pentru înțelegeri, Piatra și alteritatea, Piatra și devenirea, Împietrire și despietrire, Piatra ca încercare, Piatra genuină și Piatra prelucrată, Piatra ca verigă în alcătuirea universului, Piatra și nașterea omului, Piatra, prieten intim al omului.

Erudiția lui Horia Ion Groza devine evidentă din bogăția și varietatea de surse teologice-filosofice-literare pe care le folosește pentru consolidarea argumentului său precum și pentru înfrumusețarea expunerii spre folosul și delectarea cititorului.

Sfânta Scriptură este sursa principală care dă autoritate și credit interpretărilor autorului, Iată doar două referințe la Vechiul Testament: scoaterea apei din piatră în pustie când Moisi s-a plâns Domnului de protestele evreilor însetați (Ieșire 17, 6) și interesanta legătură cu Hristos, El fiind deci această piatră încă înainte de Întrupare, căci așa cum spune Sf. Apostol Pavel: „Piatra era Hristos” (I Cor. 10, 4); piatra pe care n-au socotit-o ziditorii s-a făcut piatra din capul unghiului (Ps. 117, 22, dar și Luca 20, 17-18); și la Noul Testament: afirmația „dacă ei vor tăcea, pietrele vor striga” (Luca 19, 39-40); pilda despre casa zidită pe piatră (Luca 6, 48).

Există referințe la Maica Domnului: imaginea Maicii Domnului ca muntele din care s-a tăiat Piatra-Hristos, versete din Acatistul Bunei Vestiri, referințe la imnografia liturgică de la slujbele cultului ortodox, precum și citate din Sfinții Părinți (Sf. Grigore de Nazians, Sf. Maxim Mărturisitorul, Sf. Irineu, Sf. Antonie cel Mare), din teologi români și străini.

De remarcat sunt și trimerile făcute de eseist la diverse mituri și legende dar mai ales la impresionanta colecție de surse literare din creația autorilor români și străini, precum și, nu mai puțin impresionant, la propria sa poezie, acolo unde aceasta sprijină un argument, o explicație, o analiză.

În esul „Învierea Pietrei este Apa” găsim o altă serie de reflecții interesante, generate de metaforele folosite de Horia Ion Groza pentru tema centrală a acestui volum. Dacă însă vorbim despre înviere, implicit vorbim despre moarte. Într-un alt loc autorul îl citează pe Francis Ponge care menționează eroziunea pietrei, sau cum spune Mihai Codreanu, măcinarea ei, deci dispariția, moartea. Poate însă doar un fel de moarte, cum implică Horațiu când declară că *non omnis moriar*.

Acest fenomen de moarte și înviere în contextul legăturii pietrei cu apa se poate imagina în diferite feluri mai ales că poetul, eseistul, vorbește de o îngemănare între acestea, o îngemănare prin care fiecare element transmite celuilalt o parte din propriile lui calități, inclusiv masculinitatea și feminitatea.

Cu toate că sora pietrei este apa, ni se spune că există între acestea o „intimitate de iubire” care face ca piatra să iasă din încremenire, fapt ce poate fi citit în sensul descremenirii ca înviere a pietrei, totul petrecându-se tainic într-o intimitate amintită de poet, în alte imagini, în sensul piatra-apă dar și în reversul apa-piatră.

Aflăm că piatra, deci, are nevoie de apă, fie aceasta râu, mare, izvor, ploaie sau în stare lichidă, solidă sau ca abur, fiecare stare simbolizând altceva. Tandrețea acestei relații este ilustrată de poet prin expresii precum „alintul apei”, „mângâierea apei”, expresii adecvate mai ales dacă vorbim de durerea sau tristețea eroziunii pietrei sau chiar de perfectibilitatea ei concretizată prin șlefuirea de care, din nou, vorbește Francis Ponge, citat de Horia Ion Groza.

Relația piatră-apă însă poate include și un conflict, fiecare dintre ele având și părți negative, datorită unor forme pe care fiecare le poate lua, cum ar fi apa ca grindină sau ca potop pustiitor ori piatra ca încremenire a inimii sau împietrire a femeii lui Lot precum și împietririle provocate de Meduza, sau într-un context idolatru (Ieremia 2, 27 unde păgânii spuneau pietrei: „tu m-ai născut”), dar și cu referire la piatra pe care cade sămânța ce astfel nu poate aduce rod (Matei 13, 5). Nichita Stănescu, ne spune Horia Ion Groza, descrie interacțiunea apă-piatră ca blestem.

Este frumos, interesant și incitant când, într-un fel de revenire la gândirea mitică, autorul vorbește despre apa care descinde din timpul său imemorial (din veșnicie!) în timpul nostru cotidian (aducând veșnicia în clipă și ducând clipa în veșnicie), ca și când încearcă o reconfigurare a memoriei, dar și atunci când evocă apa interioară a pietrei care este deci esența ei, esență ce totodată poate fi Cuvântul – faptul duce gândul spre facerea lumii și rolul Logosului divin în creație. Autorul amintește apa izvorâtă din Piatra-Hristos (dar și din inima omului care crede în El, din care vor curge râuri de apă vie - Ioan 7, 38), și legăturile cu ipostazele Mântuitorului ca jertfă, Cuvânt, apă a mântuirii, apa cea vie. Trimiterile se fac și la Botezul lui Iisus, dar și al nostru, la convorbirea Lui cu femeia samarineancă, la chemarea Domnului când a zis: „De este între voi însetat cineva, să vină la Mine și să bea” (Ioan 7, 37), sau, mai înainte, la chemarea proorocului Isaia: „cei însetați, veniți la ape” (Isaia 55,1).

La fel de interesante sunt și referirile la setea noastră de apă ca sete de transcendent sau la apele din adâncul nostru care reflectă această tendință spre transcendent precum și referirile la luciul apei comparat cu oglinda făcută de om sau la relația oglindă-fereastră (Martin Luther King Jr. elabora pe tema contrastului dintre oglinda în care te vezi doar pe tine și fereastra

deschisă spre alții, spre lume, ceea ce implică ieșirea din sine, smerenia, altruismul). Poetul vorbește și de oglinda apei ca amăgire, de tragedia lui Narcis, dar și de părțile bune ale acesteia.

În eseu „Note de lectură la Patrusprezece Poeme de Horia Ion Groza” scris în aprilie 1971 și apărut inițial în volumul *Pecete de neșters* (Ed. Eikon, București, 2022), Ștefan Todirașcu oferă o măiastră interpretare a motivului Pietrei în poezia lui Horia Ion Groza (cele patrusprezece poeme) luându-le rând pe rând și evocând multiplele ipostaze ale Pietrei, cum găsim și în poeziile acestui volum (piatra de hotar, casa pe stâncă, piatra din capul unghiului, piatra – altar de jertfă, piatra tablelor legii, piatra ca peșteră, piatra ce izvorăște apa din episodul cu Moisi în pustie dar și piatra ca poticnire, piatra de lapidare, piatra idolească).

În analiza sa detaliată trimitând la filosofie, teologie și morală și cu repetate întemeieri scripturistice, Ștefan Todirașcu descifrează teme de semnificativă relevanță spirituală cum ar fi: rugăciunea, contemplarea, solitudinea, pustia roditoare, învierea, dragostea, starea de veghe, durerea, suferința, adevărul, sensul apropierii de Dumnezeu, participarea la splendorile Firii, postul, lupta cu ispitele, virtutea, jertfa, răbdarea, smerenia, îndrăzneala, tenacitatea, credința, speranța, comuniunea, transfigurarea. Cititorului i se oferă aici o adevărată lecție despre felul cum meditația pe o anumită temă (piatra) poate deveni un veritabil ghid pentru o autentică trăire spirituală.

* * *

Poezia și eseurile din acest volum îl relevă pe Horia Ion Groza ca pe un filosof al poeziei și un poet al gândirii filosofice, în sensul afirmației lui Hölderlin: poetic locuiește omul pe pământ, din metaforele și interpretările lui reieșind cu claritate valorile spirituale pe care ambele demersuri le exprimă și în special intuițiile Absolutului din inima omului și înclinarea ontologică a acestuia spre transcendent, spre Dumnezeu.

Viziunea autorului asupra lumii și vieții, centrată pe credința în Dumnezeu, făcătorul cerului și al pământului, îl face pe credincios să sporească în credință, iar pe cel ce se îndoiește să-și pună și mai multe întrebări care tocmai prin mulțimea lor să-l ducă la descoperirea lui Dumnezeu în univers, în sufletul omului și apoi în Biserica lui Hristos, căci, vorba lui Petre Țuțea: în Biserică află că ești.

Poezia și eseurile sale reprezintă o lecție de gândire și de viață. Imaginile și metaforele, reflecțiile, se constituie într-un buchet de muguri ai duhului meniți să înflorească în sufletul cititorului și apoi să aducă acolo rod înșutit.

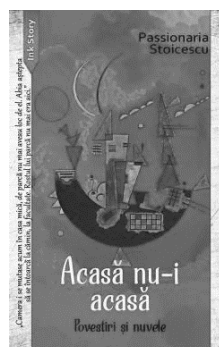
Orchestrându-și bine discursul teologico-filosofic și cunoscând virtuțile magice ale cuvântului, transformând obșnuitul în inefabil și conducându-l pe cititor dincolo de sine, Horia Ion Groza ne-a oferit aici o lucrare demnă de un curs la o catedră universitară.

Passionaria Stoicescu, acasă în cartea de proză *Acasă nu-i acasă*

Remarcabilă poetă, Passionaria Stoicescu este și autoarea mai multor volume de povestiri și nuvele, în care prozatoarea este la fel de competitivă și talentată ca și poeta. În recenta sa carte de proză, *Acasă nu-i acasă*, Editura Ink Story, Pucioasa, 2024, ea dovedește aceeași dezinvoltură și autenticitate ca și în cărțile anterioare, simțindu-se, ca și în poezie, în largul său, în casa creației literare de calitate, într-un cuvânt *acasă*. De altfel, dincolo de diferența dintre mijloacele de expresie, în poezia și proza Passionaricii Stoicescu există un element comun, asemenea unui fluid care circulă în două vase comunicante. Și anume, așa cum poezia izvorăște dintr-un *eu liric profund subiectiv* prin sentimentele și trăirile cele mai intime, *același eu pregnant subiectiv* răsună și în povestirile și nuvelele sale, pentru că autoarea pleacă de la istoria trăită a propriei vieți sau de la întâmplări din viața altor femei asemenea sieși, cu care rezonează emoțional, ca și cum eul lor ar fi un *alter ego*. În volumul *Acasă nu-i acasă* pendularea între eul auctorial subiectiv și cel obiectiv, ca un *alter ego*, se concretizează în faptul că în două din cele unsprezece povestiri și nuvele autoarea se exprimă *la persoana întâia*, iar în celelalte în care își prezintă personajele feminine *la persoana a treia*, ea se solidarizează cu ele și râde sau plânge pe umărul lor.

Prin conținutul său, volumul are un pregnant caracter *realist*, prin faptul că autoarea narează cu naturalețe și cu un fel de empatie detașată întâmplări trăite personal sau puse pe seama diferitelor personaje, ceea ce îi permite să surprindă reacții și situații caracterizante, definitorii. Ea dovedește o deosebită capacitate de a esențializa, fără a simplifica, tocmai prin faptul că selectează fapte și atitudini semnificative, care pot fi tipizate și generalizate. Totodată, prozele sale sunt realiste și prin încadrarea situațiilor și personajelor într-o anumită perioadă istorică. Desigur, prin tipizare, acestea depășesc anumite cadre istorice, iubirea pură sau egoismul excesiv se pot întâlni în orice context social, dar, prin anumite amănunte concrete, ele se circumscriu într-o anumită etapă istorică. O fetiță, cum este cea din povestirea care deschide volumul, este ingenuă oricând, dar, în raport cu o fostă moșiereasă expropriată și decăzută la bătrânețe, ea amintește de un anumit timp istoric. Un intelectual, asemenea celui din proza *Acasă nu-i acasă*, nu se îmbogățește nicicând, dar excluziunea lui ilicită de la partajarea bunurilor părintești are loc numai într-o vreme a capitalizării sălbatice și a învrăjbirii dintre frați și surori.

În prozele Passionaricii Stoicescu există și un filon psihologic, dar acesta este mascat, în sensul că nu e redat prin introspecție, printr-o

prezentare a gândurilor și sentimentelor diferitelor personaje, așa cum se întâmplă în literatura psihologistă, ci rezultă ambiental, din ceea ce spun și ceea ce fac personajele.

Prin conținutul lor, întâmplările povestite se petrec în perioadele istorice traversate de autoare, unele în vechiul, altele în noul regim, dar în toate personajul principal este femeia, privită în diferitele ipostaze ale vieții ei. Narațiunile se succed, de regulă, în ordinea cronologică a episoadelor care marchează etapele din viața unei femei. Nu întâmplător, în prima povestire, *Printr-un ocean pe celălalt țărm*, parcă pentru a ne oferi o cheie pentru toate situațiile care urmează, autoarea se referă chiar la sine, aflată la vârsta copilăriei inocente. Ea merge, nu o dată, cu mama la o cămătăreasă în vârstă, cu multe pisici și cu două „smochine”: o fostă moșiereasă scăpătată, însăși mama gazdei, și o mătușă, ambele centenare și decrepite, acum izolate într-o cameră vecină cu salonul amfitrioanei. Fetița privește printr-un paravan care le masca ușa la viața larvară a celor două „smochine”, dar și vorbește cu ele și le servește cu dudge prin fereastra care se deschidea spre acoperișul unei magazii, pe care se revărsa coroana dudului.

În alte povestiri, autoarea se referă la o elevă care se îndrăgostește de un inspector școlar (*Cărăbușul de mai*), apoi la o studentă care se căsătorește cu un universitar (*Vrăjitoarea, Cocteau și dublele*), mai departe la o tânără care se întâlnește de două ori cu un universitar logician, prima dată la vârsta entuziastă a examenului de admitere la facultate, apoi, după un număr însemnat de ani, când devenise mama unui fiu care crescuse mai înalt decât ea, de fiecare dată cu plăcerea de a incrimina logica și, prin ricoșeu, logicianul, pentru lipsa de fantezie și creativitate (*Jumătate sacru, jumătate profan*). Între aceste povestiri de dragoste, sunt introduse alte două, una despre un tânăr elev la liceul militar, aflat în prima permisie, pe care părinții săi îl prezintă cu mândrie vecinilor și prietenilor, dar, totdată, îl plâng pe ascuns pentru durtățile vieții lui militare, și o alta despre ecoul pe care îl are dragostea cea mai intensă a unui colonel asupra căsătoriilor lui ulterioare (*Cezar și Cleocinci*).

În partea a doua a cărții, autoarea apare, încă o dată, ea însăși ca personaj principal, care expune la o întâlnire culturală propria sa creație, aducătoare de mai multe pățanii inexplicabile: un tablou cu michiduță colorat în roșu și înzestrat cu pană de scriitor. În următoarele, autoarea revine la personaje feminine prezentate la persoana a treia. O tânără, invitată la festivitatea unui liceu din provincie, folosește ocazia pentru a face o scurtă vizită unei familii de țărani din apropiere, părinții unui fost coleg și prieten de școală medie. Altă tânără căsătorită își dă seama, prin ochii copilului ei, dar, finalmente, și prin impasibilitatea unui medic pe care-l iubea, de dificultatea de a-l schimba pe tatăl fiului ei cu un alt bărbat, fie acesta și doctor de suflute. Penultima dintre bucățile literare ale acestei părți, nuvela *Acasă nu-i acasă*, se distinge printr-o mai mare complexitate și amploare. Este vorba de dragostea pentru viața la țară a unui intelectual provenit din

mediul rural, a cărei soție este o citadină iubitoare a vieții la oraș. Deși frații și cumnatele sale îl exclud de la succesiunea casei și a pământurilor părintești și, atunci când vine în concediu, îl tratează ca pe un străin și chiar îl umilesc, el își cumpără totuși o casă în spatele bisericii din sat și o dotează cu toate utilitățile, convingând-o și pe soție să se mute la țară, în timp ce copilul lor studiază în străinătate. Bărbatul capătă, însă, o boală incurabilă și moare, iar soția, respinsă și mai mult de către rudele soțului, se vede nevoită să vândă casa de la țară pe mai nimic. În ultima povestire, intitulată sugestiv *De-ale prafului*, o poeză apelează întâmplător la o femeie de serviciu, care se dovedește a fi o fostă elevă a mamei sale și o cunosătoare a poeziilor scrise de poeză pentru copii, fapt care o determină să mediteze la ceea ce rămâne în urma curgerii inexorabile a timpului.

Structurate pe evenimentele importante din viața unei femei, de la dragoste la căsătorie, de la educarea unui copil concomitent cu prezentarea unor activități creatoare, specifice unei familii de intelectuali și până la moartea capului de familie, povestirile și nuvelele cărții *Acasă nu-i acasă*, deși au înțeles autonom, se pot lega totuși între ele prin multe fire, astfel încât ele ar putea constitui capitolele unui roman și chiar pot fi privite și ca atare. În primul rând, ele s-ar putea conexe dacă personajul principal feminin din piesele separate nu s-ar numi, pe rând, Laura, Pușa, Mala, Andra, Iunia, Gena, Maia, Vera, Inia, ci ar purta un singur nume dintre acestea.

Redarea fiecărei componente a unui posibil *bildungsroman* ca autonomă are și avantajul că fiecare piesă este finisată și cizelată prin multiple mijloace stilistice. De exemplu, autoarea are și spiritul de finețe de a degaja trăsăturile caracteriale ale personajelor nu numai din actele lor spuse ori nerostite, ci și din limbajul pe care îl folosesc. Ea posedă arta conversației, a dialogului inteligent, a replicii nu o dată ironică sau plină de umor și, mai presus de toate, plăcerea de a povesti într-un limbaj elevat, variat și colorat. De exemplu, într-o povestire, un bărbat folosește expresia „monstru” la adresa altui bărbat, dar imediat este gratulat cu același cuvânt de o altă persoană, dar de fiecare dată termenul are alt înțeles, situat cumva aproape de sensul său literal și o conotație aparte, mai curând metaforică. Autoarea manifestă o înclinație aparte și în descrierea interioarelor, ca în povestirea inițială despre bătrânele smochinite. Ea are, totodată, și un acut sentiment al naturii și talentul de a zugrăvi peisajele naturale în concordanță cu starea sufletească a celor care se raportează la ele. De exemplu, în nuvela *Acasă nu-i acasă*, femeia născută și trăită la oraș percepe natura de la țară îndeosebi sub aspectele ei dominate de praf, noroi și băltoace formate de ploile torențiale, fără să audă și „iarba cum crește”. Este de remarcat și un anume simbolism care se degajă din tablourile pictate de autoare.

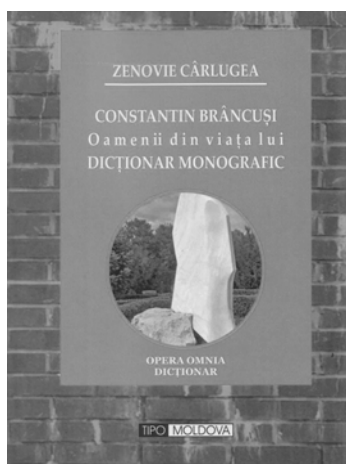
Ca prozatoare, Passionaria Stoicescu se situează la același nivel înalt pe care l-a atins și în calitatea sa de poeză. Poezia și proza sa se susțin și se luminesc reciproc.

Brâncuși atotcuprinzător

Odată cu apariția - în anul 2005 - a revistei *Portal Măiastra*, proiect ce se află sub direcția istoricului literar, poetului, eseistului, criticului Zenovie Cărlugea, s-a dat un impuls aparte cunoașterii marilor personalități ale culturii românești, prin publicarea paginile ei a unor eseuri și studii inedite, cu precădere despre Eminescu, Arghezi, Blaga și Brâncuși. Zenovie Cărlugea a devenit, prin această revistă de referință – publicație a Uniunii Scriitorilor – cât și prin cele 40 de cărți

editate de domnia sa, o instituție de forță în propagarea și cunoașterea temeinică a valorilor noastre culturale. De peste 30 de ani factorii politici și guvernamentali români aduc un mare deserviciu culturii românești, neglijând dotarea bibliotecilor și unităților culturale din țară și de peste graniță cu operele clasicii și contemporanilor de seamă, cum ar fi, de pildă, această lucrare. Ministerul Afacerilor Externe, pe vremea când am slujit în această instituție - ca diplomat - avea o politică constantă, riguroasă în dotarea oficiilor diplomatice cu apariția celor mai importante lucrări apărute pe piața românească. Acum, „se ocupă” de *România educată*, cartea a devenit o cenușăreasă, din cunoscuta lipsă de fonduri și preocupări în această direcție. Nu este prima dată când scriu despre acest subiect totalmente neglijat de diriguitorii și sub-diriguitorii noștri. Această instituție, M.A.E. - fanion odinioară, azi băntuită de nepotisme grotești, de cumetrii și afaceri – după cum, mai recent, a descoperit și presa – stă înțepenită în proiecte searbăde, iohanniste.

De data aceasta, într-o formă și format originale pentru ce producem noi, în materie de carte, prestigioasa editură ieșeană, Tipo Moldova, ne-a prezentat, în colecția, *Opera Omnia, seria: Dicționare esențiale – Oameni din viața lui Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga*, volumul intitulat: *Constantin Brâncuși Dicționar monografic* (TipoMoldova, Iași, 2020). Astfel, cele patru opusuri – peste 3000 de pagini, frumos și ingenios ilustrate, au deveni cărți indispensabile pentru biblioteca fiecărui intelectual român care se respectă. Mai bine de 1000 de persoane, care au făcut parte din viața protagoniștilor, cunoscându-i nemijlocit pe autori, vorbesc despre personalitatea, creația și manifestarea corifeilor literaturii și artei românești. În 2019 am scris că opusul din colecție, cel consacrat lui Arghezi, a devenit nu doar cartea anului, ci și o *mină de aur* peste care posteritatea nu va putea trece cu ușurință.

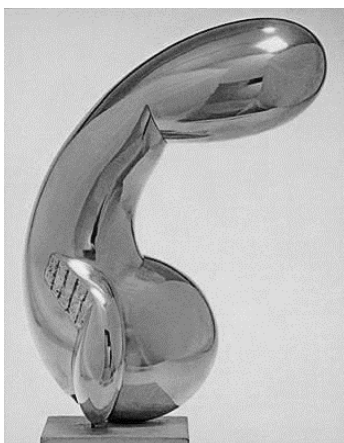
În opusul la care ne referim, Zenovie Cârlogea prezintă personalitatea lui Constantin Brâncuși, în datele „identitare și socio-caracteriale”, remarcând că un loc de seamă în formarea sculptorului l-a ocupat mama, Maria, născută Diaconescu, la Hobița, în 1851, icoană a țărăncii române. Aflăm despre preocuparea acesteia pentru educația fiului ei, purtându-l, lucru mai rar în acele vremuri, la „școli înalte” pentru a-i pune în valoare talentul. A fost o dragoste reciprocă, după cum rezultă din epistola pe care i-a adresat-o fiul de la Paris, reproducă în lucrare. „Mă întrebă dacă mai vin pe acasă? /.../ Așa e(am)în

gând, dar cu tot dorul ce duc de a veni, nu pot să mă mișc de aici până nu voi termina tot ceea ce am de făcut /.../ iar dumneata primește dulci îmbrățișări de la un fiu ce te dorește” (p. 80).

Aflăm, totodată, cum Brâncuși s-a preocupat de educația nepoatei sale, Ioana, pe care a sprijinit-o financiar pentru a absolvi studiile superioare în domeniul chimiei la București, temperându-i elanul de a veni la Paris, mărturisindu-i că nu vede cum i-ar fi putut aranja soarta în Franța, personal, „ciumărându-se toată viața singur”. O îndeamnă să studieze temeinic în țară, pentru că viața la Paris e cu mult mai grea decât acasă. Reținem, de asemenea, că nepoata (Jeana Brâncuși) a fost singura din familie care a participat la înmormântare sculptorului, iar încercarea ei de a se constitui moștenitoare în parte civilă asupra bunurilor sale a fost imposibilă, fiind mai ales tardivă, cărțile fiind „jucate” de legatarii testamentari menționați în volum: Constantin Istrati & Natalia Dumitrescu și Muzeul de Artă Modernă din Paris.

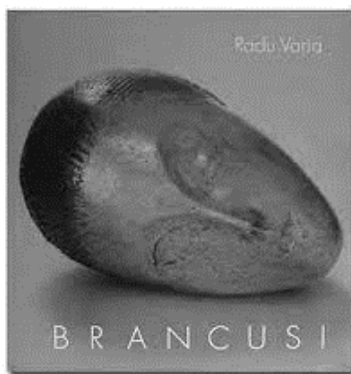
În cele 904 pagini ale monografiei (format A-4) sunt scoase în evidență contactele avute de artistul român de-a lungul vieții cu o pleiadă importantă de artiști români, francezi, englezi, americani, germani, elvețieni și de alte naționalități, personalități pe care le-a cunoscut sau s-a împrietenit la Paris de-a lungul celor peste 50 de ani petrecuți în hexagon. Unele din ele au

avut o importanță deosebită în formarea și dezvoltarea sa, ulterior în răspândirea gloriei operei gorjanului în lume. Zenovie Cârlegea surprinde aprecierile antologice ale unora din ei, majoritatea risipite prin diferite publicații. Adunate însă în *Dicționarul monografic* la care ne referim ele dau nu doar un parfum suav, ci și o substanță aparte și inedită lucrării. Iată unele dintre numele fabuloase ale avangardei mondiale cu care sculptorul a intrat în contact în orașul luminilor: Marcel Duchamp, Fernand Legér, Francis Picabia, Amadeo Modigliani,

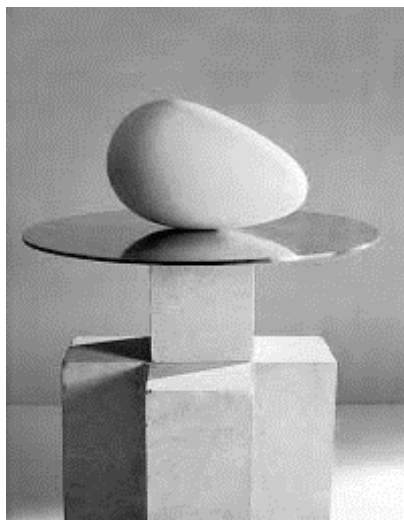
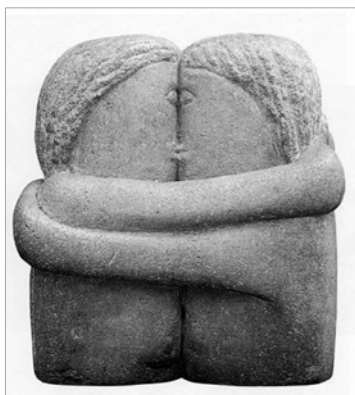
Henri Gaudier-Brzeska. Alexandre Morcereau, Sigfried & Carola Giedion-Welcker, Henry Moore, David Lewis, Moise Kisling, Blaise-Cendrars, Erik Satie, Henri-Pierre Roche, Jean Cocteau, Pablo Picasso, H. Matisse, Henri Rousseau-Vameșul, G. Apollinaire, Jaques Doucet, Ezra Pound, Raymond Radiguet, August Rodin, Antonin Mercier, Oskar Kokoschka, Jean Metzinger, Paul Morand, Vera Moore, Jean Cassou, Marthe Lebhertz, Mina Loy, Marina Diaghilev, Isamu Noguchi și alții. Ce pleiadă de creatori!

La fel de lungă este lista artiștilor și personalităților marcante românești pe care Constantin Brâncuși le-a întâlnit, stabilind cu ele relații cordiale, bucurându-se de prietenia lor. Nu lipsesc nici numele potrivnicilor și cârcotașilor, care i-au făcut viața amară, al iresponsabililor proletcultiști care au încercat *la propriu* să îi distrugă opera. Niciun actor important dintre cei cu care a avut tangențe, aflându-se în preajma sa de-a lungul vieții, nu i-a scăpat lui Zenovie Cârlegea, încât cei care se vor apleca asupra vieții și creației brâncușiene vor găsi un instrumentar indispensabil în această lucrare.

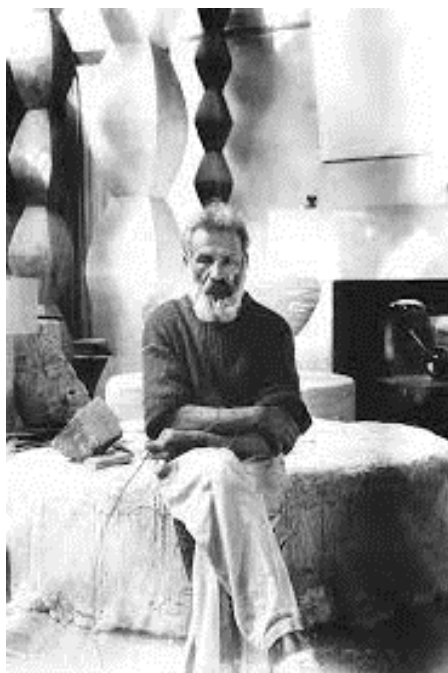
Printre zecile de personalități enumerate în lucrare, îl amintesc, în primul rând, pentru analiza pertinentă făcută operei brâncușiene, pe marele dramaturg român, Eugen Ionescu. Viziunea și aprecierea ionesciană este surprinzător de clară la fel ca și cea exprimată de gorjeanul, George Uscătescu în lucrarea: *Brâncuși și arta secolului* (1985); mișcătoare sunt și ultimele imagini din viața sculptorului, descrise de E. Jebeleanu.

A scris Eugen Ionescu despre opera lui Constantin Brâncuși: „N-au existat imprecizii și nici tatonări la Brâncuși: înaintarea operei sale este de o siguranță perfectă. În sine însuși și singur și-a găsit el propriile modele, arhetipurile sculpturale. A fost vorba la el de o concentrare, de o purificare lăuntrică. El a privit și în afară: nu tablouri, nu statui, ci arbori, copii, păsări în zbor, cerul sau apa. El a știut să surprindă ideea mișcării îndepărtând orice realism particular în favoarea unui real universal. Arta lui e adevărată; realismul poate să nu fie; cu siguranță el este mai puțin adevărat. Nu atelierul maestrilor, ci propria sa gândire, experiența sa personală a fost școala lui Brâncuși: ceilalți nu l-au ajutat. Cred că i-a privit pe ceilalți cu o foarte mare neîncredere”. Surprinzător cât de profunde sunt cuvintele confratelui artist, atât de novator și, totodată, de primă mărime în dramaturgia universală. Astfel, în câteva fraze autorul teatrului absurdului oglindește ceea ce alți exegeți au exprimat în monografiile întregi: siguranța exprimării, care vine din modelele arhetipale românești; căutarea unui real universal, în nici un caz cotidian; nu s-a lăsat impresionat de maștri, aceasta apropo cele trei luni petrecute în atelierul lui Rodin, ci a apelat la propria gândire, la experiența personală.

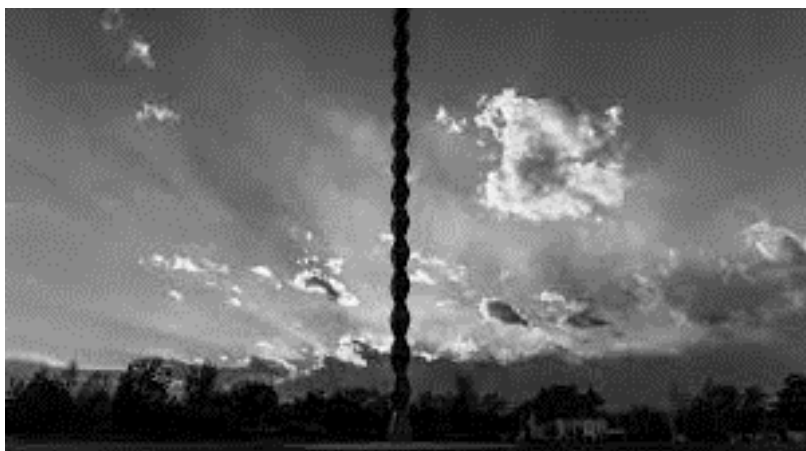
Mai departe Eugen Ionescu consideră arta lui Brâncuși ca fiind antipsihologică. Ea „este de o obiectivitate absolută: ea exprimă niște evidențe pe care nu poți să nu le admiți, niște evidențe sculpturale dincolo de alegorie. Voința de a nu ceda ispitei sentimentalismului a apărut foarte repede la Brâncuși, ca și dezgustul său față de anecdotă sau de interpretare. Înțeleg de ce nu putea să îi placă teatrul”. Din nou Eugen Ionescu, autorul eseurilor critice din volumul *NU*, propagatorul culturii românești în Franța, ca diplomat, în perioada celui de al Doilea Război Mondial, literatul care a căutat să arate francezilor obârșiile și esența culturii românești, găsește la

Brâncuși unele din exprimările lui Blaga: fuga de sentimentalism și de anecdotă, stilizând după tipare și gândire proprii esențe. Arată vizionarul Eugen Ionescu, pentru că și el a fost un descoperitor de forme noi, că Brâncuși, „începând din 1907 (în *Rugăciunea sa*), ceea ce rămâne din afectivitate dispare datorită stilizării, oarecum bizantine (nu cunoaștem alt exeget al operei brâncușiene care să fi folosit această categorie estetică înaintea lui Eugen Ionescu), care transpune, integrează sentimentalitatea. La prima vedere, „Oul” semănă destul de mult cu „nou-născutul” în scutecele sale. Din 1910, „Pasărea măiastră” a depășit de mult, în miraculos, pasărea realistă, nemiraculoasă; ne mai putem da seama, poate urmând etapele simplificării sale, că Oul are ca punct de plecare pe noul-născut; putem urmări și stilizările diferitelor „Domnișoare Pogany”, pentru a ajunge la etapa ultimă, care este o îndrăzneală, feerică transfigurare, însă curând, în măsura în care stilul este, oricum, anecdotă. Brâncuși va depăși stilizarea pentru a ajunge la un limbaj de dincolo de limbaj, de dincolo de stilul însuși” (pp. 336-337).

Am spune – după lectura acestor rânduri – că Brâncuși și Eugen Ionescu sunt doi frați vigoșoși plămădiți din același aluat românesc ce depășește vremurile. Am ținut să subliniez remarcile de mai sus aparținând lui Eugen Ionescu nu doar pentru justetea lor, ci pentru că ele dau un farmec deosebit prieteniei dintre doi din marii creatori ai modernismului european și universal. Spațiul nu îmi permite să mă aplec asupra relațiilor avute cu Tristan Tzara, Victor Brauner, Marcel Iancu, Iosif Iser, Teodor Pallady, Constantin Antonovici, Camil Ressu, Ion Alexandrescu, Peter Neagoe, Maria Tănase, Nicolae Titulescu, cu șefii misiunii diplomatice de la Paris: Diamandy și Bălănescu. Găsim în paginile acestei monografii relatări insolite despre „iubirile /muzele/ lui Brâncuși”, despre creștinul ortodox Constantin Brâncuși, practicant din tinerețe până la moarte, descrieri ale operelor sale, viziunea sa asupra artei etc.

Închei prezentarea chipului demiurgului european și universal care a întins mâna veșniciei, locuind de 50 de ani în același „atelier de alchimist

într-o hală de vechituri zburate și agățate de pe pereți de toate vânturile lumii”. Încărcat de mare tristețe și de o durere jalnică este medalionul scris de poetul Eugen Jebeleanu, care îl înfățișează așa cum l-a surprins pe Artist, pe înstrăinatul oropsit de mai marii vremii și de patria nerecunoscătoare decenii de-a rândul față de geniile risipite prin lume, ca și în cazul lui Enescu. Această descriere sobră nu se poate să nu rămână în memoria cititorilor. „E îmbrăcat într-o cămașă largă, foarte modestă. Peste cămașă, un fel de vestă. Pantalonii largi, din același material ca și cămașa. Pântecul și picioarele sunt foarte umflate. Papucii, pudrați de var, anină de vârful picioarelor. Brâncuși stă nemișcat. Ochii vii încă, malițioși, inteligenți. Fața îmbujorată, barba zvâcnind în sus albă, cu reflexe roșcovane. Pe cap, un fel de tichie, asemănătoare bonetelor frigiene. La mâna stângă, o verighetă (cu toate că n-a fost niciodată însurat). E indiferent? Așa ar părea, și totuși... Stă nemișcat, dar ochii îi umblă de colo-colo. Deși grav bolnav, nu s-a abstractizat, nu s-a detașat de viață. Dimpotrivă. Ochii săi, foarte mobili, nu te privesc, ci te pipăie... A trecut mai bine de o oră și de abia acum îmi dau seama, în această magazie sanctuar, Brâncuși stă întins de-a dreptul pe saltea; lavița pat nu are cearceaf. Două pături (una roșie în pătrate, ecossaise, cealaltă albă) stau vraiste, aruncate de-o parte. Într-o nișă, în dosul laviței: un glob pământesc albastru, atârnat de o sârmă. Pe un perete, o mandolină. Deasupra patului, într-o teacă de piele, – niște bețe de golf, prăfuite. Din tavanul ungherului în care e lavița, – o lampă electrică își proiectează lumina pe bătrân” (pp. 362-363).

În această tristețe copleșitoare s-au despărțit contemporanii de marele geniu carpatin. Opera răspândită în lume și cea de pe meleagurile natale l-a făcut nemuritor; monografia lui Zenovie Cărlugea ni l-a reînviat în toată splendoarea lui ca Om, așa cum l-au văzut românii și străinii. Să privim de-a pururea cu venerație la El ca la un templu al culturii românești și universale.

(În) Semne, la fel de actuale, pe marginea poeziei lui Marcel Miron

Cum să nu scriu despre noul volum de poezie, al lui Marcel Miron, poet și preot, fost protopop de Huși, de dincolo de Carpați, neam de neam cu Theodor Damian, dar și de poezie, invitat în repetate rânduri la Societatea „Conexiuni”, Bistrița, anii 2010-2018, volum intitulat *Semne contemporane*, o ediție bilingvă româno-germană, *Gegenwärtige Zeichen*, cu traduceri în limba germană de Mircea M. Pop și Joachim Schwietzke, apărut la Ed. Timpul, Iași, 2024, după ce am primit cartea cu un autograf atât de sensibil și metaforic, „Doamnei Elena M. Cîmpan, în al cărui suflet frumos, ca într-o simfonie îngerească, anotimpurile vieții înfloresc și rodesc! Cu admirație și recunoștință, Părintele Marcel Miron”, 17.06.2024 (cine ar rezista să nu scrie, de drag?) și după ce mi-e cunoscută creația lui Miron (descălecător și din neamul lui Miron Costin), recenzând la momentul respectiv *Spre orizonturi albastre* (Ed. Timpul, Iași, 2017) și *Șarpele de pe balustradă* (Ed. 24:ORE, Iași, 2018). De atunci, au mai apărut de același poet, *Poeme din antecamera vieții* (2020), *Vise pe Tabor* (2021), *Raze de lumină* (2023) și nici premiile nu au întârziat să apară: Distincția Festivalului Internațional de Poezie, Iași, 2022, Premiul „Convorbiri literare”, la Zilele Revistei, 2021, Premiul de Excelență pe anul 2021 al Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor din România, al cărui membru este, participând în 2022 și la Turnirul de poezie de la Muntele Athos, Grecia.

Volumul *Semne contemporane*, *Gegenwärtige Zeichen*, are o Prefață (Vorwort), intitulată „Un suflet în fiecare cuvânt” (varianta germană „Ein Seelenhauch in jedem Wort” conține structura „respirație sufletească”; „Hauch” singur mai apare în poezia lui Goethe „Wanderers Nachtlied”, cu sens de „sufflare de vânt, adiere”, „kaum einen Hauch”, „doar o suflare”), scrisă de către Marius Chelaru, care îl identifică pe poet drept un „biruitor”, cu poezia sa despre „viață, în diversele ei aspecte”, cu puncte nodale, care, în viziunea lui Marcel Miron, sunt „credința, cărțile sfinte/biserica, dragostea, poezia”. Tot Marius Chelaru vorbește despre „Semne contemporane”, ca despre o „compoziție la trei mâini”, incluzându-i aici și pe traducători. După „Prefață” și înaintea „spectacolului” propriu-zis al Poeziei, este textul traducătorilor „Pendulând între două lumi” („Pendelnd zwischen zwei Welten”), care amintește despre lumea terestră, în care poetul trăiește, și despre cea celestă, spre care acesta aspiră.

Ca un aspect estetic al volumului este faptul că fiecare poezie este însoțită de o grafică, în ton și potrivită, realizată de Mădălin Țibichi, artist ce a înțeles primul și, cu siguranță, de adâncime, mesajul poetic al lui Marcel Miron. Poetul scrie despre icoană, ca timp, despre Biblie, ca piatră vie,

despre poet, ca nufăr, despre psalm, un lift, despre flori, ochi de lumină, despre cireșul, care plânge cu cireșe dulci și râde cu cireșe amare, încărcat de simboluri, despre ștergarul ce-și schimbă culoarea, alb, roșu, negru, în funcție de stare, de sentiment, despre copilărie, cea mai frumoasă haină a vieții, despre așteptarea de o sută de ani până ce lutul de pe roata olarului zboară, despre poeții în Copou, cărora Eminescu le oferă cununi din frunzele teiului secular, despre căutare și mirare, „tu erai lângă mine / eu trebuia / doar să-ți vorbesc”, despre cum „pre dinlăuntru plouă / pre dinafară se usucă”, într-un perpetuum al zilelor și al versurilor.

Marcel Miron este un poet desăvârșit, care a înțeles să spună mult în puțin, să ajungă la esențe, să exprime sugerând, să lase generos punctele de suspensie în seama cititorului, așezat pe fâgașul cel bun, al metaforei, al expresivității și al modernității ce-și află rădăcinile în adevăruri lirice, valabile în orice timp. Felul cum drămuiește pagina de poezie, concentrând versul, așezându-l la locul lui, ca-ntr-un joc, ce răspunde melodiei, mai mult interioare, vorbește despre puterea de selecție, de exprimare a sentimentelor, a trăirilor, în cuvinte puține, cu încărcătură semantică. Atitudinea poetului Marcel Miron în fața vieții este una senină, împăcată și împlinită, ipostaze din care transmite învățături, ca dintr-un amvon al poeziei. Un crez poetic îi este poezia „Lumânare”: „Ard / și nu mă sting / ca tu să vezi cărarea”, ceea ce arată rezistența întru poezie, transmiterea mai departe a pasiunii, veghea până la capăt, cu rol de sensibilizare a urmașilor (a posterității?!...). Poemele sunt bine închegate (încliate), ca o construcție rezistentă, solidă, bazată pe experiență și pe sensibilitate, atribute ale poetului matur. Poezia „Ea și eu” este un exemplu de armonie, simetrie și lirism, de dragoste, înțeleasă, de-acum, superior: „Ea / pudică / sfioasă ca o fecioară / mă iubea / numai când luna / în ochii mei adormea. // Eu / trist / singur și străin / în cerul cu stele / înhămat la Carul Mare / ca un rob trăgeam / toate iubirile mele.” Și ludică. Și a corespondențelor. Și a regretelor târzii. Și de aflare a întregului ancestral.

Orice volum de versuri, nou apărut, își caută împlinirea prin cititori. Dar și prin traducere. „Semne-le contemporane”, de poezie, ale lui Marcel Miron, sunt în măsură să treacă granița literaturii române, prin varianta lor în limba germană, și să rămână, totodată, autohtone, prin specificul, înțeles și exprimat de-a lungul timpului, în mod iscusit, de către eul liric mironian.

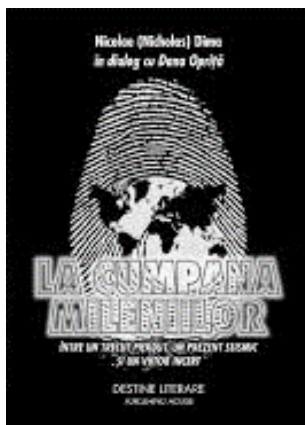
O provocare curajoasă, prilej de meditație

De multă vreme nu m-a mai captivat o carte ca cea recent editată (2024) de „Destine Literare Publishing House”, purtând titlul *La Cumpăna Mileniilor* și un subtitlu edificator, „Între un trecut pierdut, un prezent seismic și un viitor incert”, o incursiune plauzibilă prin istoria de ieri și cea actuală. Volumul își asumă meritul (și) de a așeza în adevărata lumină o epocă istorică în care evenimente sinistre erau bine ținute sub tăcere de către autorități și rămăneau necunoscute celor mai mulți dintre noi. Volumul consemnează un tulburător *dialog* între Dana Oprîță și Nicolae (Nicholas) Dima, doi interlocutori seducători prin scrierile lor de o vădită intensitate emoțională, amândoi stabiliți astăzi în Statele Unite.

Redutabilă poetă (*Întâia poruncă - psalmi necanonici, O harfă de nisip* ș.a.) și, deopotrivă, bună cunoscătoare a tehnicii interviului (angajată în televiziune timp de 20 ani), Dana Oprîță semnează prefața cărții (bine încheată și convingătoare), intitulată „Despre vremuri, despre oameni”, precizând fără echivoc: „Cartea este o cronică a celor mai însemnate întâmplări, începând cu a doua jumătate a secolului trecut până în prezent, în care amândoi ne-am străduit să menționăm cât mai exact, fără părtinire, evenimente din țară și din lume” (p.8). De asemenea, conștientă că interviul este nu doar o formă prin care oameni de o oarecare recunoaștere locală, națională sau internațională acceptă să se destăinuiească publicului, ci și o privire generală asupra lumii înconjurătoare, Dana Oprîță dezvăluie și motivația specială care a fundamentat demersul: „Intenția mea a fost de asemenea ca în urma acestui dialog să se contureze personalitatea celui ce poartă numele Nicolae Dima, pentru ca, la finalul lecturii, să cunoașteți un om al cărui destin I-a ajutat să-și construiască un caracter puternic, de mare trebuință pentru a trece prin toate încercările, nu ușoare, ale existenței sale. O viață pe care puțini, probabil, s-ar fi încumetat să o trăiască, din care nu au lipsit oportunitățile, piedicile, realizările, suferința, aventura, preocupările variate, dorințele, speranțele, visele... Un om care a stat neclintit împotriva nedreptăților, minciunii, absurdității istoriei (...) Mereu cu fruntea sus, mereu cu suflet de român, chiar dacă țara unde s-a născut i-a stat, tocmai ea, împotriva” (p. 9).

Înregistrarea scrisă a conversației celor două personaje, aflate într-o evidentă complementaritate, este precedată de un avertisment exprimat în termeni foarte clari: „În următorul interviu, nu există nicio intenție de a ataca sau de a defăima vreo rasă, grup etnic, naționalitate sau persoane. Părerile și opțiunile exprimate sunt doar cele ale interviuatului, bazate pe interacțiunile și experiențele sale personale. Nu există nicio intenție de a submina, de a converti sau de a convinge cititorii să urmeze aceste opinii” (p. 7).

Fără îndoială, acest interviu poate fi savurat și ca o tabletă de realitate socială, politică și istorică, extinsă pe o apreciabilă perioadă, prin ochii a doi observatori lucizi și inteligenți, constituind incontestabil un îndemn la profundă meditație. Specie modernă atractivă, interviul, situat la granița dintre jurnalism și literatură, a devenit o vedetă între rubricile publicistice. Este de netăgăduit că antrenarea în dialog a unor persoane solicitate să-și dezvăluie biografia, credința și idealurile, simpatiile și antipatiile, preocupările și proiectele de viitor, implică o activitate laborioasă nu ferită de dificultăți pentru atingerea succesului. Adevărata izbândă este confirmată indubitabil în momentul în care un interviu reușit este oferit conștiinței publice între copertile unei cărți. Este ceea ce izbuțește acest dialog prin editarea acestei cărți.

Personaj integru, de o rară demnitate și rectitudine morală (virtuți din ce în ce mai desconsiderate în ultima vreme), Nicholas Dima își rezumă parcursul, demn de un bestseller, astfel: „...am trecut prin multe încercări și am întâmpinat un număr însemnat de obstacole, dar am trecut peste ele. Și e foarte interesant să constat că încercările prin care am trecut au fost în același timp și realizări. Menționez, între altele: patru ani petrecuți în închisori, unități de muncă forțată și lagăre de refugiați! Doi ani de studii la Politehnica din București înainte de închisoare și alți cinci ani la Universitatea tot din București, după închisoare. În continuare, patru ani de studii de doctorat în America, la Universitatea Columbia din New York City și o viață zbuciumată pe trei continente! Am fost redactor la Vocea Americii vreo 20 de ani; profesor universitar în America, Africa și România preț de vreo 10 ani; am scris și publicat 12 cărți și sute de articole în limbile română și engleză și am oferit alte sute de conferințe în multe localități și centre universitare din Statele Unite, Canada, România, Etiopia și alte țări. M-am specializat în studii globale, tocmai pentru a-mi face datoria de cetățean al lumii și, în special, datoria de român. În acest scop, am publicat mai multe cărți în care am apărut și promovat drepturile noastre” (pp. 38-39).

Radiografia vremurilor și a omului Nicolae Dima „făcută cu ajutorul razelor minții și sufletului” începe cu mărturisiri definitorii: „Doamna Oprîță, încep prin a afirma că închisoarea la vârsta de 20 de ani nu a fost o experiență nefericită, ci una foarte utilă. A fost cea mai semnificativă experiență a întregii mele vieți. Acolo am deschis ochii minții. De altfel, am avut două mari atuuri în viață: închisoarea politică din România și doctoratul din America. Am stat la masă cu președinți de țări, am vorbit

cu regi, cu prim-miniștri, cu savanți, cu generali de armate și nu m-am simțit niciodată mai prejos de ei” (p. 19); „Adevarata noastră casă e undeva dincolo de materie, unde tindem să ne întoarcem. De acolo venim cu trăsăturile dobândite de-a lungul existenței noastre cosmice” (p. 21).

O secțiune considerabilă a interviului, cu reveniri pe parcursul conversației, se declanșează cu întrebarea Danei Oprîță „În ce vă privește, este evident că aveți o credință fermă. Cum a apărut religia, spiritualitatea, Dumnezeu în viața dumneavoastră? Care a fost relația cu El?” (p. 22). Răspunsurilor le este alocat un spațiu mai larg, cuprinzând și interesante excursuri ce induc teme serioase de reflexie. „De-a lungul anilor am constatat că am două trăsături majore care mă caracterizează. Am crezut întotdeauna în Dumnezeu. Cred că pur și simplu așa m-am născut. În același timp, am crescut de mic copil cu mare dragoste pentru țară” (p. 22). Într-un mod deosebit de sugestiv și original, la pp. 25 și 26 este reprodus grafic „Modelul evoluției gândirii umane - Straturile culturii”, profesorul Dima explicând detaliat în continuare elementele cheie ale acestui model de înțelegere. Nu lipsită de interes este formularea potrivit căreia „...religia se poate imagina ca o cruce cu un braț vertical, care se ridică spiritual spre divinitate și un braț orizontal, care ne leagă moral de semenii noștri. Între brațul spiritual și cel moral trebuie să existe, însă, un echilibru, așa cum există un echilibru între trup și suflet” (p. 31). Consecventă convingerii sale „cred că nimic nu este întâmplător în viață” (p. 38), Dana Oprîță, insistă asupra întrebărilor inițiale privind legătura dintre trup și suflet, dintre individ, națiune și țară. Interviu redă considerațiile amănunțite, în replică, ale interviuatului, precum și o sumară caracterizare a trăsăturilor de bază ale neamului românesc în lumina piramidei evoluției umane. De asemenea, profesorul opinează: „Noi, românii, am parcurs în istorie un drum greu și plin de obstacole și încă nu am ieșit la liman. Am fost călcați de barbari. Am fost cotropiți de vecini hrăpăreți. De prea multe ori ne-am dat după vânt și după dușmani. Ne-am deprins cu răul și am rămas cu deprinderi proaste. Pentru mulți dintre noi și mai ales în ultima vreme, minciuna, ipocrizia și lauda fac casă bună împreună. Pentru a supraviețui, unii s-au dat la furt și înșelătorie. Nu trebuie uitat, însă, că în cele din urmă toți cei cu asemenea deprinderi se înșeală pe ei înșiși. Și calvarul nostru continuă. Nici azi, în Uniunea Europeană, nu ne găsim locul și identitatea? Este imperios necesar să ne analizăm și să ne refacem caracterul!” (p. 42). Atmosfera din închisorile comuniste (Aiud, Pitești) este evocată în pagini de reală literatură carcerală și memorialistică penitenciară ce provoacă emoții răscolitoare până la cutremurătoare.

Părerăa lui Nicholas Dima vizând două probleme de maximă actualitate este una laconică, după cum se poate lesne constata: „Globalismul și internaționalismul antipatriotic din această eră sunt artificiale și, în cel mai fericit caz, sunt premature. Globalizarea rupe omul de naționalitate și o îndepărtează de spiritualitate. Națiunile sunt rezultatul unei evoluții umane

firești și nu pot fi desființate, așa cum nu pot fi desființate nici familiile. Ori poate acesta e scopul ascuns al globalizării: să desființeze și familia și națiunea și patriotismul și credința în divinitate” (p. 50).

Intervievatoarea consolidează teza potrivit căreia cheia interviului este întrebarea, conștientă de faptul că în majoritatea cazurilor calitatea întrebărilor determină calitatea răspunsurilor. Măiestria Danei Opriță se evidențiază în suplețea cu care se orientează în enunțarea întrebărilor potrivite personalității interlocutorului, precum și folosirea unor anumite proceduri cu scopul de a induce interviuatului confortul de a vorbi fără rețineri. O întrebare ce pune în discuție România interbelică este și o probă în susținerea celor afirmate mai sus: „Subiecte fierbinți, dar despre care trebuie să se vorbească «la rece», cu mintea detașată de orice sentimente, temeri și resentimente. Cum i-ați cunoscut pe legionari?”. După relatarea unor experiențe personale, profesorul Dima apreciază: „Legionarii și chestiunea evreiască sunt cele mai spinoase probleme ale istoriografiei moderne românești. Numai un istoric cu suflet de erou și vocație de martir le poate aborda. Nu mă îndoiesc că va apărea o asemenea personalitate. Altfel, riscăm să ieșim din istorie și să dispărem ca neam” (p. 55), un răspuns în aceeași notă a originalității și sincerității. Chestiunea evreilor și antisemitismul sunt amplu discutate, Dana Opriță subliniind: „Domnule Dima, vă admir forța morală de a înfrunta cu îndrăzneală realitatea care, de altfel, a devenit evidentă pentru oricine vrea să o vadă. Afirmării curajoase și gânduri lipsite de ranchiună” (p. 63). Revenind la globalizare, deducția interviuatului este limpede formulată: „Lumea globală de azi a ajuns, într-adevar, la o mare răspântie. Lăcomia și setea de putere a unor indivizi nesățui au împins omenirea pe marginea unei prăpastii quasi apocaliptice. Cineva spunea că la începutul omenirii, când Cain I-a ucis pe Abel, a trebuit să intervină Dumnezeu, pentru că, la vremea aceea, un singur om înarmat cu un ciomag putea să ucidă toată seminția umană. În lumea de azi, un singur individ nesăbuit cu acces la valiza nucleară poate distruge întreaga omenire. Acesta e marele risc al lumii de azi, ca rezultat al globalizării” (p. 66).

Comunismul, pandemia, guvernarea, politica românească, Basarabia și Bucovina, creștinismul, imoralitatea și anticreștinismul astăzi, războaiele actuale (Ucraina și Gaza), probleme deosebit de sensibile, inteligența artificială și multe altele sunt discutate generând constatări și, totodată, avertismente privind lumea de azi, enunțurile profesorului Nicholas Dima fiind, prin autenticitate, greu de contestat: „În ce privește realitatea de azi, sunt multe semne din care reiese că unii români sunt conștienți de primejdia letală care pândește țara” (p. 78).

„Există oameni care își dau seama de gravitatea situației și care încearcă să se opună tendințelor de diluare și de eventuală distrugere a națiunii. Neamul românesc e în mare pericol, dar inima țării continuă să bată și să ne dea speranțe” (p. 79).

„Să fie clar: Ucraina nu poate câștiga acest război, iar Rusia nu-și poate permite sub nicio formă să-l piardă” (p. 95). „Trebuie subliniat că toate societățile din lume, de la triburi primitive, până la națiuni moderne, explică scopul vieții și sensul existenței prin referire, direct sau indirect, la supranatural. Și dacă tot ce se întâmplă în istorie și în lumea materială e schimbător și trecător, credința în divinitate ne conferă un reper solid pe care să ne sprijinim. Fără o asemenea stâncă pe care să ne clădim casa spirituală suntem frunze zburătăcite de vânt” (p. 104). „Ca națiune, noi, românii, ne definim în mod covârșitor prin moștenirea cristică. Valorile noastre spirituale și morale provin din învățămintele lui Iisus. Creștinismul se confruntă, însă, cu o mare dilemă. Dacă Iisus nu revine, așa cum ne-a promis, creștinismul își pierde sensul de a fi și odată cu el își pierde sensul toate popoarele creștine” (pp. 105-106). „Trăim marea epocă antimorală și anticreștină la nivel global, iar România rămâne unul din laboratoarele de experimentare” (p. 112). „Sunt pur și simplu zdruncinat sufletește de răsturnarea de valori din ultimii ani și numai Dumnezeu ne mai poate salva” (p. 113).

Un curriculum vitae intitulat „Nicholas Dima - Fișa personală” și un capitol special, „Câteva repere ale evoluției profesorului Dima” (Studii, Experiența universitară, Paradigme originale de înțelegere și de transmitere a cunoștințelor, Experiența jurnalistică, Cărți publicate, Articole în limba engleză, Articole apărute în alte reviste, Studii publicate în Analele Congresului American, Prelegeri și conferințe, Alte conferințe oferite cu prilejul unor tururi lectoriale) întregesc portretul unei fascinante personalități într-o carte captivantă, surprinzătoare prin diversitatea subiectelor comentate, cu deschideri neașteptate și sugestii pertinente.

În fine, cred că volumul este absolut necesar într-o lume post-modernă ce pendulează între ineptie și spirit ludic, fiind incontestabil o carte care generează intense ecouri recurente. În privința interlocutorilor, câteva sintetice considerații merită atenție. Conversația demonstrează, fără putere de tăgadă, că Dana Opriță reușește să depășească cu brio dificultățile speciei interviului, astfel că pericolele monotoniei sau sclerozării discuției sunt evitate cu inteligență. Digresiunile, spontaneitatea și provocarea abilă sunt stimulate cu discreție, făcând ca polivalența răspunsurilor să fie atrăgătoare. Nicholas Dima, pus sub lupa problemei existențiale ce-l forțează să-și privească trecutul în oglinda opacă a vieții, se dovedește a fi un exemplu de caracter căruia apăsările pe care spiritul său le-a resimțit din partea unor vremuri grobiene cu a căror ritm nu a intrat în rezonanță nu au putut să-i plece spinarea. Altceva, la cei 88 de ani ai săi, nu cred că se poate spune fără a cădea în riscul tămâierii care pe prof. Dima nu știu dacă l-ar încânta.

Muntele Athos în viziunea pelerinilor români **Horia Alexandrescu – pelerin la Athos**

Horia Alexandrescu este și el unul dintre autorii care au scris despre locurile sfinte, dovadă fiind volumul *Athos, călător la Sfântul Munte*, apărut cu binecuvântarea P.F. Teoctist, fostul patriarh al României, cu o postfață a acad. Augustin Buzura, ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura Vivaldi, București, 2007. Patriarhul Teoctist preciza că, după mica, dar prețioasă broșură, sugestiv intitulată „Athos – călător la Muntele Sfânt”, apare și cartea, rodul vizitării mănăstirilor, schiturilor și a altor așezări sihăstrești, unice în lumea creștină, realizată de cunoscutul publicist și talentat mânăitor al scrisului, Horia Alexandrescu.

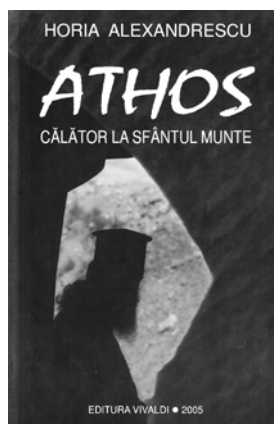
Cartea lui Horia Alexandrescu este structurată în patru părți, urmate de capitolele *Istorie și Credință și Reînnoirea Tradițiilor (Legea privind sprijinul financiar acordat de către statul român Schitului românesc „Prodromu”, de la muntele Athos, Grecia)*. În secțiunea întâi, călătorul scrie despre Grădina Maicii Domnului și despre lumea monahilor, caută urmele Sfântului Atanasie Athonitul, merge acasă, la Schitul Românesc Prodromu, face drumeții, se interesează de renașterea Sfântului Munte. Sunt amintiți munții sfinți, Sinaiul, Taborul, unde s-au retras în răstignire spirituală nenumărați asceți creștini. Povestea Athosului vine de demult, din vremea când aici erau câteva cetăți grecești, regăsite în scrierile lui Herodot și Tucidide cu numele de atunci: Acroathos sau Akrothoi, Sani, Dion, Olofyxos, Thyssos și Ourania Polis, aceasta din urmă dăinuind și astăzi sub numele Uranopoli și devenind portul de îmbarcare a pelerinilor spre „Grădina Maicii Domnului”, cum este supranumit Sfântul Munte. Este rezumată și legenda luptei cu Poseidon, când tânărul Athos a rostogolit peste acesta bolovani, iar Zeul Mării, mâniat, l-a îngropat pe Athos sub muntele de granit. Pe pisc avea să se înalțe statuia frumosului Apollo, fiul Letei, zeița nopții înstelate, pe care vechii locuitori ai peninsulei îl aleseră ocrotitorul lor. Autorul se referă și la legenda conform căreia Fecioara Maria este protectoarea Muntelui Athos. Se spune că în timp ce călătorea spre Cipru, Maica Domnului, împreună cu Sf. Apostol Ioan, corabia ar fi fost cuprinsă de furtună și obligată să tragă la mal. În momentul sosirii sale la Athos, s-a auzit un vuiet puternic, pământul s-a cutremurat, statuia lui Apollo s-a prăbușit de pe piscuri, iar o voce tunătoare a răsunat din ceruri: „Voi, supuși ai lui Apollo, mergeți la portul Klimentos s-o întâmpinați pe Maica Domnului, Maria!” Ceea ce ei degrabă au făcut. Iar Preacurata Născătoare de Dumnezeu, fermecată de frumusețea locurilor, a cerut Domnului: „Fiul și Dumnezeul meu, binecuvântează acest loc și îndreaptă-ți iertarea asupra lui, și păstrează-l neatins până la sfârșitul veacurilor.” Iisus i-a ascultat ruga și i-a dat răspunsul din ceruri Maica Domnului devenind Stăpâna Athosului.

Aflăm că această „legendă” este atestată istoric în cele mai vechi manuscrise (L-66 și I-31) aflate în fabuloasa bibliotecă a mănăstirii Marea Lavră, iar de acel moment se leagă nu doar supranumirea Athosului ca Grădina Maicii Domnului, ci întreaga istorie monahală a Sfântului Munte. Părintele ieromonah Petroniu Tănase, starețul Schitului Românesc Prodromu, numește Muntele Athos „Tezaurul cel mai de preț al Sfintei Ortodoxii, tăria, lauda și mândria ei”.

Autorul îi spune cititorului cum poate ajunge acolo. Dacă nu apelează la o agenție de turism, lucrurile sunt destul de anevoioase pentru că trebuie adresată o cerere nominală la *Holy Executive of The Holy Mount Athos* din Salonic, iar în baza ei se eliberează aprobarea inițială, care programează momentul și intervalul vizitei, nu mai mult de patru zile. Regulile sunt clare: femeile nu au acces pe Sfântul Munte, mai sunt interzise camerele video, radiocasetofoanele, fotografierea în interiorul mănăstirilor și chiar a călugărilor, dacă aceștia nu-și dau acceptul. La mănăstiri nu se fumează, nu se mănâncă nici un fel de carne, cu excepția peștelui, oaspeții sunt găzduiți și invitați la masă gratuit, având totuși obligația de a respecta programul monahilor, inclusiv de participa la slujbele care încep la ora trei dimineața și se încheie în asfințit, slujba nocturnă durează de regulă 4-5 ceasuri. Lectorul mai află că republica monastică are grăniceri, vameși, poliție și chiar gardă civilă, încă de la urcarea pe vapor, la Uranopoli, controlul este extrem de riguros. Potrivit regulilor, pe munte nu pot intra decât cel mult 100-120 de vizitatori pe zi. Pe vapor, pelerinii se îmbulzesc, iar monahii de pe punte sunt cuminți, retrași în rugăciune, ei nu au nevoie decât de o desagă cu merinde. Dafni este portul de intrare în Muntele Athos. Ajunși în locurile sfinte, încărcate de istorie, pelerinii sunt uimiți că nu au voie să facă poze în mănăstiri, „putem să fotografiem în voie exterioarele dar, o dată intrați în curtea interioară și, mai ales, în biserici, orice declanșare fără învoire e belea curată! Și nu se cuvine, nu?! Firește că nu, deși, trebuie să recunosc spășit, pe ici-pe colo nu ne-a răbdât inima să nu mai furăm câte o imagine, mai ales acolo unde regăseam peste eacuri mărturii autentice ale daniilor domnitorilor români! Cum să ajungi, oare, față în față cu o pisanie autentică a lui Ștefan cel Mare și să n-o fotografiezi, să descoperi fresce cu Mihai Viteazu, Petru Rareș, Neagoe Basarab, Lăpușneanu și mulți alți domni valahi sau moldoveni și să nu încerci să aduci acasă aceste imagini, care ne lipsesc?!”, se întreabă autorul (p. 23). El precizează că a studiat vechi documente românești, fotograful francez Gabriel Millet a realizat un amplu album cu frescele bisericilor din Sfântul Munte, Nicolae Iorga a cercetat albumul și, constatând că printre fresce se aflau și portretele unor domnitori români, i-a scris fotografului, cerându-i imaginile și permisiunea de a le publica în țară. Așa se face că, un an mai târziu, într-o broșurică de numai câteva pagini, editată de „Cultura Națională”, au apărut și la București, în premieră, imagini

cu frescele din Athos înfățișându-i pe Petru Rareș, Matei Basarab și Alexandru Lăpușeanu, însoțite de prelegerea pe care Nicolae Iorga a susținut-o la Academia Română, în ședința din 15 iunie 1928. Zece ani mai târziu, Grigore Nandriș va publica la Fundația Regelui Carol I lucrarea *Documente românești în limba slavă din mănăstirile Muntelui Athos*, folosind tot fotografiile, dar și notele lui Gabriel Millet.

Mulți au văzut mărturiile românești de la Sfântul Munte, dar prea puțini sunt cei care au reușit să și obțină imagini ale frescelor, documentelor, odoarelor și chiar moaștelor dăruite mănăstirilor athonite de domnitorii noștri. Ziaristul precizează că meticuloșii cercetători, începând cu Nicolae Iorga, urmat de Preotul dr. Teodor Bodogae, de Acad. Virgil Cândea, de ieromonahul Ioanichie Bălan, de Petre S. Năsturel, de profesorul dr. Ioan Moldoveanu și istoricul Florin Marinescu, au scos la lumină nenumărate mărturii neștiute, aflate în tezaurul athonit, dar imaginile sunt puține. Horia Alexandrescu mărturisește că a pornit la drum cu speranța că va putea pătrunde dincolo de barierele străvechi ale Sfântului Munte, dar s-a lovit adesea de același refuz, delicat, dar ferm: „aici nu se poate fotografia!” sau de explicații de genul „mărturiile acelea nu se scot decât la mari sărbători”, „starețul nu ne-a dat binecuvântarea”, „liturghiile nu se scot din biserică, iar înăuntru nu se fotografiază” ori s-a invocat formula „ceea ce știți dumneavoastră că s-ar afla la noi, nu avem cunoștință să se afle!” Aceleași formule au fost folosite cu siguranță și în fața celorlalți români care au încercat să ajungă la lucrurile de interes pentru țară, dovada cea mai bună fiindu-ne oferită chiar de Petre S. Năsturel. Acesta relatează chiar în prefața rigurosului său studiu - publicat la Roma, în 1986 (*Le Mont Athos et Les Roumains*) - că, dacă spre exemplu la Mănăstirea Dionisiu s-a bucurat de o primire și o deschidere cum nu se poate mai cordiale, la Vatopedu a înregistrat „un eșec total” în materie de acces la mărturiile românești. „Și ce i s-a întâmplat lui în 1979 se va dovedi perfect valabil și pentru noi, în 2005!” (p. 25). Horia Alexandrescu explică această discreție a călugărilor prin faptul că vor să nu să (se) expună, pustnicii de la Muntele Athos au știut să păstreze și chiar să cultive cu grijă vălul de mister care a plutit dintotdeauna, ei nu s-au retras din lumea tumultuoasă pentru a oferi exact acelei lumi toate tainele lor. Sihaștrii au ales pustiul și singurătatea, de aceea în colibă sau peșteră ei practică asceza, smerenia și ascultarea, închinându-și viața lui Hristos. Este citată culegerea de modele de urmat din istoria pustnicilor de la Muntele Sfânt dăruită de Arhimandritul Ioannikios Kotsonis, *Patericul athonit* (Ed. Bunavestire, Bacău, 2000), din care sunt inserate câteva nestemate:

„Adevărații pustnici urmează această înfățișare: ei nu poartă haine noi, nu primesc bani și își refuză plăcerile vieții. Această renunțare de sine urmează învățăturile Celui veșnic: „Dacă voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea în fiecare zi și să-mi urmeze Mie” (Luca 9, 23). Pustnicii nu dau importanță aparenței și, în special, imaginii exterioare: haina frumoasă, pantofii, fața, părul și trupul. Atenția se concentrează asupra esenței și asupra adâncimii omului dinlăuntru: împodobirea minții și a inimii cu frumusețea necreată, strălucire cerească și frumusețe dumnezeiască. Și iată modelele: „Un părinte dintr-o mănăstire cenobitică a trăit 60 de ani în aceeași rasă, pe care a primit-o în ziua călugăririi sale;” „Părintele Avacum a umblat cu picioarele goale din ziua când a fost tuns în monahism până la moarte, cu o singură excepție: la sărbătorirea zilei Sfântului Atanasie din Athos (5 iulie), când își punea încălțările;” „Sfântul Leontie, de la Dionisiu, n-a știut unde este poarta mănăstirii timp de 75 de ani, până în momentul plecării veșnice la Domnul...” „Pustnicul român contemporan Ierodion s-a izolat timp de 40 de ani în chilia sa, fără haine sau alte bunuri, dar fericit și binecuvântat. El comunică cu vizitatorii doar printr-o mică fereastră...” (pp. 28-29). Pelerinul face un istoric al monahismului și menționează că încă din secolul al III-lea, au existat mănăstiri în Egipt, Palestina și Mesopotamia, ca și între Cappadocia și Pontul Euxin, iar termenul de monah, cu sensul de sfânt, este citat și mai devreme, în „Evanghelia apocrifă a lui Toma”, din secolul al II-lea.

Ajuns pe potecile athonite, pelerinul român scrie despre drumurile făcute cu piciorul ori cu măgarul, sau cu Toyota de către călugării care l-au ajutat să parcurgă mai repede cei 45 de km până la destinație. Aflăm că la Athos s-au prăbușit de-a lungul ultimilor ani destule mașini, vreo două putând fi văzute și astăzi, abandonate în hăul – în care s-au oprit pentru totdeauna. Părintele Iustinian îi îndrumă pe călători, le povestește tot ce e mai important de știut și de văzut, iar din când în când se întoarce către autor și îl întreabă: „Ați notat, domnu’ reporter?” Dacă până la Schitul românesc Prodromu s-a putut ajunge cu mașina, în schimb, pentru a merge pe urmele Sfântului Atanasie Athonitul drumul era prăpăstios și trebuia parcurs cu maximă atenție. La peștera în care s-a retras să pustnicească Sfântul Atanasie Athonitul urma să aibă loc o slujbă unde se vor aduna mulți călugări și mireni, de aceea și pelerinii români au decis să meargă, ghidați de părintele Flavian. „Nu-i recomandabil să privești în jos, dacă știi că ai rău de înălțime! Sub noi, la câteva bune sute de metri de perete stâncos, se află hăul, iar jos de tot marea prăvălește nervoasă valuri de spumă la temelia muntelui. Bate un vânt tăios, miroase a ploaie, iar Părintele Flavian, întorcându-se spre vârful Athosului, scufundat în nori, ne prezintă buletinul meteorologic: ‘Vine furtuna!’ Poate n-o să credeți, dar furtuna chiar a venit în zilele următoare, făcând marea impracticabilă, cel puțin pentru vapoarele care circulă la și de la Sfântul Munte” (p. 39), mărturisește autorul care avea nevoie de abilitățile

unui alpinist, nevoit să coboare vreo 280 de trepte, săpate direct în peretele muntelui, pe exterior, fără vreun parapet.

Un alt capitol este dedicat descrierii frumuseților și bogățiilor de la marea Lavră având peste o mie de ani. Ferecate în aur și așezate în sipete de argint, se află acolo capul Sfântului Vasile cel Mare și cel al Sfântului Mihail Sinaitul, o mână a Sfântului Ioan Gură-de-Aur, alta a Sfântului Apostol Andrei, o bucată de lemn din Sfânta Cruce și capul Sfântului Ioan Cucuzel, cel mai faimos psaltist al întregului Athos. Călătorul ne povestește și că tradiția spune că acest apreciat cântăreț al Constantinopolului a preferat să fie un simplu cioban, la Marea Lavră, până când vocea lui făcătoare de minuni a fost descoperită de monahi.

Scriind despre viața precuviosului Atanasie, călătorul amintește de copilăria celui născut în cetatea Trapezundeii, într-o familie de credincioși, dar care a rămas orfan. Tatăl i-a murit, însă, cu puțin înainte de nașterea sa, iar mama avea să-i urmeze la scurt timp după aceea, nou-născutul fiind botezat Avramie. Înfiat de o călugăriță, a deprins din copilărie tainele monahismului, dar, spre nenorocul lui, și-a pierdut și cea de a doua mamă. Dumnezeu a făcut însă primul miracol, micul Avramie fiind văzut și îndrăgit pe loc de un curtean al împăratului roman, care l-a luat cu el în Bizanț. Cu dragoste de carte, tânărul a ajuns dascăl la curtea imperială, după care întâmplarea a făcut să ajungă să călătorească la un moment dat chiar la Muntele Athos, de care s-a îndrăgostit. Tuns călugăr Avramie și-a luat numele de Atanasie, iar mai târziu cumințenia și erudiția sa au ajuns la urechile împăratului Nichifor Focas, care era nepotul starețului Mihail. Iar acesta i-a destăinuit lui Atanasie că se va retrage din lume, pentru a-l sluji pe Domnul în pacea duhovnicească. Timpul s-a scurs din nou, împăratul și-a uitat făgăduința, l-a uitat o vreme și pe Atanasie, care se ascunsese într-o mănăstire îndepărtată, sub numele de Varnava. Împăratul Focas a pus să fie căutat și, găsindu-l în cele din urmă, l-a înduplecat să se ocupe de zidirea chiliilor de la Sfântul Munte, pentru care i-a dat „șase litre de aur”, cum spune tradiția. Iar cea dintâi minune petrecută a privit chiar brațele monahilor care zideau și ale căror mâini amorteau în chip misterios. Bănuind că la mijloc e coada diavolului, după legendă, Atanasie s-a rugat Domnului, iar mâinile credincioșilor monahi s-au dezlegat dintr-o dată. Dincolo de legendă, rămân atâtea lucruri trainice pe care le-a desăvârșit la Athos și, de acolo, în întreaga ortodoxie, Sfântul Atanasie. Sfârșitul său a fost sfâșietor pentru călugării de la Marea Lavră. Părintele urcase pe o schelă, unde trudea un zidar, peretele surpându-se și prinzându-i pe amândoi sub dărâmături. Vechile scrieri povestesc că trupul său a rămas neschimbat în următoarele trei zile, iar când a fost dus lângă locul de îngropăciune, din rana pe care o suferise la picior a început să curgă sânge.

Pe lângă mărturiile despre Atanasie Athonitul, pelerinul român lasă dovezi referitoare la daniile românești la Marea Lavră. Pe întregul Athos găsim daruri, la Marea Lavră „au venit peste veacuri puzderie de danii ale

domnitorilor români”. Icoana Sfântului Atanasie, ferecată în argint, este dăruită mănăstirii de Alexandru Basarab și fiul acestuia, Vladislav I, ale căror nume pot fi citite și astăzi pe ceea ce reprezintă de fapt simbolul Lavrei. Icoanele făcătoare de minuni din mănăstire – „Cucuzelița” și „Portărița” sunt adăpostite în paraclise datorate lui Constantin Brâncoveanu și, respectiv, Nicolae Mavrocordat, iar altă icoană minune, „Egumenită”, a fost dăruită Lavrei de domnitorul Vlad Vintilă. Donații și mai consistente a făcut Neagoe Basarab, care a finanțat reconstruirea integrală a katoliconului, lucru trecut la loc de cinste chiar deasupra intrării în biserică. Vasile Lupu, Matei Basarab, Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu sunt alți domnitori români care și-au arătat dărnicia față de Lavra lui Atanasie, donând mari sume de bani, odoare bisericești, cărți sfinte și câte altele, fără a mai socoti moșiile care produceau pentru faimoasa mănăstire. „Domnitorii binefăcători ai Țărilor Române au fost mai generoși decât toată ortodoxia luată la un loc, după cum bine spunea cineva. Sau, ca să-l cităm și noi pe Porfirie Uspenskii: *Niciun alt popor ortodox nu a făcut atâtea bine pentru Athos cât au făcut românii*. Iar lucrul acesta s-a făcut simțit cel mai bine nu când a curs cu bani, cu aur și metocuri, ci dimpotrivă, când Alexandru Ioan Cuza a decis, la 1863, secularizarea averilor mănăstirești. Dacă impresia de atunci era că sunt lovite cel mai rău mănăstirile noastre, realitatea e că ele se aflau departe de bogăția cu care tocmai domnitorii români dăruiseră monahii athoniți. E bine să nu uităm niciodată acest lucru, iar când spun asta mă gândesc la atâtea valori culturale românești care se află și astăzi în tezaurele călugărești din Sfântul Munte, acolo unde există 20 de mănăstiri - 17 grecești, una rusească, una sârbească și una bulgărească - dar nici măcar una românească! Ceea ce, voi repeta mereu, e dureros de nedrept! Iar asta cu atât mai mult cu cât Schitul Românesc Prodromu se întâmplă să fie subordonat chiar Marii Lavre, a Sfântului Atanasie Athonitul...”, scrie Horia Alexandrescu (pp. 49-50).

Muntele Athos este un topos sacru și cultural, Marea Lavră are o bibliotecă uriașă, în care se află astăzi peste 30 000 de cărți și mai bine de 2000 de manuscrise vechi. Nu numai cărțile, dar și inscripțiile de pe cruci „Gândește-te la moarte”, ne amintesc că suntem în trecere pe pământ. Îndemnul care pentru mireni este cinic, ascunde în el taina monahismului, gândul neîncetat la moarte, la cele veșnice, pocăința, rugăciunea și asceza, îi apropie pe călugări de Hristos. „Cinstit vorbind, mi-a cam pierit pofa de fumat, așa că facem fotografiile, coborâm dealul și ne oprim pentru câteva minute pe platoul din fața mănăstirii” (p. 58), se destăinuie cel care a citit inscripția. Nici „meniul” din Casa Domnului nu a fost pe placul călătorului care avea pe Muntele Athos o foame de lup și se gândea la „păcatul unei fripturi zdravene.” Dacă masa a fost una sărăcăcioasă, în schimb priveliștea cerului înstelat de vară era de o bogăție și de o frumusețe inegalabile.

Horia Alexandrescu a căutat urmele românești la Athos, a devenit mărturisitorul domnitorilor români care nu numai că s-au închinat cu evlavie acolo, dar au și trimis danii păstrate în tezaurele athonite, obiectele de cult,

pisaniile și manuscrisele sunt dovezi ale generozității valahe. Din păcate, nicio mănăstire nu este a românilor, iar această nedreptate este oful autorului care a scris despre Sfântul Munte Athos. Cu toate că urmele românilor sunt pretutindeni în daniile, pisaniile și în tradiția orală, Mănăstirea Cutlumuș este supranumită la începuturile ei „Lavra Vlahilor” sau „Marea Lavră a Țării Românești”, românii nu au nicio mănăstire decât numai schitul Prodromu. Se pare că ideea de a întemeia un schit românesc la Muntele Athos le-a venit prin anul 1810 unor călugări moldoveni, care au primit binecuvântarea și sprijinul Mitropolitului Veniamin Costache. Așa s-a obținut de la Marea Lavră, după un deceniu, primul act de acceptare a ridicării unui „schit moldovenesc” pe teritoriul ei. Horia Alexandrescu a văzut textul acelui document, din iunie 1820, act în 13 Articole, dar fie numărul 13 a purtat ghinion, fie revoluția greacă de la 1821, călugării s-au întors în țară, actul a rămas la Mănăstirea Neamțului și, mult mai târziu, abia în 1852, Părinții Nifon (Ionescu) și Nectarie, care pustniceau deja în Sfântul Munte, la Chilia Cherasa, au invocat actul inițial, cerând să cumpere Chilia Ianicopol, cum se numea la vremea aceea Prodromu. În susținerea demersului lor, ei au obținut scrisori de sprijin de la domnitorul Grigore Ghica. Pe Muntele Athos sunt multe simboluri românești: două vechi tapiserii, una înfățișându-l pe Mihai Viteazul intrând în Alba Iulia, iar cealaltă pe Regele Carol I în fruntea oștirii române, la trecerea peste Dunăre. „Părintele ni le arată și se înflăcărează ca de obicei când vorbește despre țară și despre tradițiile ortodoxiei românești la Muntele Sfânt. Mai apoi, ne va pofți să vizităm și prețioasele biblioteci ale schitului, prezentându-ne cu mândrie nedisimulată cele mai valoroase lucrări de aici: Cazania lui Varlaam, de la 1642, Noul Testament de la Alba Iulia - 1648, Pravila de la Govora a lui Matei Basarab - 1652, Biblia lui Șerban Cantacuzino - 1688 și Evanghelia lui Antim Ivireanul - 1697. Sunt peste 5000 de volume de excepție în rafturile noi „și fără cuiel!”, care mirosoare încă a baiț și a lac. Iar dacă tot suntem în bibliotecă, Părintele Petroniu - care nu poartă ochelari nici la cei 90 de ani ai săi - ne mai arată câteva scrieri și ne mai recomandă unele, apărute în Franța și Italia, cu amănunte interesante despre istoricul muntelui și, mai ales, despre dărmicia domnitorilor români către mănăstirile athonite”, se destăinuie autorul (p. 70).

Scriind despre viața la schitul Prodromu, despre slujbe, pelerinul spune că nu a văzut călugări grași acolo, toți fiind preocupați de salvarea sufletului. Află că cei care mor sunt înhumați, apoi scheletul este deshumat, spălat cu vin și depus în osuar. „Gropnița” este ca un cavou mai larg, având în față o priveștiște care ne înfioară. „Pe laturile osuarului, înșirate pe două polițe de beton, stau aliniate unul lângă altul cam 500 de cranii, dintre care unul poartă o inscripție de groază: *Ce sunt eu, vei fi și tu, ce ești tu, am fost și eu*. Exact așa, cu punctuație, textul aparține, probabil, monahului respectiv și presupun că a fost dorința lui de pe urmă de a-i fi scris pe craniu, întru punerea în gardă a tuturor celor ce vor privi și dincolo de moarte! Macabru de-a dreptul, pentru noi, dar frapant de asemănător cu îndemnul de pe crucea

de lângă schit, pe care scria, vă amintiți?: *Gândește-te la moarte!* Ne păstrăm calmul, primim încuviințarea de a face și fotografiile, după care fratele Emilian ne invită să ne încumetăm și în subsolul osuarului, coborând doar câteva trepte. Acolo, dedesubt, în compartimente largi și înalte până la tavan, stau rânduie cu grijă oasele scheletelor, după tip și dimensiuni: femururi, tibii și peronee, cubitus, radius ș.a.m.d. Pentru mine e deja prea mult și mă grăbesc să ies din „Gropniță”, scrie călătorul la Sfântul Munte (p. 76). Aflăm că osuare există la flecare colibă, chilie, schit sau mănăstire din Athos. Amintește de cartea *Diamantul Ierusalimului*, al lui Noah Gordon, unde se descrie la un moment dat osuarul de la Mănăstirea Caterina, ridicată de Iustinian I la poalele Muntelui Sinai. Acolo se spune că Domnul i s-a arătat lui Moise, existând și astăzi un lăcaș al călugărilor ortodocși. Vorbind despre moaște, pelerinul spune că relicvele sfinte există și la Prodromu, începând chiar cu un fragment din moaștele Sfântului Ioan Botezătorul, unde este icoana făcătoare de minuni „Icoana Maicii Domnului Apărătoare de Foc”. Aflăm și istoricul „Prodromiței”, icoana Maicii Domnului Nefăcută-de-Mână, care s-a pictat singură, și despre *Filocalia* de la Prodromu.

Capitolul VI. *Renașterea Sfântului Munte* conține mărturii că la Muntele Athos ar fi fost la începutul secolului trecut peste 5000 de monahi, dar apoi, odată cu cel de-al Doilea Război Mondial, a fost un declin continuu. În secolul trecut a existat un foarte mare elan al vieții monastice, toți patriarhii ortodocși au venit în pelerinaj pe acolo. Jumătate din monahii Muntelui Athos erau ruși: 2000 la Sf. Pantelimon, 800 la Sarai, 300 la Profetul Ilie. Această masivă prezență rusească a creat tensiuni, certuri cu mănăstirile grecești etc., făcând ca populația athonită să fie împărțită între cele două „clanuri”. Mănăstirile grecești au suferit de o criză a vocațiilor monastice dar, mai ales, începând cu anii 1921-1922, ele au avut o mare afluență de monahi, ce veneau din Asia Mică, refugiați greci ai expulzărilor făcute de turci în Asia Mică (așa-zise schimburi de populație...). Mulți dintre aceștia s-au trezit dezrădăcinați, fără familii, orfani. Mănăstirile athonite au primit atunci mulți orfani, care mai târziu au devenit monahi. Aceasta a provocat o importanță creștere a populației monastice, care însă n-a fost întotdeauna pentru motive monahale. Momentul de criză a fost Al Doilea Război Mondial și anii ce l-au urmat. Grecia s-a aflat într-un război civil ce a durat până în 1947, cu multe tensiuni și probleme; iar după războiul civil a urmat plecarea în străinătate (Germania, SUA, Franța - dar mai ales Germania) a multor greci, care nu mai puteau sau nu mai vroiau să trăiască în Grecia. Astfel, vocațiile monastice s-au redus la minimum. Reînvierea s-a produs în anii '70 și s-a datorat mai multor factori, dintre care trei principali:

1. Mișcarea cea mai profundă a fost reînvierea studiilor patristice ...;
2. Prezența pe Sfântul Munte a unor personalități spirituale, duhovnicești;
3. Revenirea pe Sfântul Munte a unor comunități de monahi, care se formaseră deja în exteriorul muntelui, în alte mănăstiri. „Există deja previziuni, din partea responsabililor politici, de a transforma mănăstirile în

hoteluri, de a face șosele la standarde europene, de a face din Muntele Athos un soi de muzeu bizantin și de a-i concentra pe toți monahii în una sau două mănăstiri, restul mănăstirilor urmând a fi transformate în muzee”, sunt alte previziuni sumbre. Totuși, deși populația monastică este îmbătrânită, monahismului athonit își revine, se repară schiturile. Părintele Ioanichie transmite o vorbă de folos tuturor credincioșilor și slujitorilor bisericii din România: „Păstrați și apărați credința, deoarece sunt mulți dușmani care luptă împotriva Ortodoxiei! Pentru că Ortodoxia este singurul tezaur al Bisericii, care ne călăuzește pașii spre mântuire” (p. 115).

Partea a doua conține mărturii despre multe lăcașuri athonite, adevărate comori spirituale, descoperite în urma acestui pelerinaj: Cutlumuș, „Lavra Țării Românești”, „Portărița” Mănăstirii Iviron, Simonpetra, mănăstirea de lângă cer, cu o istorie zbuciumată, călcată de hoți și arsă de pârjolul focurilor. La această mănăstire care deține tabloul lui Mihai Viteazul vor face danii mulți români, iar Sfântul Paisie Velicikovski va aduce de acolo *Filocalia* pe care o va traduce din greacă în slavonă. Pelerinul este impresionat de urmele românești, dar și de ușile domnești de la Xeropotamu, Caracalu, mănăstirea lui Petru Rareș, de mâna Sf. Ioan Gură de Aur de la Filoteu, de ruina (de la „Sf. Andrei”) și de renașterea (de la „Sf. Ilie”). Sunt descrise minunile de la Mănăstirea Vatopedu și brăul Maicii Domnului, aflăm de misterul moaștelor Sfântului Grigore Teologul, dar și de motivele pentru care „Esfigmenu” nu a devenit mănăstire românească. Horia Alexandrescu merge pe urmele lui Ștefan, la Mănăstirea Grigoriu și află că printre domnitorii care au sprijinit cu daniile lor Mănăstirea Grigoriu se numără: Bogdan Voievod, Ștefăniță Vodă, Alexandru Lăpușeanu, Alexandru Ghica, Nicolae Caragea, Mihai Șutu, Alexandru Moruzi și încă destui alții.

La mănăstirea „Zografu” identifică steagul lui Ștefan cel Mare, Mănăstirea Zografu, care se află exact la polul opus al peninsulei, pe diagonală față de Grigoriu. Întemeiată de trei pustnici athoniți – frații Ion, Aron și Moise – ea datează de dinainte de anul 1000. Ajutată pe la 1430 de Alexandru cel Bun, mănăstirea va intra, începând cu 1466, sub ocrotirea lui Ștefan cel Mare, care o sprijină inițial cu sume modice iar, ulterior, îi va deveni chiar ctitor. Înainte, totuși, ajută la refacerea așezământului, ridică spitalul și zidește turnul de la arsana (la 1475, care rezistă și astăzi!). Apoi, după biruința în bătălia de la Vaslui (1475) trimite mănăstirii o icoană ferecată în argint, înfățișându-l pe Sf. Gheorghe, care era apărătorul oștirii sale, icoană păstrată aici cu sfințenie până în zilele noastre. Domnitorul va reclădi apoi în totalitate complexul monahal (la 1490-95), inclusiv chiliile, trapeza, zidurile exterioare și poruncind repictarea katoliconului, la 1501. „S-a vorbit foarte mult despre cele două drapele de luptă pe care Ștefan le-a dăruit Mănăstirii Zografu. Era vorba despre ceea ce se numește *prapori*, acele imagini ale sfinților, zugrăvite pe dreptunghiuri mari de pânză, care sunt purtate în fruntea marilor procesiuni. Deci, Ștefan cel Mare a donat

așezământului doi asemenea *prapori*, înfățișându-l pe Sf. Gheorghe străpungând balaurul. Primul dintre ele a ajuns în țară și se află expus la Muzeul Militar, iar al doilea, rămas mulți ani la Zografu, va urma un traseu mai complicat, prin Franța, pentru a fi adus și el, în cele din urmă, la București” (p. 217). Cu toate contribuțiile românești, „Zografu” a fost și este „mănăstirea bulgărească”, în care se slujește în limba vecinilor noștri de peste Dunăre, afirmă autorul cărții. Mai sunt informații despre smerenia Sfântului Nifon, de la „Dionisiu”, dar și despre mănăstirile „din mal”.

Partea a treia este cea mai concisă și prezintă minunea „Schimbării la față” a mănăstirilor athonite, dar și neminunile *Apelului pentru Athos* (reluat după 100 de ani!). Horia Alexandrescu recunoaște că, întorcându-se acasă din prima călătorie la Sfântul Munte, marcat serios de ceea ce văzuse, de toate ctitoriile Athosului care se înnoiau, se refăceau, se restaurau, inclusiv cele în care viețuiau călugării români, a inițiat un apel pentru sprijinirea mănăstirilor de acolo, așa cum procedează și bulgarii și, mai recent, rușii, în schimb, din România, nu sosea niciun semn. „Deși, după cum v-ați putut convinge și din parcurgerea acestor pagini, aproape n-a existat domnitor al Țărilor Române care să nu fi sprijinit, de-a lungul secolelor, mănăstirile de pe Sfântul Munte. Era și este în continuare de neînțeles cum, regăsindu-ne compatrioții din diaspora și refăcând punțile între ei și țară, am omis să ne amintim tocmai de călugării români care viețuiesc la Athos, loc de pelerinaj mondial, unde numele ortodoxiei românești și renumele generozității voievozilor de la nord de Dunăre se află la mare cinstită, stârnind aproape zilnic urnirea turiștilor”, scrie autorul (p. 239). Chiar dacă românii au o imagine extraordinară la Athos, actualii guvernanți nu fac nimic pentru a-i ajuta pe călugării români din mănăstirile athonite. De aceea, scrie, făgăduind să se va întoarce. Ni-i putem imagina pe cei doi ziariști, Horia Alexandrescu și Ion Cristoiu, căutând „Mâna Mariei Magdalena, mereu caldă!” După ce cu greu l-a convins pe Ion Cristoiu să lase liniștea de la Biblioteca Academiei și să vină la Sfântul Munte, Ion Cristoiu se urcă în avion, poposește pe Athos, în miezul verii, pe o arșiță copleșitoare, colindă vreme de trei zile mănăstirile și chiliile în care viețuiesc monahii români, „filmează tot, notează non-stop, întreabă, descoase, scoțosește, vede ce nu văd toți ceilalți, descoperă, se miră, iscodește retoric, caută misterul”. Așa arată un reporter de clasă, ca Ion Cristoiu, iar ghinionul lui e că nu s-a născut în America, unde ar fi candidat la Premiul Pulitzer în fiecare an și l-ar fi luat din doi în doi, însă ziaristul nu a putut avea acces la taina mult dorită, vederea Mâinii Mariei Magdalena. Mai aflăm că monahii de la Athos se roagă pentru George Becali, binefăcătorul, pentru că a reparat Schitul Lacu.

Autorul prezintă în numai legendele și minunile athonite, ci și modele de părinți ca Petroniu și Iustinian, eroi excepționali ai acestei cărții. „Grădina Maicii Domnului” este caracterizată prin sfințenia unor icoane vii, prin manuscrisele aflate în biblioteca principală a mănăstirii de pe Athos, Marea Lavră, al cărei „administrator” a rămas Fecioara Maria, în sensul că,

de peste o mie de ani, acest sfânt lăcaș nu are decât econom adjunct. Horia Alexandrescu adună frumoasele legende care înobilează acest spațiu sacru, identifică cele mai venerate icoane a Maicii Domnului cu Pruncul, numită „Portărița”, aflată în paraclisul ctitorit de Șerban Cantacuzino, la 1680, în mănăstirea Ivron. Autorul este interesat de contribuțiile domnitorilor moldoveni și munteni (Ștefan cel Mare, Alexandru cel Bun, Petru Rareș, Alexandru Lăpușneanu, Matei Basarab, Brâncovenii, Mavrocordății, Scarlat Calimachi etc.), dar și ale numeroșilor călugări și mireni care au trecut pe la Sfântul Munte, boieri, sfetnici, dar și contemporani cu dare de mână care contribuie la întreținerea Grădinii Maicii Domnului. Pelerinul regretă că nu sunt recunoscute aceste merite cum se cuvine.

Sfântul Munte al Athosului, numit și Grădină a Maicii Domnului, îi atrage pe oamenii dornici de regăsirea cerului și a eului risipit printre valurile vieții, a armoniei divino-umane. Cititorii-călători sunt și ei fascinați de locurile sfinte, simt bucuria binefăcătoare a întâlnirii cu sacralul, întrezăresc calea ce duce spre sensul adevărat al vieții. Cartea lui Horia Alexandrescu, *Athos, călător la Sfântul Munte*, intră în patrimoniul spiritual al celor interesați nu numai de călătoria exterioară spre un topos hagiografic unic, ci mai ales de pelerinajul spre sine.

PETRU HAMAT

Fantasia: spovedanie sau călătorie la capătul nopții

Volumul *Amiază nevindecată* de Veronica Balaj (Ed. Victor Babeș, Timișoara, 2018, 313 pp.) propune un discurs al cărui *centrum-mundi* corelează dorințe și sentimente, trăiri și așteptări, care se acordă, tipologic și arhetipal, cu toposul unei lumi ce se recitește invers, un fel de artă a fugii printre scenarii și spectacole. Veronica Balaj înfățișează un spațiu ale cărui coordonate sunt reflexive, într-o reprezentare pentru care se sustrage iluziei și se proiectează într-o oglindă solară spovedania. Mărturisirea vine din spatele cortinei-suflet, din acel flux al reprezentărilor, pe care le distingi în mister, în acea călătorie spre capătul nopții, pe care existența o reconstruiește afectiv. Este o construcție a ființei prin înțelegerea fiecărei respirații, fiecărei pauze în care timpul, ce se mărturisește, devine bolnav de așteptare: „Nici eu nu mă înțeleg bine, dar știu că nu alung

frumosul din viața mea și nici nu-l amestec laolaltă cu ceața provenită din arderea visului”.

Lumea-topos, din proza Veronicăi Balaj, se argumentează în jurul unei spirale, ce arde mocnit la început, intens pe parcurs, pentru ca, la final, întregul construct să dezlănțuie un amalgam incontrollabil de gesturi și gânduri. Dorințele, pe care imaginarul personajului feminin, Teodosia, le sustrage din însăși combustia unui tragism, vin din interior, din lăuntrul pe care totul-iubire îl descompune în miriade de cioburi de sticlă, neînțelese, inflexibile, apropiate și depărtate ființei ce se caută în trecerea timpului. Timpul recunoaște mereu aceeași ființă în călătoria spre largul Mării Mediterane, acolo unde arderea rulează un scenariu cu actori-personaje și actanți-fantomatici, sub incidența *fantasiei*. Călătoria devine punctul central al declanșării spovedaniei, al mărturisirii unor destine prin timpul ce se suspendă în schimbul de mesaje dintre Anca și Teodosia.

Correspondența dintre ele este marcată de suferința uneia, prin pierderea lui Alex, element de culoare ștersă în cadrul discursului prozei, însă cu potențial justificat în relația dintre *anima* suferindă și taina deconspirării, a dezvăluirii, și informațiile și amintirile, ce se reîntorc asemenea unui timp pierdut la timpul-mamă, la matricea suficientă sinelui care, încă, deplânge starea de pierdere, de distanțare, de îndepărtare de Vio. Constructul romanului îl prezintă ca un suflet-gol, nedisimulat, suficient sieși, mereu atras de jocuri, de atracții, un personaj-cadru, pentru care definitoriu este timpul, devenit un semn de întrebare, real sau imaginar: „Și, culmea, se înscrie în trăirile mele reale. Știu cât este ora, știu unde mă aflu și totodată mă simt în alt plan. Asta poate însemna cât de cât și normalitate, nu doar fantastică visare? Poate înțelegi. Nu știu cum să încep... E un amalgam de prezent cu trecut. Mă aflu în spațiu fix, stau și în același timp mă mișc. Doar vasul înaintează, nu spun chiar bazaconii. Vezi câte contradicții încap într-o singură frază?”

Fantasia, vasul-centru al lumii interioare și exterioare, pentru romanul Veronicăi Balaj, surprinde iamgini fugitive și fugare, întregul demers se rotește în jurul conceptului de apropiere de singularitatea vieții. Dezvăluirile se succed în trepte dramatice, urcând și coborând în intensitate, prin intermediul trăirilor suficiente, spațiul vasului nu este limitat, acesta se construiește și își lărgeste aria semantică, abrupt și tăios, cu fiecare semnificație, pe care Nunta de argint o dezleagă. Fiecare cuplu participant apropie tot mai mult personajul feminin-narator de reîntâlnirea și regăsirea lui Vio, dar pare că totul are un scop predefinit, abscons, ascuns în subconștientul naratoarei, sub forma unor scurtcircuitări, limite și nuanțe, specificități, culori. Teodosia, prin corespondența cu prietena ei Anca, își redefinește propria sa viață, lume, concepție, în fapt, se realizează trecerea de la abstractul logos la absconsul mister, de la vis la realitate, prin actul sublim al imaginării: „N-am deraiat de pe fix cum se spune, nici n-am pornit la atacarea antinomiilor filozofice, ci, pur și simplu, realitatea însăși își face

de cap peste ființa mea. Are acest drept. Și reușește. Păi, nu înaintez în spațiu prin simplu fapt că vasul merge, plutește, cum vrei să spui? Ei bine, cu toate aceste raționale gânduri, ceva, ceva tot nu este la locul său în viața mea”.

Spovedania, din romanul *Amiază nevindecată*, simulează tendința de a mărturisi și a devoala misterul ființei aflate în punctul cel mai de jos al existenței, în acea suferință pe care *anima* o atrage și o respinge în jocuri de lumini, în artificii scenice, pentru care iluzia și imaginarul sunt puncte convergente, noduri și semne în arhitectura unei frici nedisimulate. Fiecare cădere din centrul lumii este un pas mai aproape de finalul călătoriei la capătul nopții, o noapte ale cărei povești definesc destine, le reconsideră prin matricea-vasului, în care reverie și *fantasie* unesc și despart, descriu și particularizează tensiuni. Actantul Mario, asistentul Teodosiei, și cuplurile care participă la Nunta de argint, spectacol sublim de lumini și umbre, de tușe dramatice, dau o notă de mister și oniric, de suficiență înscenării și înțelegerii existenței și călătoriei. Personajul-participant are obligația să povestească, să se destăinuie și să se elibereze de tensiunea matricială pentru ispășire, pentru înțelegerea valorilor uman-filozofice, pentru a desprinde viața de destin și, astfel, relaționarea cu corpul-*centrum-mundi*, alături de care se redescoperă bucuria și continuitatea.

Verbul clasic al plasticității imaginarii se reflectă, la Veronica Balaj, prin raționalitate și adevăr, prin dorința de a scoate și a păstra, în același timp, în memorie, figura unei lumi-centru, o lume a cărei rațiune înseamnă dezvăluirea unor pasageri ficțiunii despre iubire și împăcare, despre dorință și neputința de a fi una-singulară și aceeași-diferită formă feminină, reflecție particulară. Comunicarea-epistolar dintre Anca și Teodosia, această obsesie pentru iluzii și ficțiuni neînțelese, obsesive, abstracte până la duplicitate, devine cheia care deschide și închide romanul, jocul romanesc ține de reluare și rememorare, de acel obiect-dramă reflectat în dispariția lui Alex, căutarea unor sensuri și răspunsul la întrebări despre existență și despre ființa-feminină, supusă trecerii prin suferință și neajungere la împlinire: „Îți franjurase sufletul și apoi, tot el a făcut-o pe supăratul. De poți să ierți toate ar fi bine dar asta impune a nu mai acorda atenție trecutului și nici aparițiilor lui fantomatice și bulversante. Zic din nou, hai, mergi mai departe cu fruntea sus! Te îmbrățișez, scrie-mi, descarcăți sufletul! Sunt gata să te ascult”.

Ascultarea este vocea spovedaniei, prelungită dincolo de capătul nopții, acea noapte în care se destăinuie destine, cupluri, imagini, figuri, forme, toate neînțelese, al căror patos rămâne suspendat între *Fantasia* și dedublarea personaj-feminin-căutare eternă-regăsire în imediata apropiere a golului, a existenței, pe care doar marea și Teodosia, sub incidența agoniei lirice și extazului romanesc, o pot reda drumului invers, bucuriei de a regândi interior o pierdere. Pierderea identității în *Fantasia* înseamnă materialitate și iluzoriu, capătul unde lumea-centru se întoarce la realitate, se devine prin noua materie a cuvântului. Logosul aduce finalul poveștii, spovedaniei,

mărturisirii, a spațiului și timpului, proiectarea în așteptarea-regăsire a eului-feminin, voce a figurației și mirării, a uimirii pe care fețele reflexive al existenței le anticipă, un destin continuat de un altul întru împlinire: „Marea ne dă prilejul să ne minunăm cum de trăim simultan în două moduri. Ne deplasăm în spațiu fără să pășim. [...] Nu se-ntreabă nimeni cum, de ce, nu are habar nimeni de existența celorlalți, toți se lasă în voia unui peisaj în mișcare, se încrucișează espadrile, șlapi, șepci, tricouri, teniși... Intersectări fără urme lăsate pe mochetă și pe aripa clipelor. [...] *Fantasia*, care poartă gândurile noastre, taie luciul, distruge o armonie vizuală pentru a scorni o alta. Limpezimea se reunește în particule ca și când o mână miraculoasă ar netezi-o nelăsând nicio cută sau tăietură. Singura consecință pe moment este să ne încânte”.

Discursul prozei urmează proiecția în senzuri multiple, descoperirea fiecărui cuplu din cele patru participante la Nunta de argint ordonează drama, asigurându-i vibrație și complicitate. Fiecare descoperire prin mărturisire devine spovedanie în drumul spre autocunoaștere, spre suficiența propriei trăiri, a Teodosiei și a Ancăi în același timp. Fiecare poveste împărtășită aduce, mai aproape, calmul și agitația, ființa interioară, zbaterea și înțelegerea gesturilor și trăirilor altora sunt, în fapt, situații-dramă, peste care personajele aruncă vălul de nepătruns al durerii, pe care o simți cum se înfiripă înăuntru, în *anima* ce pulsează a sentimente, pe care, doar din afară, spectatorul-actant le poate percepe, le dă o formă, un sens, o culoare. Cuplurile, care-și prezintă povestea, au rol secund, nu se asimilează, nu se atrag în văltoarea neînțeleasă a jocurilor de-a fantazarea, ci sunt corp viu, cu dinamică vie, proprie, subtilă, Ema și Waldemar Schulz, Betty și Niky Wincloup, Gianina și Giovanni, Iovanca și Radomir Radovici construiesc arhitectura unei călătorii la capătul nopții, în însăși drama pe care fiecare o prezintă ca o mânășă pliată pe marea umbră a destinului. Ceea ce este pasager ține de interior, de consimțământ, de fiecare trăire, văzută prin ochii juriului și ai spectatorului, a celor care însuflețesc povestea lor până la epuizare, până la suflul ultim, eliberarea de sinele împovărat de neputință și dorință de a fi în acord cu logosul care alină, preface și rămâne stingher între spații nelimitate, suflute care se împacă pentru a deveni un tot.

Fantasia, vasul-obiect, care își pierde și regăsește identitatea, devine *centrum-mundi* pentru toposul în care Teodosia își redefineste drama prin reîntâlnirea lui Viorel, același personaj-cadru, dar șters acum, fără culoarea și viul tinereții, personaj devenit actant minor în derularea ciclului imaginilor-amintire. Imaginarul și fantastul se îmbrățișează într-o rimă fără acord muzical, fără o strategie stabilită de comun acord. Teodosia regăsește în unul dintre concurenți pe „omul pe care l-am îndrăgit cel mai mult”, omul-personaj care stârnește, în memoria individuală, precum și în imaginarul colectiv, furtuna, *fantasia* propriei călătorii din lumea-suflet exterior spre trăirea-imagie amintire, sub incidența spovedaniei, a verbului care spune, povestește, rostește și taie în carnea inimii, lasând sufletul să aștepte la

nesfârșit taina împlinirii. Proza Veronicăi Balaj aduce cu sine nu doar dramă, suferința pusă în față juriului-lector, discursul are și un filon al căii de urmat pentru ispășire, pentru izbăvire, și liniștea adiacentă păcii.

Călătoria la capătul nopții ascunde, în colțurile cele mai profunde ale *animei*, starea de curgere a destinului prin celulele proprii ființe, prin legământul pe care sinele îl are cu proiecția lui în memoria afectivă, mărturisind Ancăi, Teodosia se redescoperă pe sine în cuvânt. Ascultând derularea fugitivă a povestirilor cuplurilor participante la spectacolul cu și despre clipe, momente și destine încrucișate în mrejele vieții cotidiene, se descoperă auditoriului-lector asemenea unei mori de apă, pentru care viața are timp suficient pentru a răspunde. Răspunsurile adâncesc misterul, îl prelucrează până când suflul rămâne o iluzie, o nebănuită speranță, un act propriu de ieșire la lumină, lumina care își caută, dincolo de culorile vie ale memoriei, propria culoare, propriul nume, sens și propria identitate: „Apropo, unul dintre concurenți se aseamănă întrucâtva cu Viorel, omul pe care l-am îndrăgit cel mai mult. Cu toate că nu-l cunoști decât din povestirile mele, ai înțeles anumite subtilități și că a însemnat ceva special, mai mult decât important, din moment ce revine în mintea sau în memoria mea afectivă când nu mă aștept, așa cum pățești tu cu Alex. E precum o fantomă, deși am făcut tot ce mi-a stat în putință să fie o pagină albă în dreptul numelui său. Se vede că nu aveam totdeauna asemenea forță. De aceea te înțeleg. Uite, îți spune scurt cât de ciudat și greu e uneori să te lupți cu sinele propriu. E ca și când ai avea în tine o nouă ființă legată de celulele tale, dar care îți este potrivnică. O dedublare nedorită”. Noua ființă, ascunsă în forma cea mai abstractă a celulelor Teodosiei, se construiește asemenea unei membrane care pare că acoperă rana-dramă, suferința-dramă, ce nu se poate prezenta decât prin spectacolul din Sala mov, în lumea-suspendată în corpul-mamă.

Veronica Balaj evidențiază o matrice a sufletelor, ce se caută printre cuvinte și în cuvinte, pe care personajul-feminin le singularizează și le particularizează în filozofări despre iubire, despre patimă, despre iertare și izbăvire, sfaturi-mărturisiri adresate Ancăi, o dedublare posibilă și neiertătoare a Teodosiei. Penitență și purificare devin pentru Teodosia și Anca un palier al coborârii abrupte în iarna infernă a propriilor suferințe, zgomotul și furia unor suflete străine de noapte sfârșesc în a-și mărturisi sub taina spovedaniei, o spovedanie a timpilor și a timpului prin însăși epiderma unor ficționale fantazări, jocuri în care pătrund fără să conștientizeze. Pe *Fantasia* se petrece o lume-viață, se regăsesc destine și se fac și desfac povești sub semnul focului, al arderii ce nu purifică, nu imploră un drum nou, pietruit, se denunță, astfel, căderea cortinei peste spectacolul reflexiv al carcerii, al închiderii în globul de sticlă, în care totul descompune întregul, ființa feminină este descoperită prin rațiune, acceptare și purificare.

Carcera Teodosiei preia din durerea-matrice a Ancăi, o însuflețește cu fiecare mărturisire, cu fiecare cuvânt rostit-mărturie, personajul Veronicăi Balaj se transformă, se apropie de declanșarea conștiinței, materiei,

particularului acceptat de schimbare, călătoria spre capătul nopții aduce cu sine eliberarea de povara destinului, aduce o proiecție în oglinda întregului, căutarea înțelesurilor, focusarea pe legăturile-artere ale discursului prozei. Povestea sângerează până la stoarcerea ultimei picături din rana-dramă a Teodosiei și Ancăi, în fapt, moartea creierului înseamnă înlocuirea cu un altul, cu o conștiință nouă, curată, precisă, o ființă serenă, atașată celor două lumi, lumea-spovedanie și lumea-*fantasie*, în care ficțiunea se dezarmează, se dezbracă de semantism și rațiune, de sinonimie și expresivități oximoronice, sub umbrela purificării: „Mi-am reactivat rațiunea, am acceptat încă o dată că nu putem schimba nimic din legile vieții și morții, așa că am lăsat locul liber pentru penitență. Chestiunea cu purificarea nu-mi este deloc la îndemână, sunt prea bulversată. E bine de cei care cred fără să-și pună multe întrebări”.

Lumea-centru a *Fantasiei* unește spirite, cupluri, iluzii, speranțe, năzuințe, aprecieri, dezlănțuiri în drumul fără ieșire spre capătul nopții, personajele-ficțiuni sunt umbre-cadru ce determină intrări în drama-joc. Mario, Bianca, Liana, Margheritta, Louis, Emilio, Gustav, Pierro construiesc arhitectural spațiul care declanșează actul memoriei, memoria și rememorarea definesc traiectorii specifice, coordonate care înlănțuie povești și redau toposului dinamica, vigoarea, spiritualitatea și bucuria de a juca o scenă. Spectacolul înseamnă învățarea redescoperirii obiectului-iubire, iubirea-dramă consumată în Moara de la Tunel, regăsită în chipul concurenților, în mărturisile Ancăi, în prezența carnală, imaginativ și iluzoriu, a lui Viorel. Armonia universală a lumii, din proza Veronică Balaj, sondează tensiunile joase ale trăirilor personajului-Teodosia, îi creează propria replică în fiecare împrejurare, îi destăinuie secrete și mistere. Misterul, care învăluie ființa, descompune parte cu parte cuvântul-lume, în dorința de a reda o iubire arsă. Arderea este complexă, iar personajele-cuplu își mărturisesc, în gesturi, povestea propriilor trăiri, a sentimentelor care unesc stare și dorință, iluzie și carnal, logos și tănuire.

Cuplul Anca-Alex, pierdut în thanatic, reînsuflețit în spovedania celei dintâi, își pierde din cadență, din dinamică, își estompează combustia dramei prin irumperea în spațiul lor intim a celuiilalt, Teodosia-Viorel, o energie debordantă, un miraculos spectacol de îmbinări de piese de puzzle, reveniri la acel *centrum-mundi*, pe care dăruirea sufltească și atracția carnală le colorează în sublime arderi, energii, încrustate enigmatic și seducător: „Noaptea se pregătea și ea să vină, să se așeze peste copaci și peste moară și să ne ocrotească de indiscreția felinarelor și lămpașelor din stele, nu mai spun de luna care asmuțea prin aerul său enigmatic, seducător, păsările somnabile, încât o luau razna prin pădure. Ne-am închis așadar în cămăruța din lemn încrustat de vreme și ploi cu desene fantasmagorice. După cum ți-am mai spus, locul avea ceva mistic, miraculos, emana o energie specială încât ne credeam plutitori pe-o insulă secretă, magică. Râdeam și ne

completam replicile spontan, dar cu armonia care nu lasă nicio fisură între cuvinte”.

Povestea-spovedanie a Teodosiei irumpe, în discursul narativ al prozei Veronicăi Balaj, cu pași mărunți, se dezvăluie sub incidența *fantasiei* asemenea unei înșiruii de cuvinte, replici și imagini, create în interiorul lumii-cadru, în care eroii se simt uneori stingheri, alții sunt de o vivacitate specifică unui magnetism izvorât din gesturi, priviri, mimică, un act artistic în care spectacol și taină, mister și creație se devin în aceeași materie a cărei culoare primește valențe ademenitoare, sclipitoare, fermecătoare și neașteptate. Mario, asistentul Teodosiei și personaj-erou al lumii-centru a prozei participă la întregul moment-spovedanie, din afară însă, din cealaltă-lume dependentă de alte reguli, dar tensionată, reflexivă și pasivă laolaltă. El nu este o piedică în calea redescoperirii imaginii lui Viorel, a lumii în care Teodosia devine prin însăși gesturile și farmecul ei, prin trăirile și sentimentele, prin încercările și subtilitățile jocului cu alesul, unicul, inegalabilul, inefabilul personaj masculin.

Eroina-actor a propriei sale trăiri, o membrană ce acoperă rana-dramă a *animei*, a sufletului-pasăre zburătoare a cărui liniște nu o găsește, Teodosia nu are darul uitării, uitarea este acceptare, acceptarea este condiționare a unor iluzii, a unor stări perfectibile unor situații ce se reîncarcă din „propriile-mi forțe interioare”. Interior și adevăr, suferință și greșală se acceptă și se leagă între ele asemenea unor taine, din care se desprind, spre împăcare, propria viața și rememorarea. Viața Teodosiei nu mai este viața lui Viorel, romanul descinde cu agresivitate potolită în lumea-centru a sufletului-pasăre, protagoniștii se dezbracă de mister până la limita de jos a conștiinței, eliberarea se produce în coordonate nedefinite, timpul spovedaniei este ermetic, suspendat, iluzoriu, tainele ascunse și mărturisite capătă valori rezervate, tristețile și suferințele limitează accesul la împăcare cu sine, la renunțare în a crede în fantasmagoriile poveștii. Dincoace de iluzie se produce întâlnirea cu trecutul, cu însăși destinul care ademenește, în jocurile sale, cuplul Teodosia-Viorel, de data aceasta într-un târziu în care nimic nu se mai poate întâmpla.

Întâmplarea rezumă dinamica de până atunci la așteptare, la devaloare, a renunța nu este caracteristică iubirii, iubirea Teodosiei depășește ca dramă interioară, ca suferință, povestea Ancăi și a lui Alex, cuplurile se definesc prin evidențierea cicatricilor prezentului cu proiecție în trecut. Sufierea-respirație a personajelor nu rămâne blocată între priviri și gesturi, mai curând, urmează cursul firesc al acceptării, rezervate și modelate în tristeți-viață, în care eroii-personaje sunt actorii marii scene a memoriei-amintire: „Sensul e unic: doar spre trecut. Mereu înapoi. Și, de altfel nici eu n-aș mai putea să fiu ce am fost și, totuși, mă învârt într-o parabolă falsă. Ceremonia sfârșitului poveștii noastre, de care mi-a fost atât de frică și care m-a făcut atât de dezarmonică pe dinlăuntru meu, am depășit-o. Ce mai vrea

pârdalnica de inimă? Nu are nicio regulă logică. Am ajuns la... nel mezzo del camin di mia vita, ca să parafralez un vers din Dante”.

Acceptarea destinului este sfârșitul călătoriei la capătul nopții, este drumul invers parcurs de personajul feminin de la ispășire la izbândă, de la spovedanie la înțelegere, este fericirea deplinei tristeți, a suferinței care aduce calmul, fizic și psihic, este împlinirea în deznădajduire a ființei fragile, a fragilității în fața destinului implacabil. Iubirea și cuplul timpului trecut rămân ca o umbră în mișcare în memoria eroinei, Teodosia acceptă spovedania ca un prim pas către iertarea și împăcarea cu *anima*, cu fiorul unei lungi suferințe, reflectate în exercițiul vieții, o proiecție în lumea-centru, pe care o vede prin ochiul orb al iubirii, ochiul-corp al ființei ce se ființează în actul scenic al vieții prin cuvântul-*Fantasia*, fantazare, fantast, fatasmagoric, taină, mister, iluzie, iluzoriu, aievea: „La destinație, o să reiau exercițiul vieții fără Vio acesta real. Altfel, ar fi o prea mare încercare pentru mine. Sunt alcătuită din fragmente fragile. Îmi va fi dor, știu asta, îl voi readuce lângă mine pe Vio cel de atunci. Doar pe cel de pe vremea iubirii... Ca pe un bun de preț sau un talisman care să-mi ocrotească trecutul.”

TICU LEONTESCU

Dumitru Brăneanu, pelerin spre „ceresc Ierusalim”

Scriitorul Dumitru Brăneanu (n. 26.10.1953), membru (din 2009) și președinte (din 2018) al Filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România, a debutat cu volumul de versuri *Suntem fiii acestui timp* (2000). Au urmat apoi: *Însemnări pe acoperișul vieții*, versuri (2003); *Vară târzie*, versuri (2006); *A obosit lumina*, versuri (2007); *Pe muchie de poem* (ediție bilingvă, română-engleză, 2008); *Pelerin la templul cuvântului* (antologie „opera omnia”); *Condamnat la dragoste*, versuri (2013); *Destrămarea lumii*, versuri (2016); *Poeme pentru mai târziu*, versuri (2018); *Singurătatea fluturilor*, versuri (2020), volume foarte bine primite de critica literară. Printre cei care au scris (selectiv) amintim: Dan Perșa, Calistrat Costin, Grigore Codrescu, Adrian Jicu, Grigore Chiper, Lidia Grosu, Ioan Holban. Inserăm selectiv câteva opinii critice: „Poeziile lui Dumitru Brăneanu sunt adevărate confesiuni...” (Dan Perșa). „Un scriitor în toată puterea cuvântului, un om, împovărat de patima nobilă a scrisului curat, mai crezând în poezie, într-o vreme în care atentatele la bunul simț și la cele sfinte ne umplu sufletele de multă măhnire” (Calistrat Costin).

Volumul *Poeme pentru mai târziu*, Editura TipoMoldova, Colecția „Bibliofil” (poezie contemporană), Iași 2018, duce mai departe creația poetului Dumitru Brăneanu, aducând, totodată, către cititori, în stilul-i caracteristic, inconfundabil și consacrat, de-acum, o nouă recoltă de poeme,

în seva cărora pulsează spiritul său, mereu viu și dinamic. Tonul poetului este sincer până la vulnerabilitate, confesiv și curativ, accesibil tuturor cititorilor doritori să asculte această simfonie, care place și în suita căreia, onești fiind, într-un fel anume, ne regăsim fiecare. Citind și recitind atent volumul *Poeme pentru mai târziu*, distingem, reverberând, câteva teme distincte, revelându-ne profilul autorului, în spațiul și timpul rodirii, respectiv: Iubirea, Credința, Tatăl și Satul natal.

Astfel, într-o primă parte a volumului, poetul Dumitru Brăneanu, bântuit de fantasma unei iubiri obsedante, mai mult platonice, după care aleargă asemenea unui beduin flămând și însetat, scrutând orizontul deșertului lăuntric în aflarea oazei salvatoare, se lasă sedus de... Fata Morgana. Cu tolba sufletului plină de freamătul înmiresmatelor, romanticelor și nostalgicelor (de-acum) amintiri, exprimate prin gesturi de o tandrețe debordantă, față de o iubire în lumini tot mai crepusculare, poetul speră, convins că, dincolo de orice asfințit, urmează un nou răsărit. Iar iluzia iubirii, devenită o Fata Morgana, poate fi alungată de iubirea adevărată, înviată din propria-i cenușă, precum Pasărea Phoenix. Că același vânt, care poate să stingă flacăra iubirii ce-abia mai pâlpâie, deopotrivă, poate s-o reaprindă, întețind-o, devenind astfel vâlvătaie de rug, pentru o altfel de... Ioană d' Arc. Iar secretul iubirii poetului este cel devoalat de regele Solomon, în cel mai frumos poem de dragoste din literatura ebraică veche, *Cântarea Cântărilor*: „O, pune-mă pe inimă pecete, (...) / Că tare precum Moartea e Iubirea” (8: 6). Iubirea sa arde continuu, dimineața și seara, ziua și noaptea, în toate anotimpurile, răvășindu-i visele! Vom reda în continuare câteva crâmpie din farmecul „dureros de dulce” al unui astfel de zbucium: „am ajuns să-ți știu / respirația inimii / ... / Ah! Și tu ca o taină / te strecuri în așternutul visului” (*Am ajuns*); „ploaie târzie de vară / sihăstrită în ochii tăi / veșnicia dragostei / prinde contur (...) te face tot mai frumoasă / când te surprind desculță (...) / rătăcind prin mine / cu umeri albi de crin” (*Icoana numelui*); „sub pașii tăi pierduți / mâinile mele cad a rugăciune / ... / doar umbra ta e tot ce-mi rămâne” (*E atâta agitație*); „viscolește cu tăceri peste noi” (*Iarna aceasta*); „o primăvară ireală zădărnicește / amurgul dragostei noastre” (*Gările-mi...*); „Tu ești iluzia / pe care o strâng în brațe / în umbra amăgirilor” (*Tu ești puntea*). Iată un crochiu extrem de sensibil al iubitei, din penelul cuvântului: „ochii tăi, două capcane” (*Vis de noapte*); „Obosiți ochii tăi / torc lumină, cotrobăind prin gânduri” (*Obosiți*); „vindeci cu privirea /

nelinești...” (*Ești sărbătoare*); „colorează-mi inima / cu dragostea ta” (*Tu și eu*); „ai ochi de culoarea sufletului / beat de neant /.../ te aștept / în umbra cuvântului” (*Ai ochi de culoarea...*). De asemenea: „treci prin visul meu / căutându-mă / dar nu mă vezi /.../ eu te privesc / sărac în toate / când umăr lângă umăr / alunecăm prin mirarea trecătorilor” (*Treci...*). Și iar, în partitura Cântării Cântărilor ori în cea a lui Coșbuc: „frumoasă, vis neprihănit /.../ părul tău, lan de grâu cosit /.../ îți dăruiesc un cer /.../ o taină fără sațiu dor de înfinit /.../ vom fi două rime îmbrățișate / într-un poem ce-l scrie Dumnezeu” (*Frumoaso...*). Încheiem febra agonică a poetului, mistuit de nostalgia iubirii trecute, singur în bătaia fluxului și refluxului acesteia, bântuit de iluzii și speranțe: „Întotdeauna cineva întârzie, / întotdeauna cineva rămâne singur, / întotdeauna într-un colț de pleoapă tristă / o lacrimă surâde / la trenul care pleacă din viața noastră / fluturând o batistă” (*Întotdeauna*). Sau: „O lacrimă caldă / cade din poem / atât de singură /.../ timpul atârnă / slobod / în părul tău / muiat în clar de lună” (*Constatare*). Pe un ton elegiac: „să-mi lași puțină dragoste-n pahar” (*Elegie*); „vremurile se așează cuminiți peste noi / ochii încărunțesc a mirare /.../ plouă și azi cu dor” (*Glasul*); „dă spicul despărțirii/ între noi” (*Dă spicul*); „mai mor iluzii, mai nasc nădejdi...” (*Locuiești*).

O altă temă majoră, partitură în tonuri grave, este Credința și strădania poetului de a se apropia de Cer, de Dumnezeu, dezamăgit de lume și scârbit de sine. Toată această eliberare interioară, de sterilul și zgura unei vieți trecute, îl determină în mod suprem să adopte un ton de spovedanie, de rugăciune cu lepădare de sine, de primenire lăuntrică, citind și rumegând Sfintele Scripturi, regăsindu-se în personaje tipologice, precum: fiul risipitor, vameșul suit la Templu, femeia din Samaria, orbul Bartimeu, Lazăr cel înviat și chiar în tâlharul mântuit, din dreapta Crucii Mântuitorului. Iată câteva crâmpie din poemele noii sale perspective: „Doamne, ține zările/ porți deschise ale unirii / între mine și zâmbetul Tău” (*Rugă*). Uneori, în dialog cu Domnul, se revoltă: „Doamne, de ce / mi-ai împins copilăria / dincolo de toamna / ce-mi pustiește cărările?!” (*Copilărie*); Dar predomină sentimentul nimicniciei și al vinovăției asumate: „Azi mă întorc din patimi rătăcite / În temnița cuvântului mi-e bine” (*Azi mă întorc din patimi*); „Port singur tot păcatul de-altă dată / Curaj îmi fac de parcă merg la gâde, /.../ Nimic din lume azi nu-mi mai surâde” (*Amână secerișul, Doamne*). Deplânge nepăsarea lumii, care se destramă: „Se stinge-ncet de gânduri otrăvite / speranța vieții, /.../ ce-i pasă lumii, de veghează Domnul?!” (*Ce-i pasă lumii*). Aduăgă, apoi: „Viscoliiți de vise și singurătăți / Cinstea moare, dreptatea e-n surghiun / Credința-i bolnavă de prejudecăți /.../ Pierdut-am, Doamne, spre Tine al meu drum” (*Îmi port veșnicia*); „Viața noastră, torță fumegândă /.../ Tu scapă-ne, Stăpâne, de osândă” (*Ascultă-mi rugăciunea*); „Spre Tine, Doamne, mai cutez speranță /.../ Nins de păcate, Tu totuși mă iartă” (*În gândul Tău sunt picur de lumină*). Sau: „Mă simt de-o vreme șubred vas de lut /.../ Am brațele întinse a rugăciune! /.../ Într-o lume

mustind deșertăciune /.../ Cuvinte măiestrite nu știu a spune / Mă-nalț spre cer, mă biruie țărâna” (*Mă simt șubred vas de lut*); „Tâlhar sau sfânt în mine se frământă / Tot șchiopățez între pământ și ceruri /.../ Cum să mă-mbrac în slava Ta / Să mă dezbrac de lumea mea deșartă?!” (*Tâlhar sau sfânt*); „Prin drumuri de noroaie și de tină /.../ Port în suflet Crucea Ta-lumină” (*Port în suflet*). Și exemplele pot continua. Dar aș vrea să închei această partitură cu următorul fragment apoteotic, chintesență a rugăciunilor anterioare: „Pe țărături pline de așteptări solare / Hristoase curmă-mi iadul și-l lumină / Fiu risipitor, dorul Tău fierbinte / vreau vameș smerit rugăciunii să-Ți fiu / La sfânta judecată ce mă așteaptă?! / Port în suflet Crucea Ta, lumină /.../ Talanții iubirii din inima mea / Luminează-mi mintea pentru a Te afla / Ca pe Lazăr, Hristoase mă-nviază / Să Te întâmpin în ceresc Ierusalim / Pe-arginți de sânge prea lesne Te-am vândut / Lumini lucesc o clipă-n toată firea” (*Sonet final*).

Ne despărțim de poetul Dumitru Brăneanu și de volumul *Poeme pentru mai târziu*, petrecându-l pe cărările prăfuite ale amintirilor din tezaurul personal, încă vii, nealterate și de neșters, aproape sacre, fiind martori discreți la reîntâlnirea sa cu... tatăl și apoi la o plimbare pe ulițele pustii ale... satului natal, din vremea copilăriei, viu, frumos, efervescent cândva, dar... abandonat, acum, uitat și desfigurat de timp, precum un bătrân abandonat la... azilul istoriei! Așadar, iată-i pe cei doi, tată și fiu, evocând lumea de ieri: „Tată, de ce-ai lăsat să cadă / Tăcerea bolnavă între noi? /.../ Tu ce-n înserare mă cuprindea-i cu dor / și ostenit mă culcai / Pe brațul tău de fân cosit /.../ Iar casa s-a mai gârbovit / și plânge în rugină coasa /.../ Pașii tăi se mai plimbă / Prin gândurile mele / Și toate drumurile pe care ai umblat / Le-am strâns la mine-n suflet /.../ Și tu stai în umbra crucii / Taci ascuns în ierburi ruginite / Și-n tâmpla mea bat anii tăi” (*Tatăl meu*).

Imaginile satului, de-atunci și de-acum, par a se contrazice. Satul de-atunci nu-l mai recunoaște pe cel de-acum: „Pe uliți bolnave de praf, / tropăie caii amăgirilor / trăgând căruța amintirilor /.../ atâtea vise asasinate /.../ Trec umbre salutând nevăzut / pe lângă garduri / ca niște dinți stricați /.../ Și eu mă prefac copil / sub o creangă de măr înflorit /.../ Și-atâta lumină coboară în mine /.../ pe uliți bolnave de praf / trec țărani mei / uitați în gânduri divine, / trăgându-și zilele după ei, / destrămându-se-ncet / în uitate cimitire. /.../ în valea ce se acoperă / cu o plapumă de stele, / în Satul ca o inimă de pară, / alb pe dinăuntru / și rumen pe dinafară” (*Întoarcerea în satul natal*).

Protopopul Martir al Huedinului, Aurel Munteanu, din nou în atenția cercetătorilor

Ne propunem în cele ce urmează o scurtă prezentare a recentului volum, avându-l ca autor pe Pr. Valeriu Gr. Sima, *Protopopul Martir de la Huedin - material documentar* -, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Mădălin-Sebastian Lung.

Chiar dacă în timpul vieții sale, soarta a fost deosebit de potrivnică cu părintele martir Aurel Munteanu, posteritatea a avut și are grijă în continuare să nu fie dat uitării. Căci iată, i-au fost dedicate în ultimii ani mai multe cărți, mulțumită râvnei tinerilor cercetători clujeni, Mădălin-Sebastian Lung și Mircea Gheorghe Abrudan.

Volumele despre viața și activitatea părintelui martir de frumoasă amintire, Aurel Munteanu, se succed an după an, în anul 2022 - apare volumul *140 de ani de la nașterea Părintelui Protopop Aurel Munteanu*, în 2023 - apare volumul *100 de ani de la instalarea părintelui Aurel Munteanu ca Protopop Ortodox Român al Huedinului (1923-2023)*, tipărite cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Andrei - Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, ambele volume fiind inițiate de către Mădălin-Sebastian Lung.

Volumul la care ne referim acum, strânge laolaltă o sumedenie de documente referitoare la viața martirului Aurel Munteanu, tot prin osârdia istoricului Mădălin-Sebastian Lung. Scormonind în continuare despre mărturiile ale celei mai de seamă personalități a bisericii ortodoxe din Huedin, Mădălin-Sebastian Lung are prilejul și privilegiul să îngrijească o ediție inedită, prevăzând-o cu un strălucit studiu introductiv și cu necesarele note care întregesc volumul dedicat martirului Aurel Munteanu. Cel care a făcut posibilă această restituire, a beneficiat de o sursă inedită, fiind vorba despre documentele strânse de Pr. Valeriu Gr. Sima și păstrate decenii întregi sub formă dactilografiată într-un fond al Direcției Județene Cluj a Arhivelor Naționale, în Fondul Personal Valeriu Sima.

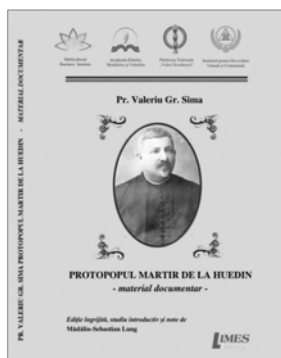
Ceea ce dă greutate acestor documente este faptul că Pr. Valeriu Gr. Sima a fost contemporan cu Pr. Aurel Munteanu, el însuși având de pățimit în temnițe. Părinte greco-catolic, a fost unul dintre acei preoți români care a acceptat, după interzicerea Bisericii Române Unite, prin decretul din 1 decembrie 1948, să se integreze în corpul sacerdotal ortodox. Documentele strânse de Pr. Valeriu Gr. Sima cuprind articole, precum și mărturiile ale contemporanilor, dar și ale unor urmași ai părintelui Munteanu, fiind scoase în evidență mai multe perioade ale vieții lui Aurel Munteanu, primul protopop ortodox român al Huedinului, începând cu copilăria sa în comuna Merghindeal din Țara Făgărașului și terminând cu 10 septembrie 1940, ziua martiriului său.

Despre viața Pr. Valeriu Gr. Sima, ne stau mărturie tocmai paginile sale autobiografice, păstrate în același dosar cu documentele referitoare la Pr. Aurel Munteanu și care au fost inserate în acest volum chiar în primele sale pagini. Iată, deci, câteva repere ale vieții autorului cărții la care ne referim. Preotul Valeriu Gr. Sima (n. la 23 octombrie 1910 în comuna Vișagu, jud. Cluj), administrator parohial la Mesteacăn, condamnat politic de către regimul comunist, a studiat liceul la Șimleu Silvaniei, apoi Academia Teologică la Blaj, obținând licența în teologie în 1946, a studiat de asemenea Literele și Filosofia la Universitatea din Cluj, secția istorică, urmând și cursurile Seminarului Pedagogic Universitar din Cluj. A funcționat o vreme și ca învățător suplinitor și director de școală, dar a fost cu precădere preot în localitățile Peceiu, Nușfalău, Mesteacăn. A activat în cadrul partidelor Social-Democrat, Național-Țărănesc și al Frontului Plugarilor. Urmare a Dictatului de la Viena, a fost condamnat politic în 1951 la cinci ani de muncă silnică și de degradare civică, fiindu-i impus domiciliu forțat, sub administrația horthystă. A trecut pe la închisorile Jilava, respectiv la Poarta Albă, în colonia de muncă Peninsula, încadrat în Brigada F 2 a preoților, „la săpat și la sfărâmat piatră”. Eliberat în noiembrie 1955, anul 1957 îi aduce o nouă condamnare, fiindu-i înscenat un proces și fiind închis la penitenciarele din Gherla și Aiud. După eliberarea din noiembrie 1961, se angajează ca dispecer la Autobaza din Huedin și doar din 15 martie 1963, este numit din nou preot în parohia Mărgău. Este autorul „Monografiei școlii din Mărgău” și a „Istoricului parohiei Mărgău”.

Revenind la volum, „Cuvântul înainte” îi aparține îngrijitorului ediției, cel care a întocmit cu acribie și notele lămuritoare asupra bibliografiei de specialitate existente despre acest subiect, harnicul cercetător al Huedinului, Mădălin-Sebastian Lung. Acesta se referă pe larg la modalitatea prin care Pr. Valeriu Sima a căutat să ordoneze materialele referitoare la Aurel Munteanu, întocmind o analiză cronologică a evenimentelor și mai cu seamă să ofere substanțiale informații (poziționare geografică, geneză, prima atestare documentară, toponimie ș.a.) referitoare la Huedin, orașul în care și-a desfășurat activitatea primul protopop al locului.

Din nefericire, în acea sumbră zi de 10 septembrie 1940 și-a mai dat viața pentru neamul său românesc dar și pentru protopopul său, luându-i apărarea, un al doilea erou și martir, plutonierul Gheorghe Nicula. Părintele Valeriu Gr. Sima consideră ca o datorie de onoare, să îi acorde și acestuia atenția în cuprinsul demersului său.

Documentele strânse de părintele Valeriu Gr. Sima înglobează și o schiță monografică datând din 1934 a Bisericii Ortodoxe Române din

Huedin. În această parte a lucrării ne sunt dezvăluite date exacte despre Biserica ortodoxă română din Huedin, despre filia Huedin, parohia Huedin și Capela și Biserica ortodoxă.

Urmează în economia volumului *Fragmente din raportul Nr. 66-1939 al Despărțământului Huedin al Astrei*, întocmit de Aurel Munteanu, președintele acestui Despărțământ, la 15 aug. 1939. După capitolul *Aurel Munteanu, protopopul martir al Huedinului*, o biografie semnată de Dr. Vasile Pașca, sunt inserate articolul „Leul Munților” (Pomenire de Horia Almașu) apărut în revista *Tribuna*, Brașov, 12 septembrie 1943, un *Extras din memoriul din 28.07.1973*, adresat Comitetului Județean de Cultură și Educație Socialistă Cluj, de ginerele și fiica protopopului martir, Gh. Vechiu și Felicia Vechiu. De asemenea documentele mai cuprind un *Extras al memoriului din 25.02.1978*, adresat Comitetului Județean de Cultură și Educație Socialistă Cluj-Napoca, de Gheorghe Vechiu și Felicia Vechiu, precum și o Copie a amplei lucrări dactilografiate, *Viața protopopului martir Aurel Munteanu*, pe baza datelor biografice, culese de Victor Munteanu, fratele mai mare al protopopului martir, de ginerele său, Gheorghe Vechiu și de fiul său, Dr. Ovidiu-Ioan Munteanu. Urmează articolul *Ideii contemporane. Ocupația horthystă în nordul Transilvaniei /1940-1944/. Lunga noapte a Sfântului Bartolomeu*, decupat din *Contemporanul*, nr. 17/1642/28 aprilie 1978, semnat de Dr. Ion Spălățelu.

Parcursul vieții preotului martir al neamului românesc, Aurel Munteanu, ne este redat, așadar, prin intermediul mai multor voci, al mai multor persoane care l-au cunoscut cel mai bine, membri ai familiei sale, frate, fiu, ginere dar și de către prietenul său cel mai apropiat, Dr. Vasile Pașca, fost medic primar al Spitalului din Huedin, medicul orașului Buhuși, cel care avea să își pună și viața în pericol pentru Pr. Aurel Munteanu.

Considerăm că nu putem încheia această succintă prezentare a volumului de documente, îngrijit de tânărul cercetător Mădălin-Sebastian Lung, fără a scrie câteva cuvinte despre cel căruia îi este dedicată cartea și despre care cititorul poate citi informații inedite, nepublicate până acum. Martirul neamului românesc Aurel Munteanu s-a născut la 2 mai 1882 în comuna Merghindeal, jud. Făgăraș, din părinți țărani. A terminat școala primară din sat și cu multă dragoste de carte și îndelungi insistențe la părinți pentru a merge la școală, a urmat liceul la Făgăraș, apoi a absolvit studii teologice la Sibiu, fiind hirotonit preot în 1907. A slujit în parohiile Sebeșul Mare (azi Valea Drăganului) și Huedin. În timpul Primului Război Mondial a fost mobilizat ca preot militar. Figură providențială a Huedinului, membru al Asociației ASTRA, a fost cel la inițiativa căruia a fost construită Catedrala „Sfântul Nicolae” din Huedin (Catedrala Moșilor), de asemenea lui i se datorează înființarea școlii de arte și meserii.

A slujit pentru ultima oară în duminica din 8 septembrie 1940, când toată suflarea înlăcrimată, prezentă la biserică, a ascultat marea sa predică, din care redăm cele mai grăitoare cuvinte adresate celor prezenți: „Nu

plângeți! Că un act de nedreptate nu poate dura veșnic! A trecut poporul român prin mai grele impasuri și Dumnezeu l-a ajutat și le-a trecut! Nici porțile iadului nu pot birui dreptatea noastră! Că Dumnezeu vede că noi nu am râvnit la nimic ce este al altuia! Vrem numai pământul locuit de noi de 2000 de ani, pe care ne-au trăit moșii și strămoșii! Pământul pe care trăim în majoritate absolută față de alte popoare, deși am suferit multă asupra și am vărsat mult sânge în lupte cu hoardele pornite de pe stepele Asiei, să distrugă cultura Europei. Și, cu toate acestea, nu ne-am prăpădit! Că – după vorbele poetului – 'românul are șapte vieți în pieptul de aramă!'. Numărul nostru covârșitor, sângele vărsat din belșug pe plaiurile acestea de 2000 de ani, ne îndreptățesc și înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor să le stăpânim, și îl vom stăpâni!'"...

Se pare că protopopul Aurel Munteanu a avut și darul profeției, căci a murit exact așa cum a spus-o: „Pentru dreptate și adevăr, pot să mor în piața publică!”. În drum spre oficierea unei slujbe de înmormântare, a murit torturat ore în șir în piața publică a Huedinului „sub privirile, amenințările și loviturile a sute de maghiaro-fasciști-hortiști”.

În septembrie 1965, martirii – protopop Aurel Munteanu și Gheorghe Nicola – au fost exhumați și reînțumați în curtea bisericii din Huedin, așezându-se o placă de marmură pe care scrie: Aici odihnesc mucenicii Aurel Muntean, protopop ortodox al Huedinului și Gheorghe Nicola, morți la 10.IX.1940.

Șirul de documente cuprins în acest merituos volum se încheie cu textul *Să nu uităm martirii!...*, semnat de Academicianul Pr. Mircea Păcurariu și apărut inițial în *Telegraful Român* în 15 iunie 1978. Făcând o adevărată analiză a crudelor acțiuni ale armatei horthyste și a urmărilor Dictatului de la Viena, ani în care au fost uciși peste 15.000 de români și peste 280.000 de români au fost nevoiți să plece în refugiu, preotul și profesorul universitar Mircea Păcurariu, evocă personalitatea și martiriul lui Aurel Munteanu.

Postfața volumului semnată de reputatul Dr. Ioan Ciorba, șef de secție la Muzeul Țării Crișurilor din Oradea – Complex Muzeal, reiterează lămuritor viața și activitatea martirului protopop al Huedinului, Aurel Munteanu, și strădania de recuperare ale unor figuri reprezentative pentru neamul românesc de către tânăra generație de cercetători ai zilelor noastre, în cazul de față a merituosului istoric și geograf de la Huedin, Mădălin-Sebastian Lung.

Volumul de documente avându-l ca autor pe Pr. Valeriu Gr. Sima și ca îngrijitor de ediție pe tânărul istoric, Mădălin-Sebastian Lung, are meritul de a aduce informații noi despre viața și activitatea celei mai luminoase figuri a Huedinului, aducându-i un prinos de recunoștință pentru sacrificiul suprem pe care l-a făcut pentru neamul său românesc și pentru Biserica sa ortodoxă.

3. Fără cap, fără mâini, fără picioare

*Omul e așa de mare că se pierde între faldurile unei bancnote
Un produs fără cap, fără mâini, fără picioare,
care se rătăcește în pliurile mici ale unei bancnote nu poate fi om.*

Pe eticheta lui, așa scrie, om.

*A! Or fi confundat etichetele,
nu asta vedem tot timpul?*

*Dar ia uită-te, la instrucțiuni,
la Mod de utilizare, de pe ambalaj,*

ce scrie,

*Ia citește,
scrie conștiință?*

Nu.

Atunci, da.

E om.

4. Omul de lângă noi

*Un trecător grăbit, cu capul bine-ascuns între gulerele hainei
privind superior în jur, dar cam înspăimântat,
s-a prins în hora unei haite.*

Te uiți, îl vezi și treci mai departe.

Salcâmi își cântă nebunia târzie,

toamna își plânge berzele negre

vântul, nisipul din piatră,

marea, apa

iar muntele e mai puțin decât

un vierme în palatul lui de bale albe.

Și eu nu știam că are

patru mâini, patru picioare și patru guri, doar.

5. Zbor la-ntrecere cu vântul

*Zbor la-ntrecere cu vântul și cii balcanici,
gândul nălucă deasupra norilor, apă a cerului,
țin căpăstrul din mâinile lor în focul din mine,
nu vreau să mă măsoar cu voi, oricum,
voi ieși învingătoare,
zborul din vis, mai sus și mai iute
de necuprinsul albastru, cutreieră zarea,
respirație cosmică în primordial,
trandafiri albi, lăptoși atârnă în pânza păienjenis de-albastru
sub raza bizară a soarelui devorator,
aripi de cer rupte-n pânza lui capcană...
lumină și noaptea-n inima cerului-om, cerului-pasăre, pasăre-om.
Privesc mirată...abandonându-mă contemplației totului,
nu mai sunt pasăre, sunt idee, idee de zbor,
omul-pasăre-idee, săgeată în vid
zbor deasupra norilor de spumă...
iar Dunărea,
Dunărea, aripi de fluturi, vibrânde, prinse-n jocul pânzei fluide,
înnodate la picioarele mele, izbește abisal măreția muntelui
ca să-mi atingă talpa
Peste nori, peste cer, peste zare și ger, peste iarnă și șoaptă
cuprind zarea în palma dreaptă, o preschimb într-o inimă,
frânghie de dor,
cobor,
sus cer, mai jos cer,
și mai jos,
doar spre cer...
cer.*

Lumea ca o carcasă

*O, blestemat, viclean surâs!
Aceasta, iată, trebuie să-nsemn
Că poate fi și zâmbet ucigaș!
Sau, cel puțin, se poate-n Danemarca
(Hamlet)*

cum să te confesezi cu sufletul pustiit / poți înțelege prietene ce insuportabil cumplit de greu / să fii viu autentic să te poți mărturisi cu adevărat / să porți să duci cu tine tensiunea uriașă dinăuntru ființei / când simți că toate te încolțesc te sfâșie / ca niște erinii nemiloase răzbunătoare / zbuiciumul crunt al sufletului chinuit pe care nimic nu-l poate alina / să-ți simți ființa încordată torturată de actele tale proprii / poți înțelege cât de mare adâncă poate fi o rană / în suflet că nu se mai poate vindeca / o durere acută ca o plângere fără sfârșit / unde să privești unde e cerul senin victoria triumful / răsunetul armelor pe câmpul de luptă vuietul lor / de-ar exista o soluție existențială dar nu nimic / toate se prăbușesc și sunt împotriva noastră / nu avem pe nimeni alături omul nu are aliat pe pământ / nimic nu există nici prietenie nici iubire / nu mă-nșel în ceea ce-ți spun crede-mă / vechea lume nu mai există și-a pierdut gustul parfumul frumusețea / lumea e ca o imensă carcasă goală înăuntru / nu se mai află nimic precum corăbiile vechi scufundate / nu mai găsești decât sticle goale fiare vechi sfărâmate / acesta e peisajul uman mundan în care trăim respirăm / azi prietene a exista e ceva neverosimil un act de eroism / o îngrozitoare dilemă o imensă provocare / nu putem ieși din noi înșine din sinele nostru / pentru că în afară sunt ceilalți etruscii orcii cum vrei să-i numești / cei care trăiesc ca niște râme / o lume întunecată fără axă rațională valorică / miliarde de inși care poartă iadul cu ei / ființe decerebrate hiene pentru care lumea nu e decât o pradă / care trebuie sfâșiată cu cruzime și devorată în mare grabă / o lume de moluște reptile târâtoare care a ieșit din caverne / să devoreze lumea ajunsă ea însăși o cavernă / iată unde suntem acum să nu ne mințim singuri / cel puțin să recunoaștem adevărul crud și să-i privim chipul de fiară / acestea sunt gândurile mele prietene deloc surâzătoare / și ți le spun cu toată emoția revolta și disperarea / fără limite aflată dincolo de cuvinte / în acest ceas greu de agonie și moarte / aici la castel în regat peste tot în lumea reală / poți tu răspunde la aceste dileme provocări capcane / aceasta-i întrebarea Horatio...

Traectorie sinucigașă

*în genere nu știu nimic
dar mărturisesc că
mi-e strămtă coroana
ca o stea sau ca un glonț
de-a dreptul în frunte
(Nichita Stănescu)*

știi tu prietene ce înseamnă vidul și zbaterea ființei în gol / starea chinuitoare care nu se poate / traduce în cuvinte nici măcar în gânduri / este întunericul care acoperă ființa / ca un strat gros de cenușă / abisul ce te-nghite ca un labirint satanic / adânc negru fără sfârșit / simți cum îți intră moartea în suflet / și îți soarbe toată energia / seva vitală ca un vampir ucigaș / zile și nopți dimineți și apusuri / încetează să mai existe lumea în întregul ei / ca o nimicire crudă ca un potop ce acoperă totul / până la vârful munților până la cer / nimic nu rămâne neatins / lumea nu mai are consistență sau coerență / este doar un spectru o formă hidoasă / oamenii simple forme umbre lipsite de fizionomie / reduși la stadiul de subumanitate / o prăbușire care se măsoară halucinant / o lume care distruge devorează / unde este sensul suntem pe o traiectorie sinucigașă / acolo unde nu există speranță devenire ceva / nu văd nimic în fața mea / nu văd decât golul care mă ucide / în fiecare clipă metodic fără milă / acolo nu mai există ceva încheșat / conștiința nu mai înseamnă nimic / nu ne mai gândim la ea nu mai rostim ceva / nimicire moarte haos ca la facerea lumii / un imens deșert vacuum universal / planeta goală atârână pe traiectorie / neajutorată simplă materie gelatinoasă / în care nu mai poți distinge ceva / un ținut pietrificat mort arid fără viață / o piatră imensă goală arsă de soare care se învâрте în gol / sfârșitul lumii arată ca la-nceput ca în prima zi a creației / golul lăuntric era inevitabil să aibă un corespondent în tărâmul acesta fără viață / toate sunt terminate sleite stoarse de puteri / ca un loc al pieirii universale al morții fără sfârșit...

Privesc tăcută

*Nu ascund omului nașterea spiritului
nici inima pământului chinuit și trist
și acea povară apăsătoare de hazard
și că nu voi disprețui niciodată tainele
e adevărat că viața este doar așa cum
o găsește fiecare în ceasul său spiritual
în lumina înaltă rătăciți pe drumul vostru
genii fericite-n straie zeiești de adieri atinse
pe stinse strune de harpă clare și tăcute
fără ursită precum adormitul pruncului
ocrotit în castitate într-un mugur înflorit
aici se petrec și se dărâmă chinuiți muritorii
zvârliți orbește de la un ceas rău la altul
cum cade apa din piatră-n abisuri zăcând
cum cel care va coborî o dată-n purgatoriu
va ști totdeauna să prețuiască orice răsărit
unde ești Doamne astă seară te-am visat
se făcea că Baudelaire era aici lângă mine
nu mai vedeam cerul de prea multă lumină
era acea seară în care mai muream în cuvânt
mă-nchinam degeaba nimeni nu m-a auzit
cerul îmi făcea semne prin mesajul stelelor
și-mi spuneau că pământul se prăbușește
că cineva ucisese toți sfinții cu biserici cu tot*

Anodizare

*Vindec al tău necuprins,
Desfac în silabe, caligrafiat, un păcat lustruit
Aflat fațetat pe aceeași aruncare de val.
Scufund penița voluptoasă-n adâncimi de hiat,
Aplec ciutură destăinuită în chemare de cer.
Nestinsa lună așteaptă cuminte,
Să fie sorbită de ani,
Lăcuind electrolitic cuvinte.*

Liviu Șoptelea, *Eliberare*

PAULA BÂRSAN

Cumințenia pământului

*Smerit bați la uși, bătrâne scripturi.
Ridate și ferecate de noapte,
Devoratoare de insomnii.
Se deschid înalte și amuțite
Repede intri, spre furișat,
Ca să nu doară în plâns
Al lor scârțăit nerostit,
Untdelemnul nelăcuit în cuvânt.
Falangele-ți răcorite de clanța lugubră
Sărută amprenta trecută,
Sfioasă și mută, o sorb,
Alte nude neliniști comută,
O tac.*

Murmur

*Lumina din lacrimi s-adapă
Te stinge-n cuprinsuri
Dezvelire de corduri, flașnetă
Cu pâlnia-ntoarsă de ziduri.
Prelinse porniri din adâncuri,
Ne învață sâmburii
Rodirea pământului.*

Lumina de damasc

*Străbat cărări presărate cu spini
Mă întorc din țara cu lapte și miere
Revin, cu lacrimi, printre străini
Să-mi curăț abisul de fiere.*

*Sângele, șiroaie, pe cărările tălpii
Pământul îl soarbe cu sete bolnavă
Spinii aruncați în drum par niște săbii
Și de sunt pe uscat... sunt epavă*

*Deodată lumina de Damasc lucește nisipul
Zefirul îmi pune aloe, smirnă și vin peste răni.
Țepușa e scoasă și-mi desferecă timpul
Și încep a vedea ale cerului vămi.*

*Genunchii pătrund adânc în lepedea arsă
Făcând cu osul rotund noi morminte.
Și strig către cer: „vreau la masă;
La cină de taină cu Tine, Părinte”.*

Am adunat din vreme timp

*Am adunat din vreme timp
Să pot iubi în veșnicie,
Al neuitării anotimp
Toamna este-mbrăcată-n ie.*

*Timpul, flegmatic taumaturg
Trecu ușor ca un zefir prin azi, prin mâine
Amintindu-mi tainic de-un amurg:
Plin de lumină, vin și sfântă pâine.*

*Îți mulțumesc, o, Doamne-i bine,
Că plângi cu mine-n valea suspinării,
Că m-ai lăsat cu suflet de copil în lume
Și c-ai dat sentimentul neuitării.*

*Am adunat din vreme timp
Să pot iubi în veșnicie...*

DOINA GURIȚĂ

Dincolo de timp

*În mijloc, un bătrân ce nu știa de moarte
Stătea în fum albastru ce-nvăluia livada de măslini
Scoțând din rana timpului, rând pe rând, câte o carte
Și le ungea, apoi, cu roua de pe crini.*

*Cu drag se îngrijea de dorul ce urla din aripi
Al celor de sub timp spre cei din abisul cătării
Scotea și viermi care mușcau sălbatici
Din inimă, din mușchiul obosit al neuitării*

*Îl descânta bătrânul, plângând, scrâșnind în șoapte
Spunându-i vorbe-n viers de taină răcorită
Gândindu-se că dincolo de timp va fi și noapte
Pentru cei care se lasă să cadă în ispită*

*Urât ți-a fost, o, timpule, răsăritul
Când veșnicia ai tăiat-o-n trei
Dar oare cum îți vei petrece asfințitul
Când vei sorbi din ceaiul cel de tei?*

De dragul tău, iubite!

*Am primit viața întinsă de clipă...
Fără să tremur, fără să plâng
Doar cu cutremur, fără ispită.
Inimi lipite
Dor cuprinzând
Pornit-am pe drumuri cu spini.
Trandafirii voioși și mulți crini
Petale vărsau
Izvoare curgând
Vii ne păstrau
În gândul lui Dumnezeu.*

*De dragul tău, Iubite,
Tu, Eu
Aceeși silabă
Aceeși parfum de nuntă.
Nu se termină visul
Nu se sfârșește nici gândul,
Ci amintiri se adună
În visul dintâi,
De copii, de părinți
De oameni ce-am fost
Și de iubiți ce vom fi.*

Umblă pe cer o duzină de îngeri cu drone

- nu am putut niciodată -
să îmi imaginez serafimi în oraș / ori heruvimi de asfalt - cerșind o rază
de soare!

Copil cu vise neșesute, credeam
că stau pitiți în podul casei
printre fânul uscat, nuci, prune și pere -
veghind de acolo (la fericirea gospodăriei)...

„Urcă și ia și trei – patru arhangeli mai grași,
câte probe ai, tată, la Bac!...”

Oare în orașul cu o mie de brațe de oțel și de sticlă /
sunt repartizați pe apartamente (sau unul pe întreg blocul)?
Adesea, urc noaptea pe acoperiș,
caut să-i gădesc printre antene / în crăpăturile de smoală
ori în undele / care se insinuează tandru spre sateliți pierduți în eter.
Poate Dumnezeu le-a cumpărat laptopuri tuturor -

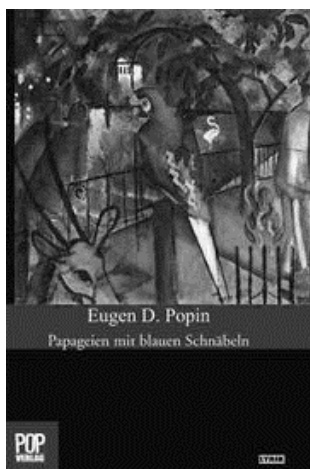
și ne așteaptă visele pe e-mail...

Blocul meu spune că vede deseori
aripi plutind, (nu știe dacă-s aripi de îngeri)
caietul de-a șasea are desene ciudate, - parcă-s desene venite stângaci
de prin peșteri

poate pata aceea e înger, / se închipuie
avion decolând din caiet, / urcând spre înălțimi neștiute.
Scrie sub ea că îi place să zboare prin vise,
nu se duce la mall căutând parfum scump,
e bine așa, să miroși (la gât, subțiori și la puls),
a fân, prune și pere uscate.

Rar, în nopți fără lună, fiica rătăcitoare
se furișează, plutind timid, înapoi în caiet,
cineva s-ar putea să o întrebe - sunt mulți ce cerșesc buletine pe stradă,
(uneori ea însăși aspiră să-și pătrundă esența),
definiția, răsărită din ruj cu arome de cireșe amare,
născută cu litere lungi, ce se cred aripi,
nu pleacă nicicând -

e atâta cer de zburat în caiet!...

HEINZ-UWE HAUS

Poetry is his home – Eugen Popin's *Ars Poetica*

*Poets either want to benefit or delight,
or at the same time say what is pleasing
and what is useful for life.*

(Horace)

According to Horace, the poet should depict reality as a “knowledgeable imitator” and harmonize form and content. Poetry should entertain and instruct, combine “sweetness and usefulness” (“*utile dulci*”). Poetry opens up paths to the center of our contradictory being. It reveals facets of our being. Mihaela Albu once said, simply but aptly, when we were trying to recover from the intellectual flight of fancy by telling each other about our literary activities on the sidelines of an academic conference in Porto: “Every poem, every line touches the emotions and feelings that become visible when you set out on the path to yourself. It is like a dance with the shadow and the light. Embark on an adventure. The path is completely uncertain, but the destination is clear. You yourself.”

I remember this conversation from about 10 years ago as I now read Eugen Popin’s poems. Three volumes of poetry by the Romanian-German poet are in front of me, published in three countries by different publishers: *Papageien mit blauen Schnäbeln* (*Parrots with Blue Beaks*) (POP Verlag, Ludwigsburg/Germany, 2013) in German; *Evanescences or The Bridge Between The Banks* (Create Space Publishing, South Carolina/USA, 2018), and *Murmur Beyond Silence or Cor Cordium* 2022 (Cappas Press, Galatz/Romania, 2022) in English translation by K. V. Twain.

Popin’s poetry is multi-layered in content and form, versatile, highly sensitive, and characterized by warmth and humour. It is harmonious, simple, perfect in form and, to echo Horace’s language, “appropriate to the subject matter and the audience” and avoids what is “improbable, unnatural and sacrilegious”. In this respect, deeply human: “old-fashioned / and hiding his wings in his shabby knapsack / the poet / always manages / to sneak to

the edge of the day” (“Werbeunterbrechung”, in *Papageien mit blauen Schnäbeln*, p. 9) Popin consistently acknowledges ancestors such as Novalis (“Everything leads me back into myself”), Baudelaire (“That which the spirit creates is more alive than matter”) and Nietzsche (“...to seduce myself to myself”).

Strangely, when reading all three books, a prose text comes to mind that locates Popin’s lyrical art like a context: *Niederungen*, the collection of stories by the writer Herta Müller, who also comes from the Banat. She remembers her childhood in Nitzkydorf, school, Sundays at church, playing and later also dance evenings and experiences in the town... The way she revisits the stations of this time and resurrects the figures of the past interweaves with Popin’s gesture of storytelling. Horace seems to be the teacher of both. First comes feeling, then language. “If these aspects are not in harmony with each other, you will not be taken seriously by the people,” warns the Roman. Both authors are clearly aiming for the “utility value” (Brecht) of their actions. Who should be surprised by this in view of the story “Daheim” (At Home): “das alles / ist immer bei mir / und ich / immer bei ihm” („all this / is always with me / and I / always with him”, *Papageien mit blauen Schnäbeln*, p. 37).

Romanian-German literature after the liberation in 1989 is the only German-language literature to existentially experience and help shape the truly complicated period of transformation from the arbitrary communist rule of the Ceaucescu clan to democracy under Eastern European Balkan conditions. “Once the totalitarian state controlled language and thought. In democracy, it is now the other way around. People are in control of who they are” (Theo Damian at a discussion during the last ISSEI-conference in Berlin). Poetic intelligence is realized in “perseverance” (*Papageien mit blauen Schnäbeln*, p. 54): “the words have / with or without permission / and just as undeniably / as immunity has / a backbone”.

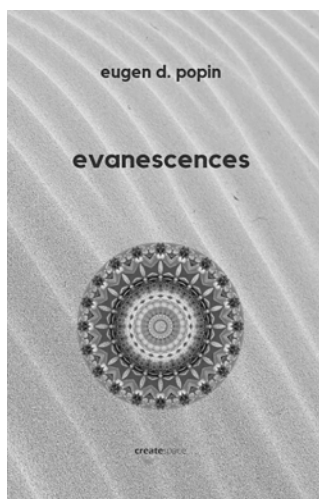
What is the state of philological judgment with undiscussed subjects? “What will the censor say”, thinks the poet: “for some this story has no meaning / others are horrified by the barking dog / or they start coughing / when I rummage in the papers” (*Papageien mit blauen Schnäbeln*, p. 30). What do you have to fear? I imagine how Marcel Reich-Ranicki would have happily praised Popin’s presence in his *Literary Quartet*. Lost bets on eternity are just as melancholy as the contemporary encyclicals of the day before yesterday, he would have trumpeted. Popin: “after listening to the first news on the radio / I dip / yesterday's little piece of bread in my coffee / and rejoice that the amnesia of death / is hunting elsewhere today too” (der tod jagt auch heute anderswo, death is still hunting elsewhere today, *Papageien mit blauen Schnäbeln*, p. 67).

The collection of poems *Evanescences* plays with the nature of the lyrical as transient, fleeting, temporary: “on the bridge/between the shores”. p. 40) The reader is immersed in Popin’s world - permanently or only

fleetingly. He takes part in the poet's life from Cicova to Garmisch-Partenkirchen, his encounters in Auschwitz, Verona, the influences of Wolfgang Bächler, Cesare Pavese, Dante: "here / stay / only / turn / pages / my / inside" (p. 16).

The third volume summarizes the poet's basic gesture in the most beautiful way: the title, translated into German, promises a collection of declarations of love for life and its mutability: *Murmeln jenseits der Stille or Herz des Herzens (Murmur Beyond Silence or Cor Cordium)*. It ends with the poem "Incident" under a motto by Immanuel Kant: "Have the courage to use your own understanding." It summarizes what Eugen Popin admirably manages – to remain certain of his origins and calling: "to offer you the kindness to return to your beings, which you yourselves have mercilessly plundered and left behind" (p. 131).

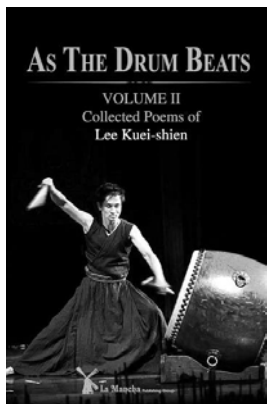
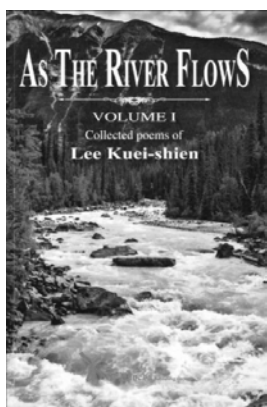
Poetry is often ascribed a direct and undisguised approach to "truth". Popin's poems are of this kind. They allow the reader to look at the processes taking place inside him from the outside, so to speak, and to identify with them without sharing everything that is woven into them. Since time immemorial, the aim of poetry has been to find spirituality and bring magic into the world anew.

**Odă adevărului reflectat în bunătatea
și frumusețea lumii**
***Collected poems* de Lee Kuei-Shien**

Este pentru mine o onoare și în același timp mare responsabilitate pe care prietenul meu, frate întru poezie, mi-a încredințat-o, de a scrie o prefață pentru această importantă lucrare, *Collected Poems*, formată din Volumele I-IV, care cuprind Cartile 4-7 [4: *Naked Roses* (64 de poeme, 1976); 5: *Selected Poems* (87 de poeme, 1985); 6: *The Formation of Crystal* (36 de poeme, 1986); 7: *Eternal Territory* (35 de poeme, 1990)], Cartile 8-11 [8: *Praying* (43 de poeme, 1993); 9: *Images at Twilight* (70 de poeme, 1993); 10: *The Autumn will Return* (66 de poeme, 2001); 11: *I am not an Extinct Volcano* (79 de poeme, 2001)], Cărțile 12-16 [12: *My Garden* (69 de poeme, 2001); 13: *The Beauty of Tenderness* (50 de poeme, 2001); 14: *The Poems of the Millennium* (37 de poeme, 2001); 15: *Requiem* (52 de poeme, 2010); 16: *Taiwan Images Collection* (59 de poeme, 2010)] și respectiv Cartile 17-23 [17: *Between Heaven and Earth* (50 de poeme, 2014); 18: *20 Love Poems to Chile* (2015); 19: *Response* (45 de poeme, 2018); 20: *Poetry and Sculpture* (16 poeme, 2018); 21: *Two Strings* (24 de poeme, 2019); 22: *Sunrise and Sunset* (64 de poeme, 2020); 23: *The Son of Sun* (23 de poeme, inedite)].¹

Lee Kuei-shien este un scriitor cu o operă poetică vastă, nu doar prin numărul mare al volumelor pe care le-a publicat în Taiwan sau prin traduceri în alte limbi, în alte țări. Volumele sale s-au născut prin studiul dedicat și perseverent ca scriitor-cercetător asupra lumii fenomenale dar și asupra a ceea ce este dincolo de aceasta, sau mai precis înăuntrul fiecărei forme de

¹ În plus, mai sunt și cărțile Books 0-3 [0: *Rotary Table* (88 poeme, 2010); 1: *Bone Tower and Other Poems* (35 poeme, 1963; 96 poeme, 2010); 2: *Loquat Tree* (39 poeme, 1964) și 3: *Poems in Nangang* (46 poeme, 1966) care nu sunt incluse, deoarece toate au fost scrise înainte de 1966, când autorul a împlinit 30 de ani. Fiecare poem din această culegere de poeme este precedat de un număr (opus), pentru o mai bună identificare.

manifestare ale acestei lumi. Opera sa este vastă și prin multitudinea de unghiuri din care cercetătorul-poet privește această lume. De asemenea, empatia pe care o resimte autorul pentru diferitele forme de viață este imensă și respectul, nu doar pentru semenii săi dar și pentru toate celelalte forme de viață care se manifestă în această lume, atât de variată.

Mă voi referi aici în special la câteva volume ale sale, asupra cărora am reflectat pe parcursul procesului de traducere a poemelor pe care acestea le conțin.

The Beauty of Tenderness (Book 13) este unul dintre aceste volume, primul pe care l-am tradus din limba engleză și publicat în România. Acest volum este un imn închinat de autor Naturii intrinseci, subtile, fundamentale, vieții înseși, aflate înăuntrul fiecărei forme create. Această natură se reinnoiește continuu prin fiecare dintre aceste modalități de expresie, aflate mereu în transformare, și cu toate acestea ea rămâne mereu aceeași. Este de fapt misterul care se află dintotdeauna în fața ochilor oricărui cercetător, incitându-l să-l descifreze.

Prin diversitatea formelor, la o primă privire, se manifestă bogăția de nuanțe a Lumii, iar prin percepția Lumii din perspectiva fiecăreia dintre ele se studiază modalitățile diferite de cunoaștere. Senzații, sentimente, gânduri ale naturii aparent în mișcare dar și ale celei aparent statice, varietatea nebănuită de nuanțe în a vedea și experimenta Lumea din cele mai neașteptate unghiuri de vedere, toate aceste sunt împărtășite cititorului de poetul care se apropie de fiecare dintre locuitorii aceste lumi, cu mare atenție și delicatețe.

Omul Lee Kuei-shien observă cu minuțiozitate momente din viața de zi cu zi a unor forme de viață din diferite regnuri (mineral, vegetal, animal etc.) și prin mesagerul său, poetul Lee Kuei-shien, ne transpune pe noi, cititorii, în *lumea* pe care el o re-crează pentru noi.

Personajele cu care autorul populează această fantastică lume poetică construită cu migală, responsabilitate și multă dragoste, sunt pietrele, plantele, dintre care florile predomină, ele exprimând grăitor tandrețea, dar și fructele, viețuitoarele mării, animalele domestice, dar și cele sălbatice, sau libere, așa cum le numește creatorul acesteia.

Glaspoezului, mergând de la fina observație a tipului de viață dus de fiecare dintre ele, din perspectiva fiecărui personaj – al acestei lumi create de poet – în parte, până la încercarea de a se face auzit și înțeles de noi, este cel care ne însoțește pașii prin lumea sa, dezvăluindu-ne în acest mod o nouă imagine a lumii în care trăim, lume pe care încercăm să o cunoaștem dar care continuă să își păstreze nedescifrat misterul primordial.

Ora amurgului este al doilea volum al poetului Lee Kuei-shien, pe care l-am tradus în limba română (în colaborare) și publicat în România. Volumul cuprinde poeme scrise de autor între anii 1966-2006. Variatele teme abordate de poet timp de patru decenii, descriu o întreagă istorie a analizelor sale asupra întâmplărilor personale ce i-au îmbogățit experiența de

viață, dar și asupra evenimentelor consemnate de istorie sau asupra faptelor cu un anumit grad de generalitate.

Poemele sale valorifică simțul de observație, meticulozitatea și talentul său de cercetător în studiul naturii sub diferitele ei forme de exprimare, toate aflate în continuă schimbare. Nimic nu este lăsat deoparte de privirea sa pătrunzătoare, în căutarea stării de liniște, a esenței ascunse în fiecare din formele și numele ale acestei lumi, forme și nume care apar, se dezvoltă și apoi dispar, în tumultul vieții înseși. Toate aceste fațete ale diversității exprimă moduri diferite de manifestare a unicității căutate conștient sau nu, de fiecare dintre noi.

Imaginile poetice, uneori picturale, sugerează cititorului să privească prin ele, mai departe: „Memoria este o capcană mișcătoare / împreștiind funinginile / și adunându-le din nou, / așa cum copiii se joacă de-a v-ați ascunselea / alergând înăuntru și afară / pentru a se distra” (0422 *Memoria ocupă cea mai bună parte*). Descriind o zi de iarnă, în care „ramuri fragede înghețate de frig / nu se pot abține să nu sară prin zăpada grea abundentă / înapoi în vânt pentru a se împrăștia”, poetul ne împărtășește sentimentul său din acel moment, ca pe o invitație la reflecție: „Aș vrea să înflorească fără ca nimeni să nu o privească, / aducând roade ca arahidele/ sub stratul mereu cald” (0702 *Zi cu zăpadă*).

La fel, prin glasul buruienilor, poetul ne asigură că „iubirea este singurul semn real al existenței noastre” (0552 *Buruieni*), iar *Două maluri ale unui râu* (0553) meditează asupra speranței de regăsire și asupra semnificației iubirii: „mareea tainică a iubirii acoperă fără să știm golul de nestrăbătut dintre noi”; deși o distanță le separă, realizează că ele se vor regăsi, în cele din urmă „în oceanul cel larg”.

Unele poeme descriu personalități care au jucat roluri importante în destinul unor popoare: „Ai avut un vis prea mare ca să fie mărginit / în marea Gobi, în marea stepă / chiar și în întregul Mileniu al Doilea”, „Oriunde ajungeai istoria se transforma într-o legendă / Ai dispărut la fel de repede cum ai apărut” (1547 *Visul lui Gînghis Han*). În altele, utilizând ironia, extrage învățăminte din erorile ce țin de viața politică și socială, care au produs și produc multă suferință: „Sunt alcătuită ca să arăt cea mai bună expresie facială / și îmi e dat să am o imensă scenă exclusivistă (1101 *Marionetă*); „Când ai voie să apreciezi natura/ te aștepti să auzi aplauze // Când ai voie să te bucuri de aplauze / ești orb la fapte reale” (1103 *Fapte reale*); „Este o insulă liberă / pur și simplu pentru că e o insulă pustie // Dar în momentul în care este declarată pământ liber / va fi ocupată / Cizmele de fier încep să calce în picioare insula (0827 *O insulă pustie*).

Patriotismul și dragostea sa de țară se degajă atât din respectul și recunoștința pentru cei care au înscris, prin sacrificiul lor, pagini importante din istoria Taiwanului, cât și din responsabilitatea poetului-cetățean pentru viitor: „Pentru că voi ați pășit pe o anumită cărare / urmașii taiwanezi / sunt în stare să-și înalțe frunțile”; „Citesc poemul meu dedicat vouă / în memoria

vieților voastre / care au fost dedicate patriei noastre – Taiwanul” (1268 *Dedicație* – Victimelor masacrului de pe 28 februarie 1947).

Poezia, creația în general, dar și grija pentru viitorul planetei sunt de asemenea teme importante în meditațiile sale: „Orice formă de risipă este un act non poetic / Nu se presupune ca eu să scriu poezii pe hârtie folosită / dar vreau doar să îndeplinesc obiceiul auto-restrângerii / și vreau să cresc cât mai puțin povara Pământului (1414 *Obişnuiam să scriu poezii pe hârtie folosită*); „în Granada, oraşul vechi / frumuseţe și durere curgând / departe, departe de alte coaste ale secolului, / prietenia și visul prin poezie / convergând din toate țările din lume” (1550 *În Granada*).

Uneori, în mod direct și natural, ca în poemul intitulat *Krishna* (1535), autorul își exprimă venerația față de Zeitatea centrală a hinduismului: „Te venerez la rang înalt în templu / sunt și mai doritor să rămân aproape să te iubesc”; poemele sale, indiferent de subiectul asupra căruia poetul își focalizează atenția și concentrarea, degajă implicit efortul său continuu de a le descifra semnificația reală. „Prin introspecție înțeleg deodată / că statutul vieții spirituale / ar trebui să fie independent de domnia iubirii / ca să dobândească libertatea divinității supreme” afirmă poetul căutător al esenței, care înțelege în cele din urmă că „nașterea libertății interioare trebuie să dorească să fie devotată obligației iubirii”, pentru ca „să se deschidă în cele din urmă ușa de fier / pentru a deveni independentă de domnia umbrelor îngrozitoare” (0730 *Politică iubirii*).

*Existence or Non-existence*² este a treia carte de poezie a lui Lee Kuei-shien, tradusă și publicată în limba română. Volumul bilingv 存在或不存在 - *Existence or Non-existence*, în chineză-engleză, cuprinzând 49 de poeme scrise între anii 1994-2016 apăruse în Taiwan în 2017. Volumul *Existență sau Non-Existență*, publicat în România conține traducerea în limba română a poemelor în versiune engleză, traducere realizată de autor.

Înzestrat cu un deosebit simț de observație a lumii exterioare, dar și a celei interioare, subtile, poetul se întreabă ce este existența („Care este esența existenței mele / și care este existența esenței mele?” – 1143 *Variația existenței*), ce este libertatea și care sunt căile prin care poate fi obținută („Când o pereche zboară în același timp / una zboară spre est, iar cealaltă spre vest / alegând direcții diferite. // Când o pereche zboară să se odihnească pe același copac / una se oprește pe ramura de sus, iar alta pe cea de jos / stând la diferite niveluri. – 1603 *Libertăți diferite*).

Poetul se întreabă, de asemenea, ce este realitatea, exprimată printr-o multitudine de nuanțe, căutând răspunsuri și înțelesuri mai profunde ale faptelor cu care se confruntă zi de zi. Totul prezintă interes în studiile sale asupra naturii în înțelesul ei obișnuit, cu tot ceea ce o populează, fie că sunt plante, insecte, păsări, animale, mări, râuri, lacuri... în general, în „lumea”

² *Existență sau non-existență* (Showwe Information Co., Ltd., Taipei, 2017) este o altă selecție conținând 49 de poeme din Books 11- 19.

sa poetică fiind reprezentate toate regnurile. Contemplarea naturii propriuzise („Îmi place mereu să ascult marea / călătorind peste tot în lume, pe diferite țărmuri, râuri și lacuri”; „Intens când răsună, blând când clipește / marea are diferite tipuri de stări de spirit și de ritm.” – 1239 *Ascultând marea*) îl inspiră și îl ajută să se regăsească. Pe de altă parte, poetul investighează natura sentimentelor și gândurilor care se perindă în ceea ce numim *viață* și creează amintiri care „nu pot fi toate distruse / Amintirile mele cresc în intensitate pe măsură ce ard / și astfel iarna mea se scurtează” (1129 *Amintirile nu pot fi toate distruse*).

Autorul descifrează legături mai puțin evidente între diferite *obiecte* ale observațiilor sale, privindu-le din perspective diferite și reflectând asupra semnificațiilor posibile ale acestora („Dacă rămâi, vom fi împreună pe insulă./ Dacă pleci, ne separăm pentru totdeauna.” – 1634 *Monolog al farului*; „Când vine iarna/ nu poate ajuta dar îi este dor / astfel că frunzele ramurilor sunt rupte pentru a scrie scrisori către pământ / trimițându-le spre primăvara îndepărtată / chemând-o înapoi ca să încălzească.” – 1638 *Sfârșit de iarnă*).

Poetul este preocupat de cercetarea posibilităților de interpretare a unui „tablou” prezent în fața ochilor fizici („Fie că în derivă departe este un nor alb / sau o reflexie a valurilor / fie că mâna fluturând este de rămas bun / sau de bun venit / fie că sfârșitul lumii este legat de ieri sau de mâine – 1620 *Starea de spirit scrutând marea*; „El a auzit ciripit / deschizând ochii / fără să fi știut / dacă este zbor spre înălțime sau în cădere” – 1150 *Câinele ațipește*), sau a unui „tablou” zugrăvit de forța imaginației („Dar zăpada se gândește la / liniște fără nimic altceva ... fără vreun sunet omenesc” – 1132 *Sunetul zăpezii*).

Interpretările posibile, pornind de la ipoteze diferite ale unui fapt obișnuit sunt importante în investigațiile sale pentru a stabili ce există cu adevărat și ce este non-existent („Câinele obosit de rătăcire/ își găsește locul semnificativ în Valea Regilor în deșert / prezentând adevăratul fapt al existenței. / Câinele real rămas la Taipei / devine o imagine virtuală a non-existenței, și dimpotrivă, / după ce mă întorc din călătoria mea” – 1160 *Existență sau non-existență*).

Importanța Poeziei în sine, modul în care ar trebui să fie perceput poetul în societate, urma lăsată de marii poeți ai lumii constituie teme preferate în poezia sa: „În spatele ferestrei/ un poet în fiecare noapte / scrie câte un testament către lume unul după altul devenind stele pe cer” – 1151 *Testamentul unui poet*; „Câteodată lasă poeziile deoparte / și aduce înapoi amintirile, / altele lasă amintirea deoparte / și aduce înapoi poeziile.” – 1647 *Gândire poetică*; „În întunericul lumii / lumina mea slabă / e observată de oameni. // Aș vrea să trăiesc în țara mea primitivă / în liniște pentru toată viața / pentru a da vitalitate amurgului / și să-mi consum viața mea trecătoare / pentru a dărui o mică amintire poporului meu” – 1714 *Glasul din inimă al licuriciului*; „Pe piața din fața catedralei / oamenii care se-adună sunt mai

mulți decât porumbeii / în timp ce versurile sunt mai dense decât ploaia fină.
// Oamenii, asemenea porumbeilor / se risipesc pentru a-și găsi drumul în
noaptea neclară / mergând la casele lor, în toate direcțiile. // Ei ar putea să
aducă înapoi unul sau două versuri / despre cerul întunecat / lăsat de Darío /
vor să fie ascunse-ntr-un vis” – 1551 *Cerul lui Darío*.

Despre consecințele trecerii timpului, în tot ce ține de viața oamenilor,
poetul ne vorbește fie direct, fie implicit, sub forma unor însemnări-meditații
(„Cea mai bună viață a rămas la vârsta tinereții. // Realitatea crudă este că
istoria nu poate fi restaurată, / doar artele sunt capabile să mențină adevărul
/ dar frumusețea e minunată. / și binele e cu adevărat bun. – 1626 *Frumusețe
fatală*; „un bătrân care mergea în fiecare dimineață în parc / nu a mai apărut,
deodată. / În sezonul fierbinte de vară / corul cicadelor interpretează un
cântec de adio / o muzică funerară sau un requiem” – 1605 *Cântecul
cicadelor*; „O casă de cărămidă roșie este un bătrân / care suferă de
reumatism, / cu o față roșcată / deja incapabil să meargă” – 1641 *Istoria
casei*; „Bătrânul se poate înțelege cu florile și cu plantele, / pentru că florile
și plantele sunt singuratic și dăruiesc frumusețe de frunze verzi și flori /
oricui, / cer doar puțin pământ. // Florile și plantele înțeleg / sentimentele
unui bătrân, / și bătrânul înțelege / sentimentele florilor și plantelor” – 1659
Bătrânul este singuratic).

Frumuseții naturii Lee Kuei-shien îi acordă un loc special în viața
poeziei sale: „Pădurile primordiale ascunse în întuneric / orhideele ascunse
în pădurile primordiale / sunt frumusețea frumuseții” (1622 *Afecțiune
ascunsă*); „Apusul de soare strălucitor este uimitor / ca un mesaj al flăcărilor
războiului. // Peisajul frumos este întristat / pentru că în curând va fi prins în
întuneric” (1625 *Apus de soare strălucitor*); „Pământul are nevoie de
dragoste prosperă / hrănind toate lucrurile / lăsând viețile singuratic
ocupate, ca licuricii / să aibă un teren umed verde nelimitat / pentru a aduce
laudă adevărului suprem, bunătații și frumuseții lumii” (1716 *Odă
Pământului*).

Singurătatea („Am aflat lumea / ca nefiind a mea, / am devenit un
copac singuratic / existent în sălbăticia / dintre cer și pământ” – 1606
Existență; „La răsărit, un singur soare / în zori de zi. / Pentru a întâmpina
singurul soare / lumea păstrează tăcerea” – 1604 *Singurătate*) însoțită de
suferință („Există un cântec / doar gemând în inimă – 1652 *Elegie*;
„Pământul explodează în răni ce trosnesc. / Cerul nu a plâns destul de mult
timp” – 1729 *Cerul Afganistanului*), inerente într-o lume în continuă
transformare, dar și speranța („Cerul știe că / arborele singuratic nu este
niciodată / singur” (1715 *Arborii nu sunt singuratici*) sunt reflectate în lirica
sa.

Dragostea, sub diferite forme, răzbate din versurile poetului, mai ales
dragostea de țară: „Valurile se grăbesc uneori / alteori se retrag rapid /
întotdeauna îmbrățișând coasta curbată / în timp ce cântă un cântec de
dragoste mișcător” – 1628 *Cântec de dragoste de la mare*; „Îți simt sunetul

din cântecul de dimineață al păsărilor. / Îți simt pasiunea din soarele amiezii. / Îți privesc splendoarea din strălucirea apusului de soare. / Oh, Taiwan, casa mea, dragostea mea” – 1657 *Taiwanul meu, speranța mea*.

Poetul ne împărtășește cu generozitate trăirile sale, uneori cu bucurie, alteori cu tristețe sau cu durere, într-un limbaj poetic aparent simplu dar în același timp sofisticat, aparent fragil dar în același timp puternic. Acestea sunt de altfel reflecții în creația sa a existenței și non-existenței, din care fiecare dintre noi extrage învățăminte pentru a putea ajunge la esența existenței noastre.

În cele 20 de poeme de iubire pentru Chile, Lee Kuei-shien descrie momente trăite în vizita sa în Chile, o țară separată de Taiwan prin Oceanul Pacific. Titlul cărții sale multilingve (6 limbi), publicate în Taipei în 2015, i-a fost inspirat de cel al operei lui Pablo Neruda, *Veinte Poemas de Amor y una Canción Desesperada*.

Lee Kuei-shien, vicepreședinte pentru Asia al *Movimiento Poetas del Mundo*, a ajuns în Chile, în octombrie 2014, după un zbor de peste 30 de ore, pentru a participa la ediția din acel an al evenimentului internațional *Tras las Huellas del Poeta*, întâlnire organizată de această mișcare poetică, din care fac parte poeți din întreaga lume. Poetul a vizitat Santiago, Los Vilos din Coquimbo, Viña del Mar și La Serena, a fost la mormintele lui Oscar Castro și cel al Gabrielei Mistral și tot ceea ce a simțit și trăit în toate aceste locuri – fără să uite o clipă de iubirea sa pentru Taiwan – a redat în poeziile sale („Ar trebui să am Steagul meu Național / pentru a marca iubirea mea autentică” – 1802 *Ar trebui să am Steagul meu Național*); „Oh, insulă Taiwan, iubirea mea din toată inima / va fi adusă înapoi în țara mea natală.” – 1818 *Îți voi răspunde din inimă*).

Dincolo de barierele diferitelor limbi, de tradițiile diferitelor popoare trăitoare în diferite epoci și spații geografice, iubirea rămâne o permanență și aceasta este ceea ce afirmă poeziile din acest volum.

Îl amintesc aici și pe al cincilea volum al lui Lee Kuei-shien, publicat în limba română și anume *Libertăți în diversitate*.³ Aceasta este o antologie care conține o selecție de 72 de poeme cuprinse în volumele *Frumusețea Tandreței, Ora amurgului, Existență sau non-existență* și *20 de poeme de iubire pentru Chile*.

³ Așa cum am menționat mai sus, până în prezent, am tradus patru cărți de poezie de Lee Kuei-shien în limba română, și anume *Frumusețea Tandreței (The Beauty of Tenderness)*, Ed. Pelerin, București, 2006), *Ora Amurgului (The Hour of Twilight)*, Ed. Pelerin, București, 2012, cu Vlad Copil), *Existență sau Nonexistență (Existence or Non-existence)*, Ed. 24:ore, Iași, 2019) și *20 Poeme de dragoste pentru Chile (20 Love Poems to Chile)*, Six Languages Edition: Chinese-Taiwanese-English-Spanish-Russian-Romanian, EHGBooks, Taiwan, 2015, cu Vlad Copil); am publicat, de asemenea, antologia *Libertăți în diversitate (Different Freedoms)*, Ed. Pelerin, București, 2019), cuprinzând poeme selectate din cele patru cărți, apreciate de cititorii români.

Liviu Șoptelea, *Vestire*

În poezia *Libertăți în diversitate* (1603) autorul constată că „în parc / păsările de pe arborii distanțați de traseu/ cântă pe tonuri diferite” și se întreabă: „Singularitatea provine din libertate/ sau libertatea e produsă de singularitate?”. Am ales acest titlu pentru antologie, pentru că incită la reflecție, la căutarea răspunsurilor la întrebările pe care poetul și le adresează, adresându-ni-le implicit nouă, cititorilor. Libertatea este, de fapt, un deziderat al fiecăruia, de oriunde și de oricând. Libertatea este condiția *sine qua non* pentru a fi.

Lee Kuei-shien a creat o lume poetică originală în care se valorifică experiența sa consistentă de viață, calitățile sale umane și poetice, sensibilitatea sa și observația sa atentă până la detaliu a tot ceea ce vede, aude, simte în lumea fenomenală. A construit această lume fantastică cu meticulozitate, cu rigurozitate, inspirat din realitatea de zi cu zi dar modul în care o descrie și o re-scrie pe aceasta în poemele sale îi ajută pe cei care le citesc și reflectează asupra lor, să înțeleagă mai bine lumea în care trăiesc.

Ne-am întâlnit în 2006, la un Festival Internațional de Poezie în Granada, Nicaragua, și de atunci s-a legat o prietenie autentică, nu doar poetică, iar colaborarea noastră literară a dat roade: am re-creat, fiecare dintre noi, în limba mandarină și respectiv limba română, limbi vorbite în țările în care trăim, o parte din lumea poetică a celuilalt.

Prin apariția acestor patru volume de poezie (*Collected Poems*, Volumes I-IV), care cuprind douăzeci de cărți însumând nouă sute optzeci și nouă de poeme ale sale în versiune engleză, cititorii de limbă engleză pot cunoaște o parte importantă din vasta și variata lume poetică a marelui poet taiwanez contemporan Lee Kuei-shien.

ALINA DIACONU
(Argentina)

Añoranza
(a E/mil/. y a E/ugen/.)

*Ellos
eran dos de los motivos
para retornar a París tantas y más
veces...*

Comment ça va?

Ça va...

Ellos.

*Nuestras conversaciones,
nuestras sensaciones,
nuestro común asombro,
nuestro racconto.*

Ellos.

*Los relatos, la ironía,
nuestras raíces
superadas o relegadas,
pero nunca ignoradas.*

Ellos.

*Nuestros códigos
y nuestras claves
en la complicidad del origen
y en el grave amor
por la escritura.*

*Ellos. Visitarlos
era reencontrar
en cada encuentro
algo esencial,
como un soplo,
como un calor sutil
detrás de las palabras.*

Dor
(la E/mil/. și la E/ugen/.)

*Au fost două dintre motive
ca să mă întorc la Paris de atâtea și
atâtea ori...*

Comment ça va?

Ça va...

Erau

*conversațiile noastre,
sentimentele noastre,
uimirea noastră comună,
trecutul nostru.*

Erau

*poveștile, ironia,
rădăcinile noastre
depășite ori retrogradate,
dar niciodată ignorate.*

Erau

*codurile noastre
și cheile noastre
în complicitatea originii
și a puternicei iubiri
pentru scris.*

*La fiecare întâlnire
găseam*

*ceva esențial,
ca o respirație,
ca o căldură subtilă
în spatele cuvintelor.*

Traducere din limba spaniolă de Ioan Friciu

The Eighth Death

I recognized buildings, advertisements, shops, and the corner café where I sometimes stopped, but the sidewalks remained empty; no cars were passing on the road. The city looked *too* deserted, even for that early hour just before dawn. I was walking fast, listening to the unnatural silence, and a hazy premonition was being awakened, growing inside of me. Soon, something was going to happen.

Something *very* bad.

First I heard the claws clattering on the pavement, like someone was walking their dog.

Don't look, don't turn your head.

I hurried, but that didn't leave the sound behind, on the contrary, it was getting closer, it was multiplying – could it be the echo?

There's no one here. What you don't see doesn't exist.

I ignored the warnings of my subconscious mind, looking over my shoulder. A Danish dog was approaching with limber movements, like a beast set out to hunt. From a side alley, it was joined by another one, then by others, emerging from alleyways, from behind the dumpsters. When they passed by a shop window, I saw them clearly in the light. They weren't dogs.

Hyanas on the streets of the city? Had they escaped from the zoo? A new thought dismissed my last shred of rationality; hyenas could not be *that big*. Those genetic anomalies were coming in leaps and bounds, stirred up by the closeness of their prey, and I started to run. The high-heeled shoes were slowing me down; I threw them away, racing along, like never before in my life. Street after street, the air jerking out of my chest, my heart pounding like a gong into the bone shield of my ribs, an alley I wasn't able to remember, then, suddenly, a concrete wall sealing my path.

I had hit a dead end.

From behind, a heavy body hit me between the shoulder blades, knocking me down. I didn't have time to get up. The hyenas rushed at me in a frantic squirm. They were biting, tearing my body to bits, while the blood was dripping through their fangs, on their wrinkled muzzles. I had become nothing but a pile of convulsions, mauled, devoured – but still alive. Claws like scalpels were burrowing into my womb to reach my insides, the hyenas were ripping off chunks of meat from my body, were fighting for them, growling with rage. One of them pressed its fangs into the throat of another, a third one licked the blood from my cheek, raking over my lips with its canines, and I could feel its fetid breath stinking like a corpse, something I was about to become myself, soon.

The pain had paralyzed my vocal cords and I wasn't even able to scream, only to sink into a slump of agonizing torment, deeper and deeper until the bloody mist from under my eyelids turned into darkness.

And I died.

*

I was slipping towards the bottom of an ocean of oblivion. There was peace, acceptance, and it felt good. Then, someone pushed me up, towards the surface. I didn't want that, it was so quiet there, so peaceful. When I broke the water ceiling, and the air came rushing into my lungs, I swallowed it like some sort of bitter medicine.

They had killed me again. It was for the seventh, the eighth time? The last sound I remembered was the crack of my ribs under the fangs of the hyenas; the last image imprinted on my retina was that of my intestines being pulled out of the open crater of my womb. I looked at my body in amazement, although I knew that I was whole, unharmed. I had been a shell of meat, bones, blood, and there I was, no trace of bites, no scratch, not even a bruise. Lazarus, coming back from the dead, had kept his scars. I had only kept the memory of the nightmare.

My torturers had invented the perfect punishment. Why kill me once, when they could do it ten times, a hundred times? They would kill me and then bring me back to life, so they could kill me again.

And so on until when?

I was a prisoner in the nightmare-reality sequence, as in a temporal loop from which I could not get out. On the real world, the universal clock had slowed down its pace, the seconds were dilating, stuck in the neck of the hourglass, my eyelids were heavier and heavier...

"It's time."

Someone grabbed me by the shoulders, shaking me. Time to what? Then I heard footsteps in the hallway, getting closer. They were coming to get me.

"Already? I muttered lost, bemused.

I wanted to sink back into my dreamless sleep, just a little bit more, until the end of time, but *they* did not like to wait.

The men in white put me on the dentist chair, they fastened the straps on my wrists, my ankles, my waist, with thorough thoughtfulness. The orderlies stepped aside, allowing the nurse to place the inductors on my temples, on my forehead, while the doctor was calibrating the machines, pressing buttons with the swiftness of a wizard. The screens were turning on one by one, the lights were flickering like a Christmas tree. I got a sting in my neck, and then I heard the doctor counting out loud: 1, 2...By the time he got to 5, the cocktail of sleeping pills, hallucinogens, and narcoleptic sedatives had started to kick in. I did not want to sleep! I became tense, sticking my fingernails into my palms, hoping that the pain would keep me awake, and...

I was in my town, on familiar streets, deserted as so many times before dawn. Then where were those feelings of imminent danger and déjà-vu coming from? Awkward sounds were coming from behind, like claws clattering on the asphalt. Before I turned my head, I knew what I was going to see.

And everything was as usual: the hyenas set out to hunt their prey, my shoes flying from my feet, the desperate rush with the pack breathing down my neck. Had I lived all that before in a nightmare, in reality? I was beginning to suspect that because as everything was unfolding, I remembered it all clearer and clearer, and the outcome as well. The alley was already stretching in front of me, leading to the dead end. The hyenas were cornering me, coming in leaps and bounds, knowing I had no escape.

Then I saw the door. It was painted in yellow, the only entrance in a two-story building. How come I hadn't seen it before? I pressed on the door handle, I pushed it down, and – surprise! – the door opened. Without hesitation, I rushed inside, slamming it behind me. There was no key, no lock, and I looked for a chair to prop it with.

“There’s no need. You are safe *here*.”

What I was hearing was the reassuring voice of a man. Should I believe him? I clung to the wooden door, listening feverishly. Out on the street, the pack passed by, it was getting farther.

“What if they come back?” The panic, the terror would not release me from their grasp. Because now I remembered everything.

“Come see.”

I followed the sound of the voice, and, at the end of the dark hall, I entered a room full of all kinds of antiques: books bound in leather, statues, amphorae, paintings, etchings, tapestries. A wood fire was burning in the fireplace, and the candlesticks had candles instead of light bulbs. It looked like an aristocratic hall from Victorian England. Did I owe my life to a rich and eccentric collector?

The man that was standing in front of the window with the curtains set aside, tied with braids as big as ship ropes, was wearing old-fashioned clothes, after the trend of some other time. In the dusky light, the stranger’s long, brass strands of hair framed his unnaturally pale cheek like a halo.

He looked like a stylish, charming gentleman, who showed up at the right moment or like a hero knight, without armor or a sword. The prince, the lady, and the dragons in white robes – that was us. They will allow me to believe, to hope to a point. Then they will take a sledgehammer and they will shatter my cardboard castle, bringing me back to the reality of the nightmare.

“What do you want to show me?”

He stepped aside silently, and I saw what he was looking at, *me*. In the dead-end yard, *the other* Lorena had almost completely disappeared

under the frantic onslaught of the pack. Her mouth was open, and maybe she was screaming, but no sound was coming through the window. I lumped in my throat, I felt sick to my stomach. My blood was being drained right there, on the pavement, along with my life. I could not take my eyes off of that carnage that seemed to go on forever.

The man pulled me away from the window, letting the curtains fall over the end of the show. “For *them*, everything will be as usual”, he assured me.

“Who are you? How can you alter reality?”

Not that I was complaining. Without him, I would have been a chunk of meat diligently ripped apart by the hyenas. He chose to answer my second question, ignoring the first one.

“Not reality. But we are in a different dimension, with different rules. The dream is *my* world.

It made sense. He had short-circuited the make-believe of the others, offering me a breath of fresh air. But getting into someone else’s dream *was*...

“Thank you”, I whispered.

For the respite, I meant, for the moments when I had been more than a leisurely mauled corpse.

“You must go now”, I heard him urging me.

Otherwise, I knew *they* would have noticed the change in the scenario.

“Next time...”

The stranger grabbed my shoulders, looking me in the eyes:

“I will be here, Lorena.”

*

Death was right behind me, brought by the silent leaps and bounds of the hyenas. The greedy eyes of the beasts were burning my shoulders like laser beams. I could hear their chattering jaws, the squeaking of their fangs, closer and closer. The alley turning right, the dead-end, and the yellow door – will it be there? It was. I reached for the door handle, but, before pressing it down, I hesitated. What if the last time was nothing but a dream in a dream? I held my breath, I pressed down. It wasn’t locked!

One minute I was pushing it down, I was getting inside, the next I closed the door behind me. It was only then that I remembered to breathe, and the air burst out of my lungs in a sigh of relief.

The hallway, under the same dim light, was leading to the same room. But the tapestry was no longer there, the walls had pastel colors, the chest of drawers, the armchairs, the showcase cabinet, the old-fashioned candlesticks, the ancient paintings had all been replaced with metal and glass furniture, avant-garde watercolors, and aerodynamic statues.

The master of the house was wearing clothes that were in trend with the background – jeans, sneakers, a checkered shirt with an upturned collar which, combined with his brass strands of hair, gave him a bohemian, non-

conformist look. The man was waiting for the result of the assessment with an insecure smile.

“Isn’t this the trend now?”

Now. As if there was a breach, a gap between my present and his present; as if he remained stuck in a certain time, decades or maybe centuries ago. But today he knew what the present looked like, because he had seen it, he had read it in my mind. This finding was making me feel tense and almost physically uneasy. It made me feel *naked*. But – his dream, his rules! Better than the outside alternative.

The stranger was rummaging through my mind as if it was some antique chest, taking out one memory at a time, looking at them with insatiable curiosity, ready to stick his hands up to his elbows in my life.

“I’d rather you didn’t,” I told him coldly.

“Forgive me, Lorena. But there are so many...”

...things he didn’t know about me, or generally speaking? He seemed genuinely upset that he got carried away. And I had to allow him to use me as a yearbook of events, encyclopedia, and the history of the world in dates and customized images, because...I stepped close to the window, looking through the aluminum blinds that had replaced the curtains. At the end of the alley, the hyenas were thoroughly mauling a *Lorena* who was about to get into clinical death. When this happens, I will have to go back to my reality, or else...

“Not necessarily. Not yet.”

I turned around, looking into his eyes. Were they grey or green?

“Have you changed your mind?”

I raised my eyebrows, questioningly, and he felt like he owed me an explanation.

“Time is...”

“Relative?”

The Einstein theory was part of those events that unfolded when the stranger had disappeared from the real world – but his answer was surprisingly modern.

“An illusion. A convention.”

Then he elaborated – how he had discovered the America of temporal paradoxes, and what epochal idea he had after I left so that I would be able to stay. I nodded, sympathetic as if everything had become clear. And it really was, crystal clear! He lied to me at first. He didn’t want me to stay for too long in his dream because he didn’t trust me. It would have been my turn to at least find out his name. A bit of mutual transparency, right? But the stranger’s thoughts remained in his possession, while he had read me like an open book. He was looking for... Really, what did he want to know? He had followed my reasoning because he frowned.

“Nothing. Everything. Can you do something for me?”

I avoided a direct answer. He had settled too comfortably in my brain, so he was perfectly capable of telling the truth from the lies.

“I owe you my life, twice now. Anything you would ask of me...”

“I want to know you, Lorena. And to help you understand what I am.”

I understood him better than I wanted to. Someone had locked him in *another* kind of dungeon, and had forced him to perpetual nonexistence, putting his body in suspended animation, and his spirit...When you look the abyss in the eyes for a long time, in the end it will look back at you.

“And how were you able to keep...”

“My sanity? Realizing a simple truth, there is no prison from which you cannot escape one way or the other.

Forced by circumstances, the man next to me had created an entire dreamlike universe. I tried to put myself in his shoes.

“What’s it like living in an infinite dream?”

“A study in shades of black about absolute loneliness!”

“What keeps you from...?”

He interrupted me, almost brutally.

“...to put an end to it? When you don’t really live, you can’t truly die. Do you want us to drink for this?”

A little table with two tall champagne glasses appeared between us. He was holding a bottle with a black label, Chateau Neuf, 1789. He filled the glasses, and I emptied mine in one gulp – it was the best champagne I had ever drunk. But he had barely taken a sip, and he was looking at me weirdly.

“Ask me, Lorena. Who I am, what I am. Anything. What do you want to know?”

“Nothing. It would spoil the harmony of this moment.”

He leaned towards me, I raised my head, and our lips touched. Naturally, as if that were to happen. It was a kiss between two ghosts. And still, I felt it with strange intensity.

It was so *real*.

“See you soon, Lorena.”

The light from his eyes was the last image I kept imprinted on my retina, like a goodbye gift.

MIRCEA POPA

Vasile Stoica – un mare diplomat patriot

Diplomatul Vasile Stoica a fost unul dintre cei mai străluciți oameni de cultură pe care i-a dat neamul românesc, slujind cu mare abnegație diplomația românească din 1917 până în 1947, când a fost considerat periculos pentru regimul comunist care l-a trimis la închisoare mai întâi între 1948-1954, ca apoi, în 1957 să fie condamnat la alți zece ani de temniță grea, murind la Jilava la 27 iulie 1959. Aceasta a fost răsplata regimului comunist pentru înaltele și multele servicii pe care el le-a făcut neamului românesc. În acest an se împlinesc 65 de ani de la această odioasă crimă, care trebuie condamnată public, și marele diplomat reabilitat și pus în drepturi pentru conduita sa de mare patriot și apărător al cauzei naționale a poporului român. A lăsat în urma sa un fond arhivistic important, aflător în momentul de față la Arhivele Centrale din București, care reflectă numeroasele sale misiuni, rapoarte diplomatice, lucrări cu caracter istoric, și mai ales, grija sa pentru românii din afara granițelor, despre care a adunat numeroase date și informații, propunând apărarea lor în fața valurilor de deznaționalizare care s-au abătut în mod constant asupra lor. E vorba despre situația românilor din sudul Dunării, despre românii din Ungaria, Banatul sârbesc sau Ucraina subcarpatică, iar diplomatul de carieră Vasile Stoica, fost director în Ministerul de Externe și ambasador al țării noastre în mai multe capitale europene., le-a folosit la conferințele de pace unde a fost delegat, apărând de fiecare dată cauza pan-românească.

Vasile Stoica s-a născut la 18 ianuarie 1899 la Avrig, făcându-și studiile liceale la Brașov, iar universitatea la Budapesta, Paris și București, colaborând de timpuriu cu poezii, articole și traduceri la revistele *Luceafărul* și *Cosânzeana*, unde s-a remarcat drept un poet tradiționalist de aleasă factură lirică. Debutul său poetic a avut loc la 1 iunie 1909 în revista *Luceafărul*, unde a publicat poezia „Răvaș”, urmată de alte nouă poezii, al căror titlu îl oferim în continuare: „Un mormânt”, „Din străini”, „Și-o să pornesc”, „Pornește-acum”, „Departee”, „La Anița, bogătana”, „Natură, Primăvară”, „Trec clipele”. Cea din urmă a apărut la 10 februarie 1911. Principala sa colaborare a avut loc în paginile revistei *Cosânzeana* din Orăștie, dar și la *Lupta* din Budapesta, unde s-a remarcat prin articolul protestatar împotriva morții a cinci săteni din Mărgineni, uciși de honvezii maghiari. S-a făcut cunoscut și ca traducător, din Ady, Petöfi, Hafis, Maeterlinck (pe care l-a prezentat și publicului român printr-un frumos portret publicat și revista *Luceafărul* din 1911). După absolvire a funcționat pentru puțin timp ca profesor de liceu la Sibiu, de unde a fost chemat de Vasile Goldiș ca redactor al ziarului *Românul* din Arad, unde a colaborat

cu articole politice și literare foarte apreciate. La declanșarea Primului Război Mondial a fost mobilizat ca sublocotenent în armata ungară, dar a preferat să treacă munții și să se înroleze ca voluntar în armata română. A luptat pentru dezrobirea ținutului natal în detașamentele din munți, dar a fost rănit și demobilizat. Refăcut după o spitalizare destul de prelungită, a fost trimis în 1918 ca atașat de presă la Legația Română din Washington, alături de Vasile Lucaciu și Ioan Moța, cu misiunea de a face propagandă printre românii din America și a susține cauza noastră în fața înalților demnitari de la Casa Albă. În timp ce până atunci România a fost tratată de presa americană cu indiferență sau chiar cu ostilitate, munca sa asiduă pe terenul presei și prin canale diplomatice tot mai diversificate, a făcut să-și apropie cercuri americane influente și să convingă pe numeroșii români patrioți să se înroleze într-o legiune destinată servirii cauzei românești. A ținut numeroase conferințe, a tipărit cărți și hărți care ilustrau vechimea și continuitatea românilor în Transilvania, cât și dreptatea cauzei lor, reușind să creeze și instituții potrivite, cum a fost „Liga Națională a românilor din America”. Sub auspiciile acesteia a desfășurat o intensă muncă de propagandă pentru susținerea cauzei românești, atât în presa românească de acolo (ziarul *America*), cât și în publicațiile americane. După terminarea războiului a fost numit vicepreședinte al Comitetului Român și chemat de I. Brătianu pentru a-l secunda ca expert tehnic la Conferința de la Paris, lucrând, în colaborare cu alte organizații și asociații apărute ad-hoc, precum aceea condusă de Traian Vuia (președinte al Comitetului Național Român din Transilvania și Bucovina) sau de Consiliului Național al Unității Române, condus de Take Ionescu și O. Goga, prin care s-a creat un larg front popular în favoarea cauzei românești. După Marea Unire, a fost numit în diplomație, activând în cadrul Ministerului de Externe și la Liga Națiunilor. îndeplinind rând pe rând misiuni diplomatice importante în Albania (1930-1932), Bulgaria (1932-1936), Țările Baltice (1937-1939), Turcia (1939-1940), iar în perioada 1946-1947 a fost ambasadorul nostru la Haga. Devenind un expert de primă clasă în problema minorităților conlocuitoare din Ardeal (problema evreiască, maghiară, germană etc. se află adeseori în dezbaterea sa), cât și în cea a comunităților românești de peste hotare (românii americani, românii din Peninsula Balcanică etc.), el a ocupat și funcții importante în cadrul diplomației românești din centrală, căutând cele mai bune căi de a ajuta aceste comunități românești de a-și păstra limba și identitatea națională. Din păcate, o dată cu instaurarea noului regim de ocupație sovietică, când în fruntea Externelor a fost numită Ana Pauker, aceasta a reușit să distrugă în câteva săptămâni tot ceea ce au creat înaintașii cu mare trudă timp de o jumătate de secol. Drept recompensă pentru bunele sale servicii excelentului diplomat i-a fost hărăzită o celulă în penitenciarul din Sighet, iar apoi, când a ajuns bătrân și bolnav, condamnat fără putință de scăpare, la cele mai cumplite metode de lichidare fizică. Bogata sa arhivă rămasă de pe urma sa îi dovedește deplina loialitate și adâncul patriotism cu care a servit țara,

printr-un profesionalism desăvârșit în apărarea cauzei românilor de peste hotare, a drepturilor noastre teritoriale în sud, răsărit, vest sau nord.

Vasile Stoica nu s-a mulțumit a redacta doar rapoarte diplomatice și propuneri de îmbunătățire a situației românilor pe viitor, ci a scris mai multe cărți, în care și-a concentrat toate cunoștințele istorice acumulate de-a lungul anilor cu scopul hotărât de a sădi în sânul națiunii române credința, dovedită prin documente, că politica bazată pe memorii și pe ideea falsă a „bunului împărat” trebuie să dispară și că singura atitudine de luat în fața Casei de Austria era protestul deschis, în presă și în fața străinătății. Habsburgii, la fel ca ungurii, numai ne-au amăgit și mințit timp de secole, concepând unirea de la 1700 ca o modalitate puternică de a rupe națiunea română din Transilvania de cea trăitoare în Principate și de a provoca o prăpastie cât mai adâncă între cele două părți ale românimii, lipsindu-i pe ardeleni de e ajutorul frățesc care le mai venea de la frații lor de peste Carpați sau de la popoarele ortodoxe din sudul Dunării. Cea dintâi carte a sa s-a chemat prin urmare *Habsburgii și România* și a apărut la București în 1915, în colaborare cu Ion Russu Abrudeanu, fiind închinată „tuturor acelora, care cu scrisul, cu vorba, cu munca sau cu arma au contribuit sau vor contribui la dezrobirea fraților noștri”. Trebuia ruptă pentru totdeauna iluzia că Austria va face ceva pozitiv pentru noi, deoarece interesele ei au rămas cramponate de nobilimea maghiară, pe care a adus-o la putere prin pactul dualist, iar această nobilime vedea în români doar pe servii care le măreau averile și le furnizau bogăția traiului. Fundamentul acestei cădășii a fost denunțat în cartea sa numită *Suferințele din Ardeal*, apărută la București în 1916, prin care a demonstrat că ungurii nu au făcut altceva decât au transformat Ardealul într-o imensă Vale a Plângerii, într-o Via Dolorosa mai amară ca niciodată. O altă carte a fost consacrată Dobrogei (New York, 1919) spre a demonstra apartenența ei la România și a combate pretențiile nejustificate ale bulgarilor. Au urmat apoi mai multe cărți scrise și publicate în Statele Unite, ca rezultat al misiunii sale din timpul războiului, cărți menite a expune și clarifica situația românilor din cele două mari provincii, România și Transilvania, și a prezenta străinilor statutul și voința lor comună de a trăi împreună, făcându-se în cele din urmă dreptate pentru Ardealul împilat și jefuit continuu de vecinii profitori. Cărțile scrise în America sunt: *The Roumanian Question* (Pittsburgh, 1919), *The Roumanian nation a Sentry of Western Latin Civilization in Eastern Europe* (Pittsburgh, 1919), la care a adaus ulterior cartea – raport *În America pentru cauza românilor* (București, 1926), și *O lămurire în legătură cu propaganda noastră în America. Scrisoare scrisă către dl Anton Bibescu, Ministrul României la Washington* (București, 1924). Toate aceste cărți au un profund caracter demonstrativ, de demonstrare a condițiilor istorice în care au trăit românii separați sute de ani, prin granițe diferite, menite a distruge în totalitate nația românească din Ardeal, spre a fi înlocuită doar cu etnici maghiari. Cea mai elocventă demonstrație a acestor fărădelegi este materia conținută de *Suferințele din Ardeal*, care, în 2008, a cunoscut a patra ediție. Ea este o foarte

documentată sinteză despre istoria Transilvaniei și a suferințelor îndurate de ea sub stăpânirea maghiară. Capitolele urmăresc atent firul desfășurării evenimentelor până la dezastrul de la Mohacs (1526), viața Principatului în perioada 1526-1691, a Ardealului sub Habsburgi, cu câteva sublinieri deosebite, cum ar fi prezența lui Mihai Viteazul, Unirea religioasă, răscoala lui Horea, lupta pentru drepturi a lui Inochentie Micu, *Supplexul*, anul 1848 și acțiunile lui Iancu, pactul dualist. Deosebit de semnificativă este perioada 1867-1914, cu cele două etape privind pasivitatea și activitatea, cu crearea partidului Național Român la 1881, procesul memorandist, maghiarizarea școlilor, colonizările, și întreg arsenalul de abuzuri, crime, vexații, amenzi, închisori, pentru purtare de panglici tricolore, cântece românești etc. Spre a da seama de aceste excесе, vom reține doar pe cele care au avut ca obiect cinstirea memoriei lui Avram Iancu. Iată câteva dintre ele : 13 luni închisoare pentru Tit Liviu Albini pentru „Fondul Iancu” în 1898; condamnarea lui Andrei Balteș, redactor la *Tribuna* pentru articole despre Iancu în 1901; studenții G. Novacovici și Ion Scurtu condamnați la temniță pentru depunerea unei coroane la mormântul lui Iancu; un grup de țărani din satul Hărău (Hunedoara) sunt bătuți de jandarmi deoarece povestesc despre Iancu (1908); Miha Ciufudeanu e condamnat pentru articolele sale din *Libertatea* despre distrugerea „Crucii lui Iancu” de la Blaj (1909) etc. dar și crimele și atrocitățile menționate în Anexe, constând în împușcarea și spânzurarea de oameni nevinovați. Acestea sunt ilustrative pentru statul polițienesc instaurat, în care jandarmii își fac de cap, bătând și trimițând la închisoare tinere și doamne care poartă cocarde, panglici sau brăie tricolore, condamnând săteni din sate întregi deoarece au cântat cântece românești sau au purtat însemne românești, fiind pedepsiți pentru „agitație”. Acest tip de teroare este atât de generalizat încât aproape nu există sat românesc în care sătenii să nu fie maltratați. Cărțile lui Vasile Stoica demască însuși fundamentul statului maghiar, rămas ca moștenire anacronică a feudalilor maghiari care nesocoteau până și legile țării, declarându-se atotputernici prin sfidarea pe față a unora din legile țării. Nu exista manifestație electorală în care să nu fie gardați de trupe extremiste, trimise în ajutor, care trăgeau în mulțime la orice impresie de împotrivire. *Suferințele din Ardeal* este un adevărat prohod, un pomelnic nesfârșit de oameni uciși sau condamnați la temniță și la amenzi devastatoare.

Pentru românii americani se dovedește de mare interes cartea sa *În America pentru cauza românească*, apărută la București în 1926, pe care istoricul Ioan Scurtu a reeditat-o cu ocazia Centenarului Marii Uniri, în 2018, la Tipo Moldova din Iași. Este cartea în care face o amplă relatare despre misiunea ce i-a fost încredințată de I. Brătianu în America, alături de Vasile Lucaciu și Ion Moța, cărora li s-a adăugat mai târziu o delegație condusă de dr. C. Angelescu, N. H. Lahovary, Al. Riubin și maiorul L. Teiușan. Alături de aceștia i-a avut la un moment dat și pe dr. Mrazec și prof. Danielopolu, cu care s-a sfătuit. La sosirea lor în SUA, au fost primiți de ministrul de Externe Robert Lansing, urmând apoi mai multe întâlniri cu românii din

Youngstown, Trenton, Cleveland, Detroit, având și sprijinul lui Epaminonda Lucacciu și al unor preoți locali. Cel mai mult l-a ajutat în misiunea sa cehul M. R. Stefanik, care l-a pus în legătură cu unii dintre redactorii marilor ziare americane. Dovedind tenacitate și putere de convingere, în curând atmosfera ostilă României s-a schimbat, o serie de ziare americane publicând materiale favorabile țării. S-a trimis în România și un serviciu de ambulanțe voluntare însoțit de Beverly Miles, a avut loc o întrevedere cu Th. Roosevelt, fostul președinte, s-au publicat mai multe broșuri despre țara noastră, cum ar fi *Greater Roumania* de D. Mitrany și *The Justice of Roumania's Cause* de A. W. Leeper, la care se adaugă cartea Reginei Maria, *My Country*, care au favorizat o schimbare de optică. Profesorul Paul Negulescu de la facultatea de Drept din București a reușit să scoată publicația bilingvă *Roumania*. Odată cu întemeierea Ligii Naționale, s-a creat la Washington un birou de informații politice, iar activitatea s-a întărit prin sosirea în America a dr. Nicolae Lupu, care a publicat acolo o seamă de articole în *Columbia University Quarterly* și *Asia*, dar și un volum propriu, intitulat *Roumania and the War*. A urmat o intensă propagandă prin presă și conferințe, iar la ordinul președintelui Wilson s-a instituit o comisie de studiere a tuturor țărilor europene implicate în tratativele de pace. După cum ne relatează în cartea sa, Stoica a avut o importantă discuție și cu colonelul House, „prietenul și sfetnicul președintelui Wilson”, obținând de la el promisiuni pentru unirea românilor într-o singură țară. Acest fapt l-a încurajat să pornească întemeierea Legiunii de voluntari pentru cauza românească, în număr de 150.000 de voluntari, ce urmau să se imbarce pentru Franța. Chiar dacă acest plan n-a mai fost finalizat, e demnă de apreciat inițiativa sa de a sprijini cauza românească pe toate canalele posibile, așa cum o înfățișează el cu lux de amănunte. E de subliniat îndeosebi rolul hotărâtor al președintelui american Wilson care a fixat cele opt puncte privitoare la război și pace, care au fost socotite fundamentale pentru instituirea drepturilor noilor state și a unei păci durabile. În acest context, misiunea lui Vasile Stoica și-a avut importanța sa politică și diplomatică, el fiind unul dintre participanții români la Conferința de Pace de la Paris.

Vasile Stoica și-a slujit cu devoțiune națiunea și a dovedit un curajos și demn spirit de luptător. Merită a fi citate pagini întregi din cărțile sale demascatoare, sau aduse în atenția publicului de astăzi scrierile sale rămase în manuscris în care apără pe românii trăitori dincolo de hotarele țării, implicându-se adeseori în luarea de măsuri pentru îmbunătățirea cauzei lor. Punctele sale de vedere înaintate pot constitui pentru orice diplomat și politician de astăzi o călăuză sigură pentru slujirea cu profesionalism și dăruire dezinteresată a cauzei poporului din care face parte, un model pentru șleahta de politicieni bucureșteni, preocupați doar de parvenire și îmbogățire imediată, fără respect pentru omul de rând și pentru interesele de viitor ale țării.

Odaia

Înaintașii ni se odihnesc
 În rame, pe pereții din odaie,
 Lângă icoane se adăpostesc,
 Eliberați de griji și de războaie.
 Într-un colț, o ladă învechită,
 Comoara trecutului păstrează,
 Cu balamaua ruptă, ruginită,
 Stă lângă-o lampă care luminează.
 O sobă zidită din chirpici,
 Mirosind a var proaspăt stropit,
 Șade rezemată de un zid,
 Demult odaia n-a mai încălzit.
 Pe celălalt perete, sub icoane,
 Stau carpete cusute-n arnici
 Și-un pat în care nimeni nu mai
 doarme,

Doar pernele mai odihnesc aici.
 Lângă fereastră, războiul de țesut,
 Urzeala în ițe-și etalează,
 Pe sul e strânsă pânza de cusut,
 Suveica odihnește și visează.
 Pe o măsuță mică,-n trei picioare,
 Stau castroanele de lut și-o tiugă,
 Scaunele sunt în așteptare
 Și cârpătoru-așteaptă-o mămăligă.
 Cei care-n în jurul mesei ar fi stat,
 Privesc din ramele de pe pereți,
 Demult la Doamne-Doamne au
 plecat,

Nu mai pășesc pe preșurile reci.
 Odaia-i o istorie nescrisă,
 Un colț de respect și prețuire,
 Întunecoasă și mai mult închisă,
 Intrând aici, pășim în amintire.

Străbunii

La ceas târziu de cugetare-adâncă,
 Stăteam la sfadă cu străbunii mei ,
 Fiecare era colț de stâncă
 Și rezemau ai țării umeri grei.
 Stâlpi de nădejde, sprijin la hotar,
 Țineau în brațe munții și câmpia,
 Doina scriau cu sângele amar,
 De piepturile lor sprijineau glia.
 Am îngenunchiat, m-am închinat,
 În fața lor eram atât de mic,
 Istoria în brațe m-a luat,
 Se strecura în trupu-mi pic cu pic.
 Simțeam că-n mine țara odihnește
 Și-o datorie-n pieptul meu creștea,
 Venise rândul meu să-i fiu nădejde
 Și umărul care o sprijinea.
 Străbunii mei duios mă-mbrățișau,
 Îmi izvorau în ochi lacrimi de rouă,
 Nu ne vorbeam, dar ei înțelegeau,
 Țara țineam cu mâinile-amândouă.
 S-au reîntors la locul de odihnă,
 Unde veciile îi așteptau,
 Purtam în suflet stropul de lumină,
 Pe care doar străbunii tăi ți-l dau.

Când „stângăcia” a devenit artă . . .

În contextul frământărilor inter-confesionale din Transilvania survenite ca urmare a *unirii* unei părți a ortodoxiei cu Biserica de la Roma, fenomen desăvârșit la 4 septembrie 1700, când Mitropolitul Atanasie Anghel de Alba Iulia, laolaltă cu 38 de protopopi, a semnat așa zisul Act al Unirii, document cvasi de negăsit azi, dar semnalat ca atare de Nicolae Densușianu în cartea sa *Independența bisericească a Mitropoliei Române de Alba Iulia* (Brașov, 1893), fenomenul artistic al iconografiei pe sticlă (și indirect al xilogravurii cu subiect religios) s-a asociat aproape exclusiv cu prezența, la Nicula, a icoanei „miraculoase” a Maicii Domnului, constituindu-se ceea ce, inspirat, scriitorul Horia Bădescu a numit: „O veritabilă *Academie de pictură rurală*, o Academie a oamenilor umili, dar nu umiliți, săraci de bunuri lumești, dar bogați în spirit” („Ochiul iconarului”, în *Tribuna*, nr. 126, dec., 2007, p. 29).

Fundamental, icoanele pe sticlă lucrate la Nicula în perioada de înflorire a acestei arte țărănești, prelungită mai bine de două secole, și renăscută azi prin grija părintelului arhidiacon Ilarion Mureșan, îndeplinesc integral condițiile pentru a fi încadrate în sfera artei autentice, remarcându-se prin simplitatea /„stângăcia” desenului, frumusețea rustică, ornamentația de inspirație populară, intensitatea cromatică și, nu în ultimul rând, prin sinceritatea și feroarea credinței ortodoxe. Din păcate, vitregia vremurilor, și chiar, de ce să n-o spunem?, rapacitatea unor așa-zisi „colecționari”, au făcut ca doar o mică parte din miile de icoane originale să ajungă până la noi, starea lor actuală făcând practic imposibilă atât datarea, cât și (eventual) identificarea autorilor lor. Ce surprinde însă la aceste puține mostre de artă autentică aflate azi în câteva colecții private, este neverosimila lor armonie cromatică, comparată de unii critici de artă, cu frumusețea vitraliilor medievale, fenomen încadrat pe deplin în curentul „primitivismului” artistic. Create în stilul și sub influența „școlilor” iconografice din Moldova și Muntenia, icoanele niculene rămân în eternitate drept „cea mai autentică expresie a spiritualității românești” (Pr. Ioan Bizău, *Tradiție și continuitate artistică la Nicula*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2020, p. 62).

Tehnic, icoanele originale (ca de altfel și majoritatea „repticilor” contemporane, mai mult sau mai puțin inspirate) sunt de dimensiuni mici (25-30 x 18-30 cm), asta și pentru că, în epocă, sticla /„glaja” era relativ scumpă, identificându-se printr-o cromatică specifică (locală, am spune), culorile dominante (de origine vegetală) fiind o combinație între roșu-cărămiziu („cugeac” și „ținabru”, le numeau zugravii bătrâni), dar și oliv, albastru și auriu. De regulă, meșterii lucrau după modele /„izvoade” de inspirație bizantină, fiecare familie având propriile „foi de glajă”, pe care le aplicau, „în serie”, direct pe sticlă, după ce „urzeau” modelul cu tușe fine de

culoare, în negru și roșu. Urma, apoi, aplicarea culorilor, prin suprapunere, fără ștersături și reveniri. Practic, fiecare icoană e unică, în sensul că orice accident cromatic este irepetabil. Înscrisurile cu litere slavone (concret, denumirile sfinților), prezente pe unele icoane, erau tratate mai degrabă ca ornamente, majoritatea meșterilor fiind analfabeți, și, oricum, nu cunoșteau literele chirilice de pe izvoadele originale. De aceea, „greșelile” sunt curente și adesea stânenitoare. La fel, lipsiți de cunoștințe „estetice” fundamentale, meșterii aplicau culorile „după ureche” preferând nuanțele *aprinse*, capabile „să fure ochiul”. Laolaltă cu desenul „stângaci”, cu perspectiva naivă și compoziția simplificată, icoanele originale „iradiază” de un lirism interior unic, comunicând „o melancolie profundă”, însoțită de un veritabil sentiment de comuniune religioasă. Este ceea ce Lucian Blaga numea, în *Spațiul mioritic*: „stângăcia ridicată la rang de noimă”.

În zilele noastre, e foarte greu să faci distincția între o icoană „autentică”, creată în stil niculean, și producția „de serie”, ce abundă în așa-zisele „târguri de artă populară”, ori în magazinele de colportaj bisericesc, deschise prin diverse mânăstiri și centre eparhiale. Ceea ce caracterizează fundamental icoana de calitate de avatarurile ei comerciale (chiar atunci când autorii sunt absolvenți ai Secțiilor de Artă ai Facultăților de Teologie) este respectarea desenului original (a „stângăciei” native), gama coloristică utilizată (nu mai mult decât culorile „fundamentale” - albul, verdele, albastrul, negrul, griul, auriul și brunul -) și, foarte important, calitatea pigmentilor vegetali, dar și a ramei (obligatoriu vopsită în nuanțele icoanei). Laolaltă, aceste elemente dau eleganță și prestanță unei icoane moderne, reconstituită „în stil tradițional”.

În ce privește conținutul, întâietatea o au seriile *Maicii Domnului cu Pruncul*, inspirate după icoana *Hodighitriei* (Povățuitoarea sau Îndrumătoarea). Majoritatea icoanelor „originale” din această serie prezintă, ca element distinctiv, *brâul* (funia sau torsada răsucită) ce alcătuiește o ramă interioară (element de decor specific „Școlii niculene” de pictură pe sticlă). Pe lângă „funie”, se mai observă *decorul floral*, foarte elaborat, cu flori de grădină. Recunoaștem, distinct, pe acoperământul de pe cap (maforion, în grecește) al Maicii Domnului, în zona frunții, și pe umeri, steluțe decorative ce trimit spre tradiția biblică a reprezentării Maicii Domnului sub denumirea de „Cea plină de har” sau, „Pururea Fecioară” (înainte de naștere, în timp și după naștere). Pruncul Iisus e reprezentat în haine de culoare deschisă, adesea de culoare aurie (semn al Dumnezeuirii sale!), iar în unele icoane face semnul rugăciunii, sau al binecuvântării.

Alte reprezentări sunt ale lui *Iisus Hristos Învățătorul*. Decorul acestor icoane este alcătuit din semicercuri, sau coloane, colorate roșu-cărămiziu, sau verde deschis (uneori chiar careuri cu flori!), toate reprezentând cerul. În aceste icoane Mântuitorul are o atitudine majestuoasă, dominatoare, iar ochii, bine conturați, element specific iconografiei

bizantine, au o expresie hieratică. În acest tip de icoane, în fundal, din culori și din elemente de decor, se distinge Crucea, omniprezentă și dominantă.

Tot în categoria icoanelor de tip niculean, mai semnalăm ciclurile *Adam și Eva, Buna Vestire, Sfinții Constantin și Elena, Sfânta Paraschiva, Sfântul Nicolae, Intrarea Maicii Domnului în Biserică, Răstignirea, Nașterea Domnului*, etc. Ca elemente decorative, suplimentar față de brăul floral, de torsadă și de compoziția abstractă din fundal, ce reprezintă Crucea, mai întâlnim decorul de culoare *albastră* (așa numitul „albastru de Nicula”), dar și reprezentarea ciorchinilor de struguri (ca în icoana *Isus Hristos – Viața cea adevărată*), unde fundalul are și o semnificație euharistică, în sensul că Potirul/sau Paharul cu sângele Domnului este prezent fizic.

ANDREI BREABĂN

Ștefan cel Mare și Sfânt

Anul 2024 nu este unul oarecare ci anul când românii de pretutindeni ar trebui să păstreze în fiecare zi un moment de reculegere în memoria celui care le-a fost bard și scut, căruia i se datorează că astăzi mai vorbim frumoasa, suava limbă română și ascultăm sfânta liturghie și sunetul cristalin a clopotelor.

De-a lungul istoriei poporul român a avut nenumărați eroi, dar de bună seamă cel mai mare dintre ei a fost Ștefan cel Mare și Sfânt al Moldovei. Nu era un bărbat uriaș și impunător prin statură, cum au fost bunăoară Hercule sau Ahile, ba din contra, a fost mic la stat și frumos la înfățișare, dar viteaz și priceput în lupte. Cu pletele lungi și blonde care se răsfireau pe umerii săi lași și bine făcuți, chipul rotund, cu ochii de culoarea cerului senin, fruntea boltită ce se termina cu niște sprâncene groase și arcuite, avea mai degrabă o alură de înger decât de om pământean. Înfățișarea cerească era completată cu ținuta elegantă pe care o purta Voievodul, formată de obicei din pantaloni strâmți și bine prinși în cizme lungi din piele, frumos colorate, având pe deasupra o mantie scurtă din catifea brodată cu fir de aur și pietre scumpe sau chiar din mătase adusă din îndepărtata Țară a Kitailor, îmbrăcăminte fiind confecționată după cele mai moderne modele ale Apusului. Se vorbea despre Voievod că era unul dintre cei mai chipeși și mai eleganți principii ai Europei, iar prezența sa îi intimida pe solii trimiși să trateze cu el. Deși obișnuia să-i privească pe cei din jur cu blândețe, toți erau tulburați când se aflau în prezența privirilor sale ca niște săbii de foc, care îi învăluia cu dragoste părintească pe prieteni și cu mânie pe trădători și răufăcători.

Măreția acestui important și neasemuit erou al neamului nostru venea mai ales din înțelepciunea cu care l-a hărăzit Dumnezeu, credința în care a fost crescut și educat, dar și smerenia cu care a trăit toată viața, punând mai presus de sine binele și libertatea poporului său. De aceea, marile lui biruințe și fapte de luptă se datorează mai ales iscusinței cu care și-a condus poporul și strategiei pe care a folosit-o, inspirată după cele mai moderne tehnici de luptă din acea vreme.

Voievodul nu a avut o oaste mare, ci una bine pregătită și mai ales credincioasă, dispusă să-și dea viața pentru el și pentru idealurile pentru care luptau. Alături de trupele de curteni și de răzeși avea o oaste de elită formată și instruită după regulile conchistadorilor apuseni. Îi spunea Vitejii Măriei Sale, și oamenii ei și erau la mare cinste în fața Voievodului, fiind puși la evenimentele mai importante chiar înaintea boierilor.

Deși a intrat în istorie ca un mare erou al creștinătății, Ștefan nu a venit pe scaunul Moldovei cu gânduri de război, ci din contra, la fel ca alți înaintași, l-a avut ca mentor și idol pe bunicul său Alexandru cel Bun. Drept dovadă, după urcarea sa pe tron, Marele Voievod va urmări mai degrabă refacerea Moldovei slăbită și sfărțecată de cei 25 de ani de lupte fratricide, la capătul cărora bunul Dumnezeu nu a mai putut îndura și și-a trimis îngerul său pe pământ să apere și să vegheze asupra poporului Său, urmași ai vestițiilor daci din vechime care trăiau în aceste locuri încă înainte de Potop, fiind cel mai vechi neam din lume. Poate că a venit vremea să-l trimită din nou, acum când țara plânge sub papucul hoților și trădătorilor de neam...

Dacă urmărim cursul istoriei vedem că prima mare bătălie pe care a dat-o a fost cu oștile Regatului maghiar care au intrat în Moldova s-o cotopească, așa cum au mai încercat și în vremurile mai vechi, iar nicidecum nu a avut loc o confruntare provocată sau dorită de Voievod. Lecția oferită regelui maghiar a cutremurat toată Europa, care nu se aștepta ca o țară atât de mică să stea în fața unei mari puteri europene a vremii, cum era socotit Regatul Maghiar pe atunci, care avea anexate mai multe țări și provincii din jur.

După acea mare bătălie, cu excepția alungării unei invazii tătarăști ce a avut loc în august 1469, Voievodul a continuat politica de pace cu care a purces la drum, dar totodată de consolidare a țării și de pregătire a acesteia pentru marea confruntare cu păgânii. Moldova plătea tribut turcilor din vremea lui Petru Aron, iar după ce s-a întors pe scaunul tatălui său Ștefan a înțeles că nu-i poate înfrunta. Țara nu era pregătită pentru a înfrunta un dușman atât de puternic, și a continuat să le plătească haraciul. Dar, în toți acei ani, Marele Voievod s-a pregătit intens pentru a recăștiga libertatea țării și a poporului său atât prin pregătirea unei armate de elită, cât și prin crearea unui sistem de alianțe care să-i permită să facă față unei confruntări cu cel care a cucerit Bizanțul. În acest scop, el a întărit cetățile pe care le avea și a ridicat altele noi, a refăcut drumul moldovenesc, a înlesnit negoțul și legăturile comerciale pe mare care se făceau prin Chilia și Cetatea Albă, a

creat o oaste bine instruită prin atragerea răzeșimii căreia i-a acordat numeroase înlesniri și drepturi, cât și alte măsuri de consolidare a țării.

În urma negocierilor cu leșii Ștefan încheie un tratat de alianță cu Craiul Cazimir al Poloniei, iar pe 7 august 1471 începe negocierile de pace cu regele Matia Corvin, cu care va semna un tratat de pace în iulie 1475, și vor deveni buni prieteni. Își trimite solii la papa de la Roma, la dogele Veneției și în îndepărtata Anadolie, la UzunHasan, conducătorul turkmenilor, în vederea organizării unei cruciade antiotomane în vederea eliberării Constantinopolului. Prin căsătoria cu Maria de Mangop devine unicul moștenitor al coroanei Cezarilor Răsăritului, asumându-și titlu de țar, pe care i-l recunoșteau și mulți dintre principii Europei. Tot pentru a-și consolida poziția, aplică strategia lui Iancu de Hunedoara și intervine de mai multe ori în Țara Românească pentru a pune un voievod care să-i fie aliat și prieten.

Abia când se simte stăpân pe situație Ștefan va trece la ofensivă. Începe prin a refuza să mai plătească tributul, ceea ce atrage o scrisoare de amenințare din partea sultanului pe care voievodul nu o ia în seamă:

*Padișahul, cu ajutorul lui Allah cel preainalt, după ce a supus vilaieturile tuturor beilor necredincioși și pe ei înșiși, l-a chemat la Poartă pe domnul Moldovei, zicându-i: De astă dată să aduci tu însuși haraciul, după cum îl aduce cel din vilaietul Țării Românești, și să fii cu noi ca și beilul Țării Românești, ca să știm în ce chip trăiești cu noi. Cu aceste cuvinte i-au dat de știre necredinciosului, care însă n-a venit și nu le-a luat deloc în seamă (Cronicarul turc Așâk - pașa-zade, din *Portret în Cronică, Sfânta Mănăstire Putna*, Editura „Mușatinii”, Suceava, 2004, pp. 247-248).*

Mânios, Mohamed îi trimite poruncă unui mare general al său, Suleiman Hadâmbul (Eunucul), beylerbey-ul Rumeliei, care era prins cu asediul cetății Skkoder (Scutari) din Albania fiind trimis acolo de sultan pentru a-și face drum spre Ungaria și Viena, să întrerupă asediul și să-l aducă la ascultare pe voievodul Moldovei. Sultanul credea că oștile lui de ieniceri și de spahii îl vor speria pe Ștefan și în câteva zile vor supune din nou Moldova. Suleiman intră în Țara Românească la sfârșit de toamnă în anul 1475, având cu el mai bine de 120.000 de oșteni, cărora li se alătură Radu cel Frumos cu 10.000 de călăreți și alte trupe turcești din ținuturile de peste Dunăre stăpânite de turci.

Aflând de marea invazie otomană, Ștefan trimite soli la principii Europei, dar în afara unor detașamente de secui nimeni nu-i va sări în ajutor. Fără a se descuraja, Voievodul adună o oaste de vreo 40.000 oșteni cu care îi înfruntă pe otomani.

În 10 ianuarie 1475, lângă Vaslui, la Podul Înalt, Ștefan cel Mare obține una dintre cele mai mari victorii ale sale. Câștigă o bătălie dată în numele neamului său și pentru apărarea gliei străbune. A fost cea mai mare înfrângere pe care a suferit-o până atunci Imperiul Otoman, după cum a

afirmat sultana Mara, fata despotului Serbiei Gheorghe Brancovici, care a fost soția sultanului Murad al II-lea, tatăl lui Mahomed al II-lea.

Cu ce cuvinte mai frumoase s-ar putea zugrăvi victoria Voievodului decât ale cronicarului polon Jan Dlugosz care, după ce descrie bătălia, evocă emoționat:

*O, bărbat minunat, cu nimic mai pe jos decât comandanții eroici de care atâta ne mirăm. În zilele noastre câștigă el, cel dintâi între principii lumii, o strălucită biruință asupra turcilor. După a mea părere, el este cel mai vrednic să i se încredințeze conducerea și stăpânirea lumii și mai ales cinstea de comandant împotriva turcilor, cu șfatul, înțelegerea și hotărârea tuturor creștinilor, de vreme ce ceilalți regi și principii catolici își petrec timpul numai în trândăvii sau războaie civile (Jan Dlugosz, din „Istoria Poloniei” - despre bătălia de la Valea Albă - în *Portret în Cronică, Sfânta Mănăstire Putna*, Editura Mușatinii, Suceava, 2004, pp. 165-166).*

Celor care vor citi aceste rânduri le propun un moment de reculegere în fața memoriei marelui erou a cărui înțelepciune și vitejie a contribuit la faptul de a fi și astăzi aici, să ne păstrăm credința și să vorbim limba strămoșilor noștri, iar pe 2 iulie când vom aniversa *520 ani de la trecerea sa în neființă*, să ne adunăm cu toții la Putna și să-i aducem, binemeritul omagiu de credință, să facem o mare de oameni în jurul mormântului sfânt. Să arătăm astfel nu doar dușmanilor ci lumii întregi că românii pot fi și uniți, că Marele Voievod și Sfânt al neamului românesc rămâne și azi simbolul de unitate și credință al acestui popor.

Viteaz și cinstit, blând cu ai săi și răzbunător cu dușmanii, iertător și necruțător în același timp, înțelept și hotărât, drept și neclintit în plnurile sale, cumpătat și cu credință nestrămutată în Cel de Sus, ctitor de biserici și mănăstiri, dar și de țară – așa a rămas el în memoria urmașilor, așa va rămâne el în memoria vremurilor care vin.

N-a fost dornic de războaie. Nici de faimă. Dar de câte ori au cerut-o nevoile țării, de câte ori libertatea și independența acesteia erau amenințate, a pus mâna pe sabie, știind să le apere.

A fost un oștean bun, dar și un diplomat iscusit. Recurgea la „argumentele” armelor abia după ce cele ale diplomaților erau epuizate sau deveneau neputincioase.

*A trimis peste tot soli să caute pace sau, când era amenințat, să ceară sprijin. Deși s-a încrezut mereu numai sau cel mai mult în propriul popor, în propria sabie, în propriul noroc și-n Domnul Dumnezeu (Nicolae Dabija, *Domnia lui Ștefan cel Mare*, Editura Universitas Chișinău, 1991, p. 6).*

Alicante

*Respiră plaja
în Alicante.
Nisipul
îngreunat de vară
păstrează existența
în secret.
Doi porumbei
ciugulesc din
înțelepciunea astrală.
Apa e rece
iubirea – înlocuită
cu teama.
Soarele se-ascunde.
Iluzia
domină adevărul.
Un porumbel
se desprinde
și vine
agale
spre mine.
Mă privește
cu ochi spirituali
și caută mâncarea
în nisipul făinos.
Încerc să-i învăț
limbajul.
Trei păsări
ce-l însoțesc
în escortă
în rădăcinează
sistemul de convingeri.
Le arunc ceva
din solul fertil
și-mi mulțumește,
închinând
din cap – mesagerul.*

*E liniște
pe plajă.
Soarele mai
zâmbește
din când în când.
O asiatică
îndeamnă la comuniune
prin iubire
și totul
respiră a sfârșit
de vară.
E totuși
octombrie
și-n Alicante
se mai face plajă.
Pe Santa Barbara,
la umbra
zidurilor medievale,
visând la ce au fost
cândva,
străjuiesc pescărușii
zâmbesc de pe tunuri
și caută
încontinuu
dreptatea,
frumusețea,
adevărul.*

Durerea se naște din uitare

*uneori respirația ei
suspîn de vioară
într-o gară părăsită
se strecoară ca un fur
se strecoară pe sub pleoapele amorțite
alunecând odată cu mărgăritarele
sărate*

*ale dorințelor neîmplinite
se prelinge peste obrajii supti
de nerodirea nevoițelor*

*bătăile molcome de aripi ruginii
nu mai ridică visul...
cerul e stavilă gri
mirosul ei cu iz de levănțică
umbră-mi e gândului rece*

*zadarnic mă rătăcesc
printre crengile uscate
unde se toarce tristețea
cu fir de mucegai
unde durerea
se naște din uitare*

Imprudență

*Caii de plumb
alergau tăcuți
dar tu...
ai descoperit oglinda
și caii s-au topit
în adevărul copilăriei
pierdute.*

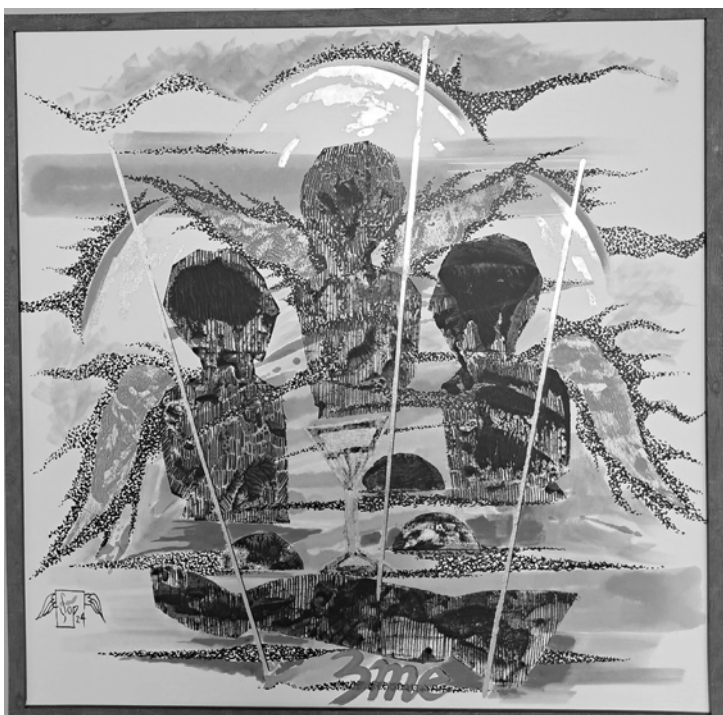
Zadarnic

*Ceața se prelinge pe tine
și strigătul pescărușului
strecoară picuri de neliniște
peste vorbele gândului
ce nu vrea să moară.*

Agonia e rece și solitară.

*La pragul de început se ajunge
cu mii de regrete și gândul,
e prea obosit să poată vorbi
de tot ce-a pierdut.*

*Acum, zadarnic mai scrii pe nisip
cu vârful piciorului,
apa spală cuvintele
și face jocul
destinului.*

Liviu Şoptelea, 3me

MARIN MOSCU

Luna neagră

*Luna neagră, Luna neagră ,
După lumină aleargă,
Când o prinde, nu o prinde,
Lilith în ochi o cuprinde.
Este libertatea ei.
Sub coroanele de tei
Se gândeşte la Adam
Cum să-l spânzure de-un ram
Ca să pună Luna neagră
Mere din sân să-i culeagă!*

Primăvara hibernală

*Pe o coală de hârtie, pe o coală,
Cad petale din livadă.
Primăvara e, Iubire, hibernală
Cu aripi de zăpadă.

Cu aripi de zăpadă vântul e haihui,
Tu alergi zburând pe stradă.
Nimănui nu vrei să spui
Că-s bulgăr de zăpadă

Doar așa pe o hârtie, pe o coală,
Cad petale să se vadă,
Primăvara e, Iubire, hibernală,
Ascunsă-n urme pe zăpadă.*

umbra ca o părere

umbra

- substantiv feminin –
de bărbat, de femeie
aceeași trecere,
inimă scânteie
bucurie, durere
același declin,
umbra

- substantiv feminin –
de om

ca bărbat, ca femeie,
adiere în spațiu,
ca o părere,
un chin,
o fericire,
de umbră parfum,
umbra,
urmă tăcută
cu suflet,
fără suflare, mută,
perechea ta de drum,
completă,
definită
o umbră de om
cât un munte,
sau doar invizibilă,
cât un atom,
cu tine
apare, dispare,
în zâmbet, în urlet,
ea

- substantiv feminin –
desăvârșit prin tine,
ca umbră
de bărbat, de femeie,
adică de OM.

metafore

cer – creier
gânduri – luceferi
dorințele – stele.

toamna

cântec de frunze
plouate
harfe de greier tremurate.

pericol

armă biologică
otravă
gerului anatomic.

dalb

ornat în floare
culoare albă
de gând dezvelită.

speranța

pașii pe morminte
duc învierea
nu înapoi, înainte.

HORIA ION GROZA

Între Mythos și Logos: Constantin Eretescu, un important scriitor din exil

Constantin Eretescu este eseist, cronicar literar, dramaturg, romancier, autor de jurnale și în același timp un etnolog de o înaltă profesionalitate. Este autorul a 17 cărți în domeniul literaturii și 11 cărți în domeniul antropologiei între care impresionantul volum masiv de folclor *Fata pădurii și Omul nopții* (un mit care poartă misterul unui rit inițiativ). Discipol al distinsului profesor Mihai Pop, a lucrat rodnic timp de 15 ani în cercetare științifică la Institutul de etnografie și folclor. După emigrarea în 1980 în S.U.A., a fost profesor universitar de antropologie culturală la Rhode Island School of Design din Providence.

Este foarte sugestiv titlul dat scrierii sale autobiografice *Periscop*. Aceasta presupune situarea observatorului undeva în adâncuri, de unde, nevăzut, prospectează atent lucrurile petrecute la suprafață, la nivelul aparent neutru al vizibilului. Constantin Eretescu spunea despre un coleg că este un scriitor cu trei ochi, cel de al treilea fiind ochiul magic, cu care „vede trecutul și viitorul, scrutând totodată semenii și viața lor”. În mod sigur aceste cuvinte se potrivesc de minune și lui însuși.

De o înaltă moralitate și pătrunzător analist în căutarea și apărarea adevărului, scriitorul transpus în personajele din romanele și piesele sale observă situația, sesizează pericolul, înțelege rațiunea evenimentului și rămâne cu sufletul marcat de tristețe, ceva murind în el. De aceea persoane integre precum Zachary Shepherd din *Capcana* și Gorovei din piesa *Martorului ocular* sfârșesc prin a fi copleșite de suspiciuni absurde, pornite din deformarea adevărului de către o societate dominatoare, lipsită de scrupule.

Trecutul scriitorului Constantin Eretescu este dramatic cu numeroase umbre și traume - de la cele trăite în Basarabia la cele din România și apoi la cele din exil. „Memoria e lucrul cu care uit” spunea un copil american (citat în *Periscop*). „Biografia poate fi scrisă la diferite grade de magnitudine” mai notează scriitorul, menționând cum muiatul madeleinei în ceașca cu ceai declanșa în Proust amintiri pe care le-a folosit la alcătuirea a numeroase volume. Constantin Eretescu adaugă: „În fiecare filă îngrop câte un ceas.../ S-au îngropat în juru-mi hârțile și anii/ și sunt zidit în ele” (poemul „În fiecare filă”).

Scriitorul poartă cu el mărturia unor vremuri deosebite a căror memorie nu trebuie să se șteargă odată cu dispariția generației care a trăit-o. Constantin Eretescu este o conștiință vie refuzând uitarea și deformarea

adevărului istoric. „Mă gândeam că tot ce s-a petrecut în lume este păstrat ca o amprentă în spațiul în care evenimentul a avut loc. În aer, în ziduri, în drumuri, în pământ. Câteodată un individ cu deosebire sensibil este capabil să surprindă un fragment din ceea ce s-a petrecut în trecut, Viziunea este considerată a fi ‘o stafie’, un fenomen paranormal. Asta fiindcă ne lipsește capacitatea de a vedea întreaga desfășurare a faptelor” (*Turnul de veghe*). „De ce călcăm în picioare trecutul și ne schimonosim la el? Ștergem cu toții, generație după generație, urmele trecerii noastre prin lume. Istoria noastră arată ca o plajă după o ploaie bună. Din cauza asta o luăm mereu de la capăt, numai ca să distrugem după aceea”, spune Sofia în piesa *Dezvăluirile târzii ale unui martor ocular*.

Piesa *Sfântul* pune problema comunismului și justificarea terorii, în fața omului de bun simț, un american simplu, care se miră de enormitatea minciunii ce ascunde imense tragedii umane. Iar piesa *Sala de așteptare* exprimă speranța în rezolvarea problemelor care întârzie să vină. Pe volumul cu cele patru piese de teatru, dedicația: „Dialoguri care mi-au marcat viața”.

Sosit în America, după experiențele dure din lagăr la Roma (vezi *Pensiunea Dina*) și din începutul așezării în America (vezi *Dragă Maria*), scriitorul ia contact cu societatea exilului în care devine o prezență foarte activă. Editează în Providence versiunea americană a revistei *Lupta* cu sute de articole combatante și tăioase (director Mihai Korne) în anii 1983-1992. Această prezență publicistică constituia o acțiune extrem de importantă, cum spune el într-un interviu, căci a făcut parte din rezistența împotriva campaniei înverșunate pornite în deceniul opt de către regimul comunist în lumea exilului. Un om integru, de o conștiință fermă, lucidă, plină de compasiune pentru semeni, un apărător al binelui și adevărului, ia interviuri cu Maica Alexandra și Ștefan Baciuc, acordă interviuri despre sine, scrie cărți de eseuri despre America (*Cu ochii în zare și Fețele lui Ianus*).

Constantin Eretescu este un foarte bun povestitor – un har remarcabil încă din clasele primare de către profesorul său de română Popovici de la mica școală din Ferentari în București. Reflectând după lectura unora din tinerii scriitori la modă indiferenți la realitățile sociale și retrași în sine pentru o „lungă, persistentă, neostoită contemplare a propriului buric”, el notează în jurnalul său, *Turnul de veghe*: „S-ar putea ca scrisul tău să nu fie atât revărsarea prea-plinului unui talent, cât replica la refuzul de a accepta literatura unui confrate. Respingi scrisul altuia cu asemenea vehemență încât simți nevoia să pui în locul lui altceva, un text care să exprime poziția ta față de lume. Și care să anuleze astfel, produsul celui alt”.

Scrisul lui Constantin Eretescu nu este un scris retoric sau gratuit, un scris de dragul scrisului ci este o luare de poziție. Dacă în eseistică și articole autorul este direct în afirmații, în romane și povestiri preferă discreția. Dar prin felul în care își alege și descrie personajele, precum și prin observarea atentă a lucrurilor din jur, din care selectează cu simț sigur amănuntele semnificative, mesajul său este transmis cu mare eficacitate. Literatura sa de

ficțiune este gravă, tragică, niciodată naivă și niciodată factice optimistă, rămânând la limita atragerii aminte, a semnalului de alarmă, spărgând balonul multicolor de săpun creat de limbajul găunos și înșelător al politicienilor epocii. Singura alternativă a tonului scrierilor care abordează asemenea teme majore sociale ar putea fi cea a satirei, a sarcasmului, care atacă strâmbătățile. Dar aceasta ar însemna să ignori compasiunea, dragostea și năzuința spre mai bine, jertfirea, idealurile nobile ce susțin sufletul și buna așezare a lucrurilor, pledoaria pentru demnitatea ființei umane și pentru libertatea, nu îndoctrinarea, acestea.

Scrisul este încărcat de sens, este angajant chiar dacă unele din personajele sale sfârșesc prin sinucidere, o sinucidere ca o ultimă acuzație împotriva deformării adevărului, ca o retragere din focul acțiunii pentru a ne lăsa a reflecta cu responsabilitate asupra celor care se întâmplă în jurul nostru. Prozele sale adesea iau o turnură de roman polițist ca acțiune dar, departe de a fi astfel, sunt purtătoare de mesaje atât de profunde, de o încărcătură atât de importantă, încât dezlegarea enigmei morții investigate devine un amănunt neinteresant, cum se întâmplă în *Capcana*.

Între reușitele sale scriitoricești trebuie remarcat talentul pentru dialog cum este cel din piesa de teatru *Dezvăluirile târzii ale unui martor ocular* concepută în tehnica absurdului, o piesă plină de vervă, condimentată cu un savuros umor, caracterizând foarte precis diferitele categorii de personaje. Piesa este complexă, cu mesaj tragic, lovind foarte departe.

Poate munca de etnolog (teza sa de doctorat în științe filologice se axează pe tema Mitologiei populare), cu cercetarea bogăției inestimabile a folclorului sătesc consolidat pe străvechi tradiții, precum și a interesantului folclor urban rezultat din evoluția vieții și structurii societății moderne, îl ajută pe scriitor să sondeze într-un mod inedit subconștientul, universul interior, prinzând mișcarea subtilă a gândului nerostit. El recurge adesea la potențele visului cum se întâmplă în *Periscop*, în *Dragă Maria*, în *Capcana*. În romanul *A doua naștere* visarea îl întărește interior pe Matei Litera în detenție și în evadare. Poate că există aici o trăsătură interioară a personalității scriitorului din care face un instrument de introspecție, trăsătură manifestată și în debutul său literar oficial la 30 ani cu povestirea onirică *Tramvaiul* (publicată într-un volum în care semnează și Sorin Titel și Dumitru Țepeneag).

Constantin Eretescu este autorul masivului și foarte frumosului studiu dedicat Fetei Pădurii, „o ființă mitologică polimorfă și omniprezentă” în spațiul cultural nord-ardelean, Excelentul cercetător etnograf emite îndreptățit ipoteza unui rit de inițiere a tinerilor păstori pentru a explica acest mit cu rădăcini arhaice, prezent și în epoca modernă.

Eliade introducea elemente mitologice în prozele sale de ficțiune. Constantin Eretescu este și el contaminat, mai puțin vizibil, și mai mult subtil, de cercetările sale etnografice. El notează astfel în *Periscop* lucruri din viața personală: „Noaptea, radioul pe care-l țin pe un raft al bibliotecii,

lângă masa de scris pornește să cânte singur” (știm din jurnalul *Turnul de veghe* că dânsul lucrează la computer 10-12 ore pe zi – nota 2 mai 2007). ... „Am ajuns treptat la concluzia că e vorba de o stafie. Trăim după toate aparențele în lumi paralele cu toți dinaintea noastră și trebuie să fie aglomerat și pe la ei. Noi credem că suntem stăpâni în casa noastră și avem temeuri să credem că suntem, de vreme ce dormim acolo, plătim ratele și întreținerea și toate celelalte. S-ar putea totuși să nu fim decât colocatari, împreună cu alții, unii care au stat acolo mai demult, alții care s-au mutat mai recent sau sunt doar în trecere”. Atent la această latură a intuițiilor și sentimentelor ființei umane, neobositul cercetător Constantin Eretescu a adunat în țara de exil numeroase „legende urbane” – un nou tip de istorisiri, mistere și eresuri, poate „singurul gen folcloric productiv în societatea contemporană americană”.

Universul credințelor și tradițiilor populare este fascinant. Din el s-a alimentat Vasile Lovinescu în tezele sale ezoterice și în el a intrat adânc Constantin Eretescu – o lume care ascunde numeroase mistere ale sufletului omenesc. Inspirat de ea, Constantin Eretescu a scris micropoveștile de o stranie frumusețe din volumul *Uriășul Guguza și alte povești actuale*, micropovești cărora Sandra Vulcănescu (după cum relatează autorul în *Turnul de veghe*) le găsește înrudire cu cărțile de nonsens, pline de limericks, ale celebrului Edward Lear. Nu, categoric, nu, ripostează Constantin Eretescu, poveștile acestea sunt doldora de sens, chiar dacă, am spune noi, tâlcurile intră uneori în domeniul misterelor înțelese doar de către cei inițiați. Incontestabil, farmecul lor rămâne.

Închei cu o notiță consemnată de Constantin Eretescu în jurnalul *Turnul de veghe*, notiță caracteristică pentru nestăvilita sa putere de creație, pentru conștiința sa mereu atentă la evenimentele sociale și politice, ținuta sa morală și faptul că are continuu ceva nou de spus. „Din carnetul lui Beethoven: Il y a beaucoup à faire sur cette terre. Hate-toi!” (Mai este atâta de făcut în lume. Grăbește-te!).

THEODOR DAMIAN

Senior editor sau editor senior?

Trăiesc de 36 de ani în America, am predat aproape 30 de ani în sistemul universitar american, dar câțiva ani și în cel din România, de 29 de ani editez revista de cultură și spiritualitate românească *Lumină Lină / Gracious Light*, sunt membru în Academia Oamenilor de Știință din România, în Uniunea Scriitorilor și Uniunea Ziariștilor Profesioniști, ambele din România.

Menționez aceste lucruri pentru a justifica mai bine cele ce urmează, dar în special pentru a ilustra tipurile de profesioniști și profesioniști în cercurile cărora mă aflu, desigur, în afară de alte cercuri, ce țin de familie, Biserică, întâlniri ocazionale.

În fiecare an am venit o dată sau de două ori în țară cu drag și dor. De fiecare dată însă, în toate conversațiile mele, la cursuri, lecții, prelegeri, conferințe, interviuri, în scrierile mele, încerc să fiu mereu foarte atent să nu folosesc „englezisme” ca să nu fiu considerat snob (generând reacții, mai degrabă nespuse, de tipul: „iată, vine și ăsta și se dă mare...”), deși aud în jurul meu, în conversații directe sau în programe și mijloace de comunicare clasice sau digitale, dar văd și în scris chiar în reviste respectabile, cum limba română este literalmente inundată de „englezisme”, unele, adaptate corect, altele aproximativ, alte într-un mod de-a dreptul ridicol, o anomalie pe cât de frustrantă, pe atât de jignitoare pentru cel ce își asumă la nivel spiritual, cultural, național elementele fundamentale ale identității noastre ca popor, limba ce-o vorbim și o scriem, fiind unul dintre aceste elemente esențiale.

Una dintre sintagmele care îmi provoacă indignarea pe care o simt în astfel de situații este „senior editor” folosită în mod epidemic în tot mai multe ziare și reviste, chiar și acolo unde aceste publicații sunt conduse de oameni de cultură care au făcut clasele V-VIII în regimul comunist, când se făcea carte în mod serios, sau care au absolvit în același regim, facultăți și chiar doctorate și bine știind că scriitorii și ziariștii, mai ales dacă sunt și profesori, dau tonul în cultura română, cel puțin la acest nivel, dacă nu și în multe altele.

Căci întrebarea se pune: dacă și noi, scriitorii și ziariștii nu știm să ne apărăm limba și cultura și orbiți de luminile (Parisului) Occidentului cădem în genunchi pe ne așteptate și împrumutăm în bezna unei fascinații ieftine lucruri ce nu ne aparțin, deci noțiuni, fraze, cuvinte și le aplicăm limbii române fără discernământ, fără filtru, fără o necesară și adecvată adaptare, unde ajungem? Sau de ce să ne mai mirăm de schilodirea limbii române în fel și chip, de barbarisme, de maimuțări lingvistice?

Când este vorba de reviste scoase de amatori care au mai puțină treabă cu literatura, cu gramatica sau cu limba română în general, căci și dintre

aceștia sunt unii care produc reviste, mirarea este mai mică atunci când e vorba de astfel de împrumuturi luate *tale quale* din engleză, în cazul exemplului la care mă refer.

Dar de acolo și până la reviste ce sunt conduse de respectabili oameni de cultură este cale lungă. Și mirarea este tocmai aici: cine împrumută de la cine? Cine urmează exemplul cui?

Când citeșc expresia „senior editor” în publicațiile noastre, mă simt ca atunci când aud expresia „îmi dau cu părerea” sau „nu se merită”! Nu știu dacă să râd sau să plâng, și cel mai rău este că de cele mai multe ori este extrem de penibil să apostrofezi interlocutorul dându-i cuvenita povață.

În ziarele și revistele de limbă engleză, este corect, potrivit gramaticii limbii să se spună „senior editor”. dar în limba română asta se traduce prin „editor senior”. Cum ar fi să zicem în românește șef-redactor în loc de redactor șef? Cum ar fi să zicem Domnul senior Ioan I. Popescu în loc de Ioan I. Popescu senior, sau junior Ioan Popescu în loc de Ioan Popescu junior?

Mai amuzant, am citit recent într-un text al unui scriitor și formula „senior editorul”!

Dar în limba engleză, avem și expresiile „managing editor”, „associate editor”, „deputy editor”; cum ar fi să le folosim în limba română ca-n engleză: „manager editor”, „asociat editor”, „deputat editor”, în loc de „editor administrativ”, „editor asociat” etc.?

De fapt, în engleză, editorul senior este, în principal, redactorul-șef al publicației. În acest caz, a avea într-o revistă și editor senior și redactor șef devine redundant. Dar să zicem că este loc pentru amândoi, și că, pentru a da prestigiu revistei, fondatorul ei încearcă să aibă acceptul de la mai multe personalități de a li se pune numele pe pagina redacțională (deși nu întotdeauna însușirea unor nume rezonante dau și calitate revistei în mod automat).

Ce ar fi ca în loc de „senior editor” să scriem neaoș „bătrân editor”, sau mai pe românește „editor bătrân”?

Și de ce trebuie neapărat să avem editori seniori? Atunci ar trebui să introducem și categoria de „junior editor”, pentru că într-o redacție poți avea și începători care se ocupă de revistă.

Deci „seniori editori”, „editori” și „juniori editori”! Asta ar fi mai corect.

Nu este de ajuns ca o revistă să aibă doar categoria de „consilieri editoriali”?

Oare ce ar zice Eminescu dacă ar citi în mai toate publicațiile noastre expresia schingiuită „senior editor”?

Dar întrebarea care rămâne este totuși aceasta: unde ne sunt filologii? Ce fac filologii noștri?

Fără Duh și fără Slovă?

*Chemării de Sus se poate răspunde numai cu
„iată-mă” sau cu „Da, Doamne”.
(N. Steinhardt, Dăruind vei dobândi)*

*Între arta profană și cea religioasă este aceeași deosebire
ca între o groapă și un monument.(...)
Poezia vulgară trăiește din senzații și intelect.
Senzația este zguduirea sterilă a conștiinței năpădită
de negurile Nimicului.
Mistica este însăși definiția poeziei:
adică suprimarea necesității și așteptarea miracolului.
(G. Călinescu, De apparitione angelorum)*

Ne vrem rămași fără duh și fără slovă? Poezia creștină se află la ultimul ei bal de Cenușăreasă? Ni se tot spune că, în țările avansat civilizate, nu se mai scrie poezie, numai în literaturile minore; că poezia poate fi utilizabilă doar pentru blesteme și sudălmi, că ar fi pe cale de dispariție, ca și limba română. Oare lingvistul care a afirmat enormitatea că limba de predare în școli ar trebui să fie engleza vorbește o limbă moartă deja? Și de ce ar vrea să intre în Academia Română, unde se vorbește românește? E un neajuns să vrei să fii creștin în faptă și în vorbă? Credința e un scut al speranței în mai bine, pe care îl deține Profesorul Ioan-Aurel Pop și toți cărturarii îndumnezeiți, care nu vor altă religie, altă limbă, alt alfabet. Pentru care familia creștină e „biserica de acasă” și păstrează curat altarul din suflet. Aici îmi vine-n minte spusa Pr. Gheorghe Calciu Dumitreasa: „Ne-am obișnuit cu răul în așa măsură încât nu-l mai sesizăm.”

Cultivăm nu philokalia, iubirea de frumos, ci misocallia (ura de frumos). Mai urât decât războiul tinerilor cu bătrânii, decât lupta nonvalorilor cu valorile fundamentale, decât războiul între vaxxați și nevaxxați (aud de la presă că în Vama Nădlac, an 2020, nu s-a cerut „Veniți de luați Lumină!”), ci „Veniți de luați vaccin!”) e războiul liberilor cugetători contra Bisericii creștine. Afurisismele la Patriarh nu mai conțin. Distrugi păstorul, se risipește turma. Ca să urmeze brandul câștigător, teologul supranumit „Jacuzzi” instigă la neîncredere totală în BOR. G. Liiceanu, mereu crispat patetic, îi dojenește pe cei care mai cred în Biserică. Intelligentsia, mizând pe diversitatea gândirii (dar și a ortografiei: Iisus a pierdut un i), ne spune că numai oamenii simpli pupă moaștele, că numai „gurile știrbe” se pleacă să sărute mâna ierarhilor, în totalitate corupți păcătoși. Le-aș răspunde citând din Sf. Paisie Aghioritul (*Trezire duhovnicească*, Ed. Evanghelistos, București, 2003). „Dacă vrei să ajuți biserica, cel mai bine este să cauți să te

îndrepti pe tine însuși decât să cauți să îndrepti pe alții. Dacă te îndrepti pe tine însuși, imediat se îndreaptă o părticică din Biserică.”

Cineastul preot Ciprian Mega, cu „rubinii” săi în număr de 21, îl invită pe actorul Dorel Vișan să sape la destabilizarea Bisericii ortodoxe. Ceea ce vor mulți. Laura Codruța Kovesi se află în *arrière pensée* a personajului principal, o procuroare *mani pulite* (cu mâini spălate de gen. Coldea pe semne), ceea ce transformă *21 Rubies* în film electoral. Nu-i comparabil cu găleata (goală), cu care partidele mituiau înainte de alegeri „gurile știrbe”? Goală sau cu un pic de ghiveci călugăresc pe fund. Echipa de „nepomenitori” ai ierarhilor desființează martiri și sfinți ai închisorilor comuniste. Caricat e mereu Arsenie Boca, declarat „înșelător, vrăjitor, filoyoghin”. Zice presbiterul pe care nu-l mai numesc: „și a avut multe năbădăi”.

Toți marii teologi, în frunte cu D. Stăniloae, sunt denigrați. Blamat continuu e și Nichifor Crainic. Citez din *Nostalgia Paradisului* (Ediție îngrijită, cu stabilire de text și note de Magda Ursache și Petru Ursache. Postfață de Petru Ursache, Ed. Moldova, Iași, 1994, p. 186): „Da, omul e în sens larg colaboratorul lui Dumnezeu în toate lucrurile bune ce se creează în această lume spre folosul tuturor, fie în domeniul religiei, fie în domeniul artei, doctrina ortodoxă nu ne îngăduie să admitem că locul de întâlnire al acestei colaborări ar putea fi inconștientul și iraționalul, ce se rânduiesc în zona animalității din noi.”

Biserica susține coeziunea, coapartenența de neam. Să cadă și acest pilon de bază al națiunii? Dacă vrea Dumnezeu, putem fi „puncte cardinale în haos”, dar temele importante sunt ocolite cu grija de a nu fi incorect politic. Și câți nu-l persiflează pe Dumnezeu, pe urmele lui Léo Taxil și *Biblia hazlie*, întru veselirea ateilor.

Citesc în *Cinci poeme de dragoste și ură* (Ed. Grinta, Cluj, 2019), de Ioan L. Danciu: „Nimic nu mișcă / Totu-i împietrit. / Iar Dumnezeu se uită îngrozit la rosturile / Ce s-au veștejit / La tot ce a rămas din ce ne-a dat // ...nu am primit decât ce-am căutat.”

Eu îl cred pe poet: totu-i pe dos, de la „nu mai avem nevoie de veșnicie” (născută la sat) la „nu mai avem nevoie de Biserică”, denigrată în toate: etică, instituție, dogmă, lege, reguli, porunci. Progresismul nu o mai vrea. Știind bine că Biserica și Istoria ei dau putere oamenilor, poporului, au căutat să scoată religia din școală, motivând că numai primitivii tradiționaliști înșiră icoane pe pereții sălilor de clasă. Ei nu! Merg pe portretele Marx-Engels-Lenin, toți bezbojnici.

Am spus că se întreține un război cu Biserica? Rectific: războiul se duce direct cu Dumnezeu, „un nimic cu huiet mare”, după niscăi poeți. Dacă suntem corecți politic, n-avem ce căuta pe calea spre dumnezeire. Dumnezeu? Un idol malefic. Trebuie adus la judecată (de apoi), condamnat, declarat vinovat că n-a separat personal grăul de neghină, ba chiar răstignit ca Fiul. Imediat după '89, activiștii își căutau un preot în familie, securiști

din vecinătatea blocului meu făceau mătăanii la Biserica „40 de Sfinți”. Se hotărâseră să trăiască teandric. Nu peste mult timp, s-a schimbat șina. Nu mergi pe șina ideologiei corecte dacă nu-l corectezi pe Dumnezeu misoginul, dacă nu te întrebi de ce are doar chip masculin. Cum o fi ajuns curcubeul, semn ceresc de la Dumnezeu despre încetarea Potopului, simbol LGBTQ?

Inspirată, probabil, de Spiridon Popescu: „Iubitei mele îi miroase gura / Dac-o sărut mi-e rău o săptămână / De-aceea poate-o las mereu să plece(...)”, Marta Petreu află, filosoficalmente, că lui Dumnezeu „îi pute gura.” În antologia *Duh și slovă*, a poeziei creștine (Ediția primă, Institutul European, Iași, 1996, a doua, Editura Junimea, Iași, 2002), am introdus, în secțiunea intitulată *Acum ie vremea de apoi*, un poem al Martei Petreu, *Apocalipsa după Marta*. Am discutat îndelung cu Petru despre admiterea acestei „epocalipse” în sumarul unei antologii care cuprindea poezia de inspirație religioasă, de la începuturile scrisului și chiar ale creștinării strămoșilor (*Te deum* de Niceta Remesiana), până în zilele noastre. Spuneam, în *Nota ediției*, că îndemnul către cititor era de a constata că națiunea s-a ivit în lumina istoriei sub raza ochiului divin și că s-a menținut în dreapta credință. Că suferința mântuitoare a întrupării Logosului pe cruce a unit, secol de secol, întreaga etnie, transsubstanțind-o într-o unică ființă, ce-și găsește anevoios calea spre înălțare. În antologia pusă sub semnul rugăciunii lui Noica („Tatăl nostru, / Fiiința noastră cea de toate zilele / Fă astfel încât faptele / Și iubirile noastre să aibă sens, / Și ca ziua noastră să țină / Amin.”) nu se prea încadra un poem unde poeta era exploziv dură cu Dumnezeu. Îl prindea de picior, „un picior muritor”, de „laba cu bătăture umflate” și depunea mărturie: „miroase a grajd.M iroase a jeg. Miroase dens etern a murdărie / Miroase a abator (...) Miroase a carne vie ce moare miroase acru a latrină”. Concluzia? „El Stăpânul e Măcelarul // e Hingherul”.

„Las-o acolo, mi-a spus Bătrânu. E-n faza argheziană de pipăire urlată.Sacrul poate provoca groază, cutremurare, ca apoi să urmeze iluminarea. O va ajuta necredința ei să creadă.” N-a ajutat-o. A ajuns de la bătătura purulentă a Domnului la gura Sa duhbind.

Nu mi se pare de semnat pactul cu diavolul. Rămân conștientă de pericol și ce altceva să fac decât să exclam ca Radu Sergiu Ruba: „Ce carte putea să iasă, Dumnezeule,/din cerneala risipită de Luther/când a dat cu călimara după diavol/ce carte...” CTP l-a semnat. În 15 ianuarie 2013, de ziua lui Eminescu: „Eminescu a fost ateu. Eminescu nu a fost român.” Gazetarul știe un român mai român decât Eminescu? Ce știe bine e ce spune proletarul : „Religia , o frază de dâșșii inventată.” Și tot proletarul de tavernă : „Căci morți sunt cei muriți.” E de...,„Râsul dracului”, titlul cărții sale bestseller, Polirom, Iași, 2024. Pe CTP nu l-a clintit din convingerea proletarului (repet: nu a lui Eminescu) nici cele 1595 de comentarii negative de pe Youtube. Și mă mai gândesc dacă Dumnezeu l-a făcut după asemnarea Lui.

Scriitorul cu adevărat scriitor deține o mistică a cuvântului ales și neadormit. Și decupez un distih al lui Olimpiu Nușfelean : „Trăind, cu inima citită direct/de Domnul (...)”, poet aflat în aceeași strună cu Leo Butnaru, care crede că Dumnezeu donează zilnic sânge asfințitului. Sânge de asfințit: „Doamne/cât de greu/sau ușor să fii/o știi prea bine;/când cobori pe pământ/ca pe o treaptă/pune-ți piciorul pe umărul meu/pășește pe mine.”

Că Dumnezeu i-a atins adânc sufletul lui Cezar Ivănescu e neîndoielnic: „Nu fac o condiție *sine qua non* din asta, dar poezia în general, textul ei scris trebuie să se îndrepte către religie, către mit, către valorile mari, tradiționale”. Iată și rodul poetic, *Doina (la margine)*: „!rogu-mă, rămâi aici,/Doamne, nu pleca//că stă peste noi Moartea,/Doamne nu pleca//Moartea-i toată la hota-/,Doamne, nu pleca...//dacă pleci ne-om dare foc,/rogu-mă, mă rog.”

Cu rare excepții, orice poet român, indiferent de vreme bună/rea, a ridicat cântare de slavă lui Dumnezeu , făcând să se întâlnească mistic poezia cu rugăciunea. Dacă astăzi există poeți mistici (și vor continua să existe), faptul nu trebuie privit ca un miracol, fiind o continuare firească. Poezia sacră va dăinui fiindcă sacrul nu moare, în ciuda tuturor intențiilor tenace de desacralizare.

THEODOR DAMIAN

Săraca limbă română

*Am început să scriem
cu cuvinte englezești
cum cel ce a coborât din avion
a închiriat o mașină
și în satul lui
îi explică mamei
cum l-a crescut
și cum trebuie în politică
și în lume
să crești*

*Moda cu franțuzismele
s-a dus
furculision lingurision
o năstrușnică amintire
așa cum și romglezul nostru
va avea o caricatură
în manualul din clasa a V-a
de citire*

Da vor spune unii
franțuzismul este o rea adaptare
a cuvântului
de aceea mai bine să eliminăm
vocalele
din fiecare cuvânt
și să învățăm să vorbim
șuierând consoanele-n vânt
Dar alții spun
nu contează
adaptarea sau neadaptarea
încă mai avem în dicționare
cuvinte
mai avem strămoși
un Eminescu
și alte izvoare cu ape curate
și sfinte

Oare nu mai avem vorbe
da dar snobul nu are
el trebuie să se arate savant
și tuns după moda lui
Kim Jong-un
cât se poate de important
împrumutând cuvintele
din limbile călătoare

Lasă că vine curând
și chineza
și vom vedea cum e
cu adaptarea
cum punem împreună
teza cu antiteza

Săraca limbă română
ca și neamul
asuprit de migratori
și imperii
de tot felul de străine ideologii
ale mereu altor
cotropitori

Săraca limbă română
cu intelectuali
și neintelectuali
care-n aceeași apă se scaldă
bătându-și joc de
Ștefan cel Mare
de Neagoe Basarab
și de măicuța
cu brâul de lână

Săraca națiune română
care prin limbă
subtil și mișel
își pierde ființa
în aburul unei alte limbi
ce-i devine stăpână

Săraca limbă română
închinând steagul
în fața străinilor neamuri
a limbilor Babilonului
îngenunchind în fața lui
deadline și job
pentru că ea nu mai știe
cum se face conjugarea
prepoziției snob!

Limba noastră cea de toate zilele...

Pornind de la titlul generic – „Orașul limbii române” – propus de către organizatorii brașoveni pentru evenimentul de astăzi, ar trebui, poate, să fac o incursiune istorică, dezvoltând ideea că Brașovul se află, după cum se știe, în zona (privilegiată) de formare a limbii române literare.

Pornind, însă, de la informația că la Academia Română s-a pus în discuție „statutul actual al limbii române” (dezbateri susținută de acad. Ioan Aurel Pop, Răzvan Theodorescu, Eugen Simion, Grigore Brâncuș, Gabriela Pană Dindelegan și prof. univ. Rodica Zafiu), nu voi zăbovi analizând trecutul limbii române, ci presiunile și opresiunile pe care limba noastră le suportă actualmente din partea celor care, din snobism, din aroganță și dorință de epatare sau – adesea – din crasă incultură le exercită zi de zi asupra ei, cu o insistență diabolică. Dacă ar fi să definesc statutul actual al limbii române, aș îndrăzni să spun că este o limbă îndelung asediată de anumite categorii ale propriilor vorbitori.

Campioni absoluți în hărțuirea limbii române sunt, categoric, politicienii și jurnaliștii (care s-ar cere să fie, pentru public, modele de exprimare elevată și adecvată normelor limbii literare), dar, am mai spus-o și în alte ocazii, nu se situează cu mult mai prejos nici traducătorii de filme, autorii și interpreții reclamelor, persoane în carne și oase cărora li se adaugă, cu impact deloc neglijabil, aplicațiile tehnice de traducere automată din categoria *Google translate* și toleranța excesivă, păgubitoare, atât a vorbitorilor cât și a instituțiilor filologice, la tornadele anglicizante și la scrierea fără diacritice.

Străjeri ai limbii române încă mai stau de veghe (Ioan Aurel Pop, Nicolae Manolescu, Ana Blandiana, Rodica Lăzărescu, Magda Ursache, Rodica Zafiu, Radu Paraschivescu, Andrei Pleșu, dascălii de limba și literatura română sau persoane care activează virtual, sub pseudonim, corectând/ironizând greșelile, cum procedează pe blogul ei „Diacritica”), dar, în vacarmul lingvistic stârnit de mult prea gălăgioșii agresori amintiți înainte, vocile limpezi și autorizate se aud foarte greu sau nu se aud deloc.

Nu reiau aici criticile la adresa politicienilor și jurnaliștilor, sunt nume importante de filologi care și-au îndreptat săgețile ascuțite către acești întunecați campioni cu epiderma și meningele impenetrabile, refractare la orice încercare de îndreptare.

S-a tot spus că o limbă „stricată” poate „strica” gândirea sau că reflectă o gândire alterată. În acest sens, efectele „stricării” limbii, respectiv gândirii, sunt acum atât de vizibile încât s-ar conveni să fie și îngrijorătoare.

Mă voi opri la numai câteva aspecte de actualitate furnizate fie de spoturile publicitare, fie de experiența didactică, fie de „colaborarea” mea cu internetul.

Se apropie sfârșitul vacanței de vară, iar pe micile ecrane apare, în ultima vreme, repetitiv până la saturație, o reclamă în engleză: *Back to school!* De ce în engleză? Nu știu. O fi dispărut din limba română adverbul *înapoi*? S-au evaporat prepoziția *la* și substantivul *școală*? Ne obligă cineva să ne exprimăm în engleză sau doar așa le-a cășunat autorilor reclamei? Pe alt canal, la aceeași reclamă, o trăznaie suplimentară: *to*, prepoziția englezească, scrisă ca numeral: *Back 2 school*. O maimuțăreală, în fond, a năravului (probabil american?) de a sminti scrierea coerentă (de pildă *for you* simplificat la *4u*, *straight* redus la *str8* etc.). O fi *cool* așa, o fi în *trend*, o fi *easy* pentru leneși, o fi părând *funny*, dar, împingând un pic spre limită situația, să ne imaginăm următoarea transcriere fonetică pentru un necunoscător al limbii engleze: *bec + doi + scul*. Un numeral flancat de substantivele comune *bec* – balonaș de sticlă cu filament și *scul* – legătură de fire. Păi să nu te prăvălești în SF și să nu te bântuie, ca un strigoi gonflabil, impresia că ai de-a face cu un dubios mesaj criptat, extraterestru?

Lăsând gluma la o parte, va veni oare peste noi vremea neguroasă în care, ca român, dacă nu cunosc limba engleză, nu-mi voi mai putea înțelege limba maternă?!

Urmărind un fragment de film dublat în română, a fost destul o propoziție ca să-mi agreseze timpanele: „*Lucul* ei îi părea familiar”. *Luc*, de la englezescul *look*, evident. Noi, cei din generațiile mai vechi, am învățat de timpuriu la școală că neologismele îmbogățesc limba, dar și că Titu Maiorescu atrăgea atenția, încă din secolul al XIX-lea, asupra abuzului riscant de neologisme, subliniind că „limba română are geniul ei propriu și cuvintele ei proprii” care „trebuie cunoscute și trebuie deprinse”, iar „întrebuițarea necugetată” a neologismelor – respinsă. În cazul de față, adoptarea nemotivată a lui *look* vine să disloce din limba română o întreagă serie sinonimică (*aspect*, *chip*, *înfățișare*, *fizionomie*, *figură*, *față*, *arătare*), prin urmare acționează negativ, în sensul sărăcirii lexicale, al deposedării de nuanțe, fapt ce poate lesne să atragă și o aplatizare a gândirii. De altfel, singura explicație plauzibilă pentru succesul adoptării *lookului* ar fi că, în formă nearticulată, are o singură silabă și-i scutește pe leneși de efortul rostirii, pe de o parte, iar pe de altă parte nu supune mintea nimănui la travaliul delicat de a căuta nuanțe. Substituie lejer sinonimele din română deoarece se brodește fără mofturi, în locul lor, în aproape orice vecinătate lexicală.

Am regăsit, același substantiv, de data asta în scris, într-o subtitrare de film documentar. Intervievatul, un simpatic frizer chinez vorbitor de engleză, pripășit în New York, mărturisea în limba lui adoptivă, de ce și-a ales meseria: „Îmi place să le dau oamenilor un *look* nou”. Să deducem, din viciata traducere în limba noastră, că nu-i evaluează nimeni pe traducători înainte de a-i angaja? Sau că evaluatorii înșiși sunt la fel de incompetenți și de nepăsători?

Rămânând în același perimetru lexical, mi s-a întâmplat, când eram la catedră, să surprind dificultățile de lectură cu voce tare ale unui elev care – vădit lipsit de intenția ironiei ori a vreunui giumbușluc adolescentin – a încurcat românescul *chip* (față, figură, aspect), cu englezescul *chip* (pastilă cu circuit integrat). Rezultatul a fost pe cât de amuzant, pe atât de trist. Propoziția „Fata avea un *chip* frumos”, deși scrisă corect, citită de el s-a transformat în: „Fata avea un *cip* frumos”. Am depășit momentul atrăgându-i atenția că, deocamdată, cât timp nu se adevăresc filmele de sumbră anticipație, numai necuvântătoarele au cipuri de urmărire și identificare (mai mult sau mai puțin) frumoase, oamenii au chipuri. Este un exemplu, dintre multe altele posibile, doveditor al derutei lexico-semantice provocate de excesul de anglicisme preluate fără control și fără discernământ, derută care îi afectează în special pe tineri.

După umila mea părere, utilizarea diacriticelor specifice limbii române (la care s-a cam renunțat tacit după ce ne-am „civilizat” și nu mai scriem de mână, ci tastăm) ar trebui să devină obligatorie prin lege, prin ordonanță de urgență, pentru că absența lor totală sau utilizarea aleatorie, inconsecventă, aduce mari prejudicii limbii scrise și generează confuzii, în primul rând în mintea cititorilor lipsiți de exercițiul sistematic al lecturii. Una e să scrii *Puțin a lipsit...* și alta *Putin a lipsit...*, mai ales când nu e clar dacă accentul cade pe *u* sau pe *i*. Una e să scrii *Fata are o față fină* și alta *Fata are o fată fină*. *Prasit*, fără diacritice, poate fi citit și cu sensul de *prășit*, și cu acela de *prăsit*. Când contextul nu-l ajută, ce va înțelege cititorul dintr-un enunț precum *Leonte s-a dus de ieri la prasit si n-a mai venit?* Unde s-o fi dus, ieri, Leonte? La *prășit* sau la *prăsit*?!

Într-o intervenție anterioară, tot de Ziua Limbii Române, am scris amănunțit despre „performanțele” lui *Google translate*. Între timp am testat și alte oferte de traducere automată, renunțând la banalele texte de rețete, prospecte și reclame, din curiozitatea de a vedea ce se întâmplă cu un text beletristic lăsat în voia traducătorului virtual. Voi ilustra cu doar câteva dintre rezultatele acestui experiment care spală binișor păcatele Chiriței pașoptiste ot Bârzoieni, la al cărei nivel abia-abia dacă ajunge produsul tehnic poliglot al civilizației contemporane. Când e solicitat să traducă din română în engleză, franceză, germană, maghiară, italiană, spaniolă, traducătorul virtual se împiedică – în română – de absența pronumelui personal în preajma verbului și pecește, incapabil fiind să identifice numărul (singular sau plural), se încurcă rău când dă peste arhaisme sau regionalisme și are mari probleme cu accentele. În consecință, dacă ar fi înzestrat cu urechi și cu o bătă, am putea spune că traduce „după ureche” și adesea dă serios „cu bătă în baltă”. Bunăoară: „N-am mai știut să le *chivernisim*” (e vorba de cele zece porunci) în traducere automată „noi” (subînțeles) e înlocuit cu „eu” și sună cam așa:

- în engleză: „I didn't know how to chivernisim them.”

- în franceză: „Je ne savais pas comment les chiverniser.”

- în germană: „Ich wusste nicht, wie ich sie chivernisimieren sollte.”
- în maghiară: „Nem tudtam, hogyan kell öket chivernisimizálni.”
- în italiană: „Non sapevo come rinnegarli”.
- în spaniolă: „No supe chivernisimizarlos”.

„Temei”, din versul „Este singurul nostru temeî”, a fost tradus, în limbile menționate, prin „temă” (It is our only theme / C’est notre seul thème / Es ist unser einziges Thema / Ez az egyetlen témánk. / È il nostro unico tema / Es nuestro único tema). Traducând „drum de bejenie”, mașinăria automată îmbogățește generos toate limbile cunoscute de ea cu un cuvânt românesc: road of bejenie / route de bejenie / Strasse von bejenie / a bejenie útja / strada di bejenie / camino de bejenie. Șerparul din portul nostru popular se transformă, din accesoriu vestimentar, într-o înșelătoare făptură mitologică: a snake, un serpant, eine Schlange, un serpant, una serpiente. Inteligența artificială se împotmolește iremediabil și atunci când dă de troiene / a troiene (cuvinte pe care le confundă cu cetatea Troia), tropar, borangic, ițari, tiptil, fest, a ciripi, vă leat / veleat / văleato etc. Totuși boacăna supremă, greu de egalat, o comite când traduce (pe formula „unde dai și unde crapă”) „condei de grafit” prin graphit condom / préservatif en grafit / Graphitcondom / grafit óvszer / preservativo di grafite / condón de grafito.

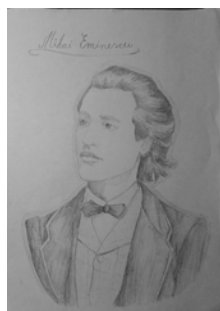
Exemplele de majore gafe lexicale sunt considerabil mai numeroase decât cele consemnate aici, dar concluzia care se impune – una singură: să nu vă lăsați niciodată fără grijă în seama traducătorului automat, pentru că, oricât de inteligent și poliglot l-au făcut părinții lui programatori, limba română, prin bogăția, nuanțele, particularitățile și duhul ei, îi depășește cu mult posibilitățile.

(Prelegere pregătită pentru Ziua Limbii Române,
Brașov, 31 aug. 2021, la Teatrul „Sică Alexandrescu”)

Alexandra Ignat, *Lacul* (ulei pe pânză)
clasa a VII-a, Școala Gimnazială „Mihai Eminescu”, Hărman (locul I)
Profesor coordonator: Elena Ivan

Simina Geodoiu, *Portret*
 clasa a VII-a, Centrul Județean de Excelență, Brașov
 (locul III)
 Profesor coordonator: Daniela Gherghinel

Proiect educațional județean: „Mihai Eminescu - simbol al culturii române”, Hărman, jud. Brașov, 2024

Organizatori: Inspectoratul Școlar Județean Brașov, Școala Gimnazială „Mihai Eminescu”, Hărman.

Parteneri: Primăria Comunei Hărman, județul Brașov; Asociația de părinți din Școala Gimnazială „Mihai Eminescu”, Hărman; Centrul Județean de Excelență, Brașov; Club Soroptimist Internațional, Brașov; Biblioteca Școlii Gimnaziale „Mihai Eminescu”, Hărman, județul Brașov; Școala Gimnazială „Gheorghe Coman”, Brăești, județul Botoșani; Revista *Lumină Lină*, New York.

Proiectul a fost finalizat pe data de 15 iunie cu festivitatea de premiere a lucrărilor înscrise în concurs.

Profesor Elena Vieru

Bucurie

*Te-aș picta zi și noapte.
 Cu soare părul ți-aș picta,
 Cu luna, dragă fața ta...
 În zadar e însă chinul meu,
 Nimic nu se compară cu darul tău
 De a-mi picta zâmbetul pe chip...*

*Ți-aș cânta o melodie,
 Cu vorbe fumoase te-aș lovi,
 În zadar e însă încercarea mea,
 Nimic nu se compară cu simfonia care cântă
 Atunci când ochii-ți îi privesc...*

*Ți-aș scrie o poezie,
 Să rămână în mîntea ta,
 În zadar e însă efortul meu...*

*Nimic nu se compară cu poemul
Pe care însăți mi-l oferi
Prin propia-ți prezență...*

*Dorul greu mă străpunge
Când secunda trece fără tine.
Sensul vieții dispare...
În zadar caut să pășesc de unul singur,
Nimic nu se compară cu mersul în doi
Într-o bucurie care începe doar alături de tine.*

Radu Rareș Andrei

clasa a VIII-a, Școala Gimnazială Nr. 5, Brașov
(locul al II-lea, secțiunea poezie, gimnaziu)
Profesor coordonator: Laura Opran

Cântecul mării

*Cântecul mării triste cu limpezimi adânci
acolo unde seara plasa de pești-arunci,
acolo unde torc sirenele discrete
pentru c-a lor secrete rămâne-vor secrete,*

*acolo straniu cântă tulburătoarea mare,
cu atenție de-ascuți, auzi a ei cântare.
Auzi voci de băieți, auzi și voci de fete,
Căci ea este imperiul unei porunci secrete.*

*Orice lucru de spui, aude și reține,
transmite peste tot cuvintele-ți sublime,
le duce-n depărtări cu-n cântecul ușor
un cântec lin, suav, de taine purtător.*

*Și ascult, și tot ascult șuvoiul ei furtună
un cântec mai înalt, ca un ecou în lună,
mă chinui să aud liniștea-n jurul meu...
doar marea se aude cu valul ei trofeu.*

*Renunț să mai ascult, auzul mi-e de vină
sau cântecul e prins într-o vrajă divină?
A încercat să fugă spre zări o taină mare?
Același cântec crește, se pierde-n depărtare...*

Casiana Ungureanu

clasa a VII-a A, Școala Gimnazială Nr. 14, Brașov
(locul I, secțiunea poezie, gimnaziu)
Profesor coordonator: Alina Budică

În liniștea serii

*Adânc, în inima pădurii,
Un dulce pui de cerb pribeag
Privea cum soarele apune...
Și-adulmeca al serii cheag.*

*Micuț, cu pași timizi, nesiguri
Privește-uimit în jurul lui...
Cât de frumoasă e pădurea!
Ar fura inima oricui!*

*O floare îi atinge pieptul.
Cu gingășie o miroase,
Căci un parfum dezmiardă calea
Spre mama lui ce îl visase.*

*Cu botul cald, catifelat,
Ea-i spune că-i ca nimeni altul!
Și-atunci, micuțul, blândul cerb
Adoarme-ușor, privind înaltul.*

Rareș Ioan Ciora

clasa a V-a B, Colegiul Național „Radu Negru”, Făgăraș
(locul al III-lea, secțiunea poezie, gimnaziu)
Profesor coordonator: Doina Virginia Ivașcu

Discurs către Hades

*Luna-mi spunea din timp în timp
să mai vorbesc, prea liniștit eram,
însă nu puteam:
voiam să-i ascult cântecul tot mereu
și să văd stelele.
Corpurile luminoase priveau
nu la mine, ci prin mine
ca și acum aș fi fost un gol,
un spațiu vid.
Iar persoana,
îmbătătată de-al ei amar,
visa și nici că se-oprea,
trecea prin lumi chinuitoare și
granițe de fier,
chiar și-n iad sălășluia:*

*vedea cascade de lavă,
care păreau de apă limpede
când se gândea la ea.
Luna îl tot sfătua
de toate pentru toți,
învățăături prielnice oricărui de
rând muritor,
însă el nu asculta,
nu se lăsa:
se tot gândea
cu pletele-n vânt
și întreba.
O, pe toate ți le-aș fi dat,
dar la timp m-ai lăsat.
Madonă întruchipată,
de ce ai plecat?*

Fernando Aenicăi

clasa a IX-a, Centrul Județean de Excelență, Brașov
(mențiune, secțiunea poezie, liceu)
Profesor coordonator: Elena Vieru

Stimul vizual

*mușchii radiari se strâng
hemoglobina mi se-oprește-n vene
sint cortizolul crescând
hipofiza îmi dă semne...
nici căile motorii nu mai funcționează
niciun membru nu poate protesta
volumul plămânilor se estompează
insulina stagnează și ea
rinichii se comportă anormal
sunt martorul unui haos continuu
când singurul stimul vizual
ești tu.*

Ana Ioniță

clasa a XII-a, Centrul Județean de Excelență, Brașov
(locul al II-lea, secțiunea poezie, liceu)
Profesor coordonator: Elena Vieru

Visul unui fulg de nea

Trăia odată un fulg de nea strălucitor ca un diamant, căruia îi plăcea să fie adorat de toți copiii. Acesta era uneori trist, fiindcă el va dispărea din cauza căldurii soarelui.

Fulgului de nea îi venise o idee minunată, de a construi cu ajutoarele lui Moș Crăciun un orașel în Laponia, încât oamenii mari și copiii să locuiască acolo iarna. După terminarea orașelului, în Ajunul Nașterii Domnului, Moș Crăciun le-a trimis copiilor cuminți un bilețel pe care scria: „Moș Crăciun v-a făcut o mare surpriză în Laponia.” Aceștia, împreună cu părinții lor, au pornit la drum, iar după câteva zile, în Laponia, toți copiii se bucurau de acel orașel și că l-au întâlnit pe Moș Crăciun. Copiii erau fascinați de mulțimea fulgilor de nea ce cădeau neconținut pe troienele de zăpadă și au început să construiască oameni de zăpadă, jucându-se apoi în jurul lor frenetic. Colinele imaculate păreau să urce până la cerul albastrui, iar gaurile cristaline ale copiilor răsunau în cascade.

Într-un final, visul fulgului nostru de nea s-a îndeplinit, iar acesta și-a făcut prieteni noi, bucurându-se și dansând împreună cu ajutorul vântului rece. Alți fulgi de nea picau legănându-se din cerul cenușiu ca niște flori sclipitoare de argint și străluceau pe albul feeric al zăpezii scârțâitoare sub pașii copiilor veseli.

Vlad Ciprian Cîltea

clasa a V-a B, Colegiul Național „Radu Negru”, Făgăraș
(locul al III-lea, secțiunea proză, gimnaziu)
Profesor coordonator: Doina Virginia Ivașcu

Greenwich sau Meridianul Zero

*Diferența de fus orar ne arată
cum prezentul comunică cu trecutul și viitorul
însă există același prezent în toate.
Aceași persoană a trăit prezentul trecutului
și aceeași persoană va trăi prezentul viitorului,
dar se încăpățânează a trăi prezentul prezentului.
Cu gândul la ce urmează,
nu-și dă seama că timpul se metamorfozează
în ceea ce a urmat.
Încercăm să reparăm trecutul
ca viitorul să fie strălucit,
uitând să simțim acel ACUM.
De unde știm din ce ne zbatem să ieșim
dacă nu știm în ce așternuturi ne zvârcolim?
Am vazut, vedem și vom vedea același soare,
vom fi văzut același cer,
vom fi plâns sub aceleași stele ,
vom fi aspirat la aceeași perfecțiune,
neatingând niciuna dintre ele.
Doar pipăim cu speranța ochilor
pe fiecare.*

Maria Fulga

clasa a XI-a, Colegiul Național „Ioan Meșotă”, Brașov
(mențiune, secțiunea poezie, liceu)
Profesor coordonator: Evelina Cîrciu

Perspectivă

*Fie lună, fie stele,
Fie flori printre lalele,
Fie viață după moarte,
Ți-ar sta bine într-o carte.*

*Și pe lacul înnorat,
Și sub teiul îmbufnat,
Și prin codri de aramă,
Ți-aș scrie numele-ntr-o telegramă.*

*Și pe râu, lângă izvor,
Te-aș îmbrățișa cu dor,
La ureche să-ți șoptesc
Un vechi cântec îngeresc.*

*Dar în viață-i mai pragmatic,
Scopul meu nu-i ca al tău:
Tu visezi monocromatic,
Iar eu stau pierdut mereu...*

Miruna-Ștefania Gherghinel

clasa a VII-a, Centrul Județean de Excelență, Brașov
(locul al III-lea, secțiunea poezie, gimnaziu)
Profesor coordonator: Daniela Gherghinel

Joc celest...

*E o stare de amorțeală în jur,
Luna și stelele nu mai sunt clătinate de firele lor
Mânuite de Uranus în joacă drept decor.*

*Niciun nor n-a îndrăznit să se nască;
E frig, e frig cum n-a mai fost vreodată
Și e noapte, una eternă, absolută.*

*Luna și-a pierdut lumina
Și stelele au colțuri rotunjite
De la atâtea căzături.*

*Mâna mi-e încremenită, nu mai pot s-arăt cu ea
Nici spre stele, nici spre lună
Nu-mi mai trece iarna mea !*

*Stau cu ochii plini de lacrimi,
Ba de frig, ba de durere
Vreau să zbor, dar nu-mi mai pasă
Nici de lună, nici de stele.*

Daria Bularca

clasa a XI-a, Colegiul Național „Ioan Meșotă”, Brașov
(locul al III-lea, secțiunea poezie, liceu)
Profesor coordonator: Evelina Cîrciu

„Fiind băiet păduri cutreieram” de Mihai Eminescu

Lirismul eminescian oferă perspective complexe și, de multe ori, induce în eroare cititorul. Îl putem recunoaște pe ”poetul națiunii” prin mai multe mărci, cum ar fi afecțiunea sa pentru natură și iubirile sale care se consumă într-un spațiu izolat, tainic. Găsim aceste două idei și în poezia *Fiind băiet păduri cutreieram*, scrisă în anul 1878, dar publicată postum. În această operă, pot fi identificate o multitudine de perspective și de sentimente ale unui eu liric subiectiv.

În prima strofă, contemplatorul ne introduce în spațiul natural, dar și într-un timp al juneței sale, nedeterminat precis. El transmite sentimente de liniște, de armonie, emoții oferite de „-al valurilor glas”, al unui izvor. Prezența apei este foarte importantă în decriere, pentru a ajuta la înțelegerea faptului că nu este un peisaj de natură statică, ci lumea se mișcă în jurul vocii

poetice, oferindu-i cadrului un chip tainic, ascuns. Tânărul spune că se culcă, iar natura, cu izvoarele și „un freamăt lin” îl protejează de lumea din afara poemului.

În a doua strofă, apar elemente cosmice, precum luna („Răsare luna”), un element specific curentului romantic, căruia poetul i se subordonează. Odată cu venirea nopții, se face încet trecerea spre visare, toate sentimentele de liniște anterioare se preling sub formă de senzații. Eul poetic compară peisajul nocturn al crângului cu „un rai din basme”, iar ”valul de argintie ceață” este un cunoscut simbol pentru intrarea într-un tărâm al visării, un loc tainic, plin de armonie. Spre finalul strofei, vocii lirice i se pare că aude cerbii. Animal maiestuos, cerbul este o adevărată bijuterie a pădurilor și un protector al spațiului în care își face apariția. Atitudinea eului liric nu se schimbă, iar punctul de vedere rămâne cel al unui iubitor de natură și al unui contemplator al acesteia.

În a treia strofă, visul are iz fantastic, căci o femeie își face apariția dintr-un tei din apropiere, pentru a-l alina pe eul poetic. Acesta se îndrăgostește pe loc de ea, pierzându-și rolul de contemplator și implicându-se emoțional în visul de iubire. El o descrie pe tânără ca pe o zână, o nimfă a pădurii, cum îl seduce și îl îmbie. El rămâne impresionat de calitățile sale fizice și îi descrie ochii ca fiind mari, „gura-nchisă” și ne putem da seama că tânăra este grațioasă, căci vocea poetică afirmă că „înce-încet pe frunze pasă/Călcând pe vârful micului picior”.

În ultima strofă, eul liric își exprimă regretul că tot ce i se întâmplă este creația fascinației sale și o descrie pe tânără ca pe un „înger”, continuând laudele descriptive la adresa sa. Aflăm că părul fetei este blond, o trăsătură amintită de Eminescu și în alte compoziții literare de-ale sale. La nivel morfologic, se regăsește în această strofă interjecția „ah”, care sugerează părerea de rău a vocii poetice, urmată de afirmația „era atâta de frumoasă”, prin care se clarifică faptul că apariția fetei este doar o amintire a unui vis, nu o persoană reală.

În concluzie, poezia surprinde prin multiplicarea vocilor eului liric, precum cea a iubitorului de natură, în prima strofă, a contemplatorului, în a doua și cea a îndrăgostitului, în ultimele două.

Matei Armanu

clasa a VII-a, Centrul Județean de Excelență, Brașov

(Premiul special, textul comentat)

Profesor coordonator: Daniela Gherghinel

Povestea omonimelor indecise

Dragii mei, haideți să vă spun povestea omonimelor indecise. Acestea s-au simțit ignorate de-a lungul timpului, deoarece niciun copil nu mai avea răbdare să le asocieze, să le studieze sau să le interpreteze, și de aceea au devenit confuze. Cuvântul “limbă” nu mai știe cum să se recomande, ori e limba ta din gură ori un dialect din străinătate. Ce să mai spunem de “vie”? Ori îți dă poame dulci, ori trebuie să îl conjugii. “Gura” se gândește ce să aleagă, ori gura umană, ori o gură de canal. “Picioar” are o responsabilitate grea, să susțină greutatea ta sau a unui pod uriaș. “Cap” încă se mai gândește, oare să fie un cap de listă sau unul de familie? “Minte” trebuie să își aleagă partea sa, să fie șireată sau isteasă. “Broasca”, pe care toata lumea o știe drept verde și râioasă, nu e sigură dacă vrea să îți deschidă ușa sau să mănânce muște. “A bate” are o decizie dificilă de luat, dacă să te învingă la un meci de șah sau să te sufle când ieși iarna afară.

Fiind atât de nesigure, am decis să le acord și eu dreptul la replică, pe această “foaie”. Asta, ca să nu fiu nevoită să întorc foaia!

Sara Gorbonov

clasa a VII-a, Colegiul Național de Informatică „Grigore Moisil”, Brașov
(locul I, secțiunea proză, gimnaziu)
Profesor coordonator: Cristina Călin

Mireasma copilăriei

*În priveleșa de-afară,
Sub a nopții blândă lună,
Văd pe deal în depărtare
Teiul negru în mișcare.*

*El și vântul s-au pornit,
Într-o noapte friguroasă,
Să danseze, ca și când
Nu-i vedeam de la fereastră.*

*Îmi aduc aminte cum,
Simțeam mereu un bun parfum,
Când mă duceam de dimineață
La a părinților mei casă.*

*Mama muncea din greu pe-afară,
Iar eu, un mic copil plăpând,
Îi aduceam din când în când
O floare din teiul cel stăpân.*

*Acum e totul părăsit,
Eu m-am mutat, părinți-s duși,
Doar în grădina cu verdeață
Stă teiul încărcat cu viață.*

Ioana Ciolan

clasa a VII-a, Centrul Județean de Excelență, Brașov
(mențiune, secțiunea poezie, gimnaziu)
Profesor coordonator: Daniela Gherghinel

Melissa Carrera Chiang, *Somnoroase păsărele* (creioane colorate)
clasa a VI-a, Școala Gimnazială „Mihai Eminescu”, Hărman (locul II)
Profesor coordonator: Elena Ivan

Poeme adolescente

1)
Nu e ciudat,
Cum de atâta amar de vreme
Nimic nu s-a schimbat?
Până când, într-o seară
Stăteam cu capul pe umărul tău,
Ce fior îmi trecea prin trup,
Mă simțeam într-un final... iubită!
Dar am eu oare acest drept?
Să mă gândesc la cristalinul tău
După atâta timp când,
Ochii tăi îmi spuneau că te iubesc,
Iar ochii mei că te urăsc.
Voiam doar să mă săruți,
Să-ți simt pentru o întâia oară buzele,
Buze la care privesc în fiecare ceas de noapte,
În absența ta ce îmi e tot mai străină.

2)

*Pentru întâia oară te-am zărit
Mă gândeam cum oare ne-am întâlnit
În acest pustiu de veac
Când nimic nu s-a schimbat.
Eram străină ochilor tăi,
Mă aflu în ei cu fiecare privire furată,
Ori de tine ori de mine,
Cum oare să îmi dau seama?
Îmi sprijineam gândul pe umărul tău,
Mă gândeam la iezi și găze.
Putem fi oare noi acestea,
În descreierate accidente când facem numai gesturi imprudente?*

3)

*Codrii sună în bătaia tristă a vântului,
Anunță venirea bătrânei ierni.
Cerul e trist,
Nu mai e acompaniat de stoluri de cugetări uitate de regulile
lumii.
Munții sunt solidari pădurii pustii,
Nici ursul nu mai trece pe potecile conștiinței mele.
Doar eu rămân pe aceste cărări,
Uitate de duhurile inimilor
Parcă-s ținută sub forțele naturii,
În văgăuni și prin văi bătute de vânturile tale.*

Mă întreb adesea....

*"Cu ce oare am greșit ca ochii tai să mă bântuie?"
Eu să rămân încercănată,
Iar tu mânat doar de stihii, gândul meu.*

4)

*Sunt o ființă,
O ființă mărginită în centru de societatea
Caracterizată de perfecțiunea subiectivă.
O societate cenușită de secrete șitabuiri,
Pe care le încalc cu mare tupeu în zbor,
Zborul spre colivia de gând, suflet și speranță.*

*Mă recunoști ușor,
Zâmbetul măcaracterizează,
De gheață
Sau de primăvară,
Îl port ca accesoriu mereu potrivit.*

*Îmi place să zbor
Pe uncurent de aer atipic
Ce are un drum imperfect
Spre finalul începutului.*

*Mă încadrez într-un tipar obișnuit
Care poate străluci;
Sub o focalizare de dorință și motivație,
Dar care este adesea umbrită de raza nepăsării.*

5)
*Lumina neagră-mi umbreștegându
Noroc cu tine, lumina minții mele
Căci ochii tăi îi zăream în încăpere
Alături de perlele mele de cristal
Ce se scurgeau aievea
Pe blajinii mei obraji.
Îmi e dor să te am aproape,
Să privim un asfințit titanic,
Să vedem luna ce apare ca o geană,
Geana ochilor tăi lunatici.*

*Acum a ramas doar asfințitul sufletului meu
Care este aprins de focalizarea rațiunii,
De conștiința că...
A fost odată un vis frumos.
Îl voi continua eu,
Alergând prin jungla lumii
Către valea pe care zburdau
Copiii de altădată.*

Iulia Atudorei

clasa a IX-a B, Colegiul Național de Informatică „Grigore Moisil”, Brașov
(locul al III-lea, secțiunea poezie, liceu)
Profesor coordonator: Cristina Călin

Doar un copil...

*Îmi place să mă joc cu păpuși,
Să le schimb îmbrăcămintea,
Să le împletesc părul în mici codițe,
Pentru că sunt doar un copil.*

*Îmi place să joc fotbal în fața blocului,
Să alergăm desculți prin iarbă,
Să furăm cireșe în toi de vară,
Pentru că sunt doar un copil.*

*Îmi place să citesc cărți cu fantasmе
Și să creez lumi imaginare
De care doar eu știu,
Unde singura limită este imaginația,
Pentru că sunt doar un copil.*

*Îmi place să vizionez filme seara târziu,
Să joc cărți cu prietenii,
Să ne dăm provocări stupide,
Pentru că sunt doar un copil*

*Îmi place să ascult muzică
Și să pictez tablouri,
Tablouri pe care nici eu nu le înțeleg,
Și uneori mi-aș dori să pot,
Pentru că sunt relativ un copil.*

*Îmi place să cânt la chitară,
Să îmi dau cu prea mult negru sub ochi
Și să îmi fac unghiile cu un roșu poate prea închis,
Pentru ca sunt relativ un copil.*

*Îmi place să citesc cărți „grele”,
Cărți pe care mulți nu le înțeleg,
Cărți care pe mulți nu îi interesează să le înțeleagă,
Iar pe alții îi interesează prea mult.*

*Și mă amăgesc singură
Când văd indiferența de care oamenii dau dovadă
Și ignoranța desăvârșită, când aud
Cum toți dau vina pe societate
Pentru că niciodată nu e vina lor,
Mereu e vina altora.*

*Ce mulți nu își dau seama e că ei înșiși
Formează această detestabilă societate
În care trăim toți.
Și suferința provocată de aceasta
E inevitabilă.
Și mă tulbură zi și noapte,
Deoarece nu mai sunt un copil.*

Andra Crăciun

clasa a IX-a, Colegiul Național de Informatică „Grigore Moisil”, Brașov
(locul I, secțiunea poezie, liceu)
Profesor coordonator: Cristina Călin

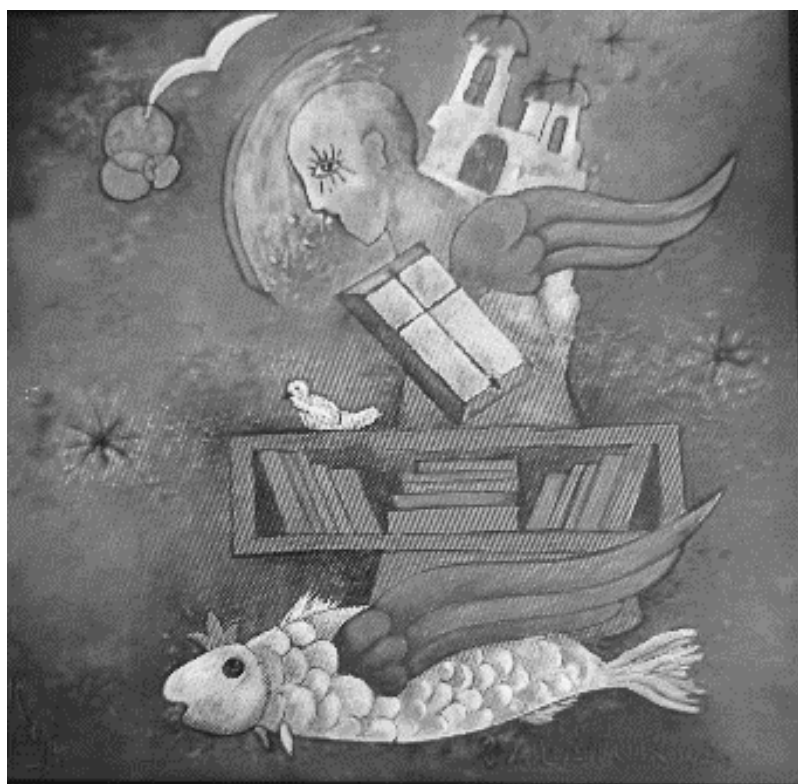
Biblioteca magică

Într-o după-amiază noroasă, mă plimbam pe străzile înguste, când, deodată, a pornit o ploaie puternică. Vrând să mă adăpostesc, am văzut o bibliotecă și am intrat în ea.

Înăuntru nu era multă lume. Căutam o carte pentru a citi până se potolește ploaia. Era greu să mă decid ce carte voiam, deoarece acolo erau foarte multe. Într-un colț îndepărtat al bibliotecii, am văzut un volum care se deosebea de toate celelalte. Avea filele murdare și părea foarte vechi. Când l-am luat, un pasaj secret s-a deschis în fața mea, cu zeci de trepte ce coborau parcă spre o altă lume. M-am uitat dacă m-a văzut cineva și am continuat drumul spre tunelul întunecat.

Am mers destul de mult, până am întâlnit o ușă imensă. Am văzut un mecanism cu o parolă. Am încercat să apăs pe el și, din senin, a apărut o hologramă care părea foarte reală. Era un mic robot drăguț care mi-a spus:

- Călătorule, de unde ai venit?
- Sunt din lumea cititorilor, îi răspund eu confuz.
- Ca să treci de porțile tărâmului magic al cărților, trebuie să-mi spui care a fost ultima carte citită de tine.
- Eu am citit recent cartea *Malala* scrisă de Malala Yousafzai, o fată care se luptă pentru educație în țara ei.

Liviu Șoptelea, *Călătoria*

- Minunat, o carte extraordinară! îmi spune robotul în timp ce se deschid porțile.

În fața ochilor mei apare o bibliotecă imensă cu un hol colosal în care, pe dreapta și pe stânga, erau rafturi până în tavan cu cărți de toate felurile. Acolo erau roboți care lucrau și monitorizau cărțile din lumea reală. În momentul în care am vrut să iau o carte de pe raft, am simțit o mână care m-a apăsat pe umăr. M-am uitat în spate, dar nu era nimeni.

Brusc, m-am trezit în bibliotecă inițială și am văzut-o pe bibliotecară, care mi-a spus că, în cinci minute, bibliotecă se va închide. Eram uimit de amintirile care îmi veneau neîncetat. Am ieșit afară și am observat că ploaia se oprise. Pe cer soarele strălucea. Am plecat spre casă, gândindu-mă intens la evenimentele petrecute în bibliotecă.

Nicholas Keller

clasa a VI-a, Școala Gimnazială „Mihai Eminescu”, Hărman
(locul al II-lea, secțiunea proză, gimnaziu)

Profesor coordonator: Elena Vieru

Liviu Șoptelea, *Înger cu soare*

IOAN. N. ROȘCA

Expoziția lui Liviu Șoptelea: *Înger la Palat*

Pictorul Liviu Șoptelea (n. 24.01.1966) membru U.A.P.R. – Filiala Iași, se remarcă îndeosebi prin tablourile sale cu îngeri sau, mai exact, de oameni cu aripi și aureole de îngeri. După mai multe expoziții personale și încă mai multe de grup, în țară, dar și în străinătate (Madrid, Toledo, Balcic, Siliștra, Chișinău), recent, pe 6 iulie, pictorul a poposit cu îngerii săi la Palatul de la Mogoșoaia. Deschisă la Galeria Cuhnia a Centrului de Cultură „Palatele Brâncovenesti de la Porțile Bucureștiului”, într-o sală similară naosului unei biserici și în navetele laterale, expoziția a fost curatoriată de Liliana Popa, istoric de artă. Într-o ordine care ar fi încântat-o și pe prințesa Martha, care, odinioară, superviza tot ce se întâmplă la Palat. Naosul este împodobit cu îngeri ante și post pandemici, iar sălile laterale cu îngeri din

perioada pandemică. Deosebirea dintre cele două tipuri de ființe angelice este înainte de toate, coloristică: în picturile din etapa pandemică predomină negrul și maroul, presărate ca o zgură pe umbrele de îngeri cărămizii, pe când celelalte tablouri se disting printr-un joc de culori puternice în care, pe un fond de un albastru intens, se profilează îngerii umani, cu aripile lor de un roșu vital și cununi bicolore, de un galben luminescent, înconjurat de un semicerc roșu, la fel de tare ca și cel de pe aripi. Tablourile conțin și alte obiecte, fie de rezonanță religioasă, cum sunt bisericile sau numai turlele lor, peștele zburător, care susține călătoriile și ctitoriile îngerești, fie de factură laică, precum stelele, florile, păsările, ferestrele, sau câte un raft întreg plin cu cărți și toate acestea în culori armonizate celor predominante. Pictorul delimitează culorile în funcție de corpurile desenate cu minuție, dar într-o manieră stilizată și esențializată, pe care le dispune armonios, în funcție de imaginația sa, cum ar fi doi îngeri visători, unul purtând pe spate un turn de biserică și ambii suiți pe un cal de lemn, înlăuntrul căruia se află un sertar plin cu cărți. La o primă vedere și impresie, suntem în prezența unui pictor colorist, care separă culorile prin linie și desen, fiind tentat și de cubism și abstracționism, dar original tocmai prin moderarea/temperarea și sinteza stilurilor amintite, precum și prin conținutul ambivalent – religios și laic – al tablourilor sale, care le conferă o atmosferă realist-fantastică, lirică. De altfel, autorul a și inscripționat pe unele tablouri câte un vers adecvat din poezii săi preferați, iubirea sa pentru poezie fiind învederată și de faptul că soția sa, Cristina Șoptelea, este ea însăși poetă.

Prin transformarea realului în imaginar, ca și prin unele obiecte de recuzită, stilistica vizuală a pictorului trimite, însă, la sensuri și sentimente mai mult sau mai puțin absconse. În principal, dacă umbrele fisurate de îngeri pandemici desvrăjesc lumea, ceilalți, stenici și înluminați, învrăjesc ambianța umană și revelează îngerescul din om. Mai mult, într-unul dintre tablouri, un alburii pește cristic, are și el o aripă roșie, îngerească, semn că divinul nu se află numai în om. Mai mult încă, prin postura sau unele atitudini ale oamenilor înaripați sau prin unele elemente de decor, autorul exprimă nu numai prezența divinului în om și lumea umană, ci și o gamă mai largă de stări de spirit ale ascensiunii spre divinitate, cum ar fi cele de visare, strigăt, sunet din corn, dificultatea zborului spre înalt (pe un cal cu un picior de lemn), nevoia eliberării (redată prin planare deasupra unor haine vârgate) etc.

Prin lucrările recente sale expoziții, Liviu Șoptelea este nu numai un virtuoz al unor mijloace stilistice moderne, prin care ne încântă cromatic, ci și un artist-cetățean, care reușește să ne transmită faptul că lumea bulversată de azi are nevoie de îngeri îndrumători și de ajungerea acestora la Palat și, pe cât posibil, în cât mai multe palate.

Viorica Colpacci, *Nike din Samothrace* (faiantă, 152 cm)

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina interna, mica chirurgie
F. Christodoulidou, MD Med. interna, haematologie, oncologie
Iqbak, MD Cardiologie
Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU
Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou si modern pentru:

X-Ray
EKG

Spirometrie (Evaluari Pulmonare)

**Sonografii Abdominale,
de Rinichi si Cardiace**

Cardiotrace (EKG prin telefon)

24 de ore Halter Monitor

Sigmoidoscopii si Pap smear

Tens (Stimulare electrica)

Ultrasound

Timpanometrie

toate testele de sange si urina

teste pentru depistarea

cancerului de colon si ulcer

teste pentru aids (rezultatul in 24-48 ore)

Tratamente specializate

Luni, Marti, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambata 10am - 4pm

Fara programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106 (718) 932-1700

subway: N pana la statia Broadway (Queens)

bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 A de la 82nd Street,
Jackson Heights

Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, pana la Steinway,
unde schimbati cu Q 104.